

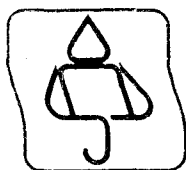
ความคิดอิสระ

ความคิดอิสระ

รวบรวมบทความทางการเมืองระหว่างปี ๒๕๑๑-๒๕๑๖

โดย

ชยันต์ สมุทวณิช

สำนักงานส่งเสริมประชาธิปไตย

ความคิดอิสระ

โดย ชัยอนันต์ สมทวณิช

รวมพิมพ์ครั้งแรก พฤษภาคม ๒๕๑๗

สำนักพิมพ์พิชเชนส์

จัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์พิชเชนส์

๕๕ - ๕๗ แขวงสรรพศาสตร์ ถนนตะนาว กรุงเทพมหานคร

โทรศัพท์ ๒๒๒๘๕๐ ๒๒๘๓๖๘

นายบรรดิษฐ์ บุนปาน ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๗

อรุณ วัชรสวัสดิ์ ออกแบบปกและภาพประกอบ

สารบัญ

อันความกตคือสระเสเรนาคอยู่

อุทธรณ์ พลกุล

คำแถลงของผู้เขียน

ศักราชแห่งเสรีภาพ

รูปต่อ

จดหมายถึงคนรุ่นใหม่

๑

จดหมายตอบอาจารย์ป่วย

๗

จดหมายตอบท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม

๒๐

เกาติลย ต้นตำรับศัตรูของศัตรูคอมมิวนิสต์

๔๖

โลกทัศน์ ของ ฮอบส์

๕๕

ชนชั้นปกครอง

๕๒

การพัฒนาเศรษฐกิจกับประชาธิปไตย

๑๒๐

การสร้างสรรค์สถาบันทางการเมือง

๑๓๕

ความขัดแย้งทำให้สังคมเจริญหรือไม่

๑๕๕

ที่ว่าสังคมนิยมมันอย่างไร

๒๐๗

ปัญหาสำคัญของเค้าโครงการเศรษฐกิจ ของนายปรีดี พนมยงค์	๒๒๕
ปัญหาในการบริหารการพัฒนา และ Administrative Dualism	๒๗๘
วรรณกรรมการเมืองของไทย	๒๘๕
ตลาดวิชาแบบผูกขาด	๓๑๐
บทเรียนจากกรณีเซซาโว	๓๑๕
ความคิดคำนึงภายหลังวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖	๓๒๗
จิตวิทยาการคลัง : ตอนขนห่านอย่างไรห่านจึงไม่เจ็บ	๓๓๔
ชาวไทยอย่าเพิ่งสิ้นหวัง	๓๔๓
ปริญาบัตรบนหลุมศพ	๓๔๘
จดหมายถึงนายหมอดี	๓๕๕
ควรบังคับให้ ส.ส. ต้องสังกัดพรรคหรือไม่	๓๖๒
ต้องทบทวนเป็นเบื้องต้นสำหรับประชาชน	๓๖๘
ราชประชาสมาสัย	๓๗๗

อันความคิดอิสระเสรี นั้นดีอยู่

“...ผมเพิ่งกลับจากกรุมาเนียเมื่อวันเสาร์นี้เองครับ วันนั้นผมนำต้นฉบับหนังสือ “ความคิดอิสระ” มาให้ เพื่อขอความกรุณาให้เขียนคำนำและวิจารณ์ด้วยครับ เพื่อพิมพ์ไว้ในหนังสือนี้...”

ความข้างบนเป็นบันทึกย่อของ ดร. ชัยอนันต์ สมทวณิช เพื่อนรุ่นหนุ่มของผมเขียนฝากไว้บนโต๊ะที่ทำงาน สำนักงานหนังสือพิมพ์ไทยรัฐเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม แต่เมื่อวันนั้นผมเป็นกรรมกรที่ไม่ได้หยุดงานในวันกรรมกร จึงต้องไปทำงานให้คณะกรรมการการปกครองของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และกว่าจะกลับมาสำนักงานก็อีกหลายวันต่อมา เพราะวันรุ่งขึ้นเป็นวันประชุมสภาตามปกติซึ่งผมไม่เคยขาดประชุมแม้สักวันเดียว

อย่างไรก็ตาม ขอเรียนด้วยความเคารพว่า ข้อเขียนของผมในหนังสือไม่ถือว่าเป็นคำนำและวิจารณ์ หากจะเป็นก็แต่เพียงข้อคิดของคนรุ่นหนึ่งซึ่งถึงจะเกิดมาก่อนก็ยังคงเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากคนรุ่นใหม่อยู่เสมอ

จากหนังสือเล่มนี้ ตั้งแต่หน้าแรกไปจนหน้าสุดท้าย ผมอ่านตลอดแล้วก็คิดไปอีกไกลแสนไกล คิดไปทุกตัวอักษรแต่ละบรรทัด แต่ละหน้าจนจบ

ครับ มันมีทั้งคำถามและคำตอบที่ประดังพรุ้งพรอก
มา ความคิดอิสระที่ทอดเป็นราวยาวเหยียดในหนังสือเล่มนี้ ไม่
ว่าจะเป็น ศักดิ์ราชแห่งเสรีภาพ อุดมหมายถึงคนรุ่นใหม่ ชนชั้น
ปกครอง ที่ว่าสังคมนิยมมันอย่างไร ฯลฯ ล้วนแต่ได้แสดง
บทบาทอย่างใดอย่างหนึ่งในสองอย่างทั้งนั้น กล่าวคือ

ความคิดนั้น อาจส่งเสริมหรือขัดขวางพัฒนาการของ
สังคม ซึ่งหมายความว่าความคิดนั้น ๆ อาจจะเป็นความคิดที่
ก้าวหน้า หรือไม่ก็อาจจะเป็นความคิดที่ถอยหลังเข้าคลองไปเลย
อิสรภาพแห่งความคิดนั้นไม่ได้เป็นข้อยุติธรรมที่ตายตัวลงไปว่าจะ
เป็นความคิดที่ถูกต้องเสมอไป

พูดไปทำไมเมื่อก่อนหน้าเหตุการณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม
๒๕๑๖ ผู้นำทางการเมืองในรูปแบบประชาธิปไตยถูกผูกขาด
อยู่กับชนชั้นหนึ่ง เวลานั้น ประชาชนคนธรรมดา ๆ ถึงแม้จะ
ก้าวชนสู่เวทีการเมืองกันบ้างแล้ว แต่ก็ไม่อาจเป็นพลังที่ต้นตัว
และเป็นอิสระ ยิ่งประชาชนที่ใช้แรงงานของตนหาเช้ากินค่ำ
พวกเขาจะถูกบังคับให้อยู่ภายในวงอันจำกัด และหากจะเผยแพร่
แสดงความคิดหรือความเคลื่อนไหวใด ๆ ในทางการเมืองกับเขา
บ้าง ความคิดและความเคลื่อนไหวเช่นนั้นจะได้รับการกล่าว
หาทันทีทันใดว่า เป็นความคิดและความเคลื่อนไหวของกบฏ
ทรยศต่อประเทศชาติ เป็นความคิดและความเคลื่อนไหวเพื่อที่
จะโค่นล้มอำนาจเก่าลงมาให้ราพณาสูร

ความคิดของเขาเป็นเสี้ยนหนามแผ่นดิน และความ
เคลื่อนไหวของเขาจึงต้องเป็นเสี้ยนหนามแผ่นดินไปด้วย

การโค่นล้มอำนาจเก่าที่ขัดขวางพัฒนาการสังคมเป็น
สิ่งที่ไม่สมควรกระทำกันดอกหรือ ?

เอาละ ภายหลังเหตุการณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคมใคร ๆ ก็

ว่า ทุกสิ่งอย่างจะกระเดื่องขึ้นมา ประหนึ่งวาระขอบประชา-
ธิปไตยที่หมายถึงการมีสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะหล่นตลบลง
มาจากฟากฟ้า และทั่วท้องคณานต์จะเจิดจ้าแจ่มจรัสด้วยพลัง
ใหม่ที่จะช่วยกันผลักดันกงล้อแห่งประวัติศาสตร์ ให้หมุนไป
ข้างหน้า ในฐานะประชาชนคนหนึ่งที่มีส่วนเข้าร่วมในขบวนการ
เคลื่อนไหวครั้งด้วย ผมไม่ได้กระหึ่มมย้องกับชัยชนะ
ที่พิชิตได้มาชั่วขณะ ตรงกันข้ามผมกลับมีความรู้สึกว่ามันได้
ถูกช่วงชิงกลับไปในฉับพลันทันทีที่ได้ชัยชนะมานั่นเอง

ข้อเขียนทั้งหมดในหนังสือเล่มนี้ ส่วนหนึ่งเกิดขึ้น
ก่อนเหตุการณ์ อีกส่วนหนึ่งเกิดขึ้นภายหลัง แต่ทั้งสองส่วนยัง
แก้ปัญหาจุดยืนไม่ตก มองปัญหารอบด้านแต่ในนามธรรม ไม่
เห็นรูปธรรม ในสังคมที่เต็มไปด้วยความแตกต่างเช่นนี้ ความ
คิดอิสระจะต้องมีอิสระในการแยกแยะสภาพของแต่ละชนชั้นให้
ออก ศึกษาค้นคว้าใฝ่หมั่นและจิตใจอย่างละเอียดถี่ถ้วน และ
ต่อเมื่อได้ทำความเข้าใจในสิ่งทั้งหมดนี้แล้ว ข้อเขียนทั้ง
หมดก็จะประกอบด้วยเนื้อหาที่สมบูรณ์ และมีทิศทางเพื่อประ-
ชาชนอย่างแท้จริง

จะเห็นว่า ในยุคของเรา มีบุคคลที่เรียกว่า “บุคคล
ประเภทพิเศษ” ได้แสดงบทบาทสำคัญๆ เป็นพิเศษ ในการ
สร้างวิถีของเหตุการณ์ในทางการเมืองอยู่เสมอ แต่ถึงกระนั้น
พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ก็หาได้ถูกกำหนดขึ้นโดย บุคคล
ประเภทนี้ไม่ แต่หากถูกกำหนดขึ้นโดยการเคลื่อนไหวทาง
ชนชั้น และบุคคลพิเศษนั้นก็แสดงบทบาทของเขาไปในฐานะ
ผู้แทนหรือผู้นำของชนชั้นเท่านั้น

ถูกละ การเคลื่อนไหวทั้งหลายต้องการผู้นำ และเมื่อ
ชนชั้นเคลื่อนไหว ก็จำเป็นต้องไขว่คว้าแสวงหาผู้นำของพวกเขา

เขาและจะต้องหาให้ได้ บุคคลที่ได้มาอาจเป็นผู้นำที่ดีหรือผู้นำ
ที่เลวก็ได้ หรืออาจจะเป็นผู้นำที่มีอัจฉริยภาพหรือผู้นำชั้นที่สอง
ก็ได้ แต่ถ้าได้ผู้นำที่มีอัจฉริยภาพแล้ว ขบวนการเคลื่อนไหว
ย่อมจะถูกเร่งให้เร็วขึ้น และถ้าได้ผู้นำที่เลว ขบวนการเคลื่อนไหว
ก็ย่อมจะถูกหน่วงเหนี่ยวทำให้ชักช้า อย่างไรก็ตาม ในที่สุด
วิถีแห่งประวัติศาสตร์ก็มิได้ถูกกำหนดขึ้นโดยลักษณะพิเศษของ
บุคคลชั้นนำโดยบังเอิญแต่อย่างใด หากถูกกำหนดขึ้นโดย
ขบวนการเคลื่อนไหวของชนชั้นแท้ ๆ

เพราะฉะนั้นในสังคมเช่นนี้เอง ความคิดย่อมสะท้อน
ออกซึ่งจุดมโนและความโน้มเอียงของชนชั้นที่แตกต่างกัน การ
ต่อสู้ทางชนชั้นก็กระทำโดยความคิดด้วย ดังนั้น ในด้านความ
คิดที่สะท้อนออกซึ่งการต่อสู้อันเต็มไปด้วยความยุ่งยากสลับซับซ้อน
ทุก ๆ อย่าง บางขณะอาจเียงเบี่ยงเหล่าเปลวเปลี่ยว บางขณะ
อาจอึกทักโครมคราม ชัยชนะและความปราชัยพ่ายแพ้ เป็น
พันธมิตรและแบ่งแยกกันหรือไม่ก็ประนีประนอม กลวิธีต่าง ๆ
ที่ยักย้ายถ่ายเทด้วยอากัปภิกิริยาต่าง ๆ ก็เพื่อต่อสู้ช่วงชิงเอา
ตำแหน่งการนำในการต่อสู้ทางความคิด ซึ่งความจริงแล้ว ก็คือ
การต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม

เปลี่ยนแปลงไปข้างหน้า หรือเปลี่ยนแปลงไปข้าง
หลัง ย่อมเป็นความเปลี่ยนแปลงด้วยกันทั้งสิ้น

ความคิดเก่าตั้งอยู่บนมรดกฐานแห่งเงื่อนไขทางวัตถุของ
อดีต ทำหน้าที่คอยขัดขวางพัฒนาการก้าวหน้าของสังคมไว้
ความคิดใหม่หรือสร้อยอย่าง ไรก็เป็น ความคิดที่ ชนชั้นปฏิกริยาสนับ-
สนุนอยู่ ส่วนความคิดใหม่ เป็นความคิดที่ตั้งอยู่บนมรดกฐาน
แห่งสิ่งใหม่ ๆ ในพัฒนาการแห่งชีวิตทางวัตถุของสังคม และ
บนมรดกฐานแห่งความต้องการของพัฒนาการนั้น จึงนับว่าเป็น

ความคิดที่ได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นที่ก้าวหน้า และช่วยพัฒนาการของ สังคมให้ก้าวหน้า ออก ไปอย่างแข็ง ขันเอางานเอาการ

ข้อเขียนในหนังสือชื่อ “ความคิดอิสระ” ของ ดร. ชัยอนันต์ สมทวณิช ทุกชิ้นมีส่วนผลักดันพัฒนาการของสังคมไทยเราแน่นอน นี่ไม่ใช่เป็นการกล่าวตามมารยาทเพื่อเอาใจผู้เขียน แต่ในข้อเขียนแต่ละชิ้นนั้นเองย่อมเป็นการอธิบายได้อย่างง่าย ๆ ที่สุดจากเงื่อนไขชีวิตทางเศรษฐกิจและจากความสัมพันธ์ทางสังคมและทางการเมืองของผู้เขียน ซึ่งได้กำหนดความคิดทั้งหมดที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนั้น

อีกสิบปีข้างหน้า ดร. ชัยอนันต์ สมทวณิช คงจะนำข้อเขียนเหล่านี้มาขบคิดใคร่ครวญอีกครั้งหนึ่ง และเมื่อกาลเวลาข้างหน้านั้นมาถึง ลางที่เราอาจจะมีคำตอบตรงกัน

อันเดอสในนิยายกรีกสมัยโบราณเป็นวีรชนขึ้นมาได้ก็เพราะฝ่าฟันทั้งสองของเขาต้องแตะทาบกับพื้นดินเสมอ

อุทธรณ์ พลกุล

คำแถลงของผู้เขียน

ข้าพเจ้าตั้งใจที่หนังสือ พาราสาวัตถ์ ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกจำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม ได้รับการต้อนรับจากท่านผู้อ่านอย่างดียิ่ง หนังสือเล่มนั้นขายหมดภายในระยะเวลาอันสั้น

ข้าพเจ้าไม่ได้ตั้งใจที่มีผู้ซื้อหนังสือของข้าพเจ้าในเวลาอันรวดเร็ว และข้าพเจ้าหาได้เหมาะเอาว่าการที่ พาราสาวัตถ์ ขายดีนั้นหมายถึงความมีคุณค่าของมันไม่ แต่ข้าพเจ้ายินดีที่ขณะนี้พวกเราประชาชนโดยทั่วไป มีความสนใจและตื่นตัวทางการเมืองมาก ภายหลังที่เราได้ถูกกดขี่มาเป็นเวลาช้านาน

ข้าพเจ้าทราบว่า ท่านผู้อ่านกำลังกระหายที่จะได้ฟังความเห็นทางการเมือง ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจรวบรวมบทความที่มีแนวคล้ายกับเรื่องที่เคยรวบรวมไว้ใน พาราสาวัตถ์ มาไว้ในหนังสือเล่มนี้อีก

บทความบางส่วน เคยลงพิมพ์ ในวารสาร ทางวิชาการบ้าง ในจุลสารของนิสิตนักศึกษาบ้าง สำหรับบทความที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและเหตุการณ์ปัจจุบันนั้น ข้าพเจ้าได้เขียนภายหลังการปฏิวัติของประชาชนเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และเนื่องจากข้าพเจ้ามีโอกาสนำเข้าไปร่างรัฐธรรมนูญด้วยผู้หนึ่ง จึงมีความประสงค์ที่จะให้สาธารณชน ได้ทราบถึงแนวความคิดเห็นของข้าพเจ้า เพื่อขอคำวิจารณ์จากผู้สนใจในกิจการทางการเมืองด้วย

แม้ว่าหลายบทความ จะมี ลักษณะ เป็นวิชาการ ไปสัก
หน่อย แต่ทั้งนี้ก็เพราะข้าพเจ้ามีอาชีพเป็นครู ซึ่งตามวิสัยแล้ว
จะต้องถ่ายทอดแนวความคิดออกมา ในรูปของการขีดเขียนอยู่
แล้ว ข้าพเจ้าหวังว่าบทความเหล่านี้ แม้จะเป็นวิชาการแต่ก็
เกี่ยวข้องกับปัญหาใกล้ตัวเราทั้งสิ้น จึงมิได้ตัดตอนหรือตัด
แปลงแต่ประการใดเลย นอกจากนั้นข้าพเจ้ายังได้นำบทวิจารณ์
หนังสือบางเรื่อง ที่คิดว่าท่านผู้อ่านคงสนใจมารวมไว้ด้วย

ข้าพเจ้าให้ชื่อหนังสือเล่มนี้ว่า ความคิดอิสระ ข้าพ-
เจ้านำมาจากกลอนบทหนึ่งของอุชเชนี กวีที่ข้าพเจ้านิยมยกย่อง
ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณเธอไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ข้าพเจ้าขอขอบคุณ คุณณรงค์ พรพิริยะกุลชัย ที่ได้
แนะนำให้ข้าพเจ้ารวบบทความต่าง ๆ ไว้พิมพ์เป็นหนังสือ และ
ขอบคุณ คุณสัจจิตต์ วงษ์เทศ คุณเรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์ แห่ง
สำนักพิมพ์พัฒนาศที่ ได้ช่วยเหลือในการจัดพิมพ์ และขอบคุณ
คุณอรุณ วัชรระสวัสดิ์ ที่กรุณาวาดภาพประกอบในหนังสือนี้

ชัยอนันต์ สมุทวณิช

ธันวาคม ๒๕๑๖

อัน ความคิดอิสระ ใคร่ผละโผน
กระเจิงโจนจากกรอบและขอบขัณฑ์
สู่ทุ่งกว้างกลางแจ้งแสงตะวัน
บ่มความฝันเฟื่องฟุ้งละล่องไกล

...

อิสระภาพงามวิไลกว่าใดอื่น
สุดจะฝันมอบไปให้ใครพยายาม
ถึงยากดีมีจนใช้คนทราม
ยอมกราบงามชายงานวิญญานตน

จาก ความคิดอิสระ
ของ อุษเชนี

"If all mankind minus one, were of one opinion, and only one person were of the contrary opinion, mankind would be no more justified in silencing that one person, than he, if he had the power, would be justified in silencing mankind."

J.S. Mill, *On Liberty*

แต่

นิมิตรมงคล

ศรีบูรพา

อิศรา อมันตกุล

เสนีย์ เสาวพงศ์

และ

อุชเชนี

นักเขียน กวี นักต่อสู้

ผู้จุดไฟในหัวใจของคนรุ่นใหม่ทั้งปวง

ศักราชแห่งเสรีภาพ

คลื่นมนุษย์ หลังไหลมาจากทุกแห่งหน
เสมือนสายน้ำที่บรรจบกันเป็นแม่น้ำใหญ่
กระแสน้ำแห่งความหวัง ศรัทธา กลายเป็นพลัง
ไม่มีวันที่จะไหลกลับคืน
เสียงปืนดังก้องเคล้ากับเสียงเรียกร้องความเป็นไท
เลือดกับน้ำตา คืออาวุธที่เข้าแลกเพื่อชีวิตใหม่
ความตายที่เป็นชีวิต
ชีวิตที่มีความหมาย และจักเป็นอมตะ
วันใหม่
ความหวังใหม่ที่ไม่เคยยอมเป็นทาสแห่งกาลเวลา
ดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้าไปแล้ว
ความมืดปกคลุมไปทั่วแผ่นดินไทย
แต่แสงสว่างแห่งเสรีภาพยังฉายฉานดจเปลวไฟ
ที่ไม่มีวันดับ เพราะได้วิญญาณแห่งอิสรภาพเป็นเชื้อ
ดวงไฟที่ไม่รู้จักการเปลี่ยนไปของธรรมดาโลก
ที่ไม่รู้จักวัน เดือน ปี
เพราะ ศักราชแห่งเสรีภาพ ได้เกิดขึ้นแล้ว

ชัยอนันต์ สมุทวณิช

ตุลาคม ๒๕๑๖

รูปต่อ

ใครเคยเห็นหรือเล่นรูปต่อบ้าง รูปต่อที่ชาวคหรือพิมพ์ภาพต่าง ๆ ระบายสีไว้อย่างสวยงาม แล้วตัดมันออกเป็นชั้นเล็กชั้นน้อย รูปปร่างต่าง ๆ กัน บ้างเป็นสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม เว้าข้างบน ข้าง ๆ ข้างหลัง

แต่ละชั้นของภาพเดียวกันกลายเป็นภาพเล็ก ๆ ในตัวของมันเอง ซึ่งเรามองไม่ออกว่ามันเป็นรูปอะไรแน่ ภาพวิวทิวทัศน์ที่มีทุ่งกว้าง กระท่อม ต้นไม้ ใบหญ้า ก้อนเมฆ และภูเขา เมื่อถูกตัดต่อเป็นรูปต่อ จะมีภาพเกือบร้อยภาพ หรือรูปสัตว์ เมื่อตัดต่อออก เราจะเห็นหาง หู ลำตัว ขา จมูก ของมันเพียงบางส่วนเท่านั้น

ถ้าเรามองชั้นส่วนแต่ละชั้นที่กระจัดกระจายกันอยู่ เราอาจหยิบส่วนหนึ่งขึ้นมาและพูดว่า นี่จะต้องเป็นรูปของสิงโตเป็นแน่

อีกคนหนึ่งมองไปที่ชั้นส่วนอีกชั้นหนึ่ง เขาอาจจะพูดว่า นี่คือรูปสุนัขจิ้งจอก คนอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน เขาคงจะวาดภาพนั้นต่าง ๆ กันออกไป

รูปถ่ายหรือภาพเขียนที่สมบูรณ์ไม่ถูกตัดออกเป็น
ชั้นเล็กชั้นน้อย มีสัญลักษณ์อยู่ในตัวของมันเอง ภาพ
ท้องทะเลมีคลื่นซัดเข้าชายหาด ไกลไปเป็นแมกไม้ ภูเขา
โขดหิน และนกนางนวล ใครจะดูแล้วพูดว่า นี่คือภาพท้องนา
ไปไม่ได้ แต่ภาพวาดแบบแอบสแตร็คมีลายรัวโค้งคว่ำตัดกัน
อาจทำความงนให้กับผู้ดู และทำให้มีจินตนาการไปหลาย ๆ
ทางด้วยกัน

ข้าพเจ้านั่งดูลูกหญิงชาย เล่น ภาพต่อ เด็ก ๆ ชอบ
รูปต่อ และดีใจถ้าเขาสามารถจัดเหลี่ยมมุมของชิ้นส่วนแต่ละ
ชิ้นให้เข้ากันได้ บางครั้งเด็ก ๆ หยิบชิ้นส่วนที่เหมาะสมเจาะกับ
ภาพที่เขาต่อไว้ยังไม่เสร็จ แต่เมื่อมองดูแล้ว มันไม่ใช่รูปที่
เขาเห็นเมื่อเป็นภาพรวม เขาจะสับชิ้นใหม่และทำให้แน่ใจว่า
มันเป็นสิ่งที่เขาเคยเห็น

ข้าพเจ้าชอบสังเกตการต่อรูปที่ถูกตัดออกเป็น ชั้นเล็ก
ชั้นน้อย ข้าพเจ้าคิดว่าถ้ามันไม่เป็นรูปต่อ ข้าพเจ้าคงไม่ลำบาก
ใจเลยที่จะชี้ไปที่มัน และบอกใครต่อใครว่ามันเป็นรูปวิวชาย
หาด หรือนี่คือรูปช้าง หรือสิงโต หรือสุนัขจิ้งจอก

แต่เมื่อภาพถูกตัดออกและสับที่กันกระจัดกระจายอยู่
เช่นรูปต่อแล้ว มันเป็นเรื่องน่าสนุกน่าสนใจที่เราจะช่วยกัน
ปะติดปะต่อมัน อาจใช้เวลานานสักหน่อย แต่ถ้าเราไม่พยายาม
แล้วเราจะรู้ได้อย่างไรเล่าว่า มันคือภาพอะไร

ท่านเคยเล่นรูปต่อบ้างไหม ถ้ายังไม่เคยลองช่วยข้าพ-
เจ้าอยู่ข้าง ๆ ก็ได้ เราช่วยกันหลาย ๆ มือคงจะต่อรูปเสร็จ
เร็วขึ้น

จดหมายถึงคนรุ่นใหม่

๒
ข้าพเจ้ามั่นใจว่าท่านคงเคยคิดเหมือนกับข้าพเจ้าบ้างเป็นแน่ ทั้ง
นี้มิใช่ข้าพเจ้าจะเชื่อว่าความคิดของ ข้าพเจ้าเป็นสิ่งที่ดี หรือถูกต้อง
แต่เราเป็นคนรุ่นเดียวกันท่านจะเรียกว่า คนรุ่นใหม่ หรืออะไรก็
ตามที ความเหมือนกันของเราในกระแสความคิดที่แตกต่างกันเกิด
จากความสงสัยที่เรามีต่อสรรพสิ่งรอบ ๆ เรามีความรู้สำนึก เราตั้ง
ปัญหาตามตัวเองว่า อะไรกำลังเกิดขึ้นในสังคมไทย ในระบบและ
วิถีแห่งเศรษฐกิจของไทย และชีวิตทางการเมืองของประเทศที่
สำคัญที่สุด สภาพการณ์ทั้งหลายที่ห้อมล้อมตัวเราอยู่นั้นเป็นข้อเท็จ
จริง เรารู้อะไร เราสัมผัส เราเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ กับชีวิตและ
ฐานะของคนรุ่นเรา ไม่เพียงเท่านั้นเรายังคิดไกลออกไปอีกว่า จะ
เกิดอะไรขึ้นกับคนรุ่นต่อไป

ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่า ความสงสัยและการไขว่คว้าหาคำตอบ
เกี่ยวกับสิ่งรอบ ๆ ตัวเรานั้นถือกำเนิดจากความคิดเห็นอันเป็นอิสระ
จากความขัดแย้งในจิตใจอันเป็นธาตุผสมระหว่างอุดมการณ์กับความ
เป็นจริง จากความเชื่อในเสรีภาพและความบริสุทธิ์ยุติธรรม กล่าว
รวม ๆ ได้ว่า คนรุ่นเราเป็นหมู่ชนที่มีปฏิภพสูง และรุนแรง หาก
ต้องการสร้างสรรค์

ข้าพเจ้าเคยถามตัวเองอยู่เสมอว่า คนรุ่นใหม่ก็คือใคร ?
ก็แล้วคนเก่าในปัจจุบันนี้เล่ามิใช่คนรุ่นใหม่ในอดีตคอกหรือ มีอะไร

เกิดขึ้นกับคนเหล่านั้นจึงผลักดันให้เราต้องการสร้าง คนรุ่นใหม่ขึ้น
ข้าพเจ้าทราบดีแล้วว่า ข้าพเจ้านี้แหละอาจจะกลายเป็นคนรุ่น
เก่าที่เรากำลังประณามอยู่ในเวลานี้ไม่วันหนึ่งก็วันใดในกาลข้างหน้า
ทำอย่างไรคนรุ่นใหม่จึงจะคงตัวอยู่ได้ตลอดไป โดยปราศจากข้อ
จำกัดจากกาลเวลาและอายุขัย ท่านเคยถามตัวเองบ้างหรือไม่ ?

ข้าพเจ้าไม่สงสัยเลยว่า คนอย่าง ยง อยู่บางยาง สาย สีมาร
ระพันธ์ ยุทธศิลป์ หรือรุ่ง จิตรเกษม จะเป็นผู้ที่มีเลือดเนื้อชีวิต
จิตใจ อยู่ ๆ บุคคลเหล่านั้นมิใช่เป็นเพียงตัวละครในนิยายแห่งความ
คิดเท่านั้น ข้าพเจ้าเคยพบมาหลายคน แต่ข้าพเจ้าเสียใจว่า ใน
หนังสือนั้นอุดมคติของตัวละครสามารถต้านพลังของสังคมได้ แต่
ในชีวิตจริงของเรานั้น เรามักจะพบว่าอุดมคติของผู้ที่มีธาตุของ
ตัวละครเหล่านั้นอยู่บ้าง มักจะสูญหายไปในโลกของระบบราชการ
จนหมดสิ้น ข้าพเจ้าขออย่าว่า ชีวิตคนเราเหมือนนิยาย แต่ชีวิต
ส่วนใหญ่ในสังคมไทยปัจจุบัน เป็นชีวิตที่แตกต่างไปจากตัวหนังสือ
ของศรีบูรพา นิมิตรมงคล หรือเสนีย์ เสาวพงศ์ ท่านเองคงรู้แน่
แก่ใจแล้วเช่นกัน ข้าพเจ้าไม่จำเป็นจะต้องพูดมากไปกว่านี้

ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ลักษณะพิเศษของผู้ที่ถูกเรียกว่าคนรุ่น
ใหม่นั้น ไม่ได้หยุดอยู่แต่เพียงการวิจารณ์สังคม คนรุ่นใหม่จะต้อง
ก้าวลงไปใช้ชีวิต เพื่อทำให้ความ อุดมคติธรรม กลายเป็น ความยุติธรรม
ในทางการเมือง คนรุ่นใหม่ จะไม่เป็น วัตถุ ที่ให้ ความเป็นไปทางการ
เมืองบับคนอยู่ เขาจะเป็นตัวกระทำ มิใช่ผู้ถูกกระทำแต่ฝ่ายเดียว
ดังที่เขามาแล้วในอดีต

ทั้งนี้ หมายความว่า คนรุ่นใหม่ไม่แต่เพียงเทิดทูนเสรีภาพ
เขาจะทำการต่อสู้แม้จะเอาชีวิตเข้าแลก เมื่อเสรีภาพถูกคุกคาม
ข้าพเจ้าใคร่ขออย่าว่าเสรีภาพของมวลมนุษย์หาใช่เสรีภาพเฉพาะตัว

บุคคลไม่ ที่คนรุ่นใหม่ตกลงใจที่จะรักษาเอาไว้ มีคนจำนวนไม่น้อยเลยที่หวงแหนเสรีภาพ แต่คนเหล่านั้นต้องสูญเสียเสรีภาพของเขาไปในที่สุด เหตุตั้งนี้เกิดขึ้นเมื่อคนเหล่านั้นกรุ่นคิดและผดุงไว้เฉพาะเสรีภาพของเขา หรือของพวกพ้องที่สนิทชิดชอบใกล้ตัวเขาไม่เคยคิดถึงเสรีภาพที่เป็นสมบัติส่วนรวมของมหาชน ในบ้านปลายเมื่อเสรีภาพทั้งหมดไม่ได้ถูกปกป้อง เสรีภาพเฉพาะบุคคลก็ต้องถูกทำลายไปได้เช่นกัน

ท่านเห็นหรือยังว่า คนรุ่นเราจะแตกต่างกับคนรุ่นเก่าในข้อนี้ คนรุ่นเราจะต่อสู้กับธรรมและทราวยุทธทางการเมืองที่ตกประโยชน์ต่อมหาชนทั่วไป คนรุ่นใหม่จะไม่ถอยหนี เราจะไม่เหมือนเต่าที่หลบเข้ากระดอง ข้าพเจ้าคิดว่าเราคงเหมือนสุนัขที่จันตรอกมากกว่า

ท่านจำได้ไหมว่า นิมิตรมงคลเคยแสดงความโหม่งสเกี่ยวกับตัวเขาเองไว้ว่าอย่างไร เราจะเป็มนมนุษย์ที่เมื่อถูกจองจำหรือกักขังโดยไร้ความยุติธรรมและไม่ต่อสู้หรือเราจะเป็นเช่นแมวซึ่งเป็นสัตว์ที่มักคืนรันต่อสู้จนสุดฤทธิ์เมื่อถูกทำร้าย

ท่านใจเด็ดหรือไม่ ท่านกล้าเสี่ยงกล้าเสียสละเสรีภาพของท่านเพื่อให้เสรีภาพอันแท้จริงคงอยู่ หรือท่านจะมั่งหวงแหนเฉพาะสิ่งที่เป็นของท่านแต่เพียงเท่านั้น ข้าพเจ้าคิดว่านี่เป็นปัญหาใหม่และสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของอนาคตแห่งชนรุ่นใหม่

ความคิด เรื่องเสรีภาพที่มีขอบ เขตกว้างขวาง ดังที่ข้าพเจ้าหยิบยกมานี้เชื่อมสมานกับความคิดของกนกับชาติได้เป็นอย่างดี คนรุ่นใหม่ไม่เชื่อว่าชาติไทยไม่ใช่ของเราคนเดียว คนรุ่นใหม่ประกาศว่า ชาติไทยคือเรา และเรานั้นแหละประกอบเป็นชาติไทย

คนรุ่นใหม่ต้องมีความอดกลั้นและอดทน คนรุ่นใหม่จะต้องก่อปรด้วยศรัทธาและปัญญา ศรัทธาคำเดียวสามารถเปลี่ยน

ความรักชาติให้เป็นลัทธิจักรวรรดินิยมได้ ความเชื่อมั่นในอุดมการ
แต่เพียง อย่างเดียวโดย ปราศจาก บัญญา อาจ ทำให้ เราถลาย เป็น
เครื่องมือของผู้ต้องการผลประโยชน์จากเราโดยไม่รู้ตัวเหมือนกัน

ข้าพเจ้ากล่าวว่า คนรุ่นใหม่ต้องมีความอดกลั้น เหตุที่
ข้าพเจ้าคิดดังนี้ก็เพราะคนรุ่นเราใช้หรือไม่ ที่ถูกประณามว่าหัว
รุนแรง ในขณะที่เราเพิ่งเริ่มจะใช้หัวของเราเท่านั้นและมีคนรุ่นเรา
อีกหลายคนที่ถูกประทับตราต่าง ๆ นานา ทั้ง ๆ ที่เราทั้งหลายเป็น
ตัวของเราเองมากกว่าอะไรอื่น

ข้าพเจ้าหวังว่า คนรุ่นใหม่จะยึดอุดมการทางการเมือง
อย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อเป็นเครื่องชี้แนว ทางและเป็นศูนย์ รวมพลัง
ของเรา แต่ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าเราจะไม่ใช่อุดมการนั้น ๆ เป็นสรณะ
เพื่อเป็นกุญแจไขจักรวาล ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้วว่า ลักษณะเด่นของ
คนรุ่นใหม่ คือ ความสงสัย กับความมั่นใจว่า ชีวิตของมนุษย์นั้น
สามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยเราเองเป็นผู้ลิขิตวิถีทาง มันพ้นสมัย
เสียแล้วที่ ท่านจะ คอย หวังให้พระพรหม เป็นผู้กลบบันดาลสรรพสิ่ง
ทั้งปวง ไม่มีคนรุ่นใหม่คนใดซึ่งเชื่อว่า ชีวิตของเขาถูกกำหนดมา
ก่อนโดยกฎแห่งกรรมเก่า ไม่มีคนรุ่นใหม่คนใดซึ่งมีความนับถือ
ตนเองพอที่จะหวังว่า ผู้ปกครองจะนำต้นกล้าปลูกมาให้เราได้
สอยได้เก็บผลเอาเอง เราทุกคนมั่นใจว่า ไม่มีใครอื่นที่จะช่วยเรา
ได้ดีกว่าตัวเราเอง และเรา^๕เองจะเป็นผู้ค้นหาเมล็ดพันธุ์ ของต้นไม้อัน
วิเศษนั้นนำมาเพาะปลูกและรดน้ำพรวนดินด้วยมือของเราเอง เมื่อ
โคกกล้าปลูกเป็นของเราในลักษณะการเช่นนี้ เมื่อนั้นเราอาจสอย
ผลของมันได้ทั้งต้นมิใช่เก็บได้เฉพาะกิ่งหรือแขนงกอให้มันส่งกรม
ร่วงหล่นลงมา เรา^๕แต่ละจะเป็นผู้ไถ่ฟุ้งนกกฟุ้งกาที่จะมาแผ้วพาน
ต้นไม้อันวิเศษของเรา เราเองจะจับอาวุธขึ้นต่อสู้กับใครก็ตามที่ต้องการ

ท่ากลางงานของเรา ทั้งนี้ยอมหมายความว่า เราจะเป็นผู้กำหนด และตัดสินใจว่า เมื่อใดเราจะสละละทิ้งกันไม้คั้นนั้น เราจะยอมให้ผู้อื่นมากำหนดให้เรา หรืออำนาจของเรากระทำการต่างๆ เป็นอันขาด

ข้าพเจ้าเห็นว่าคนรุ่นใหม่เคยเกิดขึ้นแล้วในอดีต และไม่ เคยตายไปจากสังคมไทยเลย แต่เขาหลายคนตูกดกกลืนเข้าไปไม่ น้อย คนรุ่นก่อนคือคนอย่างคนรุ่นเรา คนรุ่นเราคงไม่ยากเป็น เหมือนคนรุ่นก่อน ข้าพเจ้าหวังเหมือนอย่างท่านทุกคนว่าตำแหน่ง หน้าที่การเปลี่ยนแปลงฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม แม้กระทั่ง ความร่ำรวยของมนุษย์อันเป็นธรรมดาโลกจะมีทำให้คนรุ่นใหม่ที่เรา กำลังเรียกตัวเองอยู่ กลายสภาพเป็นคนประเภทที่เรา กำลัง ชิงอยู่ในเวลานี้

จากหนังสือ คนรุ่นใหม่

ของชมรมคนรุ่นใหม่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (๒๕๑๔)

จดหมายตอบอาจารย์ ป่วย

๒
ไปคิดจากอเมริกาของอาจารย์ป่วย อิงภากรณ์ ดัง
ปรากฏในสังคมศาสตร์ปริทัศน์ฉบับที่ ๔ ปีที่ ๘ (มีนา
คม - พฤษภาคม ๒๕๑๔) พุทธแทนนักศึกษาไทยใน
สหรัฐอเมริกาโดยแสดงถึงความห่วงใยในสถานการณ์
บ้านเมืองของเราได้เป็นอย่างดี ทุกวันนั้นคนที่ถือคาถา
ว่า “ธูระไม่ใช่” หรือ “เป็นเรื่องของผู้ใหญ่” นับ
วันจะหมดไปทุกที ไม่แต่นักศึกษาไทยในต่างประเทศ
เท่านั้นที่สนใจในกิจการบ้านเมือง ในเมืองไทยเอง
กลุ่มและขบวนการนักศึกษาหลายสถาบันได้แสดงให้เห็น
มหาชนเห็นแล้วว่า คำพูดที่ว่า “บ้านเมืองไม่ใช่ของ
เราคนเดียว” นั้น เป็นทัศนคติของผู้ต้องการรักษา
สภาพอำนาจปัจจุบันของตนเองนั้นหาใช่ความคิดของ
ผู้ที่ต้องการแสวงหาความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีกว่าไม่

ผมเห็นด้วยกับสาระสำคัญ ในบทความของ
อาจารย์ป่วย หากมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมบางประการดังนี้

๑. อาจารย์ป๋วย กล่าวว่า “ไทยเราอย่างน้อยก็แสดงความพยายามที่จะเป็นประชาธิปไตย เรากลับมามีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง มีสภาผู้แทน ฉะนั้นควรจะยึดไว้ในสิ่งที่เรามีอยู่นี้แม้ว่าจะไม่สมบูรณ์และบกพร่องสักเพียงใด รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้ บทบัญญัติหลายเรื่องที่คนไทยเป็นจำนวนมากไม่พอใจ แต่เราเพียงยึดเป็นหลักไว้ก่อนและพยายามแก้ไขปรับปรุงต่อไป เพราะอย่างน้อยก็เป็นกฎหมายขึ้นมาแล้ว”

เราร่างรัฐธรรมนูญกันมานับครั้งไม่ถ้วน และแต่ละครั้งก็มีผลไม่เป็นที่พอใจเลย รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันใช้เวลาร่างกันถึง ๑๐ ปี แต่ก็ยังเห็นได้ชัดว่ามีบทบัญญัติหลายบทที่ผิดรัฐธรรมนูญ (บทบัญญัติแย่งลักษณะสำคัญของรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้แก่ความยุติธรรม ความเสมอภาคเสียเอง) เรายังคงมีวุฒิสภาซึ่งได้รับแต่งตั้งจากฝ่ายบริหาร คณะรัฐมนตรีไม่ต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อรัฐสภาเหล่านี้ รัฐบาลจะปฏิเสธไม่ได้เลยว่า รัฐบาลไม่ได้มีเจตนาที่จะสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยอันแท้จริงให้กับประเทศไทย ในความร่วมมือรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ประชาชนโดยทั่ว

ไปไม่มีส่วนรู้เห็นและไม่เข้าใจกลอุบายของนักวิชาการเจ้าเล่ห์ทั้งหลาย ที่ได้รับแต่งตั้งให้ไปเป็นที่ปรึกษารัฐบาลในการเสริมสร้างฐานแห่งอำนาจของรัฐบาลในขณะนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญร่างเสร็จและประกาศใช้แล้ว ทุกคนบ่นกันว่า มีข้อบกพร่องมาก และก็เมื่อก่อนที่จะประกาศใช้นั้นแล้ว นักวิชาการที่มีโอกาสที่ได้เข้าไปช่วยร่างรัฐธรรมนูญทั้งหลาย ทำไมไม่ได้โต้แย้งและทักทายนบทยุติเหล่านั้น

ผมขอแย้ง อาจารย์ ป่วย ในข้อที่ว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันอย่างน้อยก็เป็นกฎหมายขึ้นมาแล้ว เราก็พึงยึดเป็นหลักไว้ก่อน ข้อพิพาทของผมมีว่า ไม่มีกฎหมายอันใดที่ปราศจากซึ่งความยุติธรรม หรือไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม รัฐธรรมนูญที่มีบทบัญญัติขัดกับหลักการในตัวของมันเอง และเป็นรัฐธรรมนูญที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่พอใจ จะเป็นกฎหมายได้อย่างไร และเมื่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันไม่อาจถือสิทธิ์ได้ว่าเป็นกฎหมายสูงสุดแล้ว เหตุใดเราจึงต้องยอมรับนับถือ ผมไม่เชื่อว่า อาจารย์ป่วยจะยอมรับแต่เพียงว่า กฎหมายใด ๆ ที่จะประกาศใช้โดยรัฐบาล โดยมี

ได้ตั้งอยู่บนรากฐานของความบริสุทธิ์ยุติธรรม จะเป็นกฎหมายที่มหาชนทั่วไปควรยอมรับในความชอบธรรมของมัน นักกฎหมายอาจโต้แย้งได้ว่าเป็นกฎหมาย ซึ่งอาจจะเป็นกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม (Unjust) ก็ได้ แต่ก็ยังเรียกได้ว่าเป็นกฎหมาย ข้อนี้ออมรับได้ หากเราแยกได้ว่ากฎหมายโดยทั่วไปว่ามีทั้งกฎหมายที่ดีและกฎหมายที่เลว อย่างไรก็ตามฉันเองยังเชื่อว่าสิ่งที่เรียกว่ากฎหมายโดยเฉพาะ กฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดแห่งรัฐนั้น จะต้องมีความยุติธรรมเป็นรากฐาน กฎหมายที่ขาดความยุติธรรมไม่อาจเรียกว่าเป็นกฎหมาย (There is no unjust law, for no laws can be unjust)

หลายคนอาจคิดไปว่า กฎหมายทุกฉบับที่รัฐบาลประกาศใช้ย่อมมีความชอบธรรม เหตุที่เป็นเช่นนั้น เพราะเรายอมรับกันในเรื่องแรกแล้วว่า รัฐบาลที่ออกกฎหมายนั้นเป็นรัฐบาลโดยชอบธรรม (Legitimate Government) แท้ที่จริงแล้วเราน่าจะแยกว่าในโลกนี้มีทั้งรัฐบาลที่มีอำนาจ (Power) แต่ไม่มีอำนาจอันชอบธรรม (Authority) ในทำนอง

เดียวกันอาจมีรัฐบาลที่ตั้งขึ้นโดยอำนาจอันชอบธรรม แต่หาได้มีอำนาจเด็ดขาดในการบริหารงานของรัฐไม่

เรื่องของ อำนาจ (Power) อำนาจอันชอบธรรม (Authority) เป็นปัญหาเก่าแก่สำหรับการปกครองไทยตั้งแต่การปฏิวัติ ๒๔๗๕ รัฐบาลส่วนใหญ่เป็นรัฐบาลที่มีแต่อำนาจ หาได้มีอำนาจโดยชอบธรรมไม่ นี่หมายความว่ารัฐบาลที่ตั้งขึ้นโดยการปฏิวัติทุกครั้ง เป็นรัฐบาลที่ขาดความชอบธรรม การเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยอำนาจของรตถ์และกระบอกปืนติดต่อกันมาหลายยุคหลายสมัย เป็นสาเหตุให้ความแตกต่างระหว่างรัฐบาลที่มีอำนาจ กับรัฐบาลที่มีทั้งอำนาจและอำนาจโดยชอบธรรม หายไปที่ละน้อยจนในปัจจุบันนี้ รัฐบาลที่ไม่ได้รับความเห็นชอบจากประชาชนโดยตรง จึงกลายเป็นรัฐบาลที่ชอบธรรมไปโดยปริยาย

เมื่อใดที่รัฐบาลยังไม่ใช้รัฐบาล ของประชาชนที่แท้จริง เมื่อนั้นผู้ก่อการร้ายย่อมถือสิทธิ์ปกครองเขตแดนใดเขตแดนหนึ่งไว้ได้ โดยมีอำนาจ (Power) ที่จะบังคับให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น เชื่อฟังปฏิบัติ

ตามคำสั่งของตน แต่รัฐบาลย่อย ๆ ของผู้ก่อการร้าย
ย่อมขาดอำนาจโดยชอบธรรม (Authority to rule)
ที่จะปกครองประชาชนอย่างแท้จริง

การมีการเลือกตั้ง ๕๕ หาใช่เป็นเครื่องแสดงหรือ
หลักประกันแต่เพียงอย่างเดียวว่า ประเทศ ๆ หนึ่งจะ
มีการปกครองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริง โซเวียต-
รัสเซีย และประเทศอื่น ๆ ที่ปกครองพรรคการเมือง
พรรคเดียวอย่างเด็ดขาด ย่อมให้มีการเลือกตั้งได้ แต่
ชีวิตของชนในรัฐ ย่อมตกอยู่ภายใต้รัฐบาลเผด็จการ
โดยไม่มีปัญหา

ทุกวันนี้ภัยรอบด้านมีอยู่มากขึ้น ความพยายาม
ที่จะเป็นประชาธิปไตยอย่างเดียวไม่อาจช่วยให้ประเทศ
เราเจริญขึ้นได้ ในประสบการณ์ของการเมืองไทยที่
ผ่านมา ความพยายามของรัฐบาลในการสร้างระบบ
การปกครองแบบประชาธิปไตยมักจะเป็น One-shot
affair กล่าวคือ เกิดขึ้นแล้วก็หายไปตามกาลเวลา
โดยไม่มีการดำเนินปฏิบัติตามอุดมการที่วางไว้ให้
ตลอดรอดฝั่งอย่างแท้จริง การปกครองโดยถือหลัก
กฎหมาย (rule of law) เป็นสภาพการณ์ที่ยังห่าง

ไกลกับเมืองไทยในปัจจุบันนี้ ก็ตั้งแต่กฎหมาย
รัฐธรรมนูญมาถึงกฎจรรยา มีอะไรบ้างที่เรียกว่า
ความยุติธรรมหรือความเสมอภาคตามกฎหมาย ทหาร
พึงบ้อมยามตำรวจย่อมมีผิดตามกฎหมายเป็นแน่ ใน
เมืองไทยเรานี้คำถามคำแรกในปีปัญหาหรือเหตุการณ์เช่น
นี้ไม่ได้อยู่ที่กฎหมายข้อไหนที่บุคคลละเมิด หากอยู่ที่
บุคคลใดละเมิดกฎหมายข้อไหน ทั้งนัย่อมหมายความว่า
สภาพของฐานะของบุคคลนั่นเองที่กำหนดการใช้กฎหมาย
หาใช่ตัวบทกฎหมายกำหนดลักษณะการประพฤติผิดของ
บุคคลไม่

บทบัญญัติที่ไม่เป็นรัฐธรรมนูญในคำรัฐ-
ธรรมนูญฉบับปัจจุบันของไทย ก่อให้เกิดแนวความคิด
ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและ
สถาบันของการปกครองไทยหลายอย่าง ที่สำคัญน่าจะ
ได้แก่ข้อเสนอแนะของนักวิชาการที่มีสัจจะกลุ่มหนึ่ง ที่
เสนอให้มีการเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีโดยตรง เราจะ
ไม่พิจารณาว่าในทางปฏิบัติแล้ว ข้อเสนออันจะมีผลดี
ผลเสียเพียงใด แต่ชวน่าสนใจเกี่ยวกับแนวความคิดนี้
มีอยู่ว่าผู้เสนอต้องการให้มีรัฐบาลที่มีอำนาจโดยชอบ

ธรรมนั่นเอง ในปัจจุบันความหวังที่จะให้ล้มเลิกวุฒิสภาจะเลื่อนรางเต็มทน เพราะฝ่ายบริหารของไทยเราไม่เคยเชื่อถือในสมรรถภาพของฝ่ายนิติบัญญัติ การเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีโดยตรงจึงน่าจะเป็นหนทางหนึ่งซึ่งจะทำให้รัฐบาลไทยเรารับผิดชอบต่อประชาชนทั้งประเทศ เมื่อไม่ประสงค์ที่จะอยู่ใต้อำนาจของสภาผู้แทนราษฎรแล้วอย่างน้อยก็น่าจะอยู่ในอำนาจโดยได้รับความเห็นชอบจากประชาชนบ้าง

กลายเป็นโดยสรุปแล้ว เมื่อเรารู้แน่ชัดว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มีบทบัญญัติที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่พอใจ เหตุใดเราจึงจะยอมรับว่ารัฐธรรมนูญนั้นเป็นกฎหมายสูงสุดอยู่อีกต่อไป การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งอาจทำให้คนหลายคนคลายความปั่นป่วนใจลงได้บ้างว่าอย่างน้อยเราก็สามารถเลือกตั้งแล้ว แต่สิ่งที่น่าคิดว่า หลังจากที่เราลงคะแนนเลือกตั้งไปแล้วนั้น คะแนนเสียงของเรา หรือแม้แต่ของปวงชนทั้งมวลรวมกันเข้ามีความหมาย มีอิทธิพลเพียงใดต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ปัจจุบันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่อาจทำหน้าที่โดยสมบูรณ์ได้ ตราบเท่าที่ยังมีวุฒิสภา

ที่ได้รับการแต่งตั้งรวมอยู่เป็นรัฐสภาจึงไม่เป็นที่สงสัย
เลยว่าเหตุใด สมาชิกสภาฯ บางคนจึงหันไปสนใจ
เสนอเรื่องที่มีลักษณะเป็นแบบขั้วหมาขั้วหมาแห้ง เช่น
การเสนอให้เลิกวันหยุดบางวันเพราะทำให้การบริหาร
งานล่าช้า โดยที่สาเหตุของปัญหาที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่
จำนวนวันหยุด หากอยู่ที่การบริหารงานของรัฐบาล
โดยส่วนรวม เช่นการรวมอำนาจ การขาดการ
ประสานงาน และการที่มีองค์การบริหารงานที่มีหน้าที่
ก้าวก้าวซ้ำซ้อนกันเป็นต้น ดังนั้นปัญหาที่รบกวนใน
ปัจจุบันนี้ จึงน่าจะได้แก่การแก้ไขบทบัญญัติบางบท
ในรัฐธรรมนูญให้มีลักษณะเป็นรัฐธรรมนูญที่แท้จริง
โดยเร็ว

๒. ความชื่นใจของอาจารย์ป่วยที่ว่า อุดมคติ
ของพวกนักเรียนในเมืองนอกมีอยู่สูงส่งและรุนแรงใน
หลายคนนั้น เป็นความชื่นใจที่แฝงไว้ด้วยความสงสัย
ว่า เมื่อนักเรียนนอกเหล่านั้นกลับมาถึงเมืองไทยแล้ว
จะกินอุดมคติอยู่ได้นานสักเพียงใด ทำให้ผมนึกไปถึง
คำพูดของตัวละครในเรื่อง “ความรักของวัลยา” โดย

เสนีย์ เสาวพงศ์ ตอนหนึ่งที่ว่า “ผมเห็นและได้ยิน
ทุกคนพูดเหมือนกันหมดว่ากลับไปเมืองไทย จะต้อง
ทำอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ไม่นานเมื่อกลับไปก็สูญหายไป
ในกลไกของระบบบิวโรเครซี่หมด”

นักเรียนไทยที่มาเรียนเมืองนอกมีโอกาสดำคิด
ได้พูด ได้เขียน และแสดงอุดมการณ์นาาประการ
โดยเหตุที่ตัวเองได้แยกออกมาจากสังคมที่มีอำนาจกลืน
อุดมคติได้รวดเร็วและแนบเนียนอย่างอาจารย์ป่วยว่า
เหตุที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะเมื่อกลับถึงเมืองไทยแล้ว
ต่างคนก็ต่างผจญกับกฎธรรมชาติ ตัวใคร ตัวมันอยู่
เสมอ เมื่อเกิดวิกฤตการณ์จริง ๆ แล้วปัญญาชนหรือ
นักศึกษาไทยไม่เคยรวมกันคิด เว้นเสียแต่การกระทำ
ของพวกเขาจะไปสนองตอบต่อผลประโยชน์ในการแย่ง
ชิงอำนาจกันในลุ่มนักรการเมืองระดับสูง (ตัวอย่าง
จอมพลสฤษดิ์ สนับสนุนให้นักศึกษาเดินขบวนขับไล่
จอมพล ป. และ พล.ต.อ. เผ่า)

เวลานี้ผมและเพื่อน ๆ คนไทยที่อยากยึดมั่น
ในอุดมคติหลายคน กำลังเป็นโรคกลัวอุดมคติถูกกลืน

กิน ผมเห็นว่าเรามีทางแก้ปัญหาเช่นการตั้งกลุ่ม หรือ สมาคมของผู้มีความคิดเห็นร่วมกัน ผู้ที่เป็นอาจารย์ และไม่อยากกลายเป็น “นักวิชาการเมือง” น่าจะตั้ง สมาคมอาจารย์แต่ละแขนงวิชาของตน สิ่งเหล่านี้อาจ ช่วยให้เราดำรงตนเป็นผู้แสวงหาสัจจะได้นานขึ้น แทนที่จะกลายเป็นผู้สนับสนุนทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้มีอำนาจ ต้องการกระทำในนามของวิทยาการแผนใหม่

คำถามของอาจารย์ ป่วย คำถามสุดท้ายกำลัง รอคำตอบจากการกระทำของพวกเราซึ่งมีโอกาสดีกว่า เพื่อนร่วมชาติหลายคน ผู้ที่พอใจจะมีโอกาสรับผิดชอบในชะตากรรมของชาติและสังคมไทยได้มากกว่าคนอื่น

อาจารย์ป่วยถามเราว่า “เราจะใจเด็ดหรือจะ ใจเย็นเอาตัวรอดแสวงสุขสบายตามยถากรรม”

คำตอบของผมมีว่า “ผมจะใจเด็ด” แต่ผม มีปัญหาอีกว่า เหนื่อยยังไม่พอ นักศึกษาทั้งในและ นอกประเทศใจเด็ดกลุ่มเดียว ชาติไทยอยู่รอดไม่ได้ พวกเราอาจเป็นเหมือนชาวบ้านบางระจันที่ต้องประ-

สบชะตากรรม เพราะผลของความระส่ำระสายใน
กรุงศรีอยุธยา ผมเชื่อว่าเราพร้อมเสมอที่จะเป็นแบบ
ชาวบ้านบางระจัน แต่ในปัจจุบันนี้ เราได้พูด ได้
เขียนสำหรับกรุงศรีอยุธยา ในยุคใหม่ทุกวันแล้ว เสียง
ของพวกเราดังพอหรือ และหากยังไม่ดังพอ เราจะ
ทำอะไรต่อไป

จาก สังคมศาสตร์ปริทัศน์
ฉบับที่ ๒ ปีที่ ๙ (สิงหาคม ๒๕๑๔)

จดหมายตอบ
ท่านผู้หญิงละเอียด
พิบูลสงคราม

ข้าพเจ้ามีความปีติยินดีอย่างล้นพ้น ที่ได้อ่านบทความ
 ของท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม และคุณนิศย์
 พิบูลสงคราม (“ความยุ่งยากของคณะปฏิวัติ ๒๔
 มิถุนายน ๒๕๑๕” และ “คำขาดพระองค์เจ้าบรมวงศ์ฯ”)
 ในวิทยาสารปริทัศน์ ฉบับที่ ๒๓ ปี ๒๑ (๒๐ มิถุนายน
 ๒๕๑๓) ทั้งนี้ช่วยข้าพเจ้าเป็นผู้หนึ่งที่น่าสนใจในการ
 เปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕
 เป็นอย่างมาก และได้พยายามศึกษาถึงเบื้องหลังของ
 การปฏิวัติครั้งสำคัญยิ่งนั้นเท่าที่จะทำได้ เมื่อมีบท
 ความใดๆ ที่เกี่ยวกับ “การพลิกแผ่นดิน” ในครั้ง
 นั้นจึงติดตามอยู่เสมอ ความยินดีของข้าพเจ้าย่อม
 บังเกิดมากขึ้นเป็นธรรมดา เมื่อได้อ่านบทความที่
 เขียนโดยผู้ใกล้ชิดกับบุคคลสำคัญ ที่มีส่วนนำการปก-
 ครองระบอบประชาธิปไตยมามอบให้กับประชาชนชาว

ไทย อีกทั้งเป็นผู้นำประเทศมาหลายยุคหลายสมัย
รวมเป็นเวลาหลายปีด้วยกัน ผู้สนใจที่จะศึกษาถึง
เหตุการณ์สำคัญในสมัยเมื่อ ๔๐ ปีมาแล้ว ย่อมเห็นว่า
เป็นลาภที่หาได้ยาก เพราะมีผู้สังเกตการณ์หลายคน
ได้เขียนวิจารณ์การกระทำของคณะราษฎ์มานานแล้ว
แต่ในครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่คนใน “วงใน” จริง ๆ
ได้เขียนบทความชี้แจง “ความยุ่งยาก” ของคณะ
ปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ และ “คำขาดของพระ
องค์เจ้าบรมเทศ” บทความทั้งสองนี้ได้ให้ข้อเท็จจริง
และความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากความเห็นของบุคคล
บางคนรวมทั้งตัวข้าพเจ้าด้วย โดยท่านผู้หญิงละเอียด
พิบูลสงคราม กล่าวว่า “ได้อ่านบทความ และหนังสือ
ของผู้เขียนบางคนมีข้อความคลาดเคลื่อนต่อความจริง
แล้วปรักปรำประณามคณะก่อการ ๒๔ มิถุนายน อย่าง
ไม่เป็นธรรม” ท่านจึงเกรงว่า “อนุชนชั้นลูกหลาน
ซึ่งจะเป็นชนปัญญาชนในอนาคต จะมีความเศร้าสลด
ในการปฏิวัติของบรรพบุรุษ เพื่อนำรัฐธรรมนูญการ
ปกครองแผ่นดินในระบบประชาธิปไตยมามอบให้เป็น
มรดกแก่ลูกหลานรุ่นหลัง”

ข้าพเจ้าจัดได้ว่าเป็น “อนุชนชั้นลูกหลาน”
คนหนึ่งที่มีความเศร้าสลดใจในความเป็นจริงของระ-
บบประชาธิปไตย ที่บรรพบุรุษได้นำมามอบให้แก่
ข้าพเจ้าเป็นอันมาก โดยที่ข้าพเจ้าไม่มีโอกาสเลือกได้
เลย เพราะเกิดภายหลังการพลิกแผ่นดินในครั้งนั้น
เป็นเวลาถึง ๑๒ ปี และในระยะเวลาที่ข้าพเจ้าได้
เติบโตมานั้น ข้าพเจ้าเพียงแต่ทราบจากหนังสือหน้าที่
พลเมือง และตำราประวัติศาสตร์ที่ใช้อยู่ในโรงเรียน
ว่า การปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น
เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบสมบูรณาญา-
สิทธิราชย์ มาเป็นแบบประชาธิปไตย มีพระมหา-
กษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าต้องจำอย่างนก
แก้วนกขุนทองได้แม่นย่ำว่า คณะราษฎรนั้นมีใครบ้าง
เป็นหัวหน้า ข้าพเจ้าทราบอีกว่าการปฏิวัติของไทย
เราในครั้งนั้นมีลักษณะพิเศษแปลกไปจากการปฏิวัติ
อื่นๆ ในโลก คือไม่มีการนองเลือดเกิดขึ้น เพราะ
พระมหากษัตริย์ทรงยินยอมมอบรัฐธรรมนูญให้กับ
ปวงชนชาวไทย โดยเต็มพระทัย

อย่างไรก็ตาม ในเยาว์วัยนั้น ข้าพเจ้าหาทราบ
ไม่ว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕
นั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงแต่ในรูปร่าง ไม่ใช่เนื้อหา
รัฐธรรมนูญของไทยเราไม่ได้มีเพียงฉบับเดียว หนังสือ
เรียนไม่ได้บอกให้ข้าพเจ้าทราบว่า หัวหน้าผู้ก่อการ
ที่ข้าพเจ้าจำชื่อได้หมดคนนั้น ต่อมาได้แตกแยกกัน และ
หลายคนที่เคยเป็นเพื่อนร่วมน้ำสาบาน (ไม่ใช่ร่วม
น้ำพิพัฒน์สัตยา) ต้องไม่มีแผ่นดินจะอยู่ ประวัติ
ศาสตร์ไม่มีที่พอสำหรับศัตรูของคณะราษฎร และ
ข้าพเจ้าหาทราบไม่ว่าเหตุผลที่แท้จริงในการสละราช-
สมบัติของล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๗ นั้น คืออะไร ข้าพเจ้า
เพิ่งมาทราบเมื่อภายหลังว่าการปฏิบัติจริง ภายใต้หน้า
กากของระบอบการปกครองที่คณะราษฎรนำมาใช้หลัง
จากที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระ
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้วนั้น เป็นทางตรงกันข้ามกับที่
พระมหากษัตริย์ไทยพระองค์นั้นทรงหวังไว้^๑ ข้าพเจ้า

---

๑. โปรดดู "อุดมการณ์กับความเป็นจริงในการเมืองไทย" ใน
สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ของนายชโยนนท์ สมุทวณิช (มิถุนายน
สิงหาคม ๒๕๑๓)

ไม่ทราบเลยว่า ขณะที่คณะราษฎรประกาศว่า ราษฎรไทยจะมีสิทธิเสรีภาพเพิ่มขึ้นนั้น ผู้มีอำนาจในคณะราษฎรได้ตั้งศาลพิเศษขึ้น พิจารณาลงโทษประหารชีวิตประชาชนชาวไทยต่างฐานะ ต่างความคิดไปเกือบ ๒๐ คน และจำคุกตลอดชีวิตอย่างใช้วิธีพิจารณาคดีอันขัดกับหลักความยุติธรรมอย่างล้นพ้นเสียอีกเป็นจำนวนมาก^๒

การที่ข้าพเจ้าตกอยู่ในสภาพสังคมนั้นมาเป็นเวลาช้านาน และได้มีโอกาสทราบข้อเท็จจริงที่ตรงกันข้าม หรือที่หนังสือหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมตั้งแต่ชั้น ป. ๔ - ม. ๘ ไม่ได้ให้ความสำคัญไว้ ย่อมเป็นธรรมดาที่ข้าพเจ้าจะบังเกิดความผิดหวังอย่างใหญ่หลวง และมีความเศร้าสลดใจในการปฏิบัติของบรรพบุรุษเป็นอันมาก ข้าพเจ้าเห็นเป็นสิ่งสำคัญว่าอนุชนรุ่นข้าพเจ้าและต่อไปจากข้าพเจ้า จะต้องได้รับทราบความจริงที่เป็นกลาง

---

๒. ทรายละเอียดเกี่ยวกับการตั้งศาลพิเศษพิจารณาคดีการเมือง ในชีวิตแห่งการกบฏสองครั้ง ของนิมิตรมงคล (พระนคร : สำนักพิมพ์นิพนธ์ ๒๔๘๘)

ปราศจากการบิดเบือน และอคติ หรือประโยชน์ส่วน
ตัว ข้อเขียนต่าง ๆ ทั้งที่ปรากฏในบทความและ
หนังสือของข้าพเจ้า เป็นปฏิกริยาที่เกิดขึ้นจากความ
รู้สึกดังกล่าวข้างต้นนี้

คุณนิตย พิบูลสงคราม ให้ความเห็นเกี่ยวกับการปะทะกันทางทหารระหว่างฝ่ายรัฐบาลและทหาร
ฝ่ายหัวเมือง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ว่าเกิดขึ้นเพราะ
“ คณะกบฏบ้านกุ่มเมือง ” (ซึ่งมีผู้นิยมเรียกตามรัฐบาล
ในสมัยนั้นว่า กบฏบวรเดช) ซึ่งขัดแย้งกับความเห็น
ของข้าพเจ้าที่ว่า ผู้ที่ทำให้เกิดการนองเลือดในครั้ง
นั้น น่าจะได้แก่คณะผู้ก่อการมากกว่า คุณนิตย พิบูล-
สงคราม กล่าวต่อไปอีกว่า “ คำขาด ” ของพระองค์
เจ้าบวรเดชที่ยื่นกับคณะรัฐบาลในสมัยนั้น มีลักษณะ
เป็นคำโฆษณาชวนเชื่อมากกว่า และโดยส่วนรวมแล้ว
คุณนิตย ฯ ไม่เห็นว่าข้อเสนอเหล่านั้นจะเป็น “ คำ
ขาด ” แต่อย่างใด ในเมื่อ “ คำขาด ” ทั้ง ๖ ข้อ
ล้วนแต่มีระบุไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแรก หรือไม่ก็
เป็นที่ปฏิบัติกันอยู่แล้ว ตลอดจนได้วิจารณ์ความเห็น
ของข้าพเจ้าอีกหลายประการในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งข้าพ-

เจ้าจะได้หยิบยกมาพิจารณาต่อไป

ในขั้นแรกนี้ ข้าพเจ้ามีความเห็นตรงกับคุณนิศย์ที่ว่า “ฝ่ายตรงข้ามนั้น ไม่ว่าจะตนเองจะเป็นผู้นิยมลัทธิหรือระบอบการปกครองชนิดใด ก็สามารถกล่าวหาการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งว่าผิดหลักการได้อยู่เสมอ” ข้าพเจ้าไม่ได้แย้งคุณนิศย์ว่า “การใช้คำโฆษณาชวนเชื่อในรูปแบบของคำขาด หรือข้อเสนอนั้น อาจเป็นเครื่องชักนำความนิยมชมชอบจากประชาชน เพื่อเหตุผลทางการเมืองเท่านั้น” แต่ข้าพเจ้าใคร่ขอให้ท่านทั้งหลายระลึกว่า “คำขาด” ของพระองค์เจ้าบรมเทศนั้นได้ยื่นตรงต่อคณะรัฐบาล ในสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง (คณะราษฎรเองยอมรับสภาพการณีนี้อยู่โดยระบุไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแรกว่า จะต้อง มีสภาสูงเป็นพี่เลี้ยงสภาผู้แทนราษฎรไปเป็นเวลาอย่างน้อย ๑๐ ปี และต่อมารัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพิ่มจาก ๑๐ ปี เป็น ๒๐ ปี การเลือกตั้งผู้แทน ฯ ครั้งแรกเป็นการเลือกตั้งทางอ้อม) “คำขาด” ของพระองค์เจ้าบรมเทศนั้น ไม่ได้มีการโฆษณาทางวิทยุกระ

จายเสียง หรือในหน้าหนังสือพิมพ์ จึงเป็นเรื่องที่ชน
ชั้นปกครอง ๒ กลุ่มพยายามที่จะต่อรองอำนาจทางการเมือง
เมืองกันเองโดยประชาชนทั่วไปไม่รู้ไม่เห็นด้วย
“คำขาด” นี้รัฐบาลรับไว้ แต่ก็ไม่ได้แจ้งให้ประชาชน
ทราบว่ามีสาระสำคัญอย่างไร กลับออกประกาศว่า
พระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอฯ เพราะต้องการให้มี
ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ดั้งเดิม รัฐบาลออก
แถลงการณ์ด้วยว่าการสู้รบระหว่างทหารฝ่ายรัฐบาล
และฝ่ายหัวเมือง เป็นการที่เกิคมมี “พวกกบฏ พวก
โจร” ขึ้น และรัฐบาลจะต้องปราบ “พวกกบฏและ
ปราบกองโจร” ดังนี้ ย่อมเห็นได้ว่าฝ่ายรัฐบาลเท่านั้น
ที่อยู่ในฐานะที่จะโฆษณาชวนเชื่อ และบีบบังคับเท็จ
จริงต่อราษฎรได้ หาใช่ฝ่ายพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอฯ
ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในบทความที่คุณนิศย์ไต้แยงนั้นว่า
แถลงการณ์ของรัฐบาลที่ว่าฝ่ายทหารหัวเมืองเป็นโจร
และพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอฯ ต้องการให้เปลี่ยนการปกครอง
ไปสู่ระบบเก่า นั้น เป็นแถลงการณ์ที่ไม่ถูกต้องกับ
ความเป็นจริง ข้าพเจ้าเห็นว่าสิ่งสำคัญที่บุคคลหลาย
กลุ่มไม่พึงพอใจในสมัยนั้นคือ การที่คณะผู้ก่อการไม่

ได้ดำเนินการอันใดที่ถูกต้องต่อหลักการของระบอบ
ประชาธิปไตยตามที่ได้สัญญาไว้^๓ ข้าพเจ้านำ “คำ
ขาด” ของพระองค์เจ้าบรมเทศมาอ้างไว้ เพื่อสนับสนุน
ข้อโต้แย้งของข้าพเจ้าต่อแถลงการณ์ฉบับนี้ว่า
พระองค์เจ้าบรมเทศมิได้ทรงปรารถนาจะให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงระบบกลับไปสู่ระบบเก่าอีก แต่ได้ทรง
ส่งข้อเสนอ ๖ ประการมาเพื่อเป็นการเตือนสติให้คณะ
ผู้ก่อการทราบว่ พวกตนได้กระทำการอันขัดต่อวัตถุประสงค์
ตั้งเดิมไปแล้วอย่างไรบ้าง และการกระทำ
เช่นนั้นนี้มีบุคคลเป็นจำนวนไม่น้อย เห็นว่ารัฐบาลจะ
ต้องออกไป

ในข้อแรกนั้น “คำขาด” มีว่า “รัฐบาลต้อง
จัดการทุกอย่างที่จะอำนวยผลให้ประเทศสยามมีพระ
มหากษัตริย์ปกครองใต้รัฐธรรมนูญชั่วคราวปาวสาน”

๓ แม้แต่หลวงประดิษฐมนูธรรม ผู้ก่อการคนสำคัญเอง ก็ยัง
ปรารถนาจะไปไหน ๆ คนมาต่อว่าเสมอ ว่าคณะราษฎรไม่เห็น
ทำอะไร โดยเฉพาะพวกที่จะตั้ง “คณะชาติ” ขึ้นบ้างนั้น
โจมตีกันมาก โปรดดู บันทึกการประชุมกรรมการพิจารณา
เค้าโครงการเศรษฐกิจ ใน ท่านประดิษฐ์วางแผนเศรษฐกิจ
ของไทยคนแรก ของนายเดือน บุนนาค (พระนคร : โรง
พิมพ์ศิลปอักษร, ๒๕๐๐)

คุณนิตยชี้แจงว่า รัฐธรรมนูญฉบับแรก พ.ศ. ๒๔๗๕ และทุก ๆ ฉบับต่อ ๆ มา ก็ได้บัญญัติและระบุถึงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อย่างละเอียดอยู่แล้ว จึงไม่น่าจะจำเป็นที่จะต้องยื่นมาเป็น “คำขาด” และการที่กล่าวว่า รัฐบาลคณะราษฎรไม่ยอมรับฟังข้อเสนอก่อนที่มีเหตุผลนั้น เป็นการพูดอย่างไม่คำนึงถึงความจริง คุณนิตยเสนอต่ออีกว่าคณะราษฎรมิได้มีเจตจำนงปลงร้ายต่อพระราชวงศ์จักรี จึงได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นทางตรงกันข้ามกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองในรัสเซียหรือฝรั่งเศส

จริงอยู่ รัฐธรรมนูญไทยทุกฉบับระบุถึงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อย่างละเอียด แต่พฤติกรรมของรัฐบาลในยุคนั้นได้แสดงว่า รัฐบาลมิได้ยึดมั่นต่อหลักการตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ในส่วนที่เกี่ยวกับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์เท่าที่ควร บทบัญญัติต่าง ๆ แม้จะระบุไว้อย่างละเอียดสักเพียงใด และอยู่ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับหรือไม่ ก็ย่อมปราศจากความหมาย ในเมื่อภายใต้การปกครองของคณะราษฎรนั้น ได้เป็นที่จารึกลงในประวัติศาสตร์

ชาติไทย ว่า นายถวัติ ฤทธิเดช ราษฎรไทย ได้ยื่น
 ฟ้องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ในข้อ
 หาหมิ่นประมาท^๔ เหตุการณ์อันน่าอับอายศอศสุที่
 คุณนิตย์ ฯ ละเว้นไม่กล่าวถึงนี้หรือจะทำให้ผู้มีน้ำใจ
 เป็นธรรมเชื่อว่าคณะรัฐบาลของผู้ก่อการในยุคนั้น
 เคารพพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ตามที่ได้ระ-
 บุกไว้ในรัฐธรรมนูญ ฉะนั้น การยื่น “คำขาด” ของ
 พระองค์เจ้าบรมเทพฯ จึงจำเป็นดังที่ปรากฏอยู่ใน “คำ
 ขาด” ตอนต้นแล้วว่า “คณะรัฐมนตรีปล่อยให้คนคู
 หมิ่น พระบรมเทษานุภาพ” จึงจะต้องรับผิดชอบต่อ
 การนั้นและต้องลาออกไป อนึ่ง ความห่วงใยในความ
 ปลอดภัยขององค์พระมหากษัตริย์ และราชบัลลังก์ใน
 ในครั้งกระนั้นย่อมมีมากเป็นธรรมดา ในเมื่อ
 อารัมภกถาในประกาศของคณะราษฎรมีความว่า
 “ราษฎรทั้งหลาย เมื่อกษัตริย์องค์นั้นได้ขึ้นครอง
 ราชสมบัติสืบจากพระเชษฐา ในชั้นต้นราษฎรบาง

๔ พระยาตราภักดิ์พิพัฒน์ “วิจารณ์ หนังสือ ๓๕ ปีแห่งยุคประชา
 ธิปไตย” ใน ๓๕ ปีแห่งยุคประชาธิปไตย ของนายชด
 หักบำเรอ และนายปรีชา สามัคคีธรรม (พระนคร : โรง
 พิมพ์มิตรเจริญการพิมพ์, ๒๕๑๑) หน้า ๑๒.

คนได้หวังไว้ว่า กษัตริย์องค์ใหม่^๕ คงจะปกครอง
ราษฎรให้ร่มเย็น แต่การณ์หาได้เป็นไปตามที่คิดหวัง
ไม่” นอกจากนั้นยังมีถ้อยคำที่รุนแรง^๕ จนกระทั่ง
เกิดความรู้สึกในหมู่ผู้ที่ได้ยินได้ฟังและรู้เห็นเรื่องราว
ว่าฐานะของพระมหากษัตริย์ จะต้องถูกกระทบกระ-
เทือนอย่างมาก แต่ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าจะเป็นไปได้ใน
รูปใดและร้ายแรงหรือไม่ เป็นธรรมดาที่ความรู้สึก
เช่นนี้จะต้องเกิดขึ้น เพราะแม้แต่การลาออกของทหาร
เสือ ๔ คน ที่เป็นผู้ก่อการในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ยังทำ
ให้ “คณะผู้ก่อการวันที่ ๒๔ ต้องตกตะลึงจังจัง สัญ-
ชาติญาณแห่งความกลัวภัย อันก่อให้เกิดการป้องกัน
ตัวของคณะได้เกิดขึ้นถึงขีดสูงสุด” (ท่านผู้หญิง
ละเอียด พิบูลสงคราม ; วิทยาสารปริทัศน์ หน้า ๒๐)
เหตุไฉนเล่าการพลิกแผ่นดินในครั้งนั้น จึงจะไม่เป็น
สภาพการณ์ที่หลายคนหวนเกรงว่า พระมหากษัตริย์

---

^๕ พระองค์เจ้าจลจักรพงษ์ ทรงบันทึกไว้ว่า มีใบปลิว
ฉบับหนึ่งไม่มีผู้ใดลงนาม มีถ้อยคำที่ว่าพระราชวงศ์จักรีอย่างรุนแรง
ถึงกับใช้คำพรูสวาทอันหยาบคายคำถ้อยหลังไปจนถึงพระพุทธรูปยอก-
ฟ้าฯ ไปรคฤ เจ้าชีวิต (พระนคร : แพร่พิทยา , ๒๕๐๕) หน้า
๖๘๘

ซึ่งเคยเป็นที่เคารพของชนทั้งหลาย จะต้องตกอยู่ใน
อันตราย ในเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ เอง
ยังไม่แน่พระทัยว่าจะเสด็จกลับกรุงเทพฯ ๖ ดีหรือไม่
เพราะ “คำขาด” ของคณะราษฎรที่มีมาถึงพระเจ้าอยู่หัว
นั้น มีตอนหนึ่งว่า “ด้วยคณะราษฎร ข้าราชการ
ทหาร พลเรือน ได้ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินไว้
ได้แล้ว และได้เชิญสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ มีสม
เด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต
เป็นต้นไว้เป็นประกัน . . . ถ้าหากคณะราษฎรนั้นถูกทำ
ร้ายด้วยประการใด ๆ ก็จะต้องทำร้ายเจ้านายที่กุมไว้
เป็นการตอบแทน . . . ถ้าได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
ตอบปฏิเสธก็ดี หรือไม่ตอบภายใน ๑ ชั่วโมงพิก
นับแต่ได้รับหนังสือนี้ก็ดี คณะราษฎรก็จะได้ประกาศ
ใช้ธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน โดยเลือกเจ้านาย
พระองค์อื่นที่เห็นสมควรขึ้นเป็นกษัตริย์” ๖

ข้าพเจ้าเห็นว่า หากคณะราษฎรมีเจตนาปอง
ร้ายต่อองค์พระมหากษัตริย์แล้ว ปฏิบัติการใดลงไป

๖ Bangkok Times, June 24th 1932 อ้างไว้ใน
เจ้าชีวิต หน้า ๑๙๐-๑๑ โดยพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์

จะต้องเกิดการนองเลือดขึ้นอย่างแน่นอน แต่มิใช่ระ
หว่างคณะราษฎรกับราษฎรร่วมเป็นฝ่ายเดียวกัน และ
ต่อสู้กับพระมหากษัตริย์ แต่คณะราษฎรกับทหารบาง
กลุ่ม (ซึ่งมีจำนวนน้อยมาก เพราะคณะราษฎรเองไม่
กล้าเปิดเผยความจริงกับทหารหลายเหล่า ในการ
ยึดอำนาจเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ แต่ได้โกหก
ทหารเหล่านั้นว่าจะมีการล้อมรบ โดยใช้อาวุธแบบ
ใหม่) จะต้องต่อสู้กับประชาชนผู้จงรักภักดีต่อราช
บัลลังก์ หากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่
ทรงปฏิบัติตาม “คำขาด” ของคณะราษฎรนั้น
ข้าพเจ้าไม่พอใจในการที่ คุณนิത്യ นำตัวอย่างประ
วัติศาสตร์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองในรัสเซีย
หรือฝรั่งเศสมาอ้างไว้ เพื่อสนับสนุนข้อโต้แย้ง
ของตนเอง เพราะเราไม่อาจนำเหตุการณ์ในประวั
ติศาสตร์ของรัสเซียและฝรั่งเศสมาเปรียบเทียบกับ
การปฏิวัติเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ของไทยได้ คณะผู้ก่อ
การเองก็รู้ว่า จะต้อง ขอพระราชทาน รัฐธรรมนูญ
เพราะการกระทำของคณะผู้ก่อการนั้นราษฎรไม่รู้เห็น
ด้วยเลย คนในชนบทยังคิดว่ารัฐธรรมนูญเป็นลูก

พระยาพหลฯ เช่นนี้แล้ว ฐานแห่งอำนาจของคณะ
ราษฎร ย่อมไม่ใช่ประชาชนโดยทั่วไปอย่างแน่นอน
ข้าพเจ้าก็อดที่จะคิดไม่ได้เหมือนกันว่า นิสัยและ
ความเคยชินในการทัณฑ์และไม่ให้ความเป็นธรรมต่อ
เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ไทยนั้น
อาจฝังเป็นสันดานเสียแล้ว อย่างน้อยก็ในเฉพาะ
อนุชนอย่างข้าพเจ้า ก็ในเมื่อนิสัยอันเลวทรามนี้ คณะ
ราษฎรเป็นกลุ่มแรกที่ได้ก่อให้เกิดขึ้นนั่นเอง การทัณฑ์
ฉกรรจ์ การฉวยโอกาสยึดอำนาจ ในระหว่าง
ที่ประเทศต้องประสบกับภาวะเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจ
ที่ทั่วโลกได้รับความกระทบกระเทือนไม่ยิ่งหย่อน
ไปกว่ากันนั้น คณะผู้ก่อการ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้เป็น
ผู้ก่อขึ้นก่อน ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับคุณนิสัยที่ว่า ที่ใคร
จะทำอะไรหรือแม้คำว่าทัณฑ์ใครนั้น ก็เป็นสิทธิที่
คนไทยทุกคนมีเปรียบพร้อมในปัจจุบัน เพราะการ
วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลนั้นย่อมเกิดขึ้นได้ทุก
สมัย แต่จะมีได้กว้างขวางแค่ไหนนั้นย่อมแล้วแต่ว่า
ยุคใดเป็น “ยุคทมิฬ” หรือไม่ และรัฐบาลมีใจกว้างพอ
ที่จะรับฟังคำวิจารณ์ของบุคคลอื่นมากน้อยเพียงใดด้วย

ข้าพเจ้าเศร้าสลดใจว่า ในหมู่ผู้ก่อการซึ่ง
 “เอาชีวิตเข้าแลกทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง” นี้
 มีนักฉวยโอกาสรักตัวปะปนอยู่ด้วย ม.ร.ว. เสนีย์
 ปราโมชกล่าวอย่างเหยียดหยันว่า “การเปลี่ยนแปลงการ
 ปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ผู้เปลี่ยนแปลงเรียกว่า
 เป็นการยึดอำนาจการปกครอง ทั้งนี้เพื่อโฆษณาชวน
 เชื่อว่าจะนำไปสู่ประชาธิปไตย แต่ครั้นได้นั่งเมือง
 เข้าแล้ว เกิดเล่นพรรคเล่นพวก จนถึงขนาดมีนาง
 จันทมาลีสลักชั้นฟักฟองเอาในหน้ากระดาษหนังสือ
 พิมพ์ การที่เปลี่ยนแปลงอำนาจไว้ คนทั้งหลายจึง
 เห็นว่าเป็นการเข้ามายึดอำนาจแย่งเขานั่งเมืองเยี่ยง
 โจร”^๗ และ “ปรากฏการณ์จึงได้เกิดขึ้นในสมัยนั้น
 เช่นที่จัดการทรัพย์สินของพระมหากษัตริย์กัน จน
 กลายเป็นทรัพย์สิน”^๘

ในชั้นแรกนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า คุณนิത്യ พิบูล-
 สงคราม เชื่อในอุดมการที่คณะราษฎรประกาศไว้มาก
 กว่าที่จะคำนึงถึงความเป็นจริง แต่เหตุผลที่ข้าพเจ้า

๗. “หัวข้อสัมมนาทางการเมือง” ใน ประชุมปาฐกถาและคำ
 อภิปราย ของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช (พระนคร : บำรุง
 ทัศน, ๒๕๐๔) หน้า ๔๒๘

นำมากล่าวไว้ข้างต้น^๕ ยืนยันว่าข้าพเจ้าไม่ได้ “พูด
อย่างไม่คำนึงถึงความจริง” ดังที่คุณนิത്യกล่าวหาเลย
ในประการที่สองนั้น คุณนิത്യแย้งว่าคณะ
ราษฎรได้เคารพรัฐธรรมนูญตลอดมาและกล่าวด้วย
ว่า “ไม่มีใครในคณะราษฎรที่จะแย้งว่า คณะผู้ก่อการ
มีเจตจำนงที่จะปกครองประเทศ นอกเหนือระบอบภายใต้รัฐธรรมนูญที่คณะราษฎรเอง ได้เสี่ยงชีวิตนำมาให้
ลูกหลานคนไทยทั้งชาติ” แต่รัฐบาลชุดพระยามโนฯ
กระทำการอันผิดหลักการปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญ
เพราะได้ประกาศยึดสภาเมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๕
คุณนิത്യเขียนว่า “รัฐธรรมนูญเมื่อ ๒๔๗๖ มิได้ให้อำนาจดังกล่าวไว้แก่นายกรัฐมนตรีหรือแก่คณะรัฐมนตรีอย่างใด” เป็นการปฏิบัติซึ่งขัดกับหลักการที่เพ็ง
วางไว้ และเป็นการละเมิดบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ
อย่างโจ่งแจ้ง “ดังที่คณะทหารเข้ายึดอำนาจในวันที่
๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖” ในความเห็นของคุณนิത്യ จึง
เป็นการกระทำที่ถูกต้องต่อหลักการเพราะคณะราษฎร
ประสงค์ที่จะ “นำประเทศไทยกลับคืนสู่การปกครอง
ในรัฐธรรมนูญใหม่” ส่วนท่านผู้หญิงละเอียด พิบูล-

สงครามเขียนไว้ว่า หลังจากที่ ๔ ทหารเสือลาออกจาก
รัฐมนตรี และตำแหน่งทางทหารแล้ว “หลวงพิบูลสง-
คราม นายประยูร ภมรมนตรี... ต่างก็มองเห็นภัย
อันตรายแก่คณะชาติแจ้ง คณะคนหนุ่มทั้งฝ่ายทหารบก
เรือและพลเรือน ต่างมากลุ่มมารบเร้าให้หลวงพิบูล ฯ
นำคณะไปสู่ความปลอดภัยโดยเร็ว ดังนั้น จึงตัดสินใจ
ยึดอำนาจการปกครอง จากพระยามโน ฯ”

ข้าพเจ้า มีความเห็นตรงข้ามกับคุณนิศัยว่าการ
ที่รัฐบาลพระยามโน ฯ ยุบสภานั้นเป็นการปฏิวัติและ
ละเมิดบัญญัติของรัฐธรรมนูญ (ซึ่งเป็น written cons-
titution) ก็จริงอยู่ แต่ในการปกครองของรูปรัฐสภา
ซึ่งคณะราษฎรเองได้นำมาใช้ นั้น มีธรรมเนียมปฏิบัติ
(convention) ที่มิได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
แต่เป็นที่ยอมรับกันอยู่ในประเทศที่มีการปกครองใน
ระบอบรัฐสภาว่า ในกรณีที่มีการขัดแย้งกันอย่างรุนแรง
จนรัฐบาลไม่สามารถจะรักษาสถานการณ์ไว้ได้
รัฐบาลอาจยุบสภา ฯ แล้วให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ การ
ที่พระยามโน ฯ ประกาศยุบสภา ฯ ในครั้งนั้น ก็เนื่อง
จากเกิดการแตกแยกกันอย่างรุนแรงในคณะราษฎร
เป็นการขัดแย้งกันเองในกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมือง

คือในระหว่างผู้ก่อการด้วยกัน เช่น พระยาทรงสุรเดช
 ไม่เห็นด้วยกับเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประ-
 ติษฐ ๖ พระยามโนปกรณ ๖ ต้องการดำเนินนโยบาย
 แบบค่อยเป็นค่อยไป ในขณะที่กลุ่มผู้ก่อการหนุ่ม ๆ
 ต้องการการเปลี่ยนแปลงอย่างเด็ดขาดและรวดเร็ว
 ข้าพเจ้าเชื่อว่าพระยามโนปกรณ ๖ ผู้คุ้นเคยในระบบ
 รัฐสภาแบบอังกฤษที่อยู่ ได้ประกาศยุบสภาชั่วคราว
 เพื่อแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งดังกล่าวตามธรรมเนียม
 ปฏิบัติ ซึ่งไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นการปฏิวัติที่ขัดกับบท
 บัญญัติของรัฐธรรมนูญ ๘ แต่การที่หลวงพิบูลสง-

๘. โปรดดู บันทึกการประชุมกรรมการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ใน ท่านปรีดี ผู้วางแผนเศรษฐกิจของไทยคนแรก ของนายเดือน บุนนาค

๙. ในการยุบสภานั้น รัฐบาล ๆ จะต้องมีความมั่นใจว่ารัฐบาลจะ
 ได้รับความสนับสนุนจากประชาชนส่วนใหญ่อยู่พอสมควร ใน
 กรณีของประเทศไทยนั้น การยุบสภาของพระยามโนฯ ทำลงใน
 ขณะที่ยังไม่มีการเลือกตั้งทั่วไปเลย แต่มีกรรมการราษฎรซึ่ง
 ประกอบไปด้วย พรรคพวก ของ คณะราษฎร ทำหน้าที่แทน
 ฉะนั้นพระยามโน ๖ จึงตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่ เพื่อสองอย่าง
 กำลังของฝ่ายตนในสภา ๖ ในการนี้ พระยามโน ๖ ได้ชักชวน
 ๓ ในสี่ทหารเสือให้เข้าร่วมกับฝ่ายตนด้วย ซึ่งเมื่อเทียบเหตุ
 การณ์ในสมัยนั้นแล้ว น่าจะถือได้ว่าพระยามโน ๖ ยังดำเนิน
 การที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของระบบรัฐสภาอยู่

ครามและคณะเคลื่อนกำลังเข้ายึดอำนาจ ในวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖ นั้น เป็นการกระทำที่ขัดทั้งหลักการ และธรรมเนียมปฏิบัติ ของประเทศที่ระบบการปกครอง แบบประชาธิปไตยอย่างร้ายแรง และเป็นครั้งแรกที่ คณะทหารเข้ายึดอำนาจ ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการ ปกครอง จึงได้เกิด “ธรรมเนียมปฏิบัตินอกแบบ” ของการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้นมาตั้งแต่บัดนั้น มา คุณนิศัยเองได้กล่าวสนับสนุนการยึดอำนาจ ของ คณะทหารว่าเป็นการที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ในสภาพการณ์ จุกจิก เช่น การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง ซึ่ง ต้องพึ่งกำลังทหารส่วนใหญ่ ฉะนั้นข้อเสนอของพระ- องค์เจ้าบรมวงศ์เธอฯ ที่ ๓ ที่ขอร้องไม่ให้ทหารเข้ามายุ่ง กับการเมืองนั้น คุณนิศัยจึงเห็นว่าเป็นการ “ตัดมือ และแขนของคณะราษฎรที่จะใช้ป้องกันตัว” ข้าพเจ้า คิดว่าคณะราษฎรกลัวว่าจะเสียอำนาจทางการเมืองมากกว่าอย่างอื่น เพราะการที่พระยามโนฯ และคณะไม่ ยอมอ่อนข้อต่อผู้ก่อการทั้งหลาย กลับขัดขวางการ กระทำของคณะผู้ก่อการบางอย่าง เพราะความคิดเห็น ต่างกัน (เช่นในกรณีเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวง

ประติษฐ์ ฯ) นั้น ทำให้ผู้ก่อการตกลงกันว่าหน้าที่ตั้งไว้เพื่อหวังจะเชิด และเพื่อสนับสนุนฐานะการเมืองของตน (เพราะผู้ก่อการส่วนมากยังไม่เป็นที่รู้จักของประชาชนและข้าราชการ จึงต้องขอพึ่งปัญญาชนรุ่นเก่าไปก่อน) นั้นไม่เดินตามมือที่คอยเชิดแล้ว จึงใช้กำลังทหารเข้ายึดอำนาจ

คุณนิศย์ยอมรับว่า คณะราษฎรจะอยู่ได้ก็เพราะมีกำลังทหารเท่านั้น และกำลังทหารนี้อาจนำมาใช้ในการดำรงรักษาระบอบการปกครองที่คณะราษฎรยึดถืออยู่ได้ ข้อสงสัยมีอยู่ว่าคณะราษฎรต้องการจรรโลงอำนาจและผลประโยชน์ทางการเมืองส่วนตัว หรือรักษาระบอบประชาธิปไตยอย่างสุจริตใจบางคนอาจเห็นด้วยกับคุณนิศย์ในเรื่องการรักษาระบอบการปกครองด้วยกำลัง เพราะวิธีการที่รุนแรงและนอกแบบวิธีอาจใช้พิทักษ์รักษาอุดมการณ์ที่ดีและถูกต้องไว้ได้ แต่ถ้ามองการปรากฏว่าการนำวิธีการเช่นนั้นมาใช้เพื่อพุงอำนาจ หรือเสถียรภาพทางการเมืองอันแน่หนึ่งแล้ว ผู้กล่าวสนับสนุนการใช้กำลังย่อมไม่มีข้ออ้าง (Justification) ที่มีเหตุผลพอวิญญูชนจะยอมรับฟัง ได้โดย

ไม่มีข้อโต้แย้ง

การ “ สีสทหารเสือ ” ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีและตำแหน่งทางการทหารนั้น ไม่ได้กระทำไปเพราะถูกกดดันร่วมกันโดยรัฐบาลพระยามโนฯ ดังที่คุณนิศย์กล่าวอ้างไว้ เพราะย่อมเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า อำนาจทางการทหารที่แท้จริงนั้นไม่ได้อยู่ที่พระยามโนปกรณ์ฯ หากไม่แล้วการยึดอำนาจเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖ คงจะสำเร็จได้ยาก ข้าพเจ้าคิดว่า “ สีสทหารเสือ ” ลาออกด้วยเหตุผลที่แตกต่างกันไป ในเวลานั้นได้เกิดการขัดแย้ง และความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันขึ้นแล้วในหมู่คณะสีทหารเสือ เมื่อคณะราษฎรยึดอำนาจสำเร็จพระยามโนฯ ต้องออกนอกประเทศไป หาก “ สีสทหารเสือ ” ถูกพระยามโนฯ กดดันร่วมกันมาก่อนแล้ว ด้วยกรรมวิธีอันใดก็ตาม ก็ย่อมจะฉนีกกำลังภายหลังการยึดอำนาจนั้น แต่ปรากฏว่าพระยาทรงสุรเดชต้องออกนอกประเทศ (เพราะมีความเห็นพ้องกับพระยามโนฯ ผู้ซึ่งมิได้เป็นผู้ก่อการ และผู้ก่อการที่ต้องการอำนาจบางคนได้ขจัดพระยาทรงฯ ออกไปนอกวงการเมือง

เพราะอิทธิพลของพระยาทรง ฯ เริ่มจะมีมากขึ้น) ใน
ขณะเดียวกันหลวงประดิษฐมนูธรรมก็กลับเข้ามาใน
ประเทศอีก

เมื่อคุณนิത്യเตือนไม่ให้ข้าพเจ้าลืมนึกว่า

“ความมีสิทธิเสมอภาคใต้กฎหมาย และการ
ได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายโดยทั่วหน้านั้น มีขึ้น
ภายหลังที่เรามีรัฐธรรมนูญแล้ว” นั้น ข้าพเจ้าอยาก
จะตอบว่า ข้าพเจ้าและพุทธศาสนิกชนคนไทยที่มีใจ
เป็นธรรมก็ไม่ลืมเช่นกัน ว่าภายใต้รัฐธรรมนูญเช่น
ว่านั้นบุคคลเป็นจำนวนมากต้องถูกลงโทษประหารชีวิต
อย่างโหดร้ายโดยคำพิพากษาของศาลพิเศษซึ่งราษฎร
“ผู้มีสิทธิเสมอภาคภายใต้กฎหมาย” ไม่สามารถจะ
“ได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย” ได้ แม้แต่จะมี
ทนายแก้ต่างเป็นของตนเอง อันเป็นสิทธิที่ราษฎรใน
ทวีปที่เป็นดงดิบอย่างแอฟริกาได้รับการประกัน ก็ยัง
ไม่ได้รับอนุญาต

ข้าพเจ้านึกอยู่เสมอว่า การนำเรื่องเก่ามาแล้ว
ใหม่นั้น ควรจะกระทำแต่เฉพาะเรื่องเก่าที่ไม่ค่อยจะ
มีผู้รู้เห็น หรืออาจจะรู้ยู่บ้างแต่สภาพการณ์ในยุค

ก่อน ๆ ไม่เปิดโอกาสให้มีการเล่าสู่กันฟังได้อย่างเปิดเผยและกว้างขวางเท่าที่ควร ข้าพเจ้าจึงนำ “คำขาด” ของพระองค์เจ้าบวรเดชมาเล่าซ้ำอีก ข้าพเจ้าเล่าถึงการรบพุ่งที่บางเขน จากการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ไม่ได้ถูกบิดเบือนโดยผู้มีอำนาจทางการเมือง ข้าพเจ้าอยากจะเล่าซ้ำแล้วซ้ำอีกต่อไปว่า พระองค์เจ้าบวรเดชาจยกทัพหัวเมืองเข้าโจมตีรัฐบาลโดยไม่ให้ตั้งตัวติดได้ แต่ด้วยวิสัยของสุภาพบุรุษที่เคยได้รับการอบรมในบับลิสกุลของอังกฤษ วิสัยทหารที่แท้ทำให้พระองค์เจ้าบวรเดชให้โอกาสรัฐบาล ได้รับรู้ถึงข้อขัดข้องใจของทหารอีกส่วนหนึ่งก่อน “คำขาด” นี้คุณนิตย์กล่าวว่าเป็น “คำขาดที่แท้จริงและทำลายรัฐบาลอย่างออกอาจ ปราศจากเหตุผลในทางสร้างสรรค์เพื่อส่วนรวม” ที่ข้าพเจ้าละเว้นไม่กล่าวถึง ผู้มีน้ำใจเป็นกลางย่อมไม่ต้องฟังความคิดเห็นของข้าพเจ้าหรือของคุณนิตย์ ๆ ก็สามารถคิดได้ด้วยตนเองจากการอ่าน “ข้อเสนอหกประการ” ของ “คณะกู้บ้านกู้เมือง” ได้ว่าเป็นข้อเสนอนี้ “ปราศจากเหตุผลในทางสร้างสรรค์ เพื่อส่วนรวม” จริงอย่างที่คุณนิตย์กล่าวไว้จริงหรือไม่

ท้ายที่สุด คุณนิตย ๖ ได้อ้างพจนานุกรม
อังกฤษ - ไทย ฉบับของ ม.ล. มานิจ ชุมสาย ซึ่งเป็น
บทนิยามของคำว่า Revolt (n) ว่า “การเป็นกบฏ”
ข้าพเจ้าใคร่เพิ่มเติมว่า ในกรณีเกิด revolt (n) นั้น
อาจเป็นเพราะสถานการณ์ในยุคนั้น revolting (adj)
ก็เป็นไปได้ และพจนานุกรมของ สอ เสถบุตร ให้
ความหมายคำนี้ว่า “น่าสะอิดสะเอียน” (คำเหมือน
คือ “repulsive” และ “disgusting”)

อนุชนรุ่นหลังย่อมมีสิทธิที่จะได้ทราบทั้งอุดม
การ และความเป็นจริงของการเปลี่ยนแปลงการ
ปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ไปในเวลาเดียวกัน ข้าพเจ้า
เชื่อแน่ว่าหาก “พระราชหัตถเลขา จากเกรนลี่”
ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ถูกอัญเชิญ
มาให้นักเรียนท่องเป็นบทอาขยาน ในสมัยแห่งการ
พัฒนาประเทศและการสร้างสรรค์การปกครองแบบ
ประชาธิปไตยนี้แล้ว อย่างน้อยอนุชนรุ่นหลังต่อ ๆ
ไปหลายรุ่นก็จะมิต้องมีความเศร้าสลดใจ เพราะผิด
หวังในภาพของระบบการปกครองที่เคยมีผู้วาดให้ดู
อย่างสวยงามดั่งงามเยี่ยงข้าพเจ้า

จาก วิทยาสารปริทัศน์
ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒๕ (๕ กรกฎาคม ๒๕๑๓)

เกาติลย

ต้นตำรับ

“ศัตรูของศัตรูคือมิตร”

มีผู้กล่าวว่า สงครามเป็นการขัดแย้งขั้นรุนแรงที่สุด
มนุษย์เกลียดชังสงคราม แต่ประวัติศาสตร์โลกและ
ของประเทศตลอดจนเผ่าชนต่าง ๆ เต็มไปด้วยความ
ขัดแย้ง การสงครามเป็นการประหัตประหารกัน
สงครามอาจหมายถึงการสิ้นสุดของชนชาติหนึ่งชาติใด
ก็ได้ ดังนั้นนโยบายการสัมพันธ์ระหว่างรัฐ จึงเป็น
สิ่งสำคัญที่ผู้นำของทุกคน จะต้องมีความชำนาญ
อย่างชำนาญ

ในสมัยโบราณเมื่อการพัฒนาของอาวุธยุทธโธ-
ปกรณ์ยังไม่ถึงขั้นทันสมัยอย่างปัจจุบัน คู่สงครามมี
กำลังคนและอาวุธที่ทัดเทียมกัน ดังนั้นความสำคัญ
ของกลยุทธ์ซึ่งรวมเข้าเป็นตำราพิชัยสงครามจึงมีมาก
ในทางตะวันออกนี้ เราเคยได้ยินกิตติศัพท์ของขงเบ้ง
จากเรื่องสามก๊ก ชุนสู เจ้าความคิดในเรื่องจรยุทธ์
มีปราชญ์ที่น่าสนใจอีกผู้หนึ่งของบูรพทิศซึ่งเชี่ยวชาญ

ไม่เฉพาะแต่การดำเนินนโยบายสงคราม แต่ยังเป็น
เจ้าทฤษฎีและนักการเมืองคนสำคัญอีกด้วย เรากำลัง
กล่าวถึงเกาติลย (Kautilya) หรือวิษณุคุปต์

Kautilya หรือ วิษณุคุปต์ (Vishanugupta)
ผู้มีชีวิตอยู่ในราว ๆ ปี ๓๑๒ - ๒๙๖ ก่อนคริสตกาล
และได้เขียนหนังสือชื่อ "อรรถศาสตร์" (Arthashastra)
ไว้ในระหว่างนั้นด้วยตามตำนานกล่าวว่า Kautilya
เป็นผู้คิดวางแผนการโค่นล้มกษัตริย์ราชวงศ์นั้นนั้น
และได้สถาปนาพระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นเป็นกษัตริย์แทน
Kautilya ได้ชื่อว่าเป็น Machiavelli แห่งอินเดีย
เพราะหนังสือเรื่องอรรถศาสตร์ที่เขาเขียนไว้นี้ ได้
กล่าวถึงการรักษอำนาจอและการดำเนินนโยบายต่าง ๆ
ของกษัตริย์ ซึ่งคล้ายคลึงกับหนังสือชื่อ The Prince
ของ Machiavelli

หนังสืออรรถศาสตร์นี้ เมื่อเทียบดูถึงความ
เก่าแก่แล้ว ย่อมเป็นที่น่าอัศจรรย์ว่าผู้เขียนซึ่งมีชีวิต
อยู่ในสมัยพุทธกาลสองพันกว่าปีมาแล้ว ยังสามารถ
กล่าวอ้างถึงการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ในทางการเมือง
ระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี ทฤษฎีการเมือง

ระหว่างประเทศของ Kautliya ที่ว่านี้มีปรากฏอยู่ใน
บทที่ ๗ (Book VII) ในหัวข้อ The End of the
Six - Fold Policy มีใจความดังนี้ -

นโยบายที่รัฐพึงใช้ในการเมืองระหว่าง
ประเทศมี ๖ ชนิด คือ

๑. นโยบายสันติภาพ (Sandhi หรือ Peace)
๒. การทำสงคราม (Vigraha หรือ War)
๓. การวางตนเป็นกลาง (Asana หรือ Obser-
vation of Neutrality)
๔. การตระเตรียมการ (Yana หรือ Marching)
เข้าใจว่าคงเป็นการเตรียมพร้อมอย่าง
ที่ Hans J. Morganthau เรียกว่า Military
Preparedness
๕. นโยบายสร้างสัมพันธมิตร (Samsraya
หรือ Alliance)
๖. นโยบาย ๒ ฝ่าย (Double Policy) ได้
แก้ทำสัญญาสันติภาพกับประเทศหนึ่ง
และในขณะเดียวกันก็ทำสงครามกับประเทศ
หนึ่ง

Kautilya ได้วางหลักที่ประเทศหนึ่ง ๆ ควรยึดถือปฏิบัติ โดยคำนึงถึงอำนาจและสถานะอื่นๆ ของประเทศไว้ คือ

๑. มันผู้ใดมีกำลังน้อยกว่าผู้อื่น ควรทำสัญญาสันติภาพกับผู้ที่กำลังเหนือกว่า ทั้งนี้เพราะ "กำลังคืออำนาจ"

๒. มันผู้ใดมีกำลังกล้าแข็งเหนือกว่าผู้อื่น อาจทำการสงครามได้

๓. มันผู้ใดเห็นว่าไม่มีศัตรูผู้ใดที่สามารถจะทำอันตรายแก่ตนได้ แต่ตนก็ไม่แข็งแรงหรือมีอำนาจพอจะทำลายล้างศัตรู ควรถอยนโยบายเป็นกลางตามหลักดังกล่าวข้างต้นนี้ จึงสามารถแบ่งรัฐออกได้เป็น ๓ จำพวก คือ

๑. Activist ได้แก่ชาติที่มีแนวโน้มที่จะรุกรานประเทศอื่น ๆ

๒. Equilidrist ได้แก่ชาติใด ๆ ก็ตามที่ต้องการรักษาดุลย์แห่งอำนาจ (Balance of Power) ให้อยู่ในสภาวะสมดุลย์ ให้นานที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้

๓. Quietist ได้แก่ชาติที่อยู่เฉย ๆ เพราะไม่
อยู่ในฐานะที่จะเป็น Activist หรือ
Equilivist ได้ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะ
ไม่มีอำนาจกล้าแข็งพอ

เราจะเรียกรัฐที่เป็น Activist ว่า A รัฐที่เป็น
Equilibrant ว่า E และ Quietist ว่า Q

นโยบายที่รัฐ 'A' จะดำเนินในการเมืองระ-
หว่างประเทศ และมีแนวโน้มไปในทางแสดงอิทธิพล
หรือพยายามใช้อิทธิพลที่เหนือกว่าต่อประเทศเพื่อน
บ้านที่ด้อยกำลังกว่า

นโยบายที่รัฐประเภท 'E' จะดำเนิน คือ การ
ใช้อิทธิพลเข้าต่อสู้ในการดำเนินนโยบายกับอีกประเทศ
หนึ่ง ทำให้เกิดอำนาจที่สมดุลย์กัน และก่อให้เกิด
สภาวะสมดุลย์ (Equilibrium)

นโยบายของรัฐประเภท 'Q' คือ การยอมอยู่
ภายใต้อำนาจหรืออิทธิพลของประเทศที่มีกำลังและ
อำนาจเหนือตน

นอกจากนโยบายทั้งสามนี้แล้ว ประเทศแต่ละ
ประเทศอาจดำเนินนโยบายที่ ๔ ได้อีก คือ การไม่ยุ่ง

สำหรับเหตุการณ์ในประเทศนั้น เมื่อพิจารณาหาคู่ในส่วนของประเทศที่อยู่ในกลุ่ม “ด้อยพัฒนา” และประเทศที่ “พัฒนา” แล้ว จะเห็นได้ว่ามีสภาพการณ์ ดังนี้ :-

๑. พลเมืองเพิ่มขึ้นเป็นอัตราส่วนมากกว่า การที่นำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการพิจารณาเศรษฐกิจ (เราจะเรียกสภาพนี้ว่า V.)
๒. อัตราการเพิ่มของพลเมืองกับทรัพยากรที่นำมาเป็นประโยชน์ได้อยู่ในสถานะสมดุลย์ (เราจะเรียกสภาพนี้ว่า W.)
๓. ทรัพยากรที่นำมาใช้ได้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น เป็นอัตราส่วนมากกว่า จำนวนการเพิ่มของพลเมือง (เรียกว่า M.)

จะเห็นได้ว่า ประเทศที่มีสภาพตามข้อ ๑ นี้ จะต้องประสบปัญหาใหญ่ในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากอัตราการเพิ่มของพลเมืองมีมากกว่าอัตราส่วนของการนำทรัพยากรมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สำหรับ

ประเทศที่มีสภาพตามข้อ ๒ นั้น อยู่ในฐานะที่ดีกว่า
มาก เพราะมีสภาพสมคูลย์ ส่วนในข้อ ๓ นั้น
ประเทศมีสภาพเช่นนี้กำลังมีความจำเริญทางเศรษฐกิจ
ดีกว่าประเทศอื่น ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว

เมื่อนำกลุ่มประเทศที่แยกไว้เป็น ๔ ประเภท
คือ X Y Z และ Z' เช่นสภาพการณ์ในประเทศซึ่ง
แยกเป็น ๓ ประเภท คือ V. W. และ M มาพิจารณา
ประกอบกันแล้วจะได้กฎตามที่ Kautilya วางไว้ว่า
สภาพการณ์หรือสถานการณ์ในประเทศ (ซึ่งสามารถ
เปลี่ยนแปลงไปได้) จะมีผลในการกำหนดนโยบาย
ของประเทศต่าง ๆ ดังนี้ คือ:-

$$๑) \quad Q + V = X$$

ตามสมการนี้ กลุ่มประเทศที่เป็น Quietist และมี
พลเมืองเพิ่มขึ้นเร็วกว่าอัตราการเพิ่มผลผลิต ย่อมจะ
ดำเนินนโยบายใช้อิทธิพลต่อประเทศเพื่อนบ้านอาจทำ
การรุกรานเพื่อต้องการหาทรัพยากรมาใช้ในการผลิต
มากขึ้น เพื่อให้สภาพการณ์ของประเทศเชยิบขึ้น
มาอยู่ในสภาวะสมคูลย์ หรือดีขึ้นโดยอัตราการเพิ่ม
ผลผลิตสูงกว่าอัตราการเพิ่มของพลเมือง

$$๒) \quad V + V = X$$

ตามสมการที่ ๒ ประเทศที่เป็น Activist แต่มีอัตราการเพิ่มของพลเมืองมากกว่าอัตราการเพิ่มผลผลิต จะดำเนินนโยบายรุกรานประเทศเพื่อนบ้าน เช่น การล่าอาณานิคม ดังที่ญี่ปุ่นกระทำในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นในสมัยนั้นเป็นชาติ Activist ที่ต้องการแสวงหาอำนาจโดยรวมเอเชียไว้ภายใต้อำนาจของตน และญี่ปุ่นประสบปัญหาใหญ่ในประเทศ คือมีพลเมืองมากขึ้น ความต้องการในการบริโภคสินค้ามีมากกว่าความสามารถที่จะผลิตมาได้ เพราะมีทรัพยากรจำกัด ญี่ปุ่นจึงดำเนินนโยบายหาเมืองขึ้น โดยเริ่มเข้ายึดครองอินโดนีเซีย เพื่อหาวัตถุดิบมาใช้ในการผลิตมากขึ้น

$$3) \quad Q + W = Y \text{ หรือ } Z'$$

ตามสมการที่ ๓ นี้ ประเทศ Quetst ที่มีสภาพสมดุลงค์ (W) จะดำเนินนโยบาย Z' คือไม่ยุ่งเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านเพราะมีความเป็นอยู่ภายในประเทศดีแล้ว หรืออาจจะใช้อิทธิพลเพราะหวังอำนาจมากขึ้นตาม

ทฤษฎีที่ว่า ชาติทั้งหลายล้วนแต่ไม่หาอำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศด้วยกันทั้งสิ้น แต่ก็จะถูกโต้กลับมาจากชาติอื่นที่มีอิทธิพลเดียวกัน ฉะนั้นในกรณีนี้ จึงจะมีนโยบายเป็นประเภท Y คือ เกิดสภาวะสมดุลย์ (Equilibrium) ระหว่างประเทศ

ข้อเขียนบางตอนของ Kautilya ในทางการเมืองระหว่างประเทศที่ได้นำมากล่าวนี้เป็นข้อความที่น่าสนใจยิ่ง จัดว่าเป็นคัมภีร์ของนักปกครองและนักการทูตที่ต้องอ่านและเรียนรู้ไว้อย่างหนึ่ง Kautilya เขียนอรรถศาสตร์ ก่อนที่ Machiavelli จะเขียน The Prince เมื่อราวปี ค.ศ. ๑๕๑๓ หลัง Kautilya เขียน Arthasastra หลายร้อยปี ในหนังสือ The Prince นี้ Machiavelli ได้กล่าวถึงวิธีการรักษาอำนาจของพระเจ้าแผ่นดินไว้เช่นเดียวกับที่ Kautilya เขียนไว้แต่ได้กล่าวถึงเฉพาะวิธีการรักษาอำนาจและการปฏิบัติตนของพระเจ้าแผ่นดินเท่านั้น ไม่เพียงแต่เขียนหนังสือทฤษฎีการเมืองแต่อย่างเดียว แต่ยังมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ปรากฏอยู่ด้วยว่า Kautilya ได้ลี้ภัยราชบัลลังก์ของกษัตริย์วงศ์ นันทะ และช่วยให้ พระเจ้า

จันทรคุปต์^๕ ขนเสวยราชอำนาจแทน ตัว Kautilya เอง
ต่อมาได้เป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น จึงนับว่า
Kautilya เป็นทั้งนักทฤษฎีต่าง ๆ ที่เขียนไว้มาใช้ให้
เป็นประโยชน์ได้ดียิ่ง ปราชญ์ทางการเมืองบางคนได้
เขียนตำราทฤษฎียิ่งใหญ่ไว้หลายเล่ม แต่ในชีวิตจริง
เป็นนักการเมืองที่ปราศจากความสำเร็จ ตัวอย่างเช่น
Edmund Burke และ Machiavelli เป็นต้น

เป็นที่น่าเสียดายว่าในขณะที่หนังสือ The
Prince ของ Machiavelli นั้นมีอิทธิพลต่อแนวความ
คิดทางการเมืองของผู้นำของยุโรปหลายคน โดยเฉพาะ
มุสโสลินี ได้ทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับหนังสือ The
Prince นี้ในขณะที่ยังเป็นนักศึกษาแต่ Arthasastra
ของ Kautilya เป็นที่รู้จักกันในหมู่ปราชญ์ชาวอินเดีย
และผู้สนใจในวิชารัฐศาสตร์ชาติอื่นๆ เป็นจำนวนน้อย*
อย่างไรก็ตามหนังสืออรรถศาสตร์ที่มีอายุเป็นพัน ๆ ปี^{๗๕}
ยังคงมีแนวความคิดที่นำมาใช้อธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ
ของโลกในปัจจุบันได้อยู่หลายประการ ทั้งนี้อาจจะ

ผู้ที่สนใจแนวความคิดของเกอติลลุส เทียบกับมาเกียเวลลิ ควร
ดูกับ ดร. สมบัติ จันทรวงศ แห่งคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ผู้ทำวิทยานิพนธ์ปริญาเอกเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ

เป็นเพราะข้อเท็จจริงที่ว่า แม้โลกเราจะเจริญขึ้นทาง
วัตถุมากเท่าใดก็ตามแต่จิตใจของมนุษย์เรานั้นก็ยังคง
เป็นเช่นเดิมหาได้เจริญไปตามด้วยไม่ ชาติต่าง ๆ
ในสมัยโบราณรบพุ่งทำสงครามกันเพื่อหวังเป็นใหญ่
เหนือประเทศอื่น ๆ ปรารถนาอำนาจอย่างไร ชาติ
ทั้งหลายในปัจจุบันก็ยังทำสงครามกันเพื่อแสวงหา
อำนาจเช่นนั้น ดังนั้น หนังสืออรรถศาสตร์และทฤษฎี
ทางการเมืองของ Kautilya จึงยังคงเป็นที่น่าสนใจ
สำหรับนักรัฐศาสตร์โดยทั่วไปอยู่

โลกทัศน์ของฮ้อบส์

การศึกษาแนวความคิด และทฤษฎีการเมืองของ
ปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ในสมัยต่าง ๆ ย่อมชี้ให้เห็นถึงสภาพ
เหตุการณ์และภาวะแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ
และสังคม ซึ่งมีผลสะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิดของ
บุคคลเหล่านั้นมากบ้างน้อยบ้างตามความเชื่อถือ และ
ประสบการณ์ส่วนตัวของปราชญ์การเมืองแต่ละคนแต่
ละคนไป โดยส่วนรวมแล้วความคิดทางการเมืองที่
แสดงออกมาในรูปข้อเขียนต่าง ๆ มักจะเกิดขึ้นจาก
ความไม่พึงพอใจในระบบการเมืองที่เป็นอยู่ในขณะนั้น
ข้อโต้แย้งและการเสนอความเห็นเกี่ยวกับระบบใหม่ที่ดี
กว่าในสายตาของปราชญ์ทางการเมือง จึงเป็นกระจก
เงาบานใหญ่ที่แสดงความขัดแย้งในสังคมอันรุนแรงใน
สมัยยุคหนึ่ง ๆ ได้ดี สำหรับบุคคลรุ่นหลังที่ต้องการ
ศึกษาถึงแก่นแท้ของทฤษฎีการเมืองต่างๆ ที่มีอิทธิพล
มาถึงในสมัยปัจจุบัน อย่างไรก็ตามเป็นการยากที่เราจะ

ทราบถึงมูลเหตุจริงใจที่แท้จริงในการเสนอความคิดทาง
การเมืองของเจ้าทฤษฎีเหล่านั้น เพราะผลประโยชน์
ส่วนบุคคลหรือของกลุ่มบุคคลอาจเป็นปัจจัยที่สำคัญ
อย่างหนึ่งนอกเหนือไปจากความยึดมั่นในความคิดและ
หลักการอย่างจริงใจก็ได้ ดังนั้นการที่ Machiavelli
เขียน The Prince ขึ้น จึงมีผู้ให้ความเห็นว่าเป็นเพราะ
ต้องการตำแหน่งใหญ่โตทางการเมืองมากกว่าอย่างอื่น
เจ้าทฤษฎีทางการเมืองคนอื่น ๆ ก็อาจตกเป็นจำเลยว่า
เขียนหนังสือเพื่อป้องกันหรือเชิดชูผลประโยชน์ของ
กลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้เช่นกัน
เพราะการเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับรูปของรัฐและการจัด
ระเบียบความสัมพันธ์ภายในรัฐระหว่างผู้ปกครอง และ
ผู้ถูกปกครอง เมื่อสังคมมนุษย์ยังมีความจำเป็นที่จะ
ต้องมีรัฐบาล คนเราจึงต้องแบ่งออกเป็นสองพวก
ใหญ่ ๆ คือ ผู้ทำหน้าที่บังคับกับผู้ถูกบังคับเสมอ ความ
สัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองพวกใหญ่ ๆ นี้เป็นปัญหาที่
นักทฤษฎีการเมืองได้ขบคิดและเสนอความเห็น ว่า ทำ
อย่างไรจึงจะจัดระเบียบให้เกิดผลดีที่สุดสำหรับทุกฝ่าย
มาเป็นเวลาช้านาน

ทอมัส ฮ็อบส์ (Thomas Hobbes) ผู้มีชีวิตอยู่ในปี ค.ศ. ๑๕๘๘ ถึง ๑๖๗๙ ได้ชื่อว่าเป็นปรัชญาเมธีทางการเมืองที่เด่นที่สุดของอังกฤษผู้หนึ่ง แนวความคิดของฮ็อบส์ที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางบรรจุอยู่ในหนังสือ Leviathan ซึ่งพิมพ์ออกในปี ค.ศ. ๑๖๕๑ Leviathan ก่อให้เกิดปฏิกิริยาในหมู่นักคิดทั้งในสมัยที่ฮ็อบส์มีชีวิตอยู่และเมื่อฮ็อบส์สิ้นชีวิตไปแล้วหลายประการด้วยกัน ทั้งนี้เพราะฮ็อบส์ให้ความเห็นว่า การปกครองโดยมีกษัตริย์ที่ทรงพระราชอำนาจเด็ดขาดเหนือชีวิตและทรัพย์สินทั้งปวงเป็นรูปการปกครองที่จะนำมาซึ่งสันติสุขแก่คนในสังคมมากกว่าระบบอื่น ๆ ผู้วิจารณ์ทฤษฎีทางการเมืองของฮ็อบส์หลายคนจึงกล่าวว่า ข้อเขียนของฮ็อบส์ต้องการเสริมอิทธิพลและบทบาทของกษัตริย์ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยเฉพาะของราชวงศ์สจวร์ต¹ การที่ฮ็อบส์เชื่อว่ามนุษย์ในสังคมจะต้องยอมอยู่ภายใต้อำนาจอันเด็ดขาดของผู้ที่เป็นองค์อธิปัตย์แต่เพียงผู้

๑ George H. Sabine, *A History of Political Theory* (London: George Harrap, 1956), p 388

เคียวโดยปราศจากเงื่อนไขนั้น มีรากฐานมาจากความ
เชื่อของฮอบส์เกี่ยวกับภาวะตามธรรมชาติ (state of
nature) และธรรมชาติของมนุษย์ (human nature)
ที่ว่าภาวะตามธรรมชาติดั้งเดิมที่ปราศจากรัฐบาลเป็น
ภาวะสงครามของคนทุกคน ต่างมุ่งหน้าเข้าประหัต
ประหารกันเพื่อรักษาผลประโยชน์ที่มีอยู่เดิม และพยายาม
แสวงหาอำนาจอยู่ทุกขณะเพื่อเป็นเครื่องประกันว่า
ประโยชน์ที่มีอยู่จะไม่ถูกทำลายลงหรือถูกยึดแย่งไป
ฮอบส์ไม่ได้ย่ำว่าคนเรานั้นเลวร้ายเสียเลยทีเดียว แต่
ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์โดยทั่วไปเต็มไปด้วยกิเลส ตัณหา
และความกลัวทำให้คนชั่วร้ายได้ถ้าสภาพการณ์บังคับ
ให้ต้องทำเช่นนั้น และจะลดลงก็ต่อเมื่อความอยาก
เหล่านี้ถูกจำกัดโดยความกลัวที่จะถูกลงโทษเท่านั้น
ฉะนั้นแม้ว่าเป็นการยากที่จะขจัดกิเลสให้หมดไปจากจิต
ของมนุษย์ แต่การที่จัดรูปของรัฐให้มีองค์อธิปัตย์เป็น
ผู้คอยควบคุมและลงโทษ อาจเป็นเครื่องผ่อนบรรเทา
ให้คนเราประพฤติชั่วน้อยลง และจำกัดความอยากลง
ได้บ้าง ฮอบส์มีทัศนคติว่ามนุษย์เรามากจะเป็นผู้ขาด
เหตุผล ความเชื่อเช่นนี้มีได้แตกต่างไปจากปรัชญาเมธี

ทางการเมือง หรือเจ้าลัทธิทางศาสนาอื่น ๆ แต่สำหรับ
ปรัชญาเมธี เช่น Plato หรือพระพุทธเจ้า^๓นั้นต้องการ
ที่จะสร้างคนเสียใหม่ ต้องการที่จะขจัดกิเลสให้หมดไป
โดยสิ้นเชิง ส่วนข้อบ่งชี้^๔เห็นว่าถึงอย่างไรก็ไม่อาจ
ทำให้คนหมดกิเลสลงได้ จึงควรที่จะมีมาตรการและ
สถาบันในการควบคุมความประพฤติของคนในโลก
ปัจจุบันก่อนเป็นอย่างแรก ในกรณีนี้ความเห็นของ
ข้อบ่งชี้^๕เกี่ยวกับพลังขับเคลื่อนภายในของคนจึงไม่แตกต่าง
ไปจากแนวความคิดทางศาสนาพุทธที่เห็นว่าต้นหาก่อ
ให้เกิดกิเลสหนาประการเท่าใดนัก เมื่อข้อบ่งชี้^๖พุ่งถึง
ถึงความรู้สึกเห็นแก่ตัวของคน (egoism) ^๗นั้นเป็นการ
กล่าวถึงอาตมัน หรืออัตตานั้นเอง อัตตาคือเป็นตัวการ
สำคัญในการที่บุคคลคนหนึ่งยึดมั่นถือมั่น เป็นเหตุให้
เกิดจิตที่กลัดกลุ้มไปด้วยอหังการและมมังการ ซึ่ง
เป็นความรู้สึกเห็นแก่ตัวและของตัว พยายามดิ้นรน
ทุกอย่างเพื่อจะทำตามนั้นโดยไม่ต้องคำนึงถึงศีลธรรม
หรือความรู้สึกผิดชอบชั่วดีใด ๆ ทั้งสิ้น เราอาจเรียก
ภาวะเช่นนี้ได้ว่า เป็นอุปทานหรือความรู้สึกผูกพันกับ
“ตัวกู ของกู” ^๘ซึ่งทามหลักของพุทธศาสนานั้นเป็น

ต้นเหตุหรือตัวการเพียงอย่างเดียวที่บันดาลให้เกิดความ
ทุกข์ทั้งปวงในโลกนี้ ปราชญ์ทางศาสนาพุทธเชื่อว่า
เพราะเหตุนี้ มนุษย์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการ
ธรรมและศาสนาอย่างที่จะขาดเสียมิได้ และศาสนานี้
มุ่งถึงความหลุดพ้นอย่างเด็ดขาดจาก “ตัวกู - ของกู”
เช่นว่าน^๒ ฮ็อบส์เห็นว่าค้นหาซึ่งมี ๓ อย่างคือ การ
แข่งขันกันเพราะอยากมีอยากได้หรือไม่อยากมีไม่อยาก
ได้ (competition) ความกลัว (diffidence) และ
ความอยากมีอำนาจและได้เป็นใหญ่ (glory) ก่อให้เกิด
ความวิวาทบาดหมางกันจนเป็นเหตุให้เกิดภาวะสงคราม
สำหรับคนทุกคน ค้นหาของคนตามความเชื่อของ
ฮ็อบส์ ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการตั้ง
เพื่อป้องกันมิให้เกิดภาวะการยุ่งเหยิงสับสนอลหม่าน
(anarchy) ขึ้นได้ อำนาจขององค์อธิปัตย์นั้นจะต้อง
เด็ดขาดไม่อาจมีอำนาจอื่นมาทัดทานได้ เพราะถ้ามี
เงื่อนไขอย่างอื่นก็ไม่ใช่อำนาจสูงสุดที่แท้จริง

ฮ็อบส์เชื่อว่าคนทุกคนพยายามอย่างยิ่งยวดและ
ไม่หยุดยั้งที่จะให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องประสงค์ และอำนาจ

๒. พุทธทาสภิกขุ, ตัวกู - ของกู หน้า ๘๔

เท่านั้นที่จะช่วยให้แต่ละคนได้ของที่ต้องการ ฮ็อบส์
จึงสรุปว่าคนทุกคนต้องการได้อำนาจอยู่รำไป ฮ็อบส์
เชื่อว่าไม่มีใครที่จะคิดว่าคนอื่นฉลาดกว่าตน ต่างก็มี
ความคิดเข้าข้างตนเองว่าตนมีสติปัญญาเป็นเลิศด้วย
กันทั้งสิ้น

เมื่อธรรมชาติของมนุษย์เป็นดังนี้ และถึงแม้
ว่าคน ๆ หนึ่งจะยอมรับว่าคนอื่นมีปฏิภาณเฉียบแหลม
มากเพียงใด หรือคล่องแคล่วหรือคงแก่เรียนมากแค่ไหน
ก็ยังไม่อาจบังใจเชื่อได้ว่ามีคนเป็นจำนวนมากที่
ฉลาดทัดเทียมกับเขา เพราะต่างคนต่างรู้เห็นภูมิปัญญา
ของตนอยู่ทุกเมื่อเชือวัน แต่ของคนอื่นนั้นเหมือนอยู่
ไกลลับลึบ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าคนเรานึกคิดว่าตนมีความ
สามารถเท่าเทียมกับคนอื่นมากกว่าที่จะแตกต่างกัน
จากความเท่าเทียมกันในความสามารถนี้ จึงก่อให้เกิด
ความหวังที่เท่าเทียมกัน ในอันที่จะให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้อง
ประสงค์

ดังนั้นถ้าคนสองคนต้องการของอย่างเดียวกัน
แต่ไม่อาจจะใช้ร่วมกันได้จึงต้องเป็นศัตรูกัน การที่
จะให้ได้มาซึ่งของเหล่านั้นก็ต้องพยายามทำลายล้างซึ่ง

กันและกัน ถ้าคน ๆ หนึ่งปลุกหว่านพืชพันธุ์ธัญญา
หารไว้ คนอื่น ๆ อาจรวมหัวกันเข้ามาแย่งชิงพืชผลที่
เกิดจากแรงงานของเขาไปเสียได้ ช่างร้ายเจ้าของอาจมี
อันตรายถึงแก่ชีวิตหรือหมดเสรีภาพไปได้

เพราะความกลัวของแต่ละคนนี้ทำให้คนเราไม่
มีหนทางที่จะมีความมั่นคงในชีวิต ฉะนั้นแต่ละคนจึง
พยายามใช้กำลังหรือเล่ห์กระเท่ห์นานาประการที่จะเอา
ชนะคนอื่น ๆ มากเท่าที่จะทำได้ จนกว่าจะเห็นว่าไม่
มีอำนาจอื่นใดแล้วที่จะกล้าแข็งพอที่จะมาทำอันตราย
เขาได้ ภาวะตามธรรมชาติที่ปราศจากองค์อธิปัตย์จึง
เป็นภาวะแห่งสงคราม ซึ่งความกลัวมีอยู่เรื่อยไปและ
ภัยอันตรายก็อาจเกิดขึ้นได้ทุกขณะ

“ในสภาพการเช่นนี้ จึงไม่มีอุตสาหกรรม
เพราะผลที่จะได้รับจากการนี้ย่อมไม่แน่นอน ฉะนั้น
จึงไม่มีวัฒนธรรมของโลกนี้ ไม่มีการเดินเรือ หรือ
การใช้สินค้าที่นำเข้ามาทางทะเล ไม่มีสถานที่อยู่อาศัย
อันสุขสบาย ไม่มีเครื่องมือในการเคลื่อนไหวและยก-
ย้ายสิ่งของที่ต้องใช้แรงมาก ๆ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับพื้น
ผิวของโลก ไม่มีการแสดงเวลา ไม่มีศิลปวิทยาการ

ปราศจากวรรณกรรม ไม่มีสังคม และที่ร้ายที่สุดก็คือบังเกิดความกลัว และมีอันตรายจากการตายอย่างรุนแรง ชีวิตของคนเราย่อมเปลวเปลี่ยว ยากแค้น เลวร้ายทุกข์โหด และสิ้นเสียเหลือเกิน” เมื่อเป็นดังนี้ คติธรรม และความยุติธรรม ก็ปราศจากความหมาย เพราะคนแต่ละคนต่างก็มุ่งจะเชือดเนื้อเอื้อกัน โดยใช้เล่ห์กระเท่ห์หนานาประการ^๓

ฮ็อบส์ตั้งคำถามว่า ทำอย่างไรจึงจะหลีกเลี่ยงภาวะแห่งสงครามนี้ได้ อะไรคือธรรมชาติของภาวะธรรมชาติอีกทีหนึ่ง ซึ่งฮ็อบส์ก็ให้คำตอบว่าการมีรัฐบาลปกครองนำมาซึ่งความสงบสุขได้ ฉะนั้นถ้าต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินก็จำต้องยอมรับว่ารัฐบาลเป็นสิ่งจำเป็นที่สังคมจะต้องมีไว้คุ้มกันภัยของแต่ละคน สันติสุขเป็นสภาวะตรงข้ามกับสงคราม สันติสุขจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อทุกคนไม่เบียดเบียนผู้อื่น แต่จะมีหนทางอย่างไรเล่า แต่ละคนจึงจะยอมเต็มใจปฏิบัติตามนี้ มนุษย์เราควรที่จะคิดในเรื่องนี้ให้มาก เพราะสงครามและสันติภาพเป็นเรื่องของการเลือกเอา

๓. Thomas Hobbes, *Leviathan*, chapter 13

ระหว่างความตายและการมีชีวิตรอดอยู่ โดยปราศจาก
ความกลัว เนื่องจากธรรมชาติของคนเราต้องการที่จะ
มีชีวิตอยู่ได้ จึงตกลงยอมรับปฏิบัติตามกฎหมายโดย
ปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้าคนส่วนใหญ่มีสัน-
ดานดีโดยกำเนิดและปราศจากกิเลสแล้ว ความจำเป็น
ที่จะต้องมีรัฐบาลก็ไม่มี แต่ข้อบ่งชี้เห็นว่าคนที่จะได้
จริงๆ นั้นมีอยู่น้อย และถึงแม้ว่าอาจจะมิได้ในกลุ่มชน
ต่างๆ โดยไม่จำกัดชาติตระกูลก็ตาม แต่ข้อบ่งชี้เห็นว่า
คนดีส่วนมากมักจะมาจากชนชั้นสูง เพราะคนชั้นสูงไม่
ต้องยุ่งอยู่กับการแสวงหาปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตมาก
เท่ากับคนชั้นอื่นๆ จึงมีเวลาพอที่จะใช้ไปในทางศึกษา
หาวิชาความรู้และไฝ่หาความดีงามมากกว่าที่จะมาแก่ง
แย่งกับผู้อื่น

เมื่อมนุษย์โดยส่วนรวมหาดีได้ยากอย่างที่ข้อบ่งชี้
กล่าวไว้แล้ว สิ่งแรกที่จะต้องมีการตั้งขึ้นหากคนทุก
คนหวังสันติสุขก็คือ การมอบสิทธิและอำนาจที่แต่ละ
คนมีอยู่ตามภาวะธรรมชาติให้แก่บุคคลคนเดียว หรือ
กลุ่มบุคคลซึ่งจะมีอำนาจสิทธิ์ขาดในการพิทักษ์รักษา
ผลประโยชน์ทั้งในชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคม

ทั่วไป ข้อสังเกตความเห็นว่า การมีผู้ทรงอำนาจสูงสุดแต่เพียงผู้เดียวจะทำให้ระบบการเมืองมีความมั่นคงกว่า การที่จะใช้บุคคลหลายคนร่วมกันใช้อำนาจ เพราะในกรณีหลังอาจเกิดความแตกแยกและแก่งแย่งซึ่งตีกันได้ง่ายกว่าในกรณีแรก

องค์อธิปัตย์ จะต้องมีการสั่งอำนาจมากที่สุด ในสังคมนั้น อำนาจขององค์อธิปัตย์จึงไม่มีขอบเขตจำกัด ผู้ใต้ปกครองนอกจากจะสูญเสียอำนาจดั้งเดิมที่มีอยู่ตามภาวะธรรมชาติไปแล้ว ยังไม่มีสิทธิที่จะคัดค้านหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือกฎหมายขององค์อธิปัตย์อีกด้วย ข้อสังเกตเห็นว่ากฎหมาย (law) กับสิทธิ(right) ต่างกันอย่างตรงกันข้าม กฎหมายแสดงถึงภาระผูกพันจำยอม (obligation) แต่สิทธิหมายถึงการที่ปราศจากข้อผูกพัน ทศนคติของข้อสังเกตกฎหมายและสิทธินี้ จึงเป็นเรื่องที่ย้ำถึงลักษณะของสิ่งทั้งสองนี้แตกต่างกันอย่างมากที่สุด (extreme)

การที่คนเรายอมเปลี่ยนจากการถือสิทธิ และมีเสรีภาพอันปราศจากขอบเขตจำกัดในภาวะธรรมชาติ มาถือกฎหมายและเชื่อฟังอำนาจขององค์อธิปัตย์ร่วม

กันนี้ เรียกว่าได้ทำสัญญาพร้อม (contract) ต่อกัน
ทฤษฎีเกี่ยวกับสัญญาประชาคม (social contract) นั้น
ตั้งอยู่บนรากฐานทางศีลธรรมกับสมมติฐานที่ว่า ถ้า
บุคคลหนึ่งสัญญาว่าจะกระทำการหรือคงเว้นไม่กระทำ
การอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว บุคคลอื่นที่ร่วมเป็นคู่
สัญญาจะต้องถือปฏิบัติอย่างเดียวกันด้วย แต่ข้อบก
พร่องผู้ที่เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับสัญญาประชาคมมีอยู่ว่า
จะมีวิธีการอันใดที่จะแสดงให้เห็นว่าเมื่อใดคน ๆ หนึ่ง
ไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญานั้น จะนั้นความไว้นั้นเชื่อ
ใจจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด แต่อะไรเล่าจะมาเป็นหลัก
ประกันความเชื่อต่อระหว่างกันนี้ได้ นอกจากจะมี
บุคคลที่สาม (third party) คอยทำหน้าที่พิเศษเป็น
ผู้คอยตรวจตราและลงโทษผู้ที่ให้สัญญาแล้วไม่ปฏิบัติ
ตาม

ปรัชญาเมธีทางการเมืองส่วนใหญ่ย้ำถึงสัญญา
ประชาคมที่ประชาชนทำต่อผู้ปกครองว่า จะรักษาผล
ประโยชน์ร่วมกัน หากผู้ปกครองไม่ประพฤติอยู่ใน
ทำนองคลองธรรม ประชาชนก็อาจจะเพิกถอนสัญญา

นั้นเสียได้ แล้วตั้งบุคคลอื่นขึ้นเป็นผู้ปกครองคนใหม่ John Locke เป็นผู้หนึ่งที่มีความเชื่อเช่นนั้น ซึ่งแตกต่างกับฮ็อบส์ในสาระสำคัญที่เกี่ยวกับสัญญาาร่วมอย่างมาก ฮ็อบส์เห็นว่าสัญญาระหว่างราษฎรกับกษัตริย์จะมีขึ้นไม่ได้ เพราะไม่มีผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นคนคอยตัดสินอยู่วงนอก (third party) สัญญาจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะในระหว่างปัจเจกชนในรัฐหนึ่ง ๆ ว่าจะยอมเชื่อฟังคนอื่นคือองค์อธิปัตย์ แต่องค์อธิปัตย์ไม่ได้ตกอยู่ในฐานะที่เป็นคู่สัญญาค้ำประกัน ประชาชนตกลงกันเองและมอบอำนาจให้กับองค์อธิปัตย์เอง เพราะเห็นความจำเป็นและประโยชน์อันยิ่งยวดที่จะมีองค์อธิปัตย์ต่างหาก

แม้ว่า องค์อธิปัตย์ หรือ กษัตริย์ ในทัศนะของฮ็อบส์จะมีอำนาจเด็ดขาดและสูงสุด ไม่มีผู้ใดอาจท้าทายได้ก็ตาม แต่ฮ็อบส์ไม่ได้สนับสนุนลัทธิเทวสิทธิ์แต่ประการใดเลย ฮ็อบส์ไม่เคยอ้างว่ากษัตริย์ขึ้นปกครองอาณาประชาราษฎร์ด้วยสิทธิที่มีมาแต่กำเนิดหรือได้รับอานัติจากสวรรค์ตามลักษณะที่เชื่อกันอยู่ใน

การปกครองระบบที่กษัตริย์เป็นสมมติเทวราชทั้งหลาย^๔
ในทางตรงกันข้ามตามที่คัมภีร์ของฮ็อบส์นั้น กษัตริย์
ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารประเทศทั่ว ๆ ไป เป็นบุคคล
ธรรมดาแต่มีอำนาจทางการเมืองพิเศษที่เด็ดขาด และ
สูงสุดที่คอยคุ้มครองคนในสังคมทั่วไป ไม่ให้เกิด
กบฏขึ้นมากกว่าที่จะเป็นผู้วิเศษหรือเทวดาจุติมาเกิด
จะเห็นการที่มีผู้กล่าวว่าฮ็อบส์เขียน Leviathan ขึ้นเพื่อ
สนับสนุนอำนาจของราชวงศ์สจวร์ตนั้นจึงเป็นการกล่าว
หาที่น่าจะมีการคิดซ้ำสอง (second thought) หากได้
คำนึงถึงทัศนะคติของฮ็อบส์ที่มีต่อระบบกษัตริย์ ดัง
กล่าวมาข้างต้นแล้ว Leviathan คงไม่ทำให้ราชวงศ์
สจวร์ตพึงพอใจเท่าใดมากนัก ฮ็อบส์ให้ความสนใจใน
เรื่องเสรีภาพ และความยุติธรรมในสังคมน้อยกว่า
ปรัชญาอเมริกันอื่น ๆ ในขณะที่ Plato และ Rousseau

^๔ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ถือลัทธิว่า กษัตริย์เป็นสมมติเทวราช
มีในทวีปเอเชียเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในภูมิภาคที่ ได้รับ
อิทธิพลจากศาสนาฮินดู ทั้งนี้โปรดพิจารณา Robert Heine
Geldern, *Conception of State and Kingship
in Southeast Asia* (Ithaca, New York, Southeast
Asia Program Cornell University, April 1956
Pata Paper No. 18)

มีความเชื่อว่าระบบการเมืองที่ดีทำให้คนอื่นที่อยู่ในระบบนั้นดีไปได้ ข้อบ่งชี้กลับเห็นว่าชีวิตมีค่าเหนือกว่าความยุติธรรมหรือเสรีภาพ และไม่ต้องการที่จะพยายามเปลี่ยนให้คนดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ข้อบ่งชี้มีลักษณะเป็น realist มากกว่า utopian ข้อบ่งชี้ต้องการแต่จะหาวิธีการมายับยั้งความเห็นแก่ตัวของคนที่มิเจเกินเหตุ และทำให้ชีวิตของคนในสังคมสงบสุขอยู่ได้เท่านั้น

ข้อบ่งชี้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคล (individual) สังคม (society) และรัฐ (state) ว่าอุปนิสัยสันดานของคนเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับรัฐ เจ้าทฤษฎีทางการเมืองส่วนมากที่อยู่ในสำนักปัจเจกชนนิยม (individualism) เช่น Adam Smith และ John Stuart Mill จะเชื่อว่าถึงแม้พฤติกรรมของคนส่วนใหญ่จะถูกกำหนดด้วยความเห็นแก่ตัวและประโยชน์ส่วนตนก็ตาม แต่พฤติกรรมเหล่านั้นเมื่อพิจารณารวมกันแล้วอาจก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ แทนที่จะเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง “มือ

ที่มองไม่เห็น” (invisible hand) อาจเป็นเครื่องช่วย
ประสานประโยชน์ และอาจทำให้สังคมเจริญขึ้นก็ได้
สำหรับข้อบ่งชี้ที่สถาบันทางสังคมกับสถาบันทางการ
เมืองแยกออกจากกันไม่ได้ เมื่อข้อบ่งชี้ที่ว่าคนทุกคน
เป็นสมาชิกของสังคมที่ active ไม่ passive แล้ว ความ
แตกแยก และความขัดแย้ง ทางการเมือง จึงมีผล ทำให้
สถาบันทางสังคมต้องพลอยพินาศไปด้วย เหตุที่เป็น
เช่นนี้ก็เพราะข้อบ่งชี้ไม่ได้คิดเลยว่า ความผูกพันทาง
ครอบครัวและสายโลหิตอาจเป็นเครื่องช่วยพยุงสถาบัน
ทางสังคมไว้ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ แม้ว่าจะ
เกิดความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงก็ตาม ใน
ความหมายนี้สังคมอาจรอดอยู่ได้แม้ว่ารัฐบาลจะล้มไป
ข้อบ่งชี้มองโลกและธรรมชาติของมนุษย์ในแง่
ที่ร้ายมากกว่าในแง่ดี เพราะโลกทัศน์ของข้อบ่งชี้นี้ได้
รับอิทธิพลจากสงครามกลางเมืองที่เกิดขึ้นในอังกฤษ
ระหว่างปี ค.ศ. ๑๖๔๒ - ๑๖๕๔ มาก สงครามกลาง
เมืองเกิดขึ้นเพราะกลุ่มอำนาจต่าง ๆ ทั้งเก่าและใหม่ไม่
อาจทำความตกลงประนีประนอมกันในปัญหาข้อขัด
แย้งที่สำคัญ ๆ ได้ ความขัดแย้งนี้ไม่ได้มีเฉพาะใน

กรณีที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการนับถือศาสนาเท่านั้น แต่
ยังเกี่ยวกับฐานะและอำนาจของกษัตริย์ สภาผู้แทน
ราษฎรและพ่อค้าวาณิชที่เริ่มต้องการเข้ามามีส่วนในวง
การเมืองมากขึ้นด้วย เมื่อถึงเดือนมิถุนายน ค.ศ.
๑๖๔๒ ความขัดแย้งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นหลังจากที่
สภาฯ เสนอข้อตกลง ๑๙ ข้อ ไปยังพระเจ้าแผ่นดิน
อังกฤษ ผู้ที่สนับสนุนฐานะของสภาฯ เป็นกลุ่มขุนนาง
และเจ้าของที่ดินเก่า แม้ว่าคนในเมืองใหญ่ๆ หลาย
แห่งในเกาะอังกฤษจะสนับสนุนฝ่ายกษัตริย์ แต่โดย
ทั่วไปแล้วชนชั้นกลางสนับสนุนพรรครัฐสภามากกว่า
พระราชวงศ์อังกฤษซึ่งถือศาสนาิกาย Church of
England ได้รับการประณามว่า พยายามจะบังคับให้
ผู้อื่นนับถือศาสนาิกายนั้นด้วย และเนื่องจากนิกาย
ดังกล่าวมีลักษณะเหมือนกับนิกายโรมันแคทอลิกที่ฝ่าย
स्पญและฝรั่งเศสถือเป็นศาสนาประจำชาติ พวกเขา
สภาฯ ซึ่งเป็นชาตินิยมที่ถือว่าสองชาตินั้นเป็นศัตรูจึง
เกิดความไม่พอใจมากยิ่งขึ้น เพราะอำนาจของรัฐสภา
มีมากกว่าฝ่ายกษัตริย์ เนื่องจากมีฐานะทางการเงินที่
กว่าและมีกองทัพเรือเป็นพวก พระเจ้าชาร์ลส์ที่หนึ่ง

จึงถูกตัดเคียรในปี ๑๖๔๙

ในระหว่างปี ๑๖๔๐ - ๑๖๔๙ ที่ฝ่ายรัฐสภา
อังกฤษเริ่มเรื่องอำนาจนั้น ฮ็อบส์หนีไปอยู่ฝรั่งเศส
เพราะเกรงว่าความสัมพันธ์ส่วนตัวของเขาที่มีกับครอบครัว
ของพวกเจ้าเช่น Lord Cavendish (ภายหลัง
เป็น Earl of Devonshire) จะเป็นภัย ต่อมาในปี
๑๖๕๑ ฮ็อบส์จึงกลับอังกฤษและพิมพ์ Leviathan
ออกในปีนั้นเอง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลาที่ฮ็อบส์มี
ชีวิตอยู่ อังกฤษต้องประสบกับสงครามกลางเมืองหลาย
ครั้งหลายหน ความไม่สงบในอังกฤษนั้นเริ่มมีมาตั้ง
พระเจ้าเจมส์ที่หนึ่งเสด็จเสวยราชย์ ในปี ๑๖๐๓ แล้ว
ในปี ๑๖๐๕ พวกบักคิงศาสนานิกายโรมันแคทอลิก
พยายามจะสังหารพระเจ้าเจมส์ที่หนึ่ง โดยวางระเบิด
รัฐสภาซึ่งพระเจ้าเจมส์จะเสด็จเปิด ในปี ๑๖๑๐ ใน
ระหว่างที่ฮ็อบส์เที่ยวอยู่ในปารีส พระเจ้าเฮนรีที่สี่
ของฝรั่งเศส ถูกพวกบักคิงศาสนาแทงถึงแก่พระชนม
ชีพ เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้ฮ็อบส์เกิดความรู้สึกที่ต้อง
การแยกตัวออกจากศาสนาและการเมืองให้มากที่สุด จน

ถูกประณามว่าเป็น “บิดาของผู้นอกรีต” และเหตุผล
ประการหนึ่งที่ข้อบัสต้องออกจากฝรั่งเศสในปี ๑๖๕๑
นั้น ก็เพราะเกรงว่าจะถูกพวกพระฝรั่งเศสทำร้ายเอา
เสียก่อน

ข้อบัสเชื่อว่าสงครามกลางเมืองของอังกฤษใน
สมัยนั้น เกิดขึ้นเพราะความขัดแย้งกันระหว่างพวกบ้า
คลั่งศาสนา กับพวกบ้าคลั่งการเมือง (religious and
political fanatics) ชีวิตส่วนตัวของข้อบัสที่ต้องหลบ
หนีภัยอันตรายจากพวกบ้าคลั่งศาสนา ทำให้ข้อบัสฝังใจ
ว่ามนุษย์เรานั้นมีความกลัวเป็นที่สุด ความรุนแรงการ
ประหัตประหารกันในสงครามกลางเมืองทำให้ข้อบัสรู้
สึกว่าทุกๆ คนมีอันตรายเท่ากัน ไม่มีใครที่จะหลีกเลี่ยง
ได้ การที่ Francois Ravailac บุกฆ่าพระเจ้าเฮนรี
ที่สี่ผู้ทรงอำนาจยิ่งได้ ทำให้ข้อบัสเกิดความคิดที่ว่า
แท้จริงแล้วคนโดยทั่วไปมีกำลังเท่าเทียมกัน เพราะ
แม้แต่ผู้ที่ค้อยกำลังและอำนาจก็อาจใช้เครื่องมือฆ่าผู้ที่
มีอำนาจเหนือกว่าได้ สภาพการที่แวกด์ลัมข้อบัสอยู่
ดังกล่าวทั้งหมดนี้ ทำให้ข้อบัสพิจารณาว่าธรรมชาติ
ของมนุษย์นั้นเต็มไปด้วยกิเลสหยาบ และภาวะตาม

ธรรมชาติเป็นภาวะสงครามระหว่างคนทุกคน

แม้ว่าปรัชญาเมธีทางการเมืองในสมัยต่อ ๆ มา ได้เขียนหนังสือขึ้นโต้แย้งความคิดเห็นของฮ็อบส์ใน ส่วนที่เกี่ยวกับภาวะตามธรรมชาติ และคัดค้านการ ปกครองภายใต้อำนาจอันเด็ดขาดขององค์อธิปัตย์อย่าง มากมายก็ตาม แต่ในสังคมที่เกิดความระส่ำระสาย เหมือนกับอังกฤษในศตวรรษที่ ๑๗ ซึ่งไม่แต่สภาพ การทางเศรษฐกิจและสังคมยังไม่เป็นบึกแผ่นแน่นหนา เท่านั้น แต่ข้อขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่ม อำนาจต่าง ๆ ยังเป็นปัญหาที่ไม่อาจตกลงกันได้ นั้น ภาวะการที่เป็นอยู่อาจจะไม่ผิดจากที่ฮ็อบส์ได้กล่าวไว้ เมื่อ ๓๐๐ กว่าปีมาแล้วก็เป็นได้ ประเทศที่กำลัง พัฒนาส่วนใหญ่มีสภาพไม่ผิดไปจากอังกฤษในยุคนั้น เท่าไรนัก จึงน่าสังเกตว่าโลกทัศน์ของฮ็อบส์อาจนำ มาวิเคราะห์ข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่กำลังมีอยู่ในประเทศ ค่อยพัฒนาบางประเทศได้ไม่มากนัก

แม้ว่าระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ถือว่า พระ มหากษัตริย์เป็นเจ้าของชีวิต มีพระราชอาณาสิทธิ์เหนือ ชีวิตของราษฎรทั้งปวงจะถูกล้มล้างไปในประเทศกำลัง

พัฒนาเกือบทุกประเทศแล้วก็ตาม แต่การปรากฏว่าผู้นำ
ทางการเมือง ในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย
ของหลายประเทศ ก็ยังมีอำนาจเด็ดขาดไม่แพ้กษัตริย์
ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เช่นกัน การเปลี่ยนแปลง
การปกครองของหลายประเทศ เป็นการเปลี่ยนแปลง
แต่เพียงรูปแบบแต่ไม่ใช่ในเนื้อหาที่แท้จริง ใน
ขณะเดียวกันทัศนคติที่เกิดจากโลกทัศน์ของบุคคล
จำนวนมากในประเทศเหล่านี้ ก็เป็นเครื่องกีดขวาง
แนวการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ถูกต้องตามหลัก
สากลด้วย

แม้ว่าแนวความคิดของฮ็อบส์ที่ให้องค์อธิปัตย์
เป็นสถาบันทางการเมืองหลักของสังคม จะได้รับการ
คัดค้านอย่างรุนแรงว่าไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
ก็ตาม แต่ความเห็นของฮ็อบส์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติของ
มนุษย์ว่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและเต็มไปด้วยกิเลส
หยาบหนานั้น หากเป็นความจริงหรือบุคคลในสังคม
นั้น ๆ มี *ความรู้สึก* ว่าเป็นจริงแล้ว ความไม่ไว้เนื้อ
เชื่อใจ ความเกรงกลัวอันตรายและ*ความรู้สึกว่าแต่ละ*
คนพยายามหันหน้าเข้าไกองกันนี้ ก็จะเป็นสาเหตุที่

สำคัญที่ทำให้เกิดการปกครองแบบประชาธิปไตยได้
ยาก ในหลายประเทศจึงเกิด Leviathan ยุคใหม่ขึ้น
ฮิตเลอร์ ชูการ์โน สีนุ และจอมพลสฤษดิ์มีลักษณะ
เป็น Leviathan ทั้งนั้น เพราะคำสั่งของผู้นำเหล่านี้
มีอำนาจเสมือนกฎหมาย ในบางประเทศ เช่นประ
เทศไทย อำนาจของ Leviathan ยุคใหม่ได้รับการ
ยอมรับให้เป็นกฎหมายได้โดยมีระบุไว้อย่างแน่ชัดใน
รัฐธรรมนูญ กฎอัยการศึกถูกประกาศใช้เป็นเวลานานับ
สิบปี และในระหว่างนี้ประชาชนมีข้อผูกพันที่จะเชื่อ
ฟังคำสั่งของ “Leviathan สฤษดิ์” อย่างไม่มีเงื่อนไข
เพราะ “Leviathan สฤษดิ์” กระทำการโดย “มุ่ง
ต่อความปลอดภัยของประชาชนในส่วนรวม” สภาพ
การคุกคามและสงครามนอกแบบของพวกคอมมิวนิสต์
ตลอดจนการขัดแย้งกันเองในระหว่างผู้มีอำนาจ ทำ
ให้จอมพลสฤษดิ์มีฐานะคล้ายกับ Cromwell เมื่อ
ศตวรรษที่ ๑๗

ความรู้สึกว่าคนโดยทั่วไปมีความเห็นแก่ตัว
เป็นวิสัยไม่ได้มีอยู่ในบางกลุ่มชนกลุ่มใดโดยเฉพาะ แต่
มักจะปรากฏว่าการมองคนในแง่ร้ายและความไม่ไว้

เนื้อเชื่อใจระหว่างคนในสังคมในประเทศด้อยพัฒนา
 มีมากกว่าในประเทศที่พัฒนาแล้ว Almond และ
 Verba^๕ ได้เคยตั้งคำถามที่จะทดสอบระดับความไว
 เนื้อเชื่อใจของคนในสังคมต่าง ๆ ไว้ ๕ ข้อด้วยกัน
 เช่น “ถ้าจะให้คุณให้ลึกซึ้งลงไปจริง ๆ แล้วไม่มีใครดอก
 ที่จะสนใจว่าอะไรจะเกิดขึ้นกับเรา” “ถ้าไม่ระวังตัว
 ให้ดีคนอื่นจะเอาเปรียบเรา” “คนส่วนมากมักจะคิด
 ช่วยคนอื่นก่อนที่จะคิดถึงตัวเอง” และ “ธรรมชาติ
 ของคนเราโดยแท้นั้นมีการร่วมมือกัน” โดยเปรียบ
 เทียบระหว่างคนอเมริกัน เยอรมัน อิตาลี และเม็กซิโก
 Almond และ Verba พบว่าคนเม็กซิโกและอิตาลี
 ซึ่งมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการเมืองต่ำ
 กว่าอีกสามประเทศ มีระดับความไวเนื้อเชื่อใจเพื่อน
 ร่วมสังคมน้อยมากกว่าคนใน อเมริกา และอังกฤษ^๖
 การที่บุคคลคนหนึ่งมีความเชื่อว่าคนเราส่วนมากเห็น
 แก่ตัวและเอาเปรียบซึ่งกันและกันนั้น มีผู้เรียกว่า
 “มองโลกในแง่ของฮ้อบส์” หรือมี “โลกทัศน์เหมือน

๕ Almond and Verba *The Civic Culture* (Boston:
 Little and Brown, 1965)

๖ Ibid., Table 2, p. 213

ฮ็อบส์” (Hobbesian world view) นอกจาก Almond และ Verba แล้วนักรัฐศาสตร์และนักสังคมวิทยารุ่นใหม่หลายคนยังเชื่อว่า ประชาชนในประเทศด้อยพัฒนาบางประเทศมี “โลกทัศน์เหมือนฮ็อบส์” Edward Banfield เขียนไว้ในหนังสือชื่อ The Moral Basis of A Backward Society ซึ่งเป็นการศึกษาสภาพชีวิต และโลกทัศน์ของเมืองเล็ก ๆ ในตอนใต้ของอิตาลีว่า ชาวมอนเตกราโน มีพฤติกรรมเหมือนกับว่าจะพยายามปฏิบัติตามกฎที่ว่า “หาประโยชน์ทางวัตถุในระยะเวลาอันสั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้แก่ครอบครัวของตน และคิดว่า คนอื่น ๆ ก็คงทำเช่นนั้นด้วย”^๗ พฤติกรรมเช่นนี้ Banfield เรียกว่า Amoral Familism ในหนังสือสอน Lucian Pye เล่มหนึ่ง^๘ วิเคราะห์โลกทัศน์ ของข้าราชการและนักการเมืองพม่า ในทำนองเดียวกันว่าขาดความไว้วางใจระหว่างกัน และพยายามที่จะหาอำนาจไว้ให้ตนสามารถ

^๗ Banfield, *The Moral Basis of A Backward Society* (Glencoe, The Free Press, 1958) p. 85

^๘ Lucian Pye, *Politics, Personality and Nation Building* (New Haven: Yale University Press, 1962)

มีฐานะเหนือบุคคลอื่น ๆ^๙ แม้กระทั่งการที่ตนรู้ข่าว
หนึ่งที่คนอื่นไม่รู้ ก็ถือว่าเป็นอำนาจอย่างหนึ่งเช่นกัน
Albert O. Hirschman กล่าวถึง “Ego – focused
image of change” ในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ
ในทำนองเดียวกันที่ ข้อบ่งชี้กล่าวถึงธรรมชาติของ
มนุษย์^{๑๐} ว่าทัศนคติที่เห็นแก่ตัวนั้นเป็นอันตรายต่อการ
พัฒนาเศรษฐกิจและเป็นเหตุให้ขาดความร่วมมือกันใน
หมู่ผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญยิ่ง
ในการพัฒนาประเทศ^{๑๑} James C. Scott ทำการ
ศึกษาอุดมการณ์ทางการเมืองและโลกทัศน์ของอภิสิทธิ์
ชนมาเลเซีย และสรุปว่า Malaysian elite มีโลกทัศน์
ไม่ผิดไปจากข้อบ่งชี้^{๑๒} และ George Foster นัก
สังคมวิทยาเชื่อว่า ชาวนาในหมู่บ้านเม็กซิกันหนึ่งรู้สึก
ว่าของดีในโลกนั้นมีอยู่เป็นจำนวนจำกัด หากคนหนึ่ง

---

๙ Ibid., pp. 125-135

๑๐ A.O. Hirschman, *The Strategy of Economic Development* (New Haven: Yale University Press, 1958) pp. 14-24

๑๑ Ibid., p. 23

๑๒ James C. Scott, *Political Ideology in Malaysia* (New Haven: Yale University Press, 1968) Part I

ได้ประโยชน์หรือร่ำรวยขึ้น แสดงว่าอีกคนหนึ่งต้อง
เสียประโยชน์ไปโดยสิ้นเชิง^{๑๓}

แม้ว่ายังไม่มีผู้ทำการศึกษาถึงโลกทัศน์ของชาว
ไทยว่ามีลักษณะดังที่ข้อบ่งชี้ไว้หรือไม่ แต่นวนิยาย
หลายเรื่องและความคิดเห็นที่แสดงอยู่ในหนังสือพิมพ์
หลายฉบับ มีแนวโน้มไปในทางที่พอจะเรียกได้ว่า
เป็น “โลกทัศน์แบบฮ้อบส์” เสนีย์ เสาวพงศ์ เขียน
ถึงความรู้สึกของ ยง อยู่บางยาง ว่า “เขาคิดว่าในชีวิต
ที่ต่อสู้กันนั้น คนหนึ่งหลอกอีกคนหนึ่ง และอีกคน
หนึ่งหลอกคนอื่น ๆ และอื่น ๆ ต่อไป” และ “เขา
ยอมรับความจริงของชีวิตโดยปริยายว่ามนุษย์จำเป็น
ต้องเชือดเผือกกัน มันไม่ใช่ปัญหาเรื่องศีลธรรมหรือ
การศึกษาดอก แต่เป็นกฎแห่งชีวิตของมนุษย์ในสังคม
ปัจจุบันทีเดียว”^{๑๔}

โลกทัศน์ของฮ้อบส์ ไม่เฉพาะแต่มีอยู่เป็นที่

---

^{๑๓} George Foster, "Peasant Society and The Image of Limited Good" in American Anthropologist Vol. 67. No. 2 (April 1965)

^{๑๔} เสนีย์ เสาวพงศ์, ความรักของวัลยา (พระนคร: มิตร
นราการพิมพ์, ๒๕๑๒) หน้า ๕๕ และ ๕๖

แพร่หลายในประเทศที่กำลังพัฒนาเท่านั้น แม้ในประเทศที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจสูงอย่างสหรัฐอเมริกา ความไว้วางใจในเพื่อนมนุษย์ด้วยกันมักจะหมดลงไปทุกขณะที่เกิดวิกฤตการณ์อื่นทำให้คนในสังคมทั่วไปรู้สึกว่าการที่ชาวนิโกรและกลุ่มรุนแรงอื่นๆ ใช้อาวุธและกำลังเป็นเครื่องมือในการต่อรองทางการเมืองกับรัฐบาลทำให้เกิดการจลาจลอยู่บ่อยๆ จนมีสภาพไม่ผิดไปจากสงครามกลางเมืองเท่าไรนัก ในสภาพเช่นนี้ชาวอเมริกันต่างก็มีความรู้สึกไม่มั่นคงทุกคน แต่ละคนจึงอยากมีอาวุธติดมือหรือมีอยู่ในบ้านเพื่อป้องกันภัยอันตรายที่มองไม่เห็นและไม่แน่ใจว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไร จึงเป็นการยากที่จะทำให้คนอเมริกันทั่วไปยอมขาดอาวุธประจำตัวหรือประจำบ้าน เพราะสภาพการที่เกิดขึ้นใหม่จากการขัดแย้งทางการเมืองและสังคมระหว่างผิว ทำให้คนอเมริกันมีความรู้สึกไม่ปลอดภัย เช่นเดียวกับคนในภาวะตามธรรมชาติ ดังที่ฮ็อบส์กล่าวไว้ แม้ว่าจะไม่เกิดภาวะสงครามอย่างเปิดเผย แต่ความรู้สึกของคนที่ตกอยู่ในสภาพการที่มีการจลาจลชั้นนองเลือนบ่อยๆ

ย่อมมีเสมือนหนึ่งว่าเกิดสงครามระหว่างคนทั้งหมด
จริง ๆ

ทฤษฎีการเมืองของฮอบบส์อาจนำมาใช้วิเคราะห์
การเมืองระหว่างประเทศได้ด้วยตามความคิดของทฤษฎี
การเมืองระหว่างประเทศที่เรียกว่า realist เช่น Hans
J. Morgenthau นั้นพลังสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่าง
ประเทศได้แก่ การแสวงหาอำนาจของรัฐต่างๆ ความ
ปรารถนาเช่นนั้น^๕ แสดงออกใน ๓ แบบด้วยกันคือ
ความต้องการที่จะรักษาอำนาจที่มีอยู่ไว้ การเพิ่มพูน
อำนาจและการล่าแค้นอำนาจ ในประการแรกรัฐจะ
ดำเนินนโยบายรักษาสถานะเดิมไว้ (status quo) ใน
ประการที่สองรัฐจะดำเนินนโยบายแบบจักรวรรดินิยม
(policy of imperialism) และท้ายที่สุดรัฐจะดำเนิน
นโยบายสร้างชื่อเสียง (policy of prestige)^{๑๕} รัฐ
ทุกรัฐต่างก็แสวงหาอำนาจ เพราะต้องการความมั่นคง
และปลอดภัย ฉะนั้นปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง
ระหว่างประเทศจึงเกิดจากการปรารถนาที่จะมีอำนาจนี้

---

๑๕ Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations*
(New York : Alfred A. Knopf, 1963) Part II.
pp. 27-96

Morgenthau กล่าวว่า “การที่ความชั่วร้ายในพฤติกรรมของตนมีอยู่แพร่หลายทั่วไปนั้น เกิดจากกิเลสที่ไผ่หาอำนาจของคนซึ่งไม่อาจจะขจัดออกไปให้พ้นตัว และทำให้เปลี่ยนโบสถ์เป็นองค์การทางการเมือง การปฏิบัติเป็นระบบเผด็จการ และความรักชาติเป็นลัทธิจักรวรรดินิยม”^{๑๖}

ทัศนะของฮ็อบส์ที่เกี่ยวกับภาวะตามธรรมชาติและธรรมชาติของมนุษย์ จัดว่าเป็นข้อสังเกตที่ลึกซึ้งในทางพฤติกรรมทางการเมืองอย่างหนึ่ง ทฤษฎีการเมืองของฮ็อบส์ในส่วนนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานหลายประการที่ฮ็อบส์ตั้งขึ้นเพื่อจะให้มีความ logical consistency ฉะนั้นถ้าเรายอมรับว่าความกลัว (fear) โดยเฉพาะความกลัวตาย (fear of death) เป็นปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมของคนซึ่งมีลำดับความสำคัญสูงกว่าปัจจัยอื่นทั้งหมดแล้ว ข้อคิดอื่น ๆ ของฮ็อบส์ก็จะมีคามคงเส้นคงวาอยู่มาก แต่ถ้าหากเราเห็นว่ามูลเหตุผลักดันพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ใช่ความกลัวแต่อย่างเดียว หรือ

---

^{๑๖} Hans J. Morgenthau, *Scientific Man V.S. Power Politics* (Chicago: University of Chicago Press, 1946) pp. 194 - 95

ความกลัวมีลำดับความสำคัญน้อยกว่าความรู้สึกอื่น ๆ
 เราก็มักจะไม่อาจจะยอมรับข้อโต้เถียงของข้อบ่งชี้ข้ออื่น ๆ ได้
 อีกต่อไป อย่างไรก็ตามความเห็นอย่างหนึ่งของข้อบ่งชี้
 ที่เกี่ยวกับคนยังคงเป็นความเห็นที่ยากจะโต้แย้ง เพราะ
 ข้อบ่งชี้พูดถึงความจริงของโลกอย่างหนึ่งคือ ความมี
 กิเลสของมนุษย์ ซึ่งในเรื่องนี้พระพุทธเจ้าได้ทรง
 ตรัสรู้ไว้ก่อนข้อบ่งชี้หลายพันปี จิตวิทยาทางพุทธ
 ศาสนานั้นกว้างขวางกว่าการนำจิตวิทยาามาวิเคราะห์
 การเมืองของข้อบ่งชี้มาก การยึดมั่นในตัวเองมากเกินไป
 ทำให้เกิดวิญญานแห่งสงคราม เกิดความทุกข์ยากทั้ง
 ที่ข้อบ่งชี้กล่าวไว้ว่า “ชีวิตของคนเราย่อมเปล้าเปลี่ยว
 ยากแค้น เลวร้าย ทุพโศก และสิ้นเสียเหลือเกิน” นั้น
 เป็นปัญหาที่ทางศาสนาพุทธมีความเห็นอย่างเดียวกัน
 ว่าสัตว์ที่มีชีวิตทั้งหมดทั้งสิ้นในสากลจักรวาลย่อมมี
 ปัญหาอย่างเดียวกัน มีหัวอกอย่างเดียวกันในลักษณะ
 นั้นทั้งนั้น ไม่มีผิดแปลกแตกต่างกัน ไม่ว่าเขาจะเป็น
 ชาติอะไร อยู่มุมโลกไหน กำลังถือศาสนาอะไร โลก
 ทั้งหมดกำลังเดือดร้อนเพราะ “ตัวกู” ตัวเดียวกันนี้”^{๑๗}

๑๗ พุทธศาสนิกฯ op cit. หน้า ๘๕

หัวใจของทฤษฎีการเมืองของฮ็อบส์อยู่ที่ข้อ
เสนอของฮ็อบส์ที่ว่า “ชีวิตและการมีชีวิตรอดอยู่โดย
ปลอดภัย มีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด แม้แต่สิทธิ
เสรีภาพจะต้องเสียไปต้องยอม” ปัญหาที่มีอยู่ว่าเป็นไป
ได้หรือไม่ที่คนเราอาจมีชีวิตอยู่ได้ในสังคม ด้วยความ
มั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินโดยไม่ต้องขาดสิทธิเสรีภาพ
ไป รัฐบาลที่ค่อยพัฒนาจะมีระบบการปกครองแบบ
ประชาธิปไตยมีเสถียรภาพทางการเมือง และในเวลา
เดียวกันก็สามารถเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ ไปให้บรรลุ
ตามเป้าหมายได้อย่างไร หรือเราจะต้องเลือกเอา
ระหว่างการขาดความเป็นประชาธิปไตย กับการมี
ความสมบูรณ์พูนสุข โกรธและหลักเกณฑ์อันใดจะเป็น
เครื่องประกันและตัดสินได้ว่าเมื่อเราต้องยอมเสียสิทธิ
เสรีภาพเพื่อแลกกับการมีเสถียรภาพทางการเมืองแล้ว
เราทุกคนแต่ละคนจะได้รับส่วนแบ่งของความจำเริญ
ทางเศรษฐกิจโดยทั่วไป

ฮ็อบส์คงจะตอบว่าอธิปไตย Leviathan ที่ทุก
คนจะต้องยอมมอบสิทธิเสรีภาพให้มีอำนาจเหนือชีวิต

และทรัพย์สินโดยปราศจากเงื่อนไขนั่นเองที่จะช่วยให้
ทุกคนมีความสุขสมบูรณ์ได้

หากเราจะไม่เห็นด้วยกับฮ็อบส์ในข้อยุติอันนี้
แต่ยังคงคล้อยตามฮ็อบส์ในความคิดของเขาที่เกี่ยวกับ
ธรรมชาติของมนุษย์ เราจะต้องถามตัวเองเสียก่อนว่า
จะในสังคมไทยทั้งผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครองที่มี
“โลกทัศน์แบบฮ็อบส์” จะสามารถหลีกเลี่ยงการมี
Leviathan ได้หรือไม่ อย่างไร ?

จาก วารสารสังคมศาสตร์
(๒๕๑๓)

ชั้น ป.๕
খনชั้นปกครอง

๑. ความหมายของ Elite

คำว่า Elite มีรากฐานมาจากคำละติน 'eligere' ซึ่งมีความหมายว่า 'เลือก' ต่อมาในสมัยหลัง ๆ ความหมายของ Elite ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะในทางสังคมศาสตร์ Elite หมายถึงกลุ่มบุคคลใด ๆ ก็ตามในสังคมหนึ่ง ๆ ที่มีตำแหน่งหน้าที่สำคัญและมีชื่อเสียง ฉะนั้น Elite จึงอาจรวมถึงกลุ่มบุคคลหลายอาชีพด้วยกัน บุคคลที่มีตำแหน่งสูง มีอำนาจในหน้าที่ราชการ อาจเรียกได้ว่าเป็น power elite^๑ ส่วนผู้ที่ร่ำรวยในทางการค้าและธุรกิจต่าง ๆ ก็อาจเรียกว่าเป็น elite ได้เช่นกัน

-
๑. Amitai Etzioni ให้คำจำกัดความคำว่า Elite ว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจ ฉะนั้นตามความหมายของ Etzioni Elite จึงหมายถึงกลุ่มบุคคลในวงการเมือง
- Etzioni, A Comparative Analysis of Complex Organization 1961 บทที่ ๕ หน้า ๘๘

ความหมายของคำว่า Elite ในทางสังคมศาสตร์ และการเมือง เพิ่งจะมีปรากฏอยู่ในข้อเขียนของนักปราชญ์ทางการเมืองเมื่อปลายศตวรรษที่ ๑๙ นี้เอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหนังสือของ Vilfredo Pareto ซึ่งให้หมายความของคำนี้ไว้ ๒ ทางด้วยกัน Pareto กล่าวว่า “หากเราจะสมมติกันว่า ในกิจกรรมของมนุษย์เราแต่ละอย่างนี้ บุคคลแต่ละคนมีตวรรษ^๑ชี้ให้เห็นถึงความสามารถของเขา คล้าย ๆ กับคะแนนที่ได้รับจากครูในโรงเรียนในการสอบแต่ละวิชา เช่นสมมติว่า ทนายความที่เก่งที่สุดได้คะแนน ๑๐ ทนายที่ไม่มีลูกความเลยได้ ๑ ส่วนศูนย์นั้นเราเก็บไว้ให้ทนายที่โง่งอจริง ๆ หรือจะสมมติเอาว่าคนที่มียาได้เป็นล้าน ๆ จะได้คะแนน ๑๐ ฉะนั้นผู้มีรายได้เพียงไม่กี่พันก็จะได้คะแนน ๖ ส่วนคนที่พอจะมีเงินเพียงประทังชีวิตได้คะแนน ๑ เมื่อเราลองจัดบุคคลที่มีคะแนนสูงสุดในแขนงอาชีพแต่ละอาชีพไว้ดังนี้เป็นชั้น ๆ ไปแล้ว ชั้นชั้นที่มีคะแนนสูงเพราะมียาได้มากที่สุดนั้นแหละ เรียกว่า elite”^๒

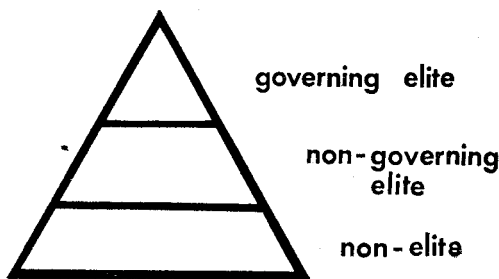
---

๒. V. Pareto, The mind and society III

หน้า ๑๔๒๒ - ๓

Pareto ไม่ได้ให้อธิบายว่า Elite มากไปกว่านี้ เขาเพียงแต่ต้องการย้ำถึงความแตกต่างกันระหว่างบุคคลในสังคมเท่านั้น Pareto มุ่งที่จะกล่าวถึงชนชั้นปกครอง (governing elite) ซึ่งมีบทบาทโดยตรงหรือโดยทางอ้อมกับการปกครองประเทศ และชนชั้นอื่น ๆ ที่ไม่ได้รวมอยู่ในชนชั้นปกครอง (non-governing elite) ฉะนั้น เราจึงควรสามารถแบ่งชนชั้นในสังคมออกได้ดังนี้ :-

๑.๑. ระดับต่ำ คือพวกที่ไม่ใช่ชนชั้นสูง (non-elite)

๒.๒. ระดับสูง แบ่งออกได้เป็นชนชั้นสูงที่เป็นชนชั้นปกครองกับที่ไม่ใช่ชนชั้นปกครอง

ทฤษฎีของ Pareto นั้นเชื่อว่าทุก ๆ สังคมจะ

ต้องมีชนชั้นผู้นำอยู่เสมอ แต่ชนชั้นผู้นำนั้นนาน ๆ ไป ก็สลายตัวไป และก็จะมีชนชั้นผู้นำใหม่ขึ้นมา แทนที่ ทฤษฎีนี้เรียกว่า "การหมุนเวียนเปลี่ยนแปลง ของชนชั้น elite"^๓ (circulation of 'elite') การเปลี่ยนแปลงนี้ย่อมขึ้นอยู่กับระบบสังคม (social system) ของประเทศหนึ่ง ๆ เป็นสำคัญ เช่นใน อินเดีย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจมีน้อย เนื่องจาก อินเดียมีระบบสังคมที่แบ่งเป็นชนชั้นต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นการที่คนชั้นต่ำลงไปจะมีโอกาสขึ้นมาเป็นสมาชิก ของกลุ่มชนชั้นสูงย่อมมีน้อย เพราะระเบียบประเพณี และบทบัญญัติข้อห้ามต่าง ๆ ของสังคมเป็นเครื่องกีด ขวางที่สำคัญ

Pareto กล่าวว่า โดยเหตุที่คนร่ำรวยมักจะ เป็นผู้ที่มีฐานะทางสังคมเหนือกว่าคนอื่นใด ฉะนั้น ความร่ำรวยกับอำนาจจึงมักตกอยู่กับชนชั้นเดียวกัน คือ ผู้ที่ร่ำรวยนั่นเอง อย่างไรก็ตาม การที่จะกะเกณฑ์ เอาว่าผู้ร่ำรวยจะต้องเป็นชนชั้น elite ด้วยนี้ ย่อม เป็นการยากที่จะแยกแยะออกไปว่าบุคคลอื่น ๆ ที่ร่ำรวย อาจเป็นชนชั้น elite ได้ แต่คนที่ เป็น elite บางคน

^๓ Ibid. op. cit. หน้า ๑๔๒๓ - ๔

ไม่อาจร่ำรวยก็ได้ ฉะนั้นเราจึงไม่อาจสรุปลงไปได้ว่า
ความมั่งมีเป็นคุณสมบัติอย่างเดียวกันที่ก่อให้เกิดชนชั้น
elite

นอกจาก Pareto แล้ว ยังมีปราชญ์อีกหลาย
คนที่ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับ elite นี้ไว้ เช่น
Mosca,^๔ Karl Mannheim^๕ และ Harold Lasswell^๖
เป็นต้น ส่วน C. Wright Mills ปรมาจารย์ทาง
สังคมวิทยาการเมืองที่มีชื่ออีกผู้หนึ่งแบ่ง elite เป็น ๓
พวกใหญ่ ๆ คือ political elite, economic elite
และ military elite ทั้งนี้ Mills เชื่อว่า military
elite ได้ประสบความสำเร็จในการรักษาอำนาจของ
กลุ่มไว้ได้มากที่สุด^๗ ในปัจจุบันนี้ชนชั้น elite ไม่

---

๔. Gaetano Mosca, *The Ruling Class* แปลเป็นภาษาอังกฤษจากหนังสือชื่อ *Elementi di Scienza politica* โดย Arthur Livingston

๕. Karl Mannheim, *Ideology and Utopia*

๖. Harold Lasswell (ร่วมกับ D. Lerner และ C.E. Rothwell) *The Comparative study of Elites*

๗. C. Wright Mills, *The Power Elite* หน้า ๒๗๖

เพียงแต่อยู่เหนือชนชั้นอื่น ๆ ในสังคมเดียวกันเท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งต่อชนชั้นอื่น ๆ ในสังคมโดยผ่านทาง sub - elite อีกด้วย sub - elite ที่ว่านี้ประกอบด้วยบุคคลที่มีจำนวนมากกว่า elite เอง เช่นชนชั้นกลางที่ประกอบด้วยข้าราชการ นักธุรกิจ นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร นักศึกษา และปัญญาชน^๕ sub - elite นี้เป็นกลุ่มที่คอยบ่อนสมาชิกใหม่ให้แก่ชนชั้น elite และเป็นส่วนสำคัญยิ่งของสังคม Mosca เองก็เคยเขียนไว้ว่า ความมั่นคงขององคาพยพทางการเมืองหนึ่ง ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับศีลธรรม สติปัญญา และกิจกรรมของกลุ่มชนระดับนี้

ตามความหมายของ Mosca และ Pareto นั้น อาจสรุปได้โดยย่อว่าในสังคมทุกสังคม จะต้องมีชนกลุ่มน้อยซึ่งเป็นชนชั้นปกครอง (governing elite) ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองหรือผู้ที่สามารถมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจปัญหาต่างๆ ทางการเมือง

---

๕. รายละเอียดเกี่ยวกับ elite ที่มาจากชนชั้นกลางมีปรากฏอยู่ในหนังสือชื่อ The Indian Middle class โดย B.B. Misra (London, Oxford University Press, 1961)

เมืองโดยตรง สมาชิกในชนกลุ่มน้อยที่ว่าย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปได้เสมอ โดยปกติการเปลี่ยนแปลงนี้จะเกิดขึ้น เพราะมีสมาชิกใหม่จากระดับต่ำกว่ากลุ่มบุคคลที่มีเข้ามาร่วมอยู่ด้วย ในบางครั้งก็เป็นการรับเอากลุ่มบุคคลใหม่ ๆ เข้ามาไว้และบางขณะก็จะมีการเปลี่ยนแปลงสมาชิกในชนชั้นปกครองอย่างสิ้นเชิงโดย "counter elite" ซึ่งมักจะเกิดขึ้นเสมอในกรณีที่มีการปฏิวัติ

ย่อมเป็นที่ทราบที่อยู่แล้วว่า ความแตกต่างกันทางสังคม ทางฐานะส่วนบุคคลมีอยู่มากในประเทศที่กำลังพัฒนา ทั้งนี้เพราะความแตกต่างกันทางรายได้มีอยู่มากกว่าในประเทศที่พัฒนาแล้วนั่นเอง กล่าวได้ อย่างง่าย ๆ ว่าคนรวยและคนจนมีอยู่มากกว่าชนชั้นกลางในประเทศที่กำลังพัฒนา การศึกษาเรื่องชนชั้นปกครองที่เรียกว่า elite จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจยิ่งที่จะนำมาช่วยวิเคราะห์ระบบการเมืองหรือกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ ของประเทศที่กำลังพัฒนา เช่นประเทศไทยเราเป็นต้น

๒. ชนชั้นปกครองในประเทศด้อยพัฒนา

Lasswell กล่าวว่า ชนชั้นปกครองคือกลุ่มชนที่มีอำนาจมากที่สุด บทบาทของชนชั้นผู้นำในประเทศด้อยพัฒนามีส่วนสำคัญยิ่งในการเปลี่ยนแปลงทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้เนื่องจากชนชั้นผู้นำมีอำนาจทางการเมืองมากพอที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้นั้นเอง ชนชั้นอื่น ๆ ไม่มีอำนาจมากพอที่จะทำการเช่นนั้น ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่าง ๆ จึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจหรือปัญหาของชนชั้นผู้นำกลุ่มเดียวเท่านั้น การพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมจึงจำเป็นต้องเป็นการปฏิวัติจากเบื้องบน (revolution from above) ทั้งนี้เป็นเพราะพลเมืองส่วนใหญ่ยังไม่มีประสบการณ์ทางการเมือง ปกครองตนเองมากพอ และมีความเฉื่อยชาในทางการเมือง จึงทำให้บทบาทของชนชั้นปกครองทวีมากขึ้น

Professor Bottomore แบ่ง elite ออกเป็น ๕ พวกใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ^๔

2.1 Dynastic elite

---

๔. T.B. Bottomore, *Elite and Society* หน้า ๔๖

2.2 The middle class

2.3 The revolutionary intellectual

2.4 The colonial administrators

2.5 The nationalist leaders

ผู้เขียนเห็นว่า อาจเพิ่มกลุ่มบุคคลอีก ๒ กลุ่ม รวมเข้าอยู่ใน elite ได้แก่ religious elite (ได้แก่พระสงฆ์) และ military elite (ได้แก่คณะทหาร) โดยเฉพาะคณะทหารในฐานะชนชั้นผู้นำนั้นมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา โดยเฉพาะในประเทศไทย ฉะนั้น จึงจะกล่าวต่อไปถึงคณะทหารโดยละเอียด หลังจากทีกล่าวถึง elite กลุ่มอื่น ๆ

ในปัจจุบันบทบาทและฐานะของ Dynastic elite และ colonial administrator ได้ลดความสำคัญลงมาก เนื่องจากประเทศส่วนมากมีการปกครองระบบประชาธิปไตยและได้รับเอกราชปกครองตนเองแล้ว ส่วนบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางการเมืองนั้น มีขอบเขตจำกัดมากซึ่งจะไม่ขอก้าว แต่จะกล่าวถึงชนชั้นปกครองอื่น ๆ ต่อไป

๓. ^๕ชนชั้นกลาง (The middle class)

อาจกล่าวได้ว่าชนชั้นกลางเป็นกลุ่มพลเมืองที่
ได้รับการศึกษาชั้นสูง มีชีวิตความเป็นอยู่แผ่ใหม่
และส่วนมากเป็นข้าราชการ B.B. Misra ได้ทำการ
ศึกษาสมาชิกของชนชั้นกลางในประเทศอินเดียและ
และสรุปว่า “ชนชั้นกลางของอินเดียนั้นประกอบด้วย
ปัญญาชน ข้าราชการ ลูกจ้าง และครูอาจารย์”^{๑๐}
ในจำนวนนี้ข้าราชการเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญมากที่สุด
ทั้งนี้^๕เป็นเพราะข้าราชการมีอำนาจหน้าที่และความ
รับผิดชอบในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
ของประเทศ

๔. Nationalist leaders และ revolutionary intellectuals

Nationalist leaders ได้แก่ผู้นำของชาติต่างๆ
ซึ่งส่วนใหญ่เคยเป็นเมืองขึ้นมาก่อน เช่นประธานา
ธิบดีซูการ์โนแห่งอินโดนีเซีย เป็นต้น ผู้นำเหล่านี้

---

^{๑๐} B.B. Misra, The Indian Middle Class หน้า ๓๔๓

มักจะเป็น revolutionary intellectuals ไปด้วย
ปัญญาชนที่มีหัวรุนแรงและมีจุดมุ่งหมายที่จะกอบกู้
เอกราชของชาติ มักจะเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย
เช่น ในประเทศอินโดนีเซียสมัยยังเป็นเมืองขึ้นของ
เนเธอร์แลนด์เป็นต้น นอกจากนี้นักศึกษาที่สำเร็จการ
ศึกษาจากต่างประเทศ เมื่อกลับมาแล้วก็ได้มีส่วนร่วม
กับนักศึกษาภายในประเทศรวมกันเข้าเป็นกลุ่มเป็น
ก้อน มีการตั้งพรรคการเมืองเพื่อเรียกร้องความเป็น
เอกราชของประเทศ ปัญญาชนที่เป็นนักปฏิวัติเหล่านี้
มักจะมีความคิดเชื่อมั่นและนิยมลัทธิของคาร์ล มาร์กซ
ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นลัทธิให้
ความหวังและจุดมุ่งหมายปลายทางของการสร้างสังคม
ที่ปัญญาชนเหล่านี้เชื่อว่าตรงกับสังคมที่ตนมุ่งหวังใน
อุดมคติ คือสังคมที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่าง
รวดเร็ว มีการวางแผน และให้คำมั่นสัญญาว่าทุกคน
จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่มั่นคงและมีความเท่าเทียมกัน
โดยสรุปแล้วปัญญาชนเหล่านี้นิยมและเชื่อมั่นในลัทธินี้
ก็เพราะลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ให้สูตรทางการเมือง (Poli-

tical formula) ไว้พร้อมแล้วนั่นเอง^{๑๑} อย่างไรก็ตาม
ในประเทศกำลังพัฒนานั้น กลุ่มปัญญาชนมักจะแยก
ออกอยู่โดยลำพังและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชา
ชนโดยทั่วไปน้อยมาก เนื่องจากปัญญาชนได้รับการ
ศึกษาอบรมและมีทัศนคติเป็นแบบชาวตะวันตกผิด
กับประชาชนส่วนใหญ่ ฉะนั้นปัญญาชนเหล่านี้จึงไม่
ใคร่จะประสบความสำเร็จในการสร้างฐานะและอำนาจ
ในทางการเมือง เพราะไม่มีความใกล้ชิดกับประชาชน
โดยทั่วไปเพียงพอ ปัญญาชนจึงมีบทบาทน้อยกว่า
ชนชั้นอื่น ๆ เช่นคณะทหาร และนักการเมืองอาชีพ
เป็นต้น

๕. ชนชั้นปกครองสมัยใหม่ (modern elite)

ชนชั้น elite ในสมัยใหม่นั้นมีบทบาทสำคัญ
ยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา คือในเอเชียและแอฟริกา
ชนชั้น elite ในสมัยใหม่นี้ส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่ม
ที่ได้รับการศึกษาและอิทธิพลของแนวความคิดเห็น

---

^{๑๑} T.B. Bottomore, *Ibid*, หน้า ๑๐๑ ส่วนคำว่า 'Political formula' นี้ Mosca เป็นผู้คิดขึ้น

ทางตะวันตก เป็นนักชาตินิยมที่ต้องการให้ประเทศ
 ก้าวหน้าไปทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมโดยเร็วคงได้
 กล่าวมาแล้ว Fred, R. Von der Mehden ได้ทำ
 การสำรวจสมาชิกชนชั้น elite ในสมัยใหม่ของประเทศ
 ๘๓ ประเทศ โดยศึกษาพื้นเพของสมาชิกในกลุ่มนี้
 เป็นจำนวน ๒๖๙ คน ในจำนวนนี้มีผู้นำของเอเชีย
 ๘๗ คน ตะวันออกกลาง ๕๒ คน และแอฟริกา ๑๓๐
 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี
 รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและผู้นำทางทหาร
 Von der Mehden ได้ทำสถิติที่น่าสนใจดังนี้: - ๑๒

ถิ่นที่เกิด	บ้านนอก	เมืองเล็กๆ	เมืองหลวง	ต่างประเทศ
ผู้นำของแอฟริกา (๑๑๙ คน)	๘๖	๑๕	๑๕	๒
ผู้นำของเอเชีย (๖๒ คน)	๒๑	๒๓	๑๕	๓
ตะวันออกลาง (๒๗ คน)	๔	๖	๑๒	๖

๑๒ Fred R. Von der Mehden, *Politics of the Developing Nations* หน้า ๘๗ - ๘๘

๕.๑ การศึกษา

ในจำนวนผู้นำที่สำรวจทั้งหมด มี ๖ คนเท่านั้น ที่ได้รับการศึกษาชั้นต้นแบบสมัยเก่า นอกนั้นเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาแบบตะวันตกแบบใหม่ทั้งสิ้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าลักษณะสำคัญของชนชั้น elite สมัยใหม่นี้คือ การที่ได้รับแนวการศึกษาแบบใหม่

อายุโดยเฉลี่ยของผู้นำ ในกลุ่มประเทศเอเชีย อาฟริกา และตะวันออกกลาง

อายุ	อาฟริกา	เอเชีย	ตะวันออกกลาง
๑๙ - ๒๙	๑	๐	๐
๓๐ - ๓๙	๒๓	๓	๖
๔๐ - ๔๙	๔๗	๓๐	๒๕
๕๐ - ๕๙	๒๐	๓๑	๓๖
๖๐ -	๑๐	๓๖	๓๐

อายุของผู้นำเมอมขอเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป

อายุ	อาฟริกา	เอเชีย	ตะวันออกกลาง
๑๙ - ๒๙	๒๕	๒๓	๓๓
๓๐ - ๓๙	๕๖	๕๓	๒๕
๔๐ - ๔๙	๑๕	๒๒	๓๓
๕๐ - ๕๙	๓	๑	๘
๖๐ -	๐	๑	๑

จากตารางทั้งสองนี้ จะเห็นได้ว่าประเทศใหม่ๆ เช่นประเทศในอาฟริกา นั้น ผู้นำของประเทศส่วนใหญ่จะมีอายุน้อยกว่าประเทศในเอเชียและตะวันออกกลาง ซึ่งมีระบบการปกครองเก่าแก่กว่า

๕.๒ อาชีพของบิดามารดา

ผู้นำส่วนใหญ่ของประเทศกลุ่มอาฟโรเอเชีย มาจากครอบครัวที่มีอาชีพและฐานะอยู่ในประเภทชั้นกลางหรือ upper - middle class อาชีพของบิดามารดาของผู้นำเหล่านี้มักจะเป็นข้าราชการ ผู้นำส่วนท้องถิ่น พ่อค้า หรือครู อาจารย์ จากการสำรวจดังกล่าว ปรากฏว่ามีผู้มาเป็นจำนวนมากที่มาจากครอบครัวสมัยใหม่ คือ ได้มีการแยกตัวออกมาจากชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีเก่า ๆ แล้วไม่มากนัก

๖. คณะทหาร (Military elite)

คณะทหารในประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ ได้กลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญและมีอำนาจทางการเมืองมากที่สุด โดยเฉพาะหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา เมื่อคณะทหารขึ้นมา มีอำนาจทางการเมืองแล้ว

จึงก่อให้เกิดชนชั้น elite ชั้นใหม่อีกพวกหนึ่ง ซึ่ง
ส่วนใหญ่มีพื้นฐานเป็นชนชั้นกลาง และมีความมุ่ง
หวังที่จะให้ประเทศของตนก้าวหน้าไปเร็วที่สุดเท่าที่จะ
ทำได้ เนื่องจากทหารมีกำลังและได้รับการอบรมมา
ให้เป็นผู้เข้มแข็งเด็ดขาด ฉะนั้นเมื่อคณะทหารขึ้นปก
ครองประเทศใดจึงเป็นที่เห็นได้ว่าเสถียรภาพทางการ
เมืองของประเทศนั้นจะมั่นคงขึ้น แม้ว่าระบบการปก
ครองมักจะเปลี่ยนไปในรูปเผด็จการก็ตาม ทั้งนี้คณะทหาร
เองก็มีความเชื่อมั่นว่าการพัฒนาประเทศนั้นจะกระทำ
ไปได้โดยราบรื่นก็จะต้องมีเสถียรภาพทางการเมืองที่
มั่นคงเสียก่อนและคณะทหารเท่านั้นที่จะทำให้เกิด
ความมั่นคงขึ้นได้ ๑๓

การมีอำนาจของคณะทหารทำให้ฐานะทางสัง
คม (Social status) ของสมาชิกในคณะทหารสูงขึ้น
ด้วย การเลื่อนยศทำให้เกิดการเชิบบฐานะทางสังคม

---

๑๓ Fred R. Von der Mehden, Politics of The
Developing Nation หน้า ๘๘

(upward social mobility) ของสมาชิกในคณะทหาร
จนเกิดเป็นชนชั้นสูงขึ้นไปที่สุด ตัวอย่างเช่น นาย
ทหารชั้นนายพันอาจมีพันเพและฐานะเป็นชนชั้นกลาง
แต่เมื่อได้เลื่อนยศขึ้นเป็นนายพล นายทหารผู้นั้นจะถูก
ยกย่องให้รวมอยู่ในชนชั้นสูง ดังนั้นเป็นต้น เนื่องจาก
คณะทหารมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อประเทศไทยในปัจจุบัน
จึงขอกล่าวถึงคณะทหารซึ่งเรียกได้ว่าเป็น Military
elite โดยละเอียดต่อไปโดยจะกล่าวถึงลักษณะประจำ
ตัวของทหารเพื่อเป็นพื้นฐานในการเข้าใจถึงบทบาท
ของคณะทหารต่อไปเสียก่อน

มีผู้กล่าวหาคณะทหารอยู่เสมอว่า ทหารนั้น
ได้รับการอบรมมาให้รู้จักแต่การออกคำสั่งบังคับบัญชา
ไม่รู้จักฟังหรือยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น และมักจะ
ทำการปกครองโดยแบบเผด็จการ การกล่าวหานี้มีมูล
ฐานมาจากการศึกษาอบรมที่คณะทหารได้รับมานั่นเอง
จนมีผู้กล่าวว่าทหารนั้นอย่างไรเสียก็เป็นทหารวันยังค่ำ
ว่า The Military mind นั้นเอง

ลักษณะสำคัญที่แสดงถึงความเป็นทหาร แนว

ความคิด และวิธีการของฝ่ายทหารนั้นหมิ่นก้องคือ:—^{๑๔}

๖.๑ การขบคิด และวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ เป็นไปโดยเคร่งครัดจนเกินไป (rigidity) มีการคัดค้าน ไม่ยอมรับเอาความคิดใหม่ ๆ มาปฏิบัติ และมักจะอาศัยธรรมเนียมเก่า ๆ เป็นเครื่องตัดสินใจและตัดสินปัญหามากกว่าที่จะใช้ความรู้ ที่ได้เรียนจากประสบการณ์ใหม่ ๆ

๖.๒ ในการตัดสินปัญหา ทางทหารนั้น คณะทหารนำเอาปัจจัยต่าง ๆ ทางอื่น (non-Military factors) เข้ามาเป็นเครื่องประกอบในการพิจารณาปัญหาต่างๆ น้อยไปนอกจากนี้คณะทหารยังไม่สามารถจะเข้าใจความสัมพันธ์อันยุ่งยากซับซ้อน ระหว่างการเมืองและการทหารอีกด้วย

๖.๓ คณะทหารมักจะใช้วิธีเผด็จการ เข้าใช้กับการแก้ไขปัญหายุ่งยากทางสังคม โดยไม่คำนึง

---

^{๑๔} Burton M. Sapin and Richard C. Snyder, "The Role of the Military in American Foreign Policy" Short Studies in Political Science 1954 หน้า ๒๐

ถึงและไม่ยอมรับอำนาจโดยชอบธรรม ของฝ่ายพล
เรือน

๖.๔ คณะทหารไม่สนใจต่อความรู้ภายนอกที่
ไม่ใช่ความรู้เทคนิคทางการทหาร^{๑๕}

๖.๕ การตัดสินใจมุ่งหมายของนโยบายต่างๆ
ของคณะทหารนั้น ขึ้นอยู่กับการใช้กำลังทหารและ
ยุทธวิธีเท่านั้น

ในประเทศที่กำลังพัฒนานั้น บทบาทของคณะ
ทหารนับวันแต่จะเพิ่มพูนความสำคัญมากขึ้นทุกที จนเป็น
ที่ยอมรับกันแล้วว่าอำนาจของคณะทหารนั้น ได้มีมาก
จนกระทั่งไม่สามารถจะลบล้าง หรือพยายามที่จะลดลง
ได้แล้ว ในอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่เป็นประชาธิปไตย
นั้น คณะทหารก็มีอิทธิพลในการปกครองประเทศและ
การวางแผนนโยบายต่างประเทศเช่นกัน แต่การที่
อเมริกาเป็นประเทศประชาธิปไตย จึงมีการแก้ไข

---

๑๕ ปัจจุบันคณะทหาร ในประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา
อังกฤษ ญี่ปุ่น และไทย เป็นต้น ได้ให้ความสนใจต่อปัญหา
ทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมจิตวิทยา มาก กังจะเห็นได้
จากการก่อตั้งวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรชน เพื่อให้ความรู้
ทางด้านเศรษฐกิจการเมืองและสังคมจิตวิทยา แก่ผู้นำทาง
ทหารและพลเรือน

ปัญหาที่คณะทหารจะขึ้นมามีอำนาจมากเกินไป จนกลายเป็นผู้ปกครองประเทศไปได้ โดยการจัดให้พลเรือน เข้ามามีส่วนในการตัดสินใจปัญหาสำคัญๆ ทางทหาร เช่น การแต่งตั้งพลเรือนเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นต้น Walter Lippmann นักหนังสือพิมพ์และผู้เขียนคอลัมน์วิจารณ์การเมืองที่มีอิทธิพลยิ่งของอเมริกา ได้เคยให้ข้อคิดเห็นว่าควรจะมีการเพิ่มอิทธิพลของฝ่ายพลเรือนเพื่อให้เกิดการสมดุลย์ และเป็นการถ่วงอำนาจของทางทหารมากกว่า ที่จะพยายามไปลดอำนาจของฝ่ายทหารเสียเลยทีเดียว^{๑๖} ดังนั้น Lippmann จึงได้เสนอให้มีการแต่งตั้งพลเรือนที่มีความรู้ทางทหารพอสมควรไปประจำตำแหน่ง ที่เกี่ยวกับการทหารบ้างจึงจะเป็นผลดีทั้งฝ่ายพลเรือนและทหาร การแก้ไขปัญหาดังกล่าวของอเมริกันคงจะทำได้ผลในเมืองไทย เนื่องจากเหตุผลทั้ง การเมืองและทางการบริหาร อีกประการหนึ่งรูปการปกครอง

---

^{๑๖} Walter Lippmann "Eisenhower's Farewell warning" New York Herald Tribune, January 19, 1961

ของสหรัฐอเมริกาที่เป็นแบบมีประธานาธิบดีเป็นประมุขนั้น ย่อมให้อำนาจประธานาธิบดีในการแต่งตั้งรัฐมนตรีได้ตามที่ประธานาธิบดีเห็นเหมาะสม โดยรัฐมนตรีนั้น รับผิดชอบโดยตรงต่อประธานาธิบดีแต่ผู้เดียว สำหรับไทยเรานั้นต่อไปหากมีรัฐธรรมนูญและมีเลือกตั้งก็คงจะมีการปกครองในรูปรัฐสภา (Parliamentary system) การดำเนินนโยบายแบบอเมริกา โดยให้พลเรือนมาเป็นผู้บังคับบัญชาของทหารนั้น จึงจะเป็นการไม่เหมาะสมและจะก่อให้เกิดความขัดแย้งกันมากกว่าที่จะเป็นผลดี

๗ บทบาทของคณะทหาร

๗.๑ คณะทหารในฐานะ

“ผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ”

เมื่อใดที่สถานการณ์ในประเทศ เข้าขั้นวิกฤตการณ์ เช่น อาจมีความวุ่นวายไม่สงบและการคอร์รัปชันมากจนทำให้เกิดผลเสียต่อการปกครองประเทศ คณะทหารอาจถือว่าเป็นหน้าที่ของคณะทหารที่จะทำการยึดอำนาจเพื่อปฏิรูปการเมืองภายในประเทศเสียใหม่ แล้ว

จึงจะถอนตัวออกให้ฝ่ายพลเรือน เข้ามามีอำนาจใน
การปกครองประเทศตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ

กรณีที่คณะทหารเข้าทำการยึดอำนาจ และเป็น
รัฐบาลเสียเองนี้มีอยู่ในหลายประเทศ เช่น ในประ-
เทศพม่า และอินโดนีเซีย เป็นต้น การยึดอำนาจของ
นายพลเนวิน เมื่อปี ๑๙๕๘ นับว่าเป็นตัวอย่างที่ดี
อันหนึ่ง ที่แสดงถึงบทบาทของคณะทหารในฐานะ
“ผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ” สถานการณ์ในประเทศพม่า
เวลานั้นอยู่ในขั้นร้ายแรงจนเกือบจะเป็นสงครามกลาง
เมืองเลยทีเดียว ทั้งนี้เนื่องมาจากเกิดการแตกแยกกัน
ในพรรครัฐบาล (AFPFL) ซึ่งได้ปกครองประเทศ
มาตั้งแต่พม่าได้รับเอกราชในปี ๑๙๔๘ นายพลเนวิน
ได้เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีโดยคำเชิญของ นายกรัฐ
มนตรีอูนู เพื่อกวาดล้างความไม่สงบเรียบร้อยต่าง ๆ
นักการเมืองที่คอร์รัปชันถูกขับออกจากตำแหน่งและได้
มีการส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทตามหมู่บ้านได้คุ่น
เคยกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย คณะทหาร
ได้พยายามปฏิรูป ระบบการปกครองของประเทศเสีย
ใหม่ นายพลเนวินได้ประกาศไว้ว่าจะมีการเลือกตั้งทั่ว

ไปภายใน ๖ เดือน หลังจากที่ได้เป็นนายกรัฐมนตรี
แต่ต่อมาก็ได้เลื่อนเวลาออกไปเป็น ๑๘ เดือน จึงได้
มีการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งจัดว่าเป็นการเลือกตั้งที่ชาว
สละอาตที่สุดของประเทศพม่า การที่คณะทหารโดย
การนำของนายพลเนวินกลับเข้ามามีอำนาจอีกครั้งหนึ่ง
ในปี ค.ศ. ๑๙๖๒ จนถึงปัจจุบัน เป็นเพราะคณะ
ทหารเห็นว่าหากจะปล่อยให้มีการปกครองในระบบเดิม
ต่อไปคงจะเกิดความวุ่นวายระส่ำระสายเหมือนเดิม
ปัจจุบันพม่าจึงมีการปกครองโดยคณะทหารแบบเผด็จ
การ

การที่คณะทหารยึดอำนาจชั่วคราวเพื่อนำความ
สงบเรียบร้อยมาสู่ประเทศ และเพื่อสถาปนารัฐธรรม
นูญชิ้นใหม่เป็นการดี แต่ในปัจจุบันมีผู้สงสัยว่าการ
ที่คณะทหารทำหน้าที่ผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญอยู่ จน
กระทั่งประเทศมีความสงบและมั่นคงเพียงพอต่อการที่
จะมีการเลือกตั้งทั่วไปใหม่นั้น ใครจะเป็นผู้กำหนดว่า
ระยะเวลาใดจึงจะเรียกว่าสถานการณ์ของประเทศเรียบ
ร้อยพอที่จะมีการเลือกตั้งได้ และคณะทหารก็จะหมด
หน้าที่ของ “ผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ” ไปโดยปริยาย

ปัญหาที่มีผู้ถกเถียงกันมากในเรื่องความเหมาะสมและความสงบเรียบร้อยของประเทศ คณะทหารย่อมเป็นผู้ตัดสินใจของตนเอง ฉะนั้นในบางครั้งอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายเดิมเสียได้ ที่เรียกกันว่า displacement of goal ^{๑๗} ในกรณีนี้คณะทหารก็จะเป็นผู้ปกครองประเทศต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด แต่ในบางกรณีคณะทหารได้แสดงให้เห็นประชาชนโดยทั่วไปเห็นวาระเวลาที่คณะทหารเข้ามาทำหน้าที่เป็น “ผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ” นั้นสามารถทำให้ประเทศเจริญรุ่งเรืองไปได้อย่างดี จนประชาชนมีความเชื่อมั่นและประสงค์ที่จะให้คณะทหารปกครองประเทศต่อไป ในกรณีนี้ประชาชนอาจแสดงความเห็นชอบที่จะให้คณะทหารเป็นรัฐบาลต่อไปได้สองทาง คือ ประการแรก ประชาชนจะไม่ตื่นตัวหรือมีการเคลื่อนไหวแสดงความคิดเห็นว่าควรจะมีการเลือกตั้ง แต่ยังคงยอมรับอำนาจของทหารต่อไป หรือหากมีการเลือกตั้ง ประชาชนส่วน

---

๑๗. ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดการปกครองแบบคณาธิปไตยที่ Roberts Michels เรียกว่า Iron Law of Oligarchy ขึ้นได้ในที่สุด

ใหญ่ได้เลือกตั้งผู้นำของคณะทหารขึ้นมาเป็นรัฐบาลอีก
ครั้งหนึ่ง

๓.๒ คณะทหารในฐานะ

ตัวจักรของการปฏิรูปหรือการปฏิวัติ

ในกรณีที่คณะทหารมีบทบาทเป็นเพียง “ผู้
พิทักษ์รัฐธรรมนูญ” นั้น คณะทหารเพียงแค่พยายาม
นำมาซึ่งความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ และ
พยายามรักษาสถานการณ์ให้ดีพอที่จะมีการเลือกตั้ง
ตามวิถีทางรัฐธรรมนูญที่มีอยู่แล้วเท่านั้น แต่เมื่อ
ทหารได้เข้ามาทำการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง สถาบัน
ทางการเมืองที่สำคัญต่างๆ แล้ว เรียกได้ว่าคณะทหาร
กำลังดำเนินการปฏิวัติระบบการปกครองประเทศ
เสียใหม่ หากเป็นผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญไม่ ตัวอย่าง
เช่น แผนการก่อตั้งประชาธิปไตยขั้นมูลฐาน (Basic
Democracies) ของประธานาธิบดีอายูบข่านในปี
ค.ศ. ๑๙๕๕ เป็นต้น หลังจากที่ได้มีการห้ามไม่ให้มี
พรรคการเมืองและทำการยุบสภาฯ แล้ว คณะทหาร
ซึ่งขึ้นมาเป็นรัฐบาลชุดใหม่ก็พยายามสร้างโครงสร้าง
ของสถาบันทางการเมืองของปากีสถานเสียใหม่ โดย

ถือเอาการให้การศึกษาเกี่ยวกับการปกครองแบบประชาธิปไตยแก่ชาวบ้านในหมู่บ้านต่างๆ เป็นสำคัญ แล้วต่อมาจึงมีการเลือกตั้งโดยทั่วไป และได้อนุญาตให้มีพรรคการเมืองได้

๓.๓ คณะทหารในฐานะ

ผู้ให้ความสนับสนุนคณะรัฐบาลพลเรือน
ในกรณีนี้คณะทหารไม่ได้ขึ้นเป็นรัฐบาลเสียเอง แต่ยังมีบทบาทสำคัญทางการเมืองอยู่ในฐานะผู้ที่ให้ความสนับสนุนแก่คณะรัฐบาลที่เป็นพลเรือนพยายามทำหน้าที่นี้โดยรักษาความสงบเรียบร้อยทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อที่รัฐบาลพลเรือนจะได้ดำเนินการปกครองและพัฒนาประเทศด้วยความราบรื่น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดที่สุดก็คือ คณะทหารของประเทศอินโดนีเซียภายใต้การนำของนายพลนาซูเตียน ซึ่งได้ให้ความสนับสนุนและรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลของประธานาธิบดีซูการ์โนตลอดมา คณะทหารของอินโดนีเซียเป็นเครื่องถ่วงอำนาจไม่ให้พรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นมามีอำนาจได้ และทำให้ประธานาธิบดีซูการ์โนสามารถใช้เป็นเครื่องถ่วงให้สถานการณ์ทางการเมืองของตนอยู่ในสภาวะสมดุลย์อีกด้วย เมื่อถึง

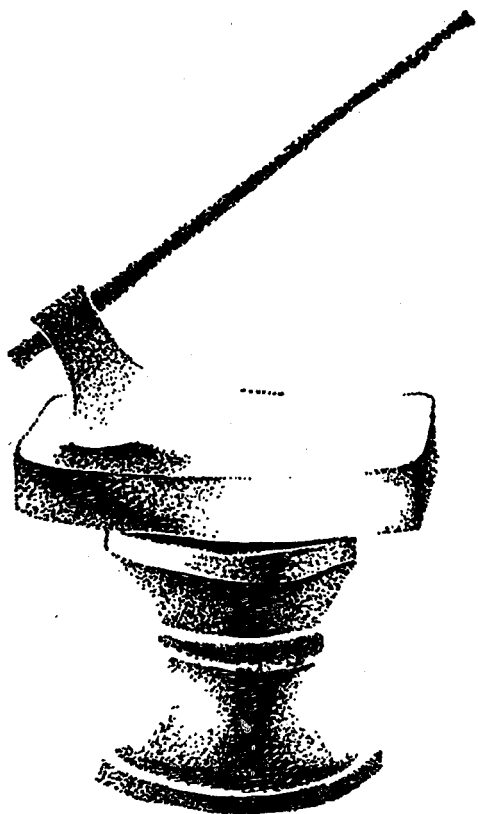
คราวฉบับจริง ๆ คณะทหารอินโดนีเซียได้เข้ายึด
อำนาจและกวาดล้างคอมมิวนิสต์เสีย และพยายามที่จะ
ก่อตั้งคณะรัฐบาลพลเรือนขึ้นอีกวาระหนึ่ง แต่ในครั้ง
นี้อาจกระทำไต่ยากและคณะทหารเองจะต้องทำหน้าที่
เป็น “ผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ” ต่อไปจนสถานการณ์
ภายในประเทศสงบเรียบร้อยพอที่จะมีการเลือกตั้งตาม
วิถีทางรัฐธรรมนูญได้อีกวาระหนึ่ง

สิ่งที่ประเทศไทยควรมีคือ การดำเนินการให้
การศึกษาเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน
ให้มากที่สุด เหมือนดังที่ประธานาธิบดีอายุบชานกำลัง
กระทำอยู่ หากมีการดำเนินการเช่นนี้ คณะทหาร
ของไทยจึงอาจเรียกได้ว่าทำหน้าที่ทั้งผู้พิทักษ์รัฐธรรมา
ณูญ และผู้ปฏิวัติระบอบการเมืองไปในเวลาเดียวกัน ซึ่ง
ตามทัศนะของผู้เขียนเป็นสิ่งที่อาจทำได้ในเวลาเดียว
กัน ซึ่งจะทำให้ประชาชนโดยทั่วไปมีความเคยชินต่อ
ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย และมีรัฐบาล
ที่เรียกกันว่าเป็นของประชาชน และโดยประชาชนใน
ท้ายที่สุด

จาก วิเทศสหการ

(ปีที่ ๕ เล่ม ๑ มกราคม ๒๕๑๑)

การพัฒนาเศรษฐกิจ
กับ ประชาธิปไตย

ปัญหาสำคัญที่ประเทศกำลังพัฒนากำลังประสบอยู่ทุกวันนี้ มิใช่ปัญหาเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจแต่อย่างใดเลย หากยังมีปัญหาเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ระบบการเมืองของประเทศให้เป็นไปในรูปแบบของ ประชาธิปไตยด้วย ปราชญ์ทางสังคมวิทยาการเมืองลงความเห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจกับประชาธิปไตย มีส่วนสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง โดยที่เห็นว่าประเทศที่มีระดับความเจริญทางเศรษฐกิจสูง อันมีสหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และบางประเทศในยุโรป เป็นอาทิ นั้น มีรูปการปกครองที่เรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตยมากกว่าประเทศที่กำลังพัฒนาอันได้แก่ประเทศทั้งหลายในเอเชียและแอฟริกา ฉะนั้น ความเป็นประชาธิปไตยของประเทศหนึ่ง ๆ จึงขึ้นอยู่กับความเจริญทางเศรษฐกิจด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในสังคมที่มีการพัฒนาทางอุตสาหกรรมสูง ประชาชน

มีรายได้สูงพอประมาณ นั้นย่อมช่วยให้สถาบันทางการเมืองที่จำเป็นต่อรากฐานของการปกครองแบบประชาธิปไตยก่อตัวขึ้นได้ เช่นการรวมตัวกันของกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group) ต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ประชาชนในประเทศที่พัฒนาแล้วยังมีระดับการศึกษาสูง จึงทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทางการเมือง (Political Participation) อันเป็นผลให้ระบบประชาธิปไตย มีรากฐานที่ยิ่งขึ้น ศาสตราจารย์ S.M. Lipset ได้กล่าวว่าประเทศใดที่ร่ำรวย มีความเจริญทางเศรษฐกิจสูงประเทศนั้นมักจะมีทางเป็นประชาธิปไตย และรักษาการปกครองระบบนี้ไว้ได้นานกว่าประเทศที่ยากจน นอกจากนี้สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เป็นประชาธิปไตยไม่ได้ หรือจะเป็นก็ต้องประสบปัญหามากมายนั้น ก็เพราะประเทศนั้นมีสภาพทางเศรษฐกิจตกต่ำ

บทความนี้มุ่งที่จะชี้ให้เห็น ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ และความเป็นประชาธิปไตย โดยจะพิจารณาถึงความหมายของ “ความเป็นประชาธิปไตย” หรือระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย

ไทยเสียก่อน ต่อจากนั้นจึงจะพิจารณาถึงความสัมพันธ์
ดังกล่าวต่อไป

ความหมายของ

“ระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย”

ได้มีผู้ให้ความหมายของ “ประชาธิปไตย”
ไว้มากมายด้วยกัน ในที่นี้จะกล่าวถึงความหมายของ
ระบบการเมืองที่เรียกได้ว่าเป็นไปในรูปแบบ การปกครอง
แบบประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ ระบบการเมืองที่มีการ
เปลี่ยนแปลงผู้บริหารประเทศ ตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ
อย่างสม่ำเสมอ และมีกลไกของสังคม ซึ่งช่วยให้ประ
ชาชนส่วนใหญ่ สามารถมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
ทางการเมืองที่สำคัญ ๆ เช่นการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร
ซึ่งจะเข้าไปเป็นรัฐบาลต่อไป เป็นต้น

ลักษณะสำคัญของระบบการเมือง ที่เรียกว่า
“เป็นประชาธิปไตย” ตามความหมายดังกล่าวข้างต้น
นี้คือ

๑ มีความเชื่อมั่นทางการเมือง ซึ่งเรียกว่า
สูตรการเมือง (Political formula) อันจะนำมาใช้
เป็นเครื่องพิจารณาตัดสินว่าสถาบันทางการเมืองต่างๆ

เช่นพรรคการเมือง หนังสือพิมพ์ กลุ่มผลประโยชน์
 ฯลฯ นั้นตั้งอยู่ได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย และเป็น
ที่ยอมรับกันในหมู่ประชาชนโดยทั่วไปหรือไม่

๒ มีผู้นำทางการเมืองคณะหนึ่งทำการบริหาร
ประเทศในฐานะรัฐบาลเป็นสมัย ๆ ไป

๓ มีคณะบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง หรือมากกว่านั้น
พยายามรณรงค์กับฝ่ายรัฐบาลเพื่อแย่งชิงอำนาจ ทาง
การเมืองตามวิถีทางรัฐธรรมนูญอันได้แก่พรรคฝ่าย
ค้าน

ความจำเป็นที่จะต้องมีสภาพการณ์ดังกล่าว
ปรากฏอยู่ในระบบการปกครอง แบบประชาธิปไตยนั้น
ย่อมเป็นที่เห็นได้ชัดแล้ว กล่าวคือหากระบบการเมือง
ใด ๆ ไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ในการเล่นการเมืองอย่าง
ยุติธรรม ที่เรียกกันว่า Rule of the Game แล้ว
การปกครองประเทศก็จะระส่ำระสาย เหตุผลประการ
ที่สองก็คือหากประเทศใดขาดคณะบุคคลที่เป็น ผู้นำ
ทางการเมือง เพื่อทำการบริหารประเทศเสียแล้ว ระบบ
การเมืองของประเทศนั้นก็คงอยู่ต่อไปไม่ได้ ที่สำคัญ
ก็คือคณะบุคคลเช่นว่านี้จะต้องมีอำนาจมากพอ เช่น

พรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากในสภา เป็นต้น หาก
กลุ่มบุคคลนั้นมีหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มไม่มีอำนาจเด็ดขาด
ก็จะทำให้เสถียรภาพไม่มั่นคง ดังที่เป็นอยู่ในประเทศ
ฝรั่งเศส ในสมัยที่ ๓ และ ๔ ซึ่งมีรัฐบาลผสม อัน
เป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายสับสนขึ้นเป็นต้น อนึ่ง
ระบบการเมืองที่จะเป็นประชาธิปไตยอยู่ได้นั้น จำจะ
ต้องมีฝ่ายค้านคอยต่อสู้เพื่อล้มล้างรัฐบาลตามวิถีทางรัฐ
ธรรมนูญอยู่เสมอ เพราะหากปราศจากเสียซึ่งพรรค
ฝ่ายค้านแล้ว ย่อมเป็นเหตุให้พรรคการเมืองรัฐบาลมี
อำนาจอยู่ตลอดไป อันจะทำให้เกิดระบบพรรคการเมือง
พรรคเดียวกัน และนำไปสู่ระบบเผด็จการในที่สุด

การพัฒนาเศรษฐกิจ กับ ความเป็นประชาธิปไตย

ประเทศที่กำลังพัฒนาในโลก ส่วนใหญ่มักจะ
มีรูปการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ในขั้นต้นนี้
อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจ กับ ความมั่งคั่ง
ของประเทศหนึ่ง ๆ ย่อมมีความสัมพันธ์ต่อการที่
ประเทศหนึ่ง ๆ มีระบบการปกครองเป็นประชาธิปไตย

หรือไม่ด้วย Max Weber ได้กล่าวว่า ประชาธิปไตย
ในสมัยนั้นจะมีขึ้นได้ก็เฉพาะในประเทศที่มีระบบอุตสาหกรรม
สหกรณ์นายทุนเท่านั้น

การเปรียบเทียบระบบการปกครองของประเทศ
ที่พัฒนาแล้ว กับระบบการปกครองของประเทศที่
กำลังพัฒนา จะชี้ให้เห็นว่าประเทศที่มีความเจริญทาง
เศรษฐกิจสูงและมั่งคั่ง มักจะมีโอกาสที่จะเป็นประชาธิปไตย
ได้มากกว่าประเทศที่ยากจน ความเชื่อมีราก
ฐานมานับพัน ๆ ปี ตั้งแต่สมัยอาริสโตเติลเป็นต้นมา
จนถึงปัจจุบัน อาริสโตเติลเชื่อว่าสังคมใดที่มีคนยาก
จนมาก แต่มีคนมั่งมีน้อย จะมีการปกครองแบบ
คณาธิปไตย (Oligarchy) ได้แก่การปกครองของชน
กลุ่มน้อยที่มั่งมี หรือไม่ก็เป็นทรราชย์ (Tyranny)
เลยทีเดียว ศาสตราจารย์ S.M. Lipset ปรมาจารย์
ทางสังคมวิทยาการเมือง (Political sociology) ได้
นำเอาปัจจัยทางเศรษฐกิจต่าง ๆ มาเป็นเครื่องพิจารณา
ว่าประเทศใดมีความเป็นประชาธิปไตยมากน้อยเพียง
ใด โดยคำนึงถึงความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของประเทศ
นั้น ๆ การพัฒนาอุตสาหกรรม (Industrialization)

ความหนาแน่นของพลเมืองในเขตเมืองหลวง (Urbanization) และการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ โดยสรุปว่าประเทศที่เป็นประชาธิปไตยมากนั้นมักจะมีระดับของความมั่งคั่ง การพัฒนาอุตสาหกรรมจำนวนพลเมืองในเขตเมืองหลวง และการศึกษาสูงกว่าประเทศที่เป็นประชาธิปไตยน้อย ดังข้อเปรียบเทียบตามตารางข้างล่างนี้:-

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประเทศในยุโรปและกลุ่มประเทศลาตินอเมริกัน โดยแบ่งออกเป็นพวกที่ “ประชาธิปไตยมาก” และ “เป็นประชาธิปไตยน้อย” ด้วยดัชนีทางความมั่งคั่ง การพัฒนาอุตสาหกรรม การศึกษาและความหนาแน่นของพลเมืองในเขตเมืองหลวง

ก. ดรรชนีทางความมั่นคง

๑. ประเทศในยุโรปที่มีระบบการปกครองแบบ
ประชาธิปไตยที่มั่นคง

๒. ประเทศในยุโรปที่มีระบบการปกครองแบบ
ประชาธิปไตย แต่ขาดเสถียรภาพ

๓. กลุ่มประเทศลาตินอเมริกันที่มีระบบการปก-
ครองแบบประชาธิปไตย และเผด็จการที่ขาดเสถียร
ภาพ

๔. กลุ่มประเทศ ลาตินอเมริกัน ที่เป็น เผด็จการ
แต่มีเสถียรภาพ

รายได้ต่อหัว (เหรียญอเมริกัน)		พลเมือง ๑๐๐๐ คน ต่อแพทย์	
อัตรา เฉลี่ย	ช่วงของความ แตกต่าง	อัตรา เฉลี่ย	ช่วงของความ แตกต่าง
๖๙๕	๔๒๐ - ๑,๔๕๓	.๘๖	.๗ - ๑.๒
๓๐๘	๑๒๘ - ๔๘๒	๑.๔	.๖ - ๔
๑๗๑	๑๑๒ - ๒๔๖	๒.๑	.๘ - ๓๓
๑๑๙	๔๐ - ๓๓๑	๔.๑	๑.๐ - ๑๐.๘

จำนวนพลเมือง ต่อรถยนต์ ๑ คัน		จำนวนโทรศัพท์ต่อ พลเมือง ๑๐๐๐ คน		จำนวนวิทยุต่อ พลเมือง ๑๐๐๐ คน		จำนวนหนังสือพิมพ์ ต่อพลเมือง ๑๐๐๐ คน	
อัตรา เฉลี่ย	ช่วงของความ แตกต่าง	อัตรา เฉลี่ย	ช่วงของความ แตกต่าง	อัตรา เฉลี่ย	ช่วงของความ แตกต่าง	อัตรา เฉลี่ย	ช่วงของความ แตกต่าง
๑๗	๓ - ๖๒	๒๐๕	๔๓ - ๔๐๐	๓๕๐	๑๖๐ - ๑๙๕	๓๔๑	๒๔๒ - ๕๗๐
๑๔๓	๑๐ - ๕๓๘	๕๘	๗ - ๑๙๖	๑๖๐	๔๒ - ๓๐๗	๑๖๗	๔๖ - ๓๙๐
๙๙	๓๑ - ๑๗๔	๒๕	๑๒ - ๕๘	๘๕	๓๘ - ๑๔๘	๑๐๒	๕๑ - ๒๓๓
๒๗๔	๓๘ - ๔๒๘	๑๐	๑ - ๒๔	๔๓	๔ - ๑๕๔	๔๓	๔ - ๑๑๑

ข. ดรรชนีทางการพัฒนาอุตสาหกรรม

๑. ประเทศในยุโรปที่มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มั่นคง
๒. ประเทศในยุโรปที่มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่ขาดเสถียรภาพ
๓. กลุ่มประเทศลาติน - อเมริกันที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย และเผด็จการที่ขาดเสถียรภาพ
๔. กลุ่มประเทศลาติน - อเมริกัน ที่เป็นเผด็จการ แต่มีเสถียรภาพ

ผลเมืองที่มีอาชีพ ทางการเกษตร (คิดเป็นร้อยละ)		พลังงานที่ใช้ บริโภคต่อหัว	
อัตรา เฉลี่ย	ช่วงของความ แตกต่าง	อัตรา เฉลี่ย	ช่วงของความ แตกต่าง
๒๑	๖ - ๔๖	๓.๖	๑.๔ - ๗.๘
๔๑	๑๖ - ๖๐	๑.๔	.๒๗ - ๓.๒
๕๒	๓๐ - ๖๓	.๖	.๓๐ - ๐.๙
๖๗	๔๖ - ๘๗	.๒๕	.๐๒ - ๑.๒๗

ค. ดรรชนีทางการศึกษา

๑. ประเทศในยุโรปที่มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มั่นคง
๒. ประเทศในยุโรปที่มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่ขาดเสถียรภาพ
๓. กลุ่มประเทศลาติน - อเมริกาที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยและเผด็จการที่ขาดเสถียรภาพ
๔. กลุ่มประเทศลาติน - อเมริกาที่เป็นเผด็จการแต่มีเสถียรภาพ

จำนวนพลเมืองที่ร่ำรวย (คิดเป็นร้อยละ)	
อัตราเฉลี่ย	ช่วงของความแตกต่าง
๘๖	๕๕ - ๑๐๐
๘๕	๕๕ - ๘๘
๗๔	๔๘ - ๘๗
๔๖	๑๑ - ๗๖

อัตราการลงทะเบียน ชั้นประถมศึกษา ต่อพลเมือง ๑๐๐๐ คน		อัตราการลงทะเบียน ชั้นมัธยมศึกษา ต่อพลเมือง ๑๐๐๐ คน		อัตราการลงทะเบียน ชั้นอุดมศึกษา ต่อพลเมือง ๑๐๐๐ คน	
อัตราเฉลี่ย	ช่วงของความแตกต่าง	อัตราเฉลี่ย	ช่วงของความแตกต่าง	อัตราเฉลี่ย	ช่วงของความแตกต่าง
๑๓๔	๙๖ - ๑๗๙	๔๔	๑๙ - ๘๓	๔.๒	๑.๗ - ๑๗.๘๓
๑๒๑	๖๑ - ๑๖๕	๒๒	๙ - ๓๗	๓.๕	๑.๖ - ๖.๑
๑๐๑	๗๕ - ๑๓๗	๑๓	๗ - ๒๗	๒.๐	.๗ - ๔.๖
๗๒	๑๑ - ๑๔๙	๘	๓ - ๒๔	๑.๓	.๒ - ๓.๑

ในเมืองที่มีพลเมือง ตั้งแต่ ๒๐,๐๐๐ คน ขึ้นไป (คิดเป็นร้อยละ)		ในเมืองที่มีพลเมือง ตั้งแต่ ๑๐๐,๐๐๐ คน ขึ้นไป (คิดเป็นร้อยละ)		ในเขตเมืองหลวง (คิดเป็นร้อยละ)	
อัตรา เฉลี่ย	ช่วงของความ แตกต่าง	อัตรา เฉลี่ย	ช่วงของความ แตกต่าง	อัตรา เฉลี่ย	ช่วงของความ แตกต่าง
๔๓	๒๘ - ๕๔	๒๘	๑๗ - ๕๑	๓๘	๒๕ - ๕๖
๒๔	๑๒ - ๔๔	๑๖	๖ - ๓๓	๒๓	๗ - ๔๙
๒๘	๑๑ - ๔๘	๒๒	๑๓ - ๓๗	๒๖	๑๗ - ๔๔
๑๗	๕ - ๓๖	๑๒	๔ - ๒๒	๑๕	๗ - ๒๖

๑. ประเทศ ในยุโรปที่มีระบบ การปกครอง
แบบประชาธิปไตยที่มั่นคง

๒. ประเทศ ในยุโรป ที่มีระบบ การปกครอง
แบบประชาธิปไตยแต่ขาดเสถียรภาพ

๓. กลุ่มประเทศลาติน - อเมริกันที่มีการปก
ครองแบบประชาธิปไตย และเผด็จการที่ขาด
เสถียรภาพ

๔. กลุ่มประเทศลาติน - อเมริกันที่เป็นเผด็จ
การเต็มเสถียรภาพ

จากการเปรียบเทียบตรรกะนี้ทางความมั่งคั่งนี้ แสดงให้เห็นความแตกต่างกันระหว่างประเทศในยุโรป ที่เป็นประชาธิปไตย กับประเทศที่เป็นเผด็จการ หรือ ที่เป็นประชาธิปไตยน้อยกว่าอย่างมากมาย เช่นใน ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยมากกว่านั้น มีรถยนต์ ๑ คัน ต่อพลเมือง ๑๗ คน แต่ในประเทศที่เป็น ประชาธิปไตยน้อยมีรถยนต์ ๑ คัน ต่อพลเมืองถึง ๑๔๓ คน เป็นต้น ส่วนในประเทศกลุ่มลาตินอเมริกาก็เช่นกัน ประเทศที่เป็นเผด็จการน้อยหน่อย มีอัตราการ การเป็นเจ้าของรถยนต์ พลเมือง ๙๙ คน ต่อรถยนต์ ๑ คัน แต่ในประเทศที่เป็นเผด็จการนั้นพลเมืองถึง ๒๗๔ คน ต่อรถยนต์ ๑ คัน

ความแตกต่างในทางรายได้ในกลุ่มประเทศที่ นำมาเปรียบเทียบกันก็ปรากฏเห็นอย่างเด่นชัด ประเทศในยุโรปนี้เป็นประชาธิปไตยมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว ๖๙๕ เหรียญ ส่วนประเทศที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตย นั้น มีรายได้ต่อหัวเพียง ๓๐๘ เหรียญ

๑ การพัฒนาทางอุตสาหกรรม

อัตราการพัฒนาทางอุตสาหกรรมนั้นใช้จำนวน

คนงานเพศชาย ที่มีอาชีพทางการเกษตร และจำนวน
พลังงานที่ใช้ในประเทศต่อหัวเป็นเครื่องวัด โดย
กำหนดเอาจำนวนการใช้ถ่านหินต่อบุคคลในปีหนึ่ง ๆ
ของประเทศต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกัน การใช้วิธีทั้ง
สองเป็นเครื่องวัดความแตกต่างระหว่างกลุ่มประเทศ
ทั้งหลายนี้ ปรากฏผลเช่นเดียวกับการใช้ครรชนี
ทางความมั่งคั่งวัด เช่นกัน กล่าวคือ ประเทศยุโรป
ที่เป็นประชาธิปไตยมากนั้น จำนวนผู้ที่ประกอบอาชีพ
ทางการเกษตรมีเพียงร้อยละ ๒๑ เท่านั้น ส่วนที่เป็น
ประชาธิปไตยน้อยนั้นแม้จำนวนเป็นร้อยละ ๔๑ สำหรับ
ประเทศกลุ่มลาตินอเมริกานั้น ประเทศที่เป็นเผด็จ
การน้อยน้อย (less dictatorial) มีจำนวนร้อยละ
๕๒ คน ส่วนที่เป็นเผด็จการมาก (more dictatorial)
มีจำนวนร้อยละ ๖๗ คน

๒ การหนาแน่นของพลเมือง ในเขตเมืองหลวง

การที่ประเทศหนึ่ง ๆ มีอัตราพัฒนาทางอุต
สาหกรรมสูงนั้น จำนวนประชาชนที่อาศัยตามเมือง
ใหญ่ ๆ มักจะทวีจำนวนมากเป็นปฏิภาคกันไปด้วย ใน

การพิจารณาเปรียบเทียบประเทศทั้งหลายดังกล่าวมาแล้วนั้น ได้นำเอาประเทศที่มีชุมชนที่มีจำนวนพลเมืองมากน้อยต่างกันมาพิจารณาคือ จำนวนประชาชนที่อยู่ในชุมชนที่มีพลเมือง ๒๐,๐๐๐ ขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ จำนวนชุมชนที่มีพลเมือง ๑๐๐,๐๐๐ ขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ และจำนวนประชาชนอาศัยอยู่ในเขตเมืองหลวงคิดเป็นร้อยละ จากตัวเลขเหล่านี้จะเห็นได้ว่าประเทศที่มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย มีอัตราการหนาแน่นของพลเมืองตามชุมชนและเมืองใหญ่ ๆ มากกว่าประเทศที่มีระบบการปกครองที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยหรือเผด็จการ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่อยู่ตามชนบท

๓ การศึกษา

ในปัจจุบันนักการเมืองและผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาประเทศต่างยอมรับกันว่า การศึกษาในประเทศกำลังพัฒนานั้น หาใช่เป็นการให้บริการทางสังคมซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐบาล ดังที่เป็นอยู่ในประเทศที่พัฒนาแล้วไม่ แต่เป็นสิ่งที่จะต้องสร้างสรรค์ให้มีขึ้นเป็นมูลฐานของสังคม (Infra - structure) เสีย

ก่อน เหมือนกับการสร้างถนน เขื่อน และรากฐานทางสังคมที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศอื่น ๆ การพัฒนาประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ - สังคม และการเมือง จึงจะดำเนินไปได้ด้วยดี

ย่อมเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า ระดับการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญต่อการปกครองระบบประชาธิปไตยอย่างยิ่ง ประเทศที่มีประชาชนที่มีการศึกษาสูง ย่อมมีโอกาสเป็นประชาธิปไตยได้มากกว่าประเทศที่เต็มไปด้วยประชาชนที่ขาดการศึกษา

ฉะนั้นการนำเอาระดับการศึกษาของประชาชนในประเทศต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกัน จึงช่วยให้เราทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับความเป็นประชาธิปไตยได้ดียิ่งขึ้น

ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยในยุโรปนั้น มีพลเมืองรู้หนังสืออ่านออกเขียนได้เกือบหมด ประเทศที่มีอัตราการรู้หนังสือ พลเมืองที่ต่ำที่สุดมีร้อยละ ๙๖ ส่วนประเทศที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตยนั้น อัตราคนรู้หนังสือมีร้อยละ ๘๕ สำหรับกลุ่มประเทศลาตินอเมริกานั้นประเทศที่เป็นเผด็จการน้อย มีอัตราการ

ละ ๗๔ ประเทศที่เป็นเผด็จการอย่างมาก ร้อยละ ๔๖ นอกจากนิตารางที่แสดงไว้ข้างต้นนี้ ยังชี้ให้เห็นความแตกต่างของจำนวนพลเมือง ในระดับการศึกษาชั้นประถมมัธยมและมหาวิทยาลัยอีกด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาและความเป็นประชาธิปไตยนั้น เป็นสิ่งที่ควรแก่การสนใจยิ่ง เนื่องจากปัจจุบันนี้ ประเทศต่าง ๆ พวกนี้ถือเอาการพัฒนาการศึกษาเป็นเครื่องนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยในอนาคตด้วยกันทั้งสิ้น การที่ประชาชนได้รับการศึกษามากขึ้นเท่าใด ย่อมทำให้เขามีทัศนคติกว้างขวางขึ้นเท่านั้น และย่อมช่วยให้เขารู้จักความอดกลั้น นอกจากนั้นยังเป็นการส่งเสริมเพิ่มพูนความสามารถในการตัดสินใจ กระทำการต่าง ๆ ที่มีเหตุผลและเป็นไปในขอบเขตของสิทธิเสรีภาพอันพึงมีตามรัฐธรรมนูญอีกด้วย เป็นที่เชื่อถือนั่นว่า การที่บุคคลคนหนึ่งได้รับการศึกษาสูงยิ่งขึ้นเท่าใดนั้น ย่อมทำให้เขาเชื่อถือในคุณค่าของการปกครองระบบประชาธิปไตยมากขึ้น และให้ความสนับสนุนลัทธิประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

จาก เศรษฐกิจปริทัศน์

(พฤษภาคม ๒๕๑๐)

**การสร้างสรรค์
สถาบันทางการเมือง**

๑. คำนำ

การพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องที่มีผู้ให้ความสนใจไว้หลายด้านด้วยกัน ส่วนมากมักจะถือว่า การพัฒนาการเมือง คือการที่ประเทศด้อยพัฒนาซึ่งมีการปกครองแบบไม่เป็นประชาธิปไตย มี “ความเป็นประชาธิปไตย” มากขึ้น กล่าวคือ ระบบการเมืองแบบอื่นที่ไม่ใช่ประชาธิปไตย นับว่าเป็นระบบการเมืองที่ด้อยพัฒนา ส่วนระบบการเมืองที่พัฒนาแล้วนั้น ได้แก่การปกครองในรูปประชาธิปไตยแบบตะวันตก ทั้งนี้เห็นจะเป็นเพราะชาวฝรั่งตะวันตกเป็นผู้เขียนเป็นส่วนมาก คติเช่นนี้จะผิดถูกประการใดขอเว้นไว้ให้ท่านผู้พิจารณาเอง

การพิจารณาศึกษาถึงการพัฒนาการเมืองนั้น ไม่เหมือนกับการศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะในประการแรกเราไม่มีหลักเกณฑ์อะไรที่แน่นอน หรือ

ที่สามารถจะคำนวณออกมาเป็นตัวเลขเพื่อนำมาแสดง
ได้ว่า ระบบการเมืองหนึ่ง ๆ พัฒนามากน้อยเพียงใด
แม้ว่าคำว่า “ประชาธิปไตย” เองก็ยังมีความหมาย
กว้างขวางมากอยู่แล้ว ช้ายังมีผู้นำในประเทศค่อย
พัฒนาอีกหลายคน เรียกระบบการปกครองที่ใช้อยู่ใน
ประเทศตนว่า “ประชาธิปไตย” เช่นกัน หากแต่
เป็นประชาธิปไตยแบบ “เชื่อผู้นำ” บ้าง แบบ “มูล
ฐาน” บ้าง ของไทยเราเองก็ยังมีผู้กล่าวว่ามีการ
ปกครองในรูปประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ดังนั้นจะเห็น
ได้ว่า คำจำกัดความของการพัฒนาการเมืองมีลักษณะ
ทั้งกว้างขวางและคลุมเครือไม่แน่ชัด ผิดกับการพัฒนา
เศรษฐกิจ ซึ่งมีตรรกะที่วัดความจำเป็นทางเศรษฐกิจ
ได้โดยถือรายได้ต่อหัวของประชาชนหรือตรรกะอื่น ๆ
เป็นเกณฑ์

ปัญหาอีกประการหนึ่งก็คือ ความเชื่อถือของ
คนเราในแต่ละสังคมมีไม่เหมือนกัน ในด้านผู้นำนั้น
ก็มีอคติทางการเมืองแตกต่างกันไป มีวิธีการพัฒน
าระบบการเมืองแตกต่างกันไป ขนบธรรมเนียม
ประเพณี และความเชื่อของคนในสังคมทั้งของผู้

ปกครองและผู้ถูกปกครองนั้น เป็นข้อจำกัดในการที่
ประเทศหนึ่ง ๆ จะดำเนินการพัฒนาประเทศให้บรรลุ
ล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะในด้านการเมืองแล้วเป็นไปได้
ยากยิ่งกว่าการพัฒนาเศรษฐกิจมาก

อย่างไรก็ตาม การศึกษาการพัฒนาการเมือง
โดยเน้นถึงปัจจัยต่าง ๆ หลายด้าน เช่น เศรษฐกิจ
สังคม และจิตวิทยา จะทำให้เรามีความเข้าใจถึง
กระบวนการเมือง และอาจคิดหาช่องทางที่จะนำมาใช้
ทำให้ระบบการเมืองมีความสามารถ และความคล่อง
ตัวในอันที่จะสนองความต้องการของพลเมืองหลาย
พวกหลายกลุ่มเชื้อชาติได้ดียิ่งขึ้น ข้อพิสัยความ
จำเริญทางการเมืองของประเทศหนึ่ง ๆ ก็คือ การที่
รัฐบาลของประเทศนั้น ๆ สามารถสนองความต้องการ
ใหม่ ๆ ของพลเมืองได้มากน้อยเพียงใด โดยให้เกิด
ภาวะตึงเครียดระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่มีผลประโยชน์ขัด
กันน้อยที่สุด ฉะนั้นปัญหาของการพัฒนาการเมืองที่
สำคัญที่สุดน่าจะได้แก่การ สร้างสรรค์ สถาบัน
ทางการเมือง หรือการเพิ่มพูนประสิทธิภาพของสถาบัน
ทางการเมืองที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นไปอีก สถาบันทาง

การเมืองที่สำคัญอย่างมากก็คือพรรคการเมือง พรรคการเมืองในประเทศด้อยพัฒนาส่วนใหญ่มักจะมีลักษณะเป็นกลุ่มบุคคลที่เกิดความระส่ำระสายได้บ่อย ๆ มากกว่าที่จะเป็น องค์การทางการเมืองที่มีนโยบายเป็นหลักฐานแน่ชัดอย่างที่เห็นอยู่ในประเทศที่พัฒนาแล้ว

มูลเหตุของความไร้สมรรถภาพของสถาบันทางการเมืองนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพการของแต่ละประเทศ ซึ่งไม่เหมือนกัน หัวใจสำคัญของการสร้างสรรค์สถาบันทางการเมือง ก็คือ นักการเมือง ผู้เปรียบเสมือนตัวจักรสำคัญ เช่นเดียวกับผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจ (entrepreneur) เราอาจเรียกได้ว่านักการเมืองเป็นผู้ประกอบการทางการเมือง (political entrepreneur) แต่ในประเทศด้อยพัฒนาส่วนใหญ่ นั้น มักจะเป็นผู้ก่อการ (รัฐประหาร) กันเสียมากกว่า ดังนั้นถ้าการสร้างรากฐานสถาบันทางการเมืองและการบริหารมีลักษณะขาดความควบคุมจากภายนอก (insulation from control) ด้วแล้ว ตัวบุคคลและความเสี่ยสละของบุคคลยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในประเทศที่เจริญแล้ว

การศึกษาการพัฒนาการเมืองในปัจจุบัน มักจะมีการเข้าถึงการที่ประชาชนโดยทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเมืองมากขึ้น มีความต้องการที่จะให้รัฐบาลสนองตอบมากขึ้น แต่มีน้อยรายที่จะพิจารณาถึงกลไกสำคัญที่มีส่วนช่วยในการตอบสนองความต้องการเหล่านั้น กลไกสำคัญก็คือสถาบันทางการเมืองนั่นเอง บทความ^{๕๔}นี้จึงมุ่งที่จะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาการเมืองกับการสร้างสรรค์สถาบันทางการเมือง ซึ่งมีลักษณะเกี่ยวพันกันอย่างลึกซึ้ง โดยจะพิจารณาถึงกระบวนการพัฒนาการเมืองโดยทั่ว ๆ ไปเสียก่อนว่ามีลักษณะอย่างไร และที่เรียกว่าการพัฒนาการเมืองนั้น แท้จริงแล้วเป็นการพัฒนาหรือความเสื่อมโทรมกันแน่ และความเสื่อมโทรมนี้มีความเป็นมาอย่างไร ในชั้นนี้จึงจะได้พิจารณาถึงความสำคัญของสถาบันทางการเมือง โดยเฉพาะพรรคการเมือง คุณลักษณะของพรรคการเมืองที่แท้จริง ปัญหาของการสร้างพรรคการเมืองและข้อคิดเห็นในการที่จะสร้างสรรค์พรรคการเมืองให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒. ลักษณะทั่วไปของการพัฒนาการเมือง

การพัฒนาการเมือง (Political Development)

นี้ บางท่านเรียกว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

(Political change) หรือการทำให้ระบบการเมือง

ทันสมัยขึ้น (political modernization) ซึ่งล้วนแต่

หมายความถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ชัดเจน

ทันสมัยกว่าที่เป็นอยู่แต่เดิมแล้วทั้งนี้ ในการ

ตัดสินว่าระบบการเมืองชนิดใดจะถือได้ว่าเป็นบรรทัด

ฐาน สำหรับที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีและทันสมัยนั้น

ส่วนมากมักจะนำเอา ระบบ การ เมือง ของ ประเทศที่

พัฒนาแล้ว และเป็นประชาธิปไตยมาเป็นเครื่องวัด

ฉะนั้นจึงมีผู้กล่าวอยู่เสมอว่าการพัฒนาการเมืองคือการ

ที่ประเทศ ค่อยพัฒนา และมีระบบ การเมือง ที่ไม่ใช่

ประชาธิปไตย เปลี่ยนแปลงไปเป็นประชาธิปไตย

มากขึ้นนั่นเอง เมื่อกำหนดลงไปกว้าง ๆ เช่นนี้แล้ว

ก็ยังให้ผู้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาการเมืองลงไป

อีกหลายอย่างด้วยกัน เช่น ลูเซียน พาย กล่าวถึง

ความหมายของการพัฒนาการเมืองไว้ ๑๐ อย่างด้วยกัน
คือ^๑

๑. การพัฒนาการเมืองในฐานะที่เป็นปัจจัย
ทางการเมืองอันจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

๒. การพัฒนาการเมืองหมายถึงการที่มีระบบ
การเมืองแบบเดียวกับสังคมที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรม
สูง

๓. การพัฒนาการเมืองหมายถึงการที่ประเทศ
หนึ่ง ๆ มีระบบการเมืองที่ “ทันสมัย”

๔. การพัฒนาการเมืองในฐานะที่เป็นเครื่อง
ช่วยส่งเสริมให้รัฐประชาชาติ (nationstate) ดำเนิน
ไปได้ด้วยดี

๕. การพัฒนาการเมือง คือ การพัฒนาการ
บริหารราชการและระบบกฎหมาย

๖. การพัฒนาการเมืองได้แก่การระดมคนให้
มามีส่วนร่วมในกระบวนการเมืองมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่
แต่เดิม

---

๑ Lucian W. Pye, *Aspect of Political Development* (Boston, Little and Brown Co., 1966); pp. 33 - 45.

๗. การพัฒนาการเมืองได้แก่ การสร้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย

๘. การพัฒนาการเมือง คือ การที่มีการเปลี่ยนแปลง (ทางด้านการเมือง, เศรษฐกิจ และสังคม) เกิดขึ้นอย่างเป็นระเบียบ และมีเสถียรภาพ

๙. การพัฒนาการเมืองเป็นการระดมสรรพกำลังจากทรัพยากรทั้งตามธรรมชาติและกำลังคน เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ (mobilization) และการรวมอำนาจของรัฐ

๑๐. การพัฒนาการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สลับซับซ้อนหลายด้าน (Multi-Dimensional Process of Social Change)

การที่นักรัฐศาสตร์มองการพัฒนาการเมืองในแง่ของ “ความเป็นประชาธิปไตย” นี้ อาจเป็นเพราะว่าระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ย้ำถึงการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศของประชาชนเป็นหลักสำคัญ และการพัฒนาการเมืองนั้นย่อมนำมาซึ่งการที่มีระบบการเมืองที่มีได้อยู่ในอิทธิพลของบุคคล

คนเดียวหรือกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดโดยเฉพาะ นอกจากนั้น
สิ่งที่นักรัฐศาสตร์หลายท่านเห็นว่าเป็นภาวะจำเป็นต่อ
การพัฒนาการเมืองนั้น ส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นได้ใน
ประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น
จึงถือกันว่าเป็นประชาธิปไตยเป็นจุดประสงค์
สำคัญของการพัฒนาการเมือง ที่ประเทศค่อยพัฒนา
ทั้งหลายควรรพยายามที่จะหาหนทางต่างๆมาทำ เพื่อให้
บรรลุถึงเป้าหมายอันนี้

ปัญหาต่อไปก็คือจะทำอย่างไรประเทศค่อย
พัฒนาจะมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยขึ้นได้
หรืออย่างน้อยก็มี “ความเป็นประชาธิปไตย” มาก
ขึ้นกว่าระบบการเมืองที่ไม่พัฒนาที่เป็นอยู่นั้น เนื่อง
จากนักรัฐศาสตร์ส่วนมากถือเอาระบบการเมืองแล
กระบวนการต่าง ๆ ทางการเมืองของประเทศที่พัฒนา
แล้ว เป็นมาตรฐานในการวัดระดับการพัฒนาของประ-
เทศที่ยังล้าหลังอยู่ ฉะนั้นในการตอบปัญหาข้างต้นนี้
จึงมีผู้ตั้งคำถามเสียก่อนว่า ในประเทศที่พัฒนาแล้ว
และมีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น มี
ลักษณะพิเศษอื่น ๆ ที่เป็นตัวประกอบสำคัญช่วยให้

ประเทศเหล่านี้เป็นประชาธิปไตยขึ้นมา และยังสามารถ
ดำรงไว้ซึ่งระบบการปกครองนั้นอย่างใดบ้าง ลักษณะ
พิเศษที่ปรากฏอยู่แน่ชัดนั้นก็คือระดับความเจริญทาง
เศรษฐกิจของประเทศที่พัฒนาแล้วมีอยู่สูง เป็นเหตุ
ให้นักรัฐศาสตร์หลายท่านสรุปว่า การพัฒนาการ
เมืองนั้นมีสหสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างลึกซึ้ง
กล่าวคือประเทศที่มีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจสูงมักจะ
เป็นประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มี
เสถียรภาพมั่นคง ในทางตรงกันข้ามประเทศที่มีการ
ปกครองแบบเผด็จการหรือกึ่งเผด็จการหรือในรูปอื่นๆ
ที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยมักจะเป็นประเทศที่ยากจน ศาส
ตราจารย์ ลิปเชท แสดงสหสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ไว้ใน
หนังสือชื่อ Political Man โดยเปรียบเทียบตรรกะนี้
ความมั่งคั่งกับการปกครองแบบประชาธิปไตยและการ
ปกครองแบบเผด็จการที่ไร้เสถียรภาพของประเทศ
ต่างๆ ไว้โดยละเอียด^๒ ศาสตราจารย์อัลมอนต์ และ

๒. ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "การพัฒนาเศรษฐกิจกับประชาธิปไตย"
เศรษฐกิจปริทัศน์ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (ตุลาคม ๒๕๑๐),
หน้า ๕๔ - ๖๔

โคลแมน ก็ได้สนับสนุนข้อสังเกตดังกล่าวนี้ โดยแสดงถึงสหสัมพันธ์ระหว่างครรชนีของความมั่งคั่งกับระดับของการแข่งขันแบบประชาธิปไตย (degree of competitiveness) ไว้ด้วย^๓

ความสัมพันธ์โดยตรง ระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการพัฒนาการเมืองนี้ ยังคงเป็นปัญหาถกเถียงกันอยู่มาก ในขั้นแรกนั้นเป็นที่สงสัยกันอยู่ว่าการพัฒนาทั้งสองด้านนี้จะไร่มาก่อนอะไรมาหลังกันแน่ การพัฒนาเศรษฐกิจช่วยให้เกิดระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย หรือการปกครองแบบประชาธิปไตยช่วยให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจได้ อีกประการหนึ่งปัญหามีอยู่ว่า สหสัมพันธ์ดังที่ศาสตราจารย์ทั้งสามท่านแสดงไว้^๕ จะถือว่าเอาเป็นหลักเกณฑ์ลงไปได้แน่นอนมากน้อยเพียงใด

ในปัญหาข้อแรกนั้น เราอาจตอบได้โดยอาศัยประสบการณ์ของประเทศต่าง ๆ ที่มีมาแล้วในประวัติ-

---

๓. Gabriel A. Almond and James S. Coleman, *The Politics of the Developing Areas* (Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1960), p. 541.

ศาสตร์ ว่าไม่แน่ว่าเมื่อไปที่การพัฒนาเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นได้ในเฉพาะประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยเท่านั้น โซเวียตรัสเซียและเยอรมันสมัยฮิตเลอร์ซึ่งมีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์และเผด็จการ ก็มีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจสูงเช่นกัน

ส่วนปัญหาข้อที่สองนั้น ควรที่จะศึกษาให้กว้างขวางไปอีกโดยพยายามหาตัวแปร (variable) ที่สำคัญอื่นๆ มาพิจารณาประกอบด้วย ดังที่ศาสตราจารย์นีคเลอร์ ผู้สันักัดทางการเมืองของประเทศกลุ่มละตินอเมริกาได้ทำการวิจัยไว้เมื่อเร็วๆ นี้^๔

ศาสตราจารย์นีคเลอร์ ได้นำเรื่องสหสัมพันธ์โดยตรงของการพัฒนาเศรษฐกิจกับการพัฒนาการเมือง มาพิจารณาอีกแง่หนึ่ง โดยถือเอารายได้ต่อหัวของพลเมืองเป็นดัชนีของการพัฒนาเศรษฐกิจ และใช้จำนวนเวลาที่ประเทศหนึ่ง ๆ มีการปกครองแบบประ-

๔. Martin Needler, "Political Development and Socioeconomic Development: The Case of Latin America" The American Political Science Review, vol. LXII, No. 4 (September 1968), pp. 889 - 897.

ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยอาศัยจำนวนปีที่รัฐธรรมนูญ
ของประเทศไทยนั้นใช้บังคับอยู่ โดยปราศจากการยึด
อำนาจที่ไม่ถูกต้องกับวิถีทางรัฐธรรมนูญเป็นตรรกะ
ของการพัฒนาการเมือง ศาสตราจารย์นิตเลอว์ได้แยก
รัฐธรรมนูญออกเป็นสองประเภทด้วยกัน คือ ประเภท
ที่ใช้บังคับแล้วจัดได้ว่าก่อให้เกิดการปกครองแบบ
ประชาธิปไตยที่แท้จริง คือมีรัฐบาลที่ได้รับการเลือกตั้ง
อย่างชาวสวิตเซอร์แลนด์ มีการปฏิบัติตามแบบแผนและกติกา
ทางการเมืองดังที่ได้มีระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ มีการ
ยอมรับนับถือสิทธิของเอกชนอย่างแท้จริง ตลอดจน
ไม่มีการรัฐประหารเปลี่ยนแปลงรัฐบาล โดยใช้กำลัง
อาวุธอีกด้วย ส่วนระยะเวลาของการใช้รัฐธรรมนูญ
ประเภทที่สองนั้น ไม่ได้ถือเอาปัจจัยดังกล่าวข้างต้น
มาประกอบโดยเคร่งครัด เช่นการเลือกตั้งอาจจะมีแต่
ไม่สะอาดเสียเลยทีเดียว หรือมีการพยายามทำรัฐประ-
หารแต่ไม่สำเร็จเป็นต้น เรียกว่ามีการปกครองแบบ
ประชาธิปไตยด้วย แต่ไม่ราบรื่นเท่ากับประเภทแรก
ศาสตราจารย์นิตเลอว์ เรียกจำนวนปีของการใช้รัฐ
ธรรมนูญประเภทแรกว่ามีการปกครองแบบประชา-

ธิปไตยอย่างเคร่งครัด (Stroictly defined) และ
ประเภทหลังว่ามีการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่าง
หลวม ๆ (Loosely Defined) ระยะเวลาของรัฐ-
ธรรมนูญทั้งสองนี้ถือเอาที่เกินกว่า ๖ เดือนขึ้นไป และ
การศึกษาระดับการพัฒนาการเมืองนั้น ถือเอาค่ากลาง
(mean) ของระยะเวลาที่มีรัฐธรรมนูญทั้งสองประ-
เภทนี้ใช้บังคับอยู่เป็นเกณฑ์ดังปรากฏอยู่ในตารางที่นำ
มาแสดงไว้ในตารางที่ ๑

เมื่อจัดตำแหน่งของประเทศกลุ่มละตินอเมริกา
ไว้ตามจำนวน^๕ที่มีการปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญตั้ง
แต่ ๑ - ๒๐ แล้ว ศาสตราจารย์นิคเลอร์ จึงนำรายได้
ต่อบุคคลของแต่ละประเทศมาเปรียบเทียบกันดูอีก
แล้วจัดระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจ ของประเทศ
เหล่านี้ไว้ตามตำแหน่ง ๑ - ๒๐ เช่นเดียวกันกับที่ได้ทำ
ไว้ในตารางที่ ๑ แล้วจึงนำตำแหน่งของการพัฒนา
เศรษฐกิจมาเปรียบเทียบในตำแหน่งของการพัฒนา
การเมือง (ซึ่งคัดจากจำนวน^๕ที่ประเทศหนึ่ง ๆ มี
การปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญ) ดังปรากฏผลใน
ตารางที่ ๒

ตารางที่ ๑
จำนวนปีที่มีการปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญ
ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๕ - ๑๙๖๕

ประเทศ	จำนวนปีที่ คำนวณไว้ตาม ประเภทที่ ๑	จำนวนปีที่ คำนวณไว้ตาม ประเภทที่ ๒	ค่ากลางของ ๑ และ ๒	ตำแหน่ง โดยลำดับ
ชิลี	๓๐	๓๐	๓๐	๑
อูรุกวัย	๒๗	๒๗	๒๗	๒
คอสตา ริกา	๒๔	๓๐	๒๗	๒
เม็กซิโก	๒๔	๓๐	๒๗	๒
ปานามา	๒๐	๒๔	๒๔.๕	๕
โคลอมเบีย	๒๐	๒๒	๒๑	๖
บราซิล	๑๖	๑๘	๑๗.๕	๗
เอกวาดอร์	๑๓	๒๒	๑๗.๕	๗
โบลิเวีย	๑๑	๑๘	๑๔.๕	๘

ประเทศ	จำนวนบทที่ได้ คำนวณไว้ตาม ประเภทที่ ๑	จำนวนบทที่ได้ คำนวณไว้ตาม ประเภทที่ ๒	ค่ากลางของ ๑ และ ๒	ตำแหน่ง โดยลำดับ
เปรู	๑	๑๖	๑๓.๕	๑๐
กัวเตมาลา	๑๐	๑๙	๑๒	๑๑
คิวบา	๖	๑๕	๑๑.๕	๑๒
ชอนครัส	๙	๑๙	๙.๕	๑๓
อาเยนตีนา	๙	๑๓	๘.๕	๑๔
เวเนซุเอลา	๖	๑	๗.๕	๑๕
เอล ซาวาคอร์	๐	๑๓	๖.๕	๑๖
นิคารากัว	๑	๑	๙	๑๗
ปาราไกว	๑	๙	๕.๕	๑๘
สาธารณรัฐโตมินิกัน	๐	๙	๕	๑๙
ไฮติ	๐	๑	๙	๒๐

ตารางที่ ๒

การเปรียบเทียบ ความมั่งคั่ง กับความเป็นประชาธิปไตย

ประเทศ	รายได้ต่อหัว (โดยตำแหน่ง)	ประชาธิปไตย ที่มีเสถียรภาพ โดยตำแหน่ง
อาร์เจนตินา	๑	๑๔
เวเนซุเอลา	๒	๑๕
คิวบา	๔	๑๒
อูรักไว	๓	๒
ชิลี	๕	๑
เม็กซิโก	๖	๒
คอสตา ริกา	๑๐	๒
บราซิล	๗	๗
โคลอมเบีย	๘	๖
ปานามา	๙	๕
สาธารณรัฐ โดมินิกัน	๑๐	๑๕
นิการากัว	๑๒	๑๗
เปรู	๑๓	๑๐
เอล ซาลวาดอร์	๑๔	๑๖
กัวเตมาลา	๑๕	๑๑
ฮอนดูรัส	๑๖	๑๓
เอกวาดอร์	๑๗	๗
ปารากวัย	๑๘	๑๘
ไฮติ	๑๙	๒๐
โบลิเวีย	๒๐	๙

ที่มา : Ibid., p. 892.

หากข้อสังเกตของลิปเซท และ อัลมอนต์ และ โคลแมน เป็นจริงแล้ว นีดเลอร์น่าจะพบว่า ประเทศที่มีจำนวนนี้ที่มีการปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญสูง ก็ต้องมีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจสูงด้วย ในทำนองเดียวกันประเทศที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่ในระดับต่ำ ก็ควรที่จะมีจำนวนผู้ที่มีการปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญต่ำตามไปด้วย

แต่เมื่อเปรียบเทียบตำแหน่งของประเทศเหล่านี้ตามที่ปรากฏอยู่ในตารางที่ ๒ แล้ว จะเห็นได้ว่ามีประเทศเพียง ๒ ประเทศ คือ บราซิล และ ปารากวัย เท่านั้นที่มีตำแหน่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาการเมืองตรงกัน นอกจากนั้นไม่มีประเทศใดที่มีตำแหน่งของการพัฒนาทั้งสองด้านนี้ตรงกันเลย ที่ใกล้เคียงก็มีจำนวนน้อยมาก จนไม่พอที่จะถือสรุปเอาได้ว่า ข้อสังเกตของลิปเซท และ อัลมอนต์ และ โคลแมน เป็นความจริงเสมอไป

การที่นำเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการพัฒนาการเมืองมากล่าวนั้นก็เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าการพัฒนา (development) นั้นไม่

ได้เกี่ยวข้องอยู่แต่เฉพาะในด้านการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ
กิจแต่อย่างเดียวนั้น ^๕ และเนื่องจากการพัฒนา
การเมืองเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนา
โดยทั่วไปทางการศึกษา การพัฒนาการเมืองจึงจะ
ละเว้นที่จะนำเอาปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสังคมมา
พิจารณาร่วมกันเสียมิได้

๓. การสร้างสรรค์สถาบันทางการเมือง

บทความนี้มุ่งที่จะพิจารณาถึงการพัฒนาการเมือง
ในส่วนที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์สถาบันทางการเมือง

๕ การศึกษากระบวนการพัฒนา (development process)
อาจทำได้สามทางใหญ่ ๆ คือ

๑. ศึกษาการพัฒนาในด้านที่เป็นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่ง
มักจะเกี่ยวโยงไปถึงการพัฒนาอุตสาหกรรม(industrialization)
๒. ศึกษาการพัฒนาในด้านที่ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง ทางสังคม
และจิตใจ อันมีลักษณะคาบเกี่ยวสัมพันธ์กัน และอาจมีผลให้
เกิดการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติ และ พฤติ กรรม แบบ ดั้งเดิม
ของบุคคลในสังคมอีกด้วย
๓. ศึกษาการพัฒนาในด้านที่เป็น การ เปลี่ยน แปลง ทาง การเมือง
เช่น การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในวงการเมืองมากขึ้น
มีการแจกแจงแบ่งแยกอำนาจ และหน้าที่ ของ สถาบัน ทาง การ
เมืองให้แน่ชัดลงไป และมีการแพร่ขยายของสิทธิชาตินิยม
เป็นต้น

เมืองโดยเฉพาะ ด้วยถือว่าการพัฒนาการเมืองไม่ว่า
จะเกิดขึ้นในประเทศใด มีการปกครองระบบใดนั้น
ย่อมหมายถึงการที่สถาบันทางการเมืองของประเทศนั้นๆ
มีความคล่องตัว *Autonomy + complexity* และมีความสามารถและอำนาจพอที่จะ
รับสนองความต้องการที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ จากประชาชนภายใน
ประเทศได้ รัฐบาลของประเทศนั้น ๆ จึงต้องมีความ
สามารถในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น เพราะ
มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือแม้แต่การ
เปลี่ยนแปลงทางการเมืองเองให้บรรลุล่องไปด้วยดี ความ
สามารถเช่นว่านี้จะต้องมีเพิ่มมากขึ้นเป็นปฏิภาคกับความ
ต้องการหลาย ๆ ด้านของประชาชนด้วย การเปลี่ยนแปลง
ไม่ว่าจะเป็นทางใดจึงจะเกิดขึ้นภายในกรอบของ
ระบบการเมืองนั้น ๆ ได้โดยมีความชะงักงันน้อยที่สุด

การพิจารณาการพัฒนาการเมืองในแง่ของการ
สร้างสถาบันทางการเมือง หรือการเพิ่มพูนประสิทธิภาพ
ของสถาบันทางการเมืองนี้ ทำให้เรามีขอบเขตที่
จะศึกษาถึงกระบวนการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ได้เป็น
อย่างดียิ่งขึ้น โดยถือว่าการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการ
เมืองเศรษฐกิจและสังคมนั้น ก่อให้เกิดความต้องการ

ใหม่ ๆ หลายด้าน หลายประการ เกินกว่าที่สถาบัน
ทางการเมืองของประเทศที่กำลังพัฒนาจะรับไว้ได้
ฉะนั้น การพัฒนาการเมืองก็จะไม่เกิดขึ้น หากสถาบัน
ทางการเมืองของประเทศที่มีอยู่นั้นมีลักษณะแข็งตัว
(rigid) จนเกินไป ไม่สามารถจะปรับตัวให้เข้ากับ
สภาพการณ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นได้ การปรับตัวเช่นว่านี้
ได้แก่การแจกแจงอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ให้ขยายขอบเขต
กว้างขวางออกไป หรือมีการแจกแจงแบ่งแยกอำนาจ
หน้าที่เสียใหม่ ส่วนในสังคมที่ยังไม่มีสถาบันทางการเมือง
หรือมีแล้วแต่ไม่มั่นคง ดังที่เป็นอยู่ในประเทศที่
กำลังพัฒนาส่วนใหญ่ นั้น ก็จะต้องมีการพัฒนาสถาบัน
ทางการเมืองเสียก่อนเป็นลำดับแรก

กล่าวโดยสรุปแล้วกระบวนการพัฒนาการเมือง
(political development process) นี้มีลักษณะพิเศษ
อยู่ ๓ ประการ คือ

๑. มีการรวมอำนาจของรัฐให้มีขอบเขตกว้าง
ขวางยิ่งขึ้น พร้อมกันนั้นแหล่งอำนาจของสังคมแบบ
ดั้งเดิม (traditional society) ก็พลอยค่อยกำลังลง
และหมดอิทธิพลไปที่ละน้อย

๒. มีการแบ่งแยก แจกแจงหน้าที่ของสถาบัน
ทางการเมืองอย่างแน่ชัด

๓. ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองมาก

ขึ้น ประชาชนเริ่มมีความคิดว่าตนกับระบบการเมือง
มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง มากกว่าที่เคยเป็นอยู่
ในสมัยที่ยังไม่มีการพัฒนาการเมือง ในประการแรก
นั้น การพัฒนาการเมืองจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อศูนย์กลาง
ของอำนาจ (locus of power) ที่มีอยู่เดิมนั้นเปลี่ยนแปลง
ไป แทนที่จะขึ้นอยู่กับหัวหน้าเผ่า ครอบครั
วหรือสุลต่านผู้ครองนครทั้งหลายก็กลับมาขึ้นอยู่กับรัฐ
ประชาชาติ (nation state) หรือรัฐบาลกลาง (central
government) แทน รวมความว่าก่อนที่จะมีการพัฒนา
การเมืองได้นั้น จะต้องเกิดการแยกตัวออกเสียจาก
แบบแผนประเพณีอันดั้งเดิม (disengagement from
traditionalism) เสียก่อน กุสตาฟ ลอ บอง นักสังคม
วิทยาชาวฝรั่งเศสได้เคยกล่าวไว้ว่า “การนับถือชนบ
ธธรรมเนียมประเพณีเป็นเครื่องหมายของการยังชีพอยู่
ได้ของมนุษย์ (แต่) การที่รู้จักว่าทำอะไรจึงจะปลื้ม

ตัวออกเสียจากชนบทรรมนิยมประเพณีเหล่านั้นได้
เป็นเครื่องหมายแห่งความเจริญรุ่งเรือง”^๖

สำหรับข้อที่สองนั้นได้กล่าวไว้โดยละเอียดแล้ว
ข้างต้น ในข้อสุดท้ายซึ่งเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทาง
สังคมและการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประ
ชาชนโดยทั่วไปนั้น อาจเป็นสาเหตุให้เกิดการขัดแย้ง
ระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ ได้มากขึ้น ประเทศที่มีสังคม
แบบพหุ (pluralistic society) ก็มีชนชาติต่าง ๆ
หลายชาติรวมอยู่ในประเทศเดียวกันนั้น ย่อมเกิดมี
ปัญหาการขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มชนนี้ได้มากกว่า
ประเทศที่มีชนชาติเดียว ซึ่งมีจำนวนเป็นอัตราส่วน
มากกว่าชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ และมีลักษณะคล้ายคลึงกัน
(homogeneous society) ดังจะได้กล่าวต่อไป

เมื่อพิจารณาถึงคุณลักษณะพิเศษทั้ง ๓ ประการ

---

^๖ Quoted in Claude E. Weich, Jr. (ed.), *Political Modernization : A Reader in Comparative Political Change* (Belmont, California: Wadsworth Publishing Company, Inc., 1967), p. 6.

ของการพัฒนาการเมืองนี้แล้ว^๗ จะเห็นได้ว่าการรวม
อำนาจของรัฐและการที่ประชาชนต้นตัวเข้ามามีส่วน
ร่วมในวงการเมืองมากขึ้นนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นเหตุ

๗ ลักษณะพิเศษของกระบวนการพัฒนาการเมืองนี้ มีผู้กล่าวไว้
หลายประการด้วยกัน เช่น อัลมอนต์ และ โคลแมน และ เฟรด
ริกส์ ได้ย้าถึงหลักการนับถือเหตุผล (rationality) และการ
เปลี่ยนแปลงจากการจำเพาะเจาะจง (particularism) มา
ถือหลักสากล (universalism) จากความกระจัดกระจายไม่
เป็นที่ (Diffuseness) มาเป็นความแน่นอนเฉพาะอย่าง
(specificity) เป็นต้น นอกจากนี้ยังกล่าวถึงลัทธิชาตินิยม
และการรวมชาติให้เป็นปึกแผ่นอีกด้วย โดยถือว่ารัฐที่เจริญ
แล้วต้องเป็นรัฐประชาชาติ มีอำนาจครอบคลุมตลอดอาณาเขต
ของประเทศ มีอำนาจเหนือประชาชนทั้งหมด ไม่ว่าจะมิเชื่อ
ชาติใด มีการสร้างชาติ (nation - building) เป็นจุดหมาย
สำคัญของการพัฒนา มีการระดมกำลัง (mobilization)
ซึ่งหมายถึงการระดมคนให้มามีส่วนร่วมในการปกครองตาม
ระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น มีการสนับสนุนการแข่งขันโดย
เสรี การกระจายอำนาจ ฯลฯ โปรดพิจารณา Almond and
Coleman, op. cit., p. 532. Fred Riggs "Bureaucrats and Political Development: A Paradoxical
View", in Lapalombara (ed.) *Bureaucracy and Political Development* (Princeton, New Jersey:
Princeton University Press, 1963) pp. 120
- 167, A.F.K. Organski, *The Stages of Political Development* (New York: Alfred A. Knoff,
1965), pp. 7-8. pp. 20-54.

ให้ภาระและหน้าที่ของสถาบันทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น
ทั้งนี้ กระบวนการพัฒนาการเมืองจะเป็นไปในรูปใด
จะมีความมั่นคงหรือไร้เสถียรภาพก็ย่อมขึ้นอยู่กับการ
ที่สถาบันทางการเมืองสามารถจะรับเอาภาระหน้าที่
ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใดเท่านั้น ดังที่
เดอ ทอกเกอะวิลล์ ได้กล่าวไว้ว่า

“ในจำนวนกฎหมายทั้งหลายที่มีบังคับสังคมของ
มนุษยชาติอยู่นั้น มีกฎหมายหนึ่งซึ่งดูเหมือนจะแจ่ม
แจ้งแน่ชัดที่สุดกว่ากฎข้ออื่น ๆ (คือ) ถ้ามนุษย์เรา
ต้องการที่จะคงความเป็นอารยชนอยู่หรือต้องการที่จะ
เป็นเช่นนั้น ศิลปะของการสมาคมและใช้ชีวิตร่วมกัน
จำต้องเพิ่มมากขึ้น และมีการปรับปรุงให้เป็นไป
ตามสัดส่วนของการเพิ่มขึ้นของสภาพการใหม่ ๆ
นั้น”^๘

เนื่องจากการพัฒนามีลักษณะสลับซับซ้อนขอบ
เขตของการเปลี่ยนแปลงทุก ๆ ด้านจึงมีความแตกต่าง
กันไปตามสภาพสิ่งแวดล้อมด้วย การพัฒนาในฐานะที่

---

^๘ Alexis de Tocqueville, *Democracy in America*
(New York. Phillips Bradley edition, 1955),
p. 118.

เป็นกระบวนการ (process) จึงไม่เป็นไปในแบบเดียว หรือทางเดียว (unilinear) หากมีลักษณะของความเสื่อมโทรม (decay) และการชะงักงัน (disruption) ตามไปด้วย ฉะนั้นการศึกษาการพัฒนาการเมืองในฐานะที่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการพัฒนานั้น จึงควรระลึกอยู่เสมอว่าสิ่งที่เรียกว่าการพัฒนาการเมืองนั้น อาจกลับกลายเป็นการเสื่อมโทรมทางการเมืองเมื่อใดก็ได้^๕ ย่อมไม่มีหลักประกันอันใดว่า การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นี้จะเกิดขึ้นอย่างสงบเรียบร้อยเสมอไป การปฏิวัติรัฐประหาร และกบฏของชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ อาจเกิดขึ้นได้ทุกขณะ เนื่องจากระบบความเชื่อเก่า ๆ และกลุ่มชนต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้านนี้ อาจก่อให้เกิดภาวะตึงเครียดได้อยู่เสมอ ยากที่จะควบคุมให้อยู่ในลู่ทางที่ ต้องประสงค์ได้

การศึกษาการพัฒนาการเมืองเท่าที่เป็นอยู่ใน

---

^๕ โปรดพิจารณา Samuel P. Huntington, "Political Development and Political Decay" Claude E. Weldh, Jr. (ed.) op. cit., pp. 207 - 245.

ปัจจุบันนี้มีลักษณะเป็นการศึกษาถึงแต่ด้านความเจริญ
หรือความทันสมัยของการเมืองแต่อย่างเดียว กล่าวคือ
มีแนวโน้มที่จะคิดว่าการพัฒนาการเมืองมีรูปของการ
เปลี่ยนแปลงเฉพาะแต่ด้านดีขั้นเท่านั้น หาได้คิดถึง
ทางตรงกันข้ามไม่ว่าการพัฒนาอันเมื่อเริ่มไปได้
ระยะหนึ่งโดยเฉพาะสมัยต้น ๆ นั้น มักจะมีการเสื่อม
โทรมแทรกเข้าไปด้วย เนื่องจากความต้องการของ
พลเมืองเพิ่มขึ้นตามไปกับความเจริญของสังคมในต่าง
ต่าง ๆ แต่ความสามารถของสถาบันทางการเมืองที่จะ
สนองความต้องการใหม่ ๆ เหล่านี้หาได้เพิ่มตามไป
ด้วยไม่ จึงก่อให้เกิดภาวะตึงเครียดและความขัดแย้ง
กันได้ระหว่างกลุ่มชนต่อกลุ่มชน และกลุ่มชนต่อ
รัฐบาล

เหตุที่มีผู้คิดถึงการพัฒนาการเมืองเพียงด้าน
เดียวนั้นอาจเป็นเพราะคำว่า การพัฒนา (develop-
ment) นั้น หมายถึงการเจริญขึ้น หาได้คิดต่อไป
ด้วยว่าการพัฒนามีลักษณะเป็นกระบวนการอันสลับ
ซับซ้อนหลายด้าน (multi-dimensional process)
ฉะนั้นจึงเป็นการยากที่จะหวังให้กระบวนการเหล่านี้

เป็นไปในด้านดีทั้งหมด อีกประการหนึ่ง การศึกษา
การพัฒนาในด้านใด ๆ ก็ตาม ควรจะมีการแยกข้อ
เท็จจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน กับแบบแผนที่วางไว้เป็น
จุดประสงค์ในการพัฒนาในด้านนั้น ๆ ด้วย ข้อเท็จจริง
ที่เกิดขึ้นในประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ก็คือการศึกษาที่ประ
ชาชนเข้ามามีสิทธิ์มีเสียงในวงการเมืองมากขึ้น ประ
ชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความรู้มากขึ้น เป็นเหตุให้
เกิดความต้องการใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ทั้งหมด
ที่กล่าวมานี้เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอยู่แล้ว แต่หลัก
การนับถือเหตุผล การแยกแยะแจกแจงอำนาจและ
หน้าที่ของสถาบันทางการเมืองนั้น ไม่ได้เจริญตามขึ้น
ไปด้วย จึงควรจะแยกระหว่างข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น
อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กับสภาพ
อำนาจหน้าที่และความสามารถของสถาบันทางการเมือง
ที่มีอยู่แล้วด้วย

ในเอเชีย อาฟริกา และลาตินอเมริกา ปัจจุบัน
นิยมสิ่งที่เรียกว่า "ทันสมัย" เกิดขึ้นอยู่ทุกขณะ พลเมือง
รู้หนังสือเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาอุตสาหกรรมก็เร่งตัว
ขึ้น รายได้ต่อหัวของประชาชนเพิ่มขึ้น การหมุน

เวียนของสื่อมวลชนมีมากขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนก็ทวีความไปด้วย แต่ความเจริญในด้านอื่น ๆ อันเกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง เช่น ประชาธิปไตย เสถียรภาพทางการเมือง การจำแนก แจกแจงโครงสร้างสังคม การรวมชาติ เหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นตามไปด้วย การที่ประเทศทันสมัยขึ้นเช่นนี้ มักมีผู้คิดสรุปเอาว่า การพัฒนาทางการเมืองจะต้องเกิดขึ้นด้วย

แทนที่จะมีแนวโน้มไปในทางที่เกิดการแข่งขันอย่างเสรีประชาธิปไตย ประชาธิปไตยในประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้มักจะพบกับความเสื่อมโทรม และก่อให้เกิดการรัฐประหารโดยคณะทหาร หรือไม่ก็เกิดระบบพรรคการเมืองพรรคเดียวขึ้นหลังจากที่ประเทศเหล่านี้ได้รับเอกราชแล้ว ทั้งผู้นำทางการเมืองของประเทศเหล่านี้ ตลอดจนคนผู้สนใจในความเคลื่อนไหวของประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ก็หวังว่าลัทธิชาตินิยมและการสร้างชาติจะก่อให้เกิดความสามัคคีกันในประเทศ แต่ประสบการณ์ที่แล้ว ๆ มาแสดงให้เห็นว่า ประเทศเหล่านี้มักจะมีการขัดแย้งกันระหว่างกลุ่ม

ชนต่าง ๆ ในบางครั้งถึงกับเกิดสงครามกลางเมืองขึ้น
ตั้งที่เป็นอยู่ในประเทศพม่า และประเทศต่าง ๆ ใน
ทวีปอาฟริกาเวลานี้ เป็นต้น

แทนที่จะมีการสร้างสถาบันโดยถือเอาหลักเหตุ
ผลเป็นบรรทัดฐาน ก็มักจะเกิดการเสื่อมโทรมใน
ด้านองค์การบริหารต่าง ๆ ส่วนสถาบันทางการเมือง
ที่ได้ก่อร่างสร้างตัวขึ้นมาสมัยที่มีการต่อสู้เรียกร้องเอกราช
เช่น พรรคกู้ชาติก็ไร้สมรรถภาพลงไปมาก

ทุกวันนี้จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทางการเมือง
ที่เกิดขึ้นอยู่เฉพาะแต่การระดมคน และการมีส่วนร่วม
ในการปกครองประเทศเท่านั้น การถือหลักเหตุผล
(rationalization) การแข่งขัน (competitiveness)
และการสร้างชาติ (nation - building) เหล่านี้ล้วน
แล้วแต่เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมาได้ยากทั้งสิ้น

ความมั่นคงของสถาบันทางการเมืองและวิถีทาง
ตลอดจนแบบแผนนั้น ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามขอบ
เขตของความสนับสนุนที่จักได้รับ และระดับของการ
สร้างสถาบันทางการเมืองที่กำลังมีอยู่แล้วในเวลานั้น
ขอบเขตของความสนับสนุนนี้หมายถึงการที่มีประชาชน

จำนวนมากขึ้นเท่าใดให้ความสนับสนุนแก่รัฐบาลและ
สถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ส่วนระดับของการสร้าง
สถาบันนั้นจะต้องนำมาพิจารณาร่วมกัน ความสามารถ
ในการปรับตัวของสถาบันหนึ่ง ๆ (adaptability)
ความเป็นอิสระ (autonomy) และความเป็นปึกแผ่น
แน่นแฟ้นขององค์การ (coherence of its organization)
อีกด้วย ฉะนั้นหากสถาบันนั้นมีการปรับตัวได้คล่อง
มาก มีความสลับซับซ้อนมาก มีอิสระเสรีและมีความ
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว การที่จะสร้างสถาบันนั้น
ให้ "ทันสมัย" ขึ้นก็จะมีโอกาสสำเร็จได้มาก

การที่ประเทศหนึ่งมีความจำเริญทางเศรษฐกิจ
อย่างรวดเร็วนั้น ก็อาจเป็นเหตุให้เกิดการขาดเสถียร
ภาพทางการเมืองได้ดังที่กล่าวมาแล้ว หากสถาบันทาง
การเมืองนั้นก้าวตามไปไม่ทันกับความต้องการของ
ประชาชนที่เรียกร้องให้รัฐบาลประกอบกิจการสาธารณ
ูปโภคต่าง ๆ มากขึ้น นอกจากนั้นการที่ประชาชนรู้
หนังสือมากขึ้น มีการศึกษาสูงขึ้น ก็ไม่ได้เป็นเครื่อง
ประกันว่าประเทศนั้น ๆ จะมีเสถียรภาพทางการเมือง
หรือมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ เพราะว่า

ที่ประเทศหนึ่ง ๆ จะเป็นประชาธิปไตยได้นั้น ย่อมมีปัจจัยสำคัญอีกหลายอย่างประกอบกันเข้าด้วย เมื่อดูตัวอย่างจากประเทศพม่า ซีลอน และสาธารณรัฐเกาหลีแล้ว จะเห็นว่า ๓ ประเทศนี้มีระดับการศึกษาสูง แต่ไม่มีประเทศใดเลยมีเสถียรภาพทางการเมืองสำหรับการเป็นประชาธิปไตยนั้น การที่ประชาชนรู้หนังสือมากก็ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเป็นประชาธิปไตยทุกรายไป ประเทศคิวบา มีอัตราผู้รู้หนังสือทั่วประเทศถึงร้อยละ ๗๕ ซึ่งจัดว่าสูงเป็นอันดับที่ ๕ ในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา แต่มีระบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ รัฐเคราลา (Kerala) ในอินเดียก็เช่นเดียวกัน รัฐนี้มีผู้รู้หนังสือคิดเป็นอัตราเฉลี่ยสูงที่สุดในอินเดีย แต่ก็เป็นรัฐแรกในอินเดียที่พรรคคอมมิวนิสต์ประสบความสำเร็จได้เข้าปกครองรัฐนั้น

การสร้างสถาบันทางการเมืองโดยเฉพาะพรรคการเมืองให้มีประสิทธิภาพดีเป็นปีกแผ่นแน่นหนา นั้น เป็นปัญหาของประเทศที่กำลังพัฒนาทุกประเทศ มีหลายประเทศที่มีพรรคการเมืองอยู่แล้ว แต่ก็ยังไม่มั่นคง กลับเสื่อมโทรมลงทุกขณะ ดังจะเห็นได้ว่า

ในประเทศเหล่านี้มักจะเกิดผู้นำแบบอาศัยบารมีของ
ตน เป็นอำนาจ (charismatic leaders) ขึ้นมาเพื่อ
แก้ไขสถานการณ์ที่เสื่อมโทรมเหล่านั้นอยู่บ่อยๆ เป็น
การทดแทนความไร้สมรรถภาพของสถาบันทางการ
เมืองที่มีอยู่ แต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นผลสำเร็จได้
การไร้สมรรถภาพของพรรคการเมืองอันเป็นสถาบัน
ทางการเมืองที่สำคัญที่สุดนั้นมักก่อให้เกิดรัฐประหารขึ้น
อยู่เนืองๆ

สังคมที่มีสถาบันทางการเมืองที่ไม่เข้มแข็งมัก
จะขาดความสามารถในการสนองความต้องการของ
ประชาชน ทั้งในด้านส่วนตัวและเฉพาะกลุ่มได้ การ
เมืองในสังคมเช่นนี้จึงมีสภาพเช่นเดียวกันกับที่ ธอมัส
ฮอบส์ กล่าวไว้ว่า เป็นการแข่งขันระหว่างพลังทาง
สังคมหลายด้านด้วยกัน ระหว่างคน ครอบครัว เผ่า
พันธุ์ ภูมิภาคและระหว่างชนชั้น เอดเวิร์ด เบน-
ฟิลด์ เรียกสภาพเช่นนี้ว่า Amoral familism ซึ่งได้
แก่การที่มีการยึดถือผลประโยชน์ของครอบครัวเป็น
ใหญ่โดยไม่ต้องคำนึงถึงศีลธรรมใด ๆ ทั้งสิ้น พฤติ-
กรรมเช่นนี้^๕เป็นเครื่องกีดขวางไม่ให้มีการร่วมมือ

ซึ่งกันและกันในหมู่ประชาชน ทำให้การสร้างสถาบัน
เป็นไปได้ยาก^{๑๐}

ในการสร้างสถาบันทางการเมืองนั้น ควรที่
จะคำนึงถึงสิ่งที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑. ลักษณะทางวัฒนธรรมและจิตใจของพล
เมืองในประเทศด้อยพัฒนามีไม่เหมือนกัน ฉะนั้น
ความสามารถที่จะพัฒนาสถาบันทางการเมืองจึงย่อมมี
ไม่เท่ากันตามไปด้วยในสังคมซึ่งยังมีระบบความคิดและ
พฤติกรรมเก่าๆอยู่ และต้องมีการเปลี่ยนแปลงเสียก่อน

---

๑๐. Edward Banfield, *The Moral Basis of a Backward Society*, (Glencoe, Illinois: The Free press, 1958) อนึ่ง A.O. Hirschman ก็ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันนี้ไว้โดยเรียกว่า Group - focused และ Ego - focused image of change, ดูใน A.O. Hirschman, *The Strategy of Economic Development* (New Haven, Conn: Yale University Press, 1958) นอกจากนี้ยังมีหนังสือที่น่าสนใจอีกสองเล่มที่กล่าวถึงทัศนคติของบุคคล โดยเฉพาะข้าราชการในประเทศด้อยพัฒนาที่มีต่อการเมืองและการบริหาร คือ Lucian W. Pye, *Politics, Personality and nation Building* (New Haven, Conn.: Yale University Press, 1962) & James C. Scott, *Political Ideology in Malaysia* (New haven, Conn.: Yale University Press, 1968).

การที่จะสร้างสถาบันทางการเมืองที่ย่อมที่จะยากมากขึ้น
มีผู้กล่าวกันว่า การที่การพัฒนาทางการเมือง
ของจีนและญี่ปุ่นมีลักษณะแตกต่างกันและยากกว่า
กัน ก็เพราะมีสถาบันทางสังคมและความเชื่อถือต่าง
กัน สำหรับประเทศญี่ปุ่นในสมัยโตกุกวานั้น พวก
ซามูไรซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญในการเร่งพัฒนาประเทศ
มีความผูกพันต่อหน้าที่ และให้ความสำคัญแก่งาน
ของตนและผู้บังคับบัญชามากกว่าครอบครัว ญาติพื
น้องของตน เรียกได้ว่า “งานหลวงมาก่อนงานราษฎร์”
แต่สำหรับชาวจีนนั้นถือเอาครอบครัวของแต่ละคนเป็น
ใหญ่ ระบบครอบครัวซึ่งมีบิดาเป็นหัวหน้ามีอำนาจ
สิทธิขาดแต่ผู้เดียว จึงกีดขวางการพัฒนาการเมืองของ
ประเทศจีนอยู่ตลอดเวลา เมื่อระบบสังคมมีลักษณะ
เป็นสิ่งที่กีดขวางแทนที่จะเป็นเครื่องช่วย เช่นนี้แล้วใน
ประเทศจีนจึงต้องมีการปฏิวัติอย่างนองเลือดอยู่หลายปี
และก่อนที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนจะทำงานสำเร็จได้บ้าง
ก็ต้องทำการกวาดล้างแนวความคิด ความเชื่อ ตลอดจน
จนระบบครอบครัวเก่า ๆ เสียก่อน พยายามสร้าง
พรรค สร้างอุดมการณ์ของพรรคขึ้นมาให้พลเมืองทั่ว

ไปยึดถือ เป็นการพยายามเปลี่ยนความจงรักภักดีของ
พลเมืองจากที่มีต่อครอบครัวพี่น้องร่วมสกุลของตน
มาเป็นความจงรักภักดีต่อรัฐประชาชาติแทน

๒. ความสามารถในการสร้างสถาบันของประเทศ
ต่าง ๆ มีไม่เท่าเทียมกัน แต่ทุก ๆ สังคมสามารถ
สร้างสถาบันทางการเมืองได้ด้วยกันทั้งนั้น การสร้าง
องค์การต่าง ๆ ย่อมเกิดจากผลของความพยายามที่จะ
ทำอย่างจริงจัง และมีเป้าหมาย ส่วนแบบวิธีนั้นอาจ
ผิดแผกแตกต่างกันไปได้ตามสภาพแวดล้อม

ข้อควรคิดในการสร้างสถาบันทางการเมืองมี
อยู่ ๒ นัยด้วยกัน คือ

สิ่งใดก็ตามที่ชลอการทำให้สังคม "ทันสมัย"
ขึ้นบ้างนั้น ย่อมก่อให้เกิดภาวการณ์ที่ค่อนข้างจะเป็น
ผลดีต่อการรักษาไว้ซึ่งสถาบันนั้น และทำให้สถาบัน
ต่าง ๆ แข็งแกร่งขึ้นเรื่อย ๆ การเปลี่ยนแปลงทางสัง-
คมที่เกิดขึ้นกะทันหันและรวดเร็วเกินกว่าที่สถาบัน
ทางการเมืองจะปรับตัวได้ทัน ย่อมมีผลทำให้สถาบัน
ทางการเมืองอ่อนแอลงมากกว่าเดิม

ควรจะมีการวางแนวทางของการพัฒนาการเมือง ในการที่จะนำไปใช้กับปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์สถาบันทางการเมืองไว้ด้วย เช่น อาจมีการวางแนวทางลระดับของ “ความทันสมัย” ลงเสียบ้าง

ทั้งนี้เห็นได้ว่า การที่ประเทศหนึ่ง ๆ ทันสมัยขึ้นมากกว่าเดิม โดยมีสื่อมวลชนเพิ่มมากขึ้นและแพร่หลายไปสู่ประชาชนมากขึ้น ประชาชนมีระดับการศึกษาสูง มีผู้รู้หนังสือมากขึ้นกว่าเดิมนั้นเป็นของดีจริง แต่สิ่งเหล่านี้อาจทำให้ฐานะของรัฐบาลต้องกลอนแคลนไร้เสถียรภาพก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อประชาชนได้รับการศึกษาสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะจนถึงระดับมหาวิทยาลัยแล้ว แต่เมื่อจบมายังไม่มีงานรอรับอยู่นั้น ก่อให้เกิดปัญหาปัญญาชนที่ว่างงาน ดังที่เรียกกันว่า unemployed intelligensia ปัญญาชนเหล่านี้มีความต้องการและความทะเยอทะยานสูง แต่เมื่อไม่ได้รับการตอบแทนก็เกิดความบั่นบ่วนในทางจิตใจ (frustrations) อาจก่อความวุ่นวายกับรัฐบาลได้นานัปการ โดยเฉพาะเมื่อประชาชนที่ได้รับการศึกษาดี ๆ

เหล่านี้มีสิทธิเสียงทางการเมือง ก็ย่อมที่จะเรียกร้องให้
รัฐบาลสนองความต้องการของเขามากกว่าผู้ที่ไร้การ
ศึกษา ซึ่งส่วนมากมักจะมี ความทะเยอทะยานน้อยกว่า
บุคคลที่ได้รับการศึกษาสูง ที่กล่าวเช่นนี้มีได้หมาย
ความว่าคนที่ได้รับการศึกษาน้อยจะไม่ต้องการอะไร
เลย แต่หมายถึงชนิดและประเภทของความต้องการที่
บุคคลทั้งสองกลุ่มนี้จะเรียกร้องต่อรัฐบาลเท่านั้น เรา
ทราบดีอยู่แล้วว่าความต้องการของคนเรานั้นมีอยู่หลาย
ระดับด้วยกัน อันได้แก่ความต้องการขั้นปฐมเพื่อดำรง
ชีพอยู่ เช่น ที่อยู่ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร และ ยา
รักษาโรค ขั้นสูงขึ้นไปก็เป็นความต้องการที่ได้เรียนรู้
มาว่าคนอื่นเขามีอย่างนั้นตัวเราอยู่ในฐานะเช่นนี้ควรมี
เหมือนเขาไหม ขั้นสุดท้ายก็คือความต้องการส่วนตัว
ทางสังคมซึ่งมีลักษณะไม่จำกัดเขตไม่มีที่สิ้นสุด คนที่
ได้รับการศึกษาน้อยและกรรมกรหาเช้ากินค่ำอาจต้อง
การเฉพาะบ้านที่อยู่ และอาหารที่พอเพียง แต่ผู้ที่
ได้รับการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยและรับราชการอาจเรียน
รู้เห็นสิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ จากต่างประเทศ เรียกว่า
ได้รับผลจากการแสดงตัวอย่างของสังคมและบุคคล

ต่าง ๆ (Demonstration Effects) จึงต้องการสิ่ง
ต่าง ๆ เช่น สวนพักผ่อนหย่อนใจ และบริการที่
“ทันสมัย” อื่น ๆ จากรัฐบาลมากกว่า

ฉะนั้นรัฐบาลอาจกำเนินนโยบายการศึกษาโดย
คำนึงถึงปัจจัยอันนี้ด้วย โดยวางแผนการศึกษาตาม
ความต้องการแรงงานของรัฐบาลในระยะยาว เศรษฐ
กิจและสังคมแห่งชาติ โดยถือหลักว่า การศึกษาสาขา
ใดที่รัฐบาลต้องการมากที่สุดก็มุ่งผลิตผู้ชำนาญงานใน
สาขานั้น การศึกษาสาขาอื่น ๆ ที่ยังไม่มีควมจำเป็น
ต่อความต้องการตามแผนพัฒนาฯ รัฐบาลก็จะลดจำ
นวนนักศึกษาลงได้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาปัญหา
ชนว่างงานขึ้นได้

การสร้างสถาบันทางการเมืองมีอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ ปัญหาเรื่องผู้นำกับอำนาจของผู้นำ
ซึ่งมักจะปรากฏอยู่เสมอว่า ผู้นำทางการเมืองมักจะกุม
อำนาจไว้เสียคนเดียว หรือไม่ก็เฉพาะกลุ่มเดียว ใน
ขณะที่ประกาศว่าต้องการจะพัฒนาการเมืองของประเทศ
ตนให้เจริญทัดเทียมกับอารยประเทศ สนับสนุนการ
ปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ในทางปฏิบัติแล้ว

จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า มักจะเกิดความขัดแย้งกัน
ระหว่างจุดประสงค์ที่วางไว้กับการกระทำของตัวผู้นำ
โดยผู้นำทางการเมืองก็ยังไม่อยากที่จะสละอำนาจที่ตัวมี
อยู่ให้แก่สถาบันทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง การ
สร้างสถาบันทางการเมืองจึงเป็นไปได้เพราะเหตุ
เดียว คือ สถาบันทางการเมืองที่จะก่อร่างสร้างตัวขึ้น
มาและปฏิบัติการอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้อง
มีอำนาจและความเป็นอิสระ ความเป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน แต่อำนาจทางการเมืองในประเทศกำลัง
พัฒนาส่วนใหญ่หาได้อยู่ตามสถาบันเหล่านี้ไม่ กลับ
ตกอยู่ในมือของคนคนเดียว หรือชนกลุ่มเดียว มอง-
เตสกีเออร์ กล่าวไว้ว่า “เมื่อแรกเริ่มเดิมทีที่สังคมน
เกิดขึ้นนั้น ผู้นำของมหาชนรัฐเป็นผู้สร้างสถาบัน
แต่ต่อมาภายหลังสถาบันเป็นผู้สร้างผู้นำของรัฐ”

การสร้างสถาบันทางการเมืองที่ “ทันสมัย”
หมายถึงอำนาจที่ผู้นำทางการเมืองเคยมีอยู่จะต้องถูก
ลดลงไป ไม่อาจนำมาใช้ตามอำเภอใจได้ แต่การ
สร้างสถาบันนั้นก็ต้องอาศัยผู้นำทางการเมืองก่อนดังที่
มองเตสกีเออร์ ได้กล่าวไว้ข้างต้น แต่ผู้นำไม่อาจจะ

สร้างสถาบันทางการเมืองให้เข้มแข็งถาวรอยู่ได้ หาก
เขาไม่เต็มใจที่จะลดอำนาจของเขาลงมาอยู่ใต้อำนาจ
ของสถาบันนั้น การกระทำเช่นนั้นจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อ
มีผู้นำที่เสียสละ เห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่
อย่างแท้จริง

๔. ปัญหาบางประการของพรรคการเมือง ในประเทศที่กำลังพัฒนา

สถาบันทางการเมืองที่สำคัญที่สุดในระบบการ
ปกครองแบบประชาธิปไตยก็คือพรรคการเมือง การ
ที่พรรคการเมืองจะเข้มแข็งเป็นบีกแผ่นได้จนได้รับ
การยอมรับนับถือว่าเป็นแหล่งของอำนาจ และความ
ถูกต้องชอบธรรม (Source of authority and legiti-
macy) ได้นั้น ก็ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางด้าน
การเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศนั้น ๆ เป็น
สำคัญ ซึ่งจะกล่าวถึงในตอนต่อไป

ประสบการณ์ในประเทศด้อยพัฒนาในส่วนที่
เกี่ยวกับพรรคการเมืองที่แล้ว ๆ มา ปรากฏว่าพรรค
การเมืองมักจะประสบความล้มเหลว และในประเทศ

ใดมีพรรคการเมืองมากแต่ไม่มีพรรคหนึ่งพรรคใดที่สามารถมีเสียงข้างมากในสภาฯ ได้ คือมีระบบพรรคการเมืองแบบหลายพรรคนั้น มักจะเป็นอุปสรรคในการสร้างสรรค์สถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ประเทศเหล่านี้ยังขาดเสถียรภาพทางการเมืองเป็นต้นเหตุให้เกิดรัฐประหารขึ้นบ่อย ๆ ระบบการเมืองที่ไร้เสถียรภาพมากที่สุดได้แก่แบบที่มีหลายพรรคหรือที่ไม่มีพรรคการเมืองเลย ส่วนประเทศที่มีระบบสองพรรคและระบบพรรคเดียวนั้น มีเสถียรภาพมากที่สุด

การวัดเสถียรภาพทางการเมืองนี้เป็นของยาก เนื่องจากไม่มีตัวกำหนดที่แน่นอนเป็นอันหนึ่งอันเดียว แต่ในที่นี้จะใช้วิธีนับจำนวนรัฐประหารที่เกิดขึ้นในระบอบสงครามโลกครั้งที่สอง หรือในกรณีของประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมมาก่อน เริ่มนับจากเวลาที่ประเทศค่อยพัฒนาเหล่านั้นได้รับเอกราชจนถึงปี ค.ศ. ๑๙๖๔ โดยถือเอาตารางที่ศาสตราจารย์ ฟอน เดอ เมห์เตนทำไว้เป็นหลักตั้ง

ตารางที่ ๓

ประเภทของระบบการเมือง	จำนวนประเทศ	ประเทศ ที่มีรัฐธรรมนูญ	
		จำนวน	ร้อยละ
แบบคอมมิวนิสต์	๓	๐	๐
มีระบบพรรคเดียวเด็ดขาด	๑๘	๒	๑๑
พรรคเดียวมีอำนาจมาก	๑๒	๓	๒๕
ระบบสองพรรค	๑๑	๕	๔๕
ระบบหลายพรรค	๒๒	๑๕	๖๘
ไม่มีพรรคการเมืองที่ มีประสิทธิภาพเลย	๑๗	๑๔	๓๘

ที่มา คัดแปลงจาก Fred von der Mehden, *Politics of the Developing Nations Development* (Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1966)

พรรคการเมือง ที่มีอยู่ในประเทศด้อยพัฒนา ส่วนมากนั้นมักจะมีสภาพระส่ำระสายไม่มั่นคง และเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ (crisis) ขึ้นมาก้อาจจะสลายตัวไป ได้โดยง่าย มีหลายประเทศที่ไม่มีพรรคการเมืองที่แท้

จริงเลย ที่ตั้งขึ้นมาและเรียกว่าพรรคการเมืองนั้นมักจะเป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่มีเป้าหมายและนโยบายที่แน่นอน เสียเป็นส่วนมาก ศาสตราจารย์ ลา ปาลอมบารา และ วีเนอร์ ได้กล่าวไว้ที่จะเรียกว่าพรรคการเมืองได้นั้น จะต้องมึลักษณะ ๔ ประการดังต่อไปนี้^{๑๑}

๑. จะต้องมีความยั่งยืนอยู่ได้โดยความยั่งยืนของพรรคนี้ต้องไม่ขึ้นอยู่กับชีวิตหรืออำนาจของผู้นำพรรคในปัจจุบันเท่านั้น

๒. มีองค์การหรือสาขาของพรรคแผ่ขยายไปในระดับชนบท มีข่ายการคมนาคมติดต่อกันระหว่างสำนักงานใหญ่และสาขาของพรรค

๓. กลุ่มผู้นำพรรคการเมืองมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะรวมอำนาจการตัดสินใจนโยบายต่างๆ มาไว้ให้แก่พรรคการเมืองของตนแต่ผู้เดียว หรือไม่ก็ร่วม

---

^{๑๑} La Palombara and Weiner (eds), *Political Party and political Development* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1966) p. 6.

กับพรรคอื่น ๆ ไม่เพียงแต่จะใช้อิทธิพลเข้าแทรกแซง
นโยบายเท่านั้น

๔. พยายามหาคะแนนเสียงเมื่อมีการเลือก
ตั้ง ๆ และหาความสนับสนุนจากมหาชนโดยทั่วไปเมื่อ
ไม่มีการเลือกตั้ง

ปัญหาที่ต้องขบคิดเวลานี้ก็คือ เหตุใดพรรค
การเมืองอันเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญยิ่งเกิดขึ้น
ได้ยากในประเทศที่กำลังพัฒนา หรือเมื่อเกิดขึ้นแล้ว
ก็ปฏิบัติการในฐานะเช่นนั้นอยู่ไม่ได้นานขาดความมั่น
คง เกิดการระส่ำระสายจนถึงกับสลายตัวไปในที่สุด
ผู้เขียนคิดว่า การที่พรรคการเมืองมีสภาพเช่นกล่าว
ข้างต้นนี้เป็นเพราะ

๑. ความสามารถในการจัดองค์การ ในการ
ก่อตั้งพรรคการเมืองในหมู่ประชาชนยังมีอยู่น้อย

๒. ประชาชนขาดความสนใจในเรื่องการเมือง
ขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการตั้ง
พรรคการเมือง

๓. ในกรณีที่มีพรรคการเมืองก่อตั้งขึ้นมา
แล้ว พรรคการเมืองนั้นมักไม่มั่นคง เพราะบุคคลที่

ก่อตัวรวมกันเข้าเป็นพรรคการเมืองนั้น ไม่ได้มีความ
จงรักภักดีต่อหลักการหรือต่อพรรคการเมือง หากมี
ความจงรักภักดีต่อบุคคลคือผู้นำของพรรค อันเป็น
ภาพสะท้อนของระบบสังคม ที่ถือเอาความสำคัญของ
บุคคลชั้นนำเป็นเครื่องยึดถือในการปฏิบัติหน้าที่ มี
การให้ความจงรักภักดีต่อบุคคล และระหว่างบุคคล
เป็นเสมือนผู้อุปถัมภ์ กับผู้ได้รับประโยชน์^{๒๑} (patron-
client relationship) และมีลักษณะดังที่ ยอร์จ
ฟอสเตอร์ เรียกว่า การติดต่อช่วยเหลือกันไปมา
(Dyadic Contract) กล่าวคือความสัมพันธ์ระหว่าง
บุคคลในสังคมเกษตรกรรมด้อยพัฒนานั้น เป็นเสมือน

---

๒๑ โปรดพิจารณา George Foster, "The Dyadic Contract: A Model for the Social Structure of a Mexican Peasant Village" in J.M. Potter, M.N. Diaz and G.M. Foster (eds) *Peasant Society : A Reader* (Boston, Mass: Little, Brown and Company, 1967) pp. 213-230. ส่วนที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อยู่ใน Carl Landé, *Leaders, Factions and Parties; The Structure of Philippine Politics* (Yale University Southeast Asian Studies: Yale University, 1965).

สัญญาสองฝ่ายที่ทำกันโดยเฉพาะบุคคลมีลักษณะความสัมพันธ์โดยตรงทางตั้ง (vertical relationship) เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและความจงรักภักดีนั้นอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ แล้วแต่ประโยชน์ของคู่สัญญานั้น ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าในประเทศด้อยพัฒนาส่วนใหญ่ นั้น “ลูกน้อง” มักจะเปลี่ยน “นาย” ใหม่ได้เสมอตามแต่อำนาจและประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากกัน

๔. พรรคการเมืองเกิดขึ้นได้ยากหรือเมื่อเกิดขึ้นแล้วเป็นปีกแผ่นแน่นหนาได้ยาก เพราะผู้นำทางการเมืองไม่ประสงค์ที่จะลดอำนาจของตนลงมาอยู่ต่ำกว่าอำนาจของพรรคการเมืองนั้น ๆ แทนที่ผู้นำจะถือเอามติของที่ประชุมพรรคเป็นใหญ่ก็ถือเอาความคิดเห็นส่วนตัวเป็นปฐม พรรคการเมืองจึงมีฐานะไม่มั่นคง เพราะขาดอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญ ๆ

๕. ระยะเวลาที่ประเทศด้อยพัฒนาเหล่านี้มีในการเร่งรัดพัฒนาประเทศให้ทันสมัยมีน้อย การพัฒนาสภาวะกันต่าง ๆ ก็ถือหลักพยายามให้ทันสมัยให้

เหมือนกับประเทศที่เจริญแล้ว จนในบางครั้งชาวพินิจ
พิจารณาว่าสภาพการณ์ของประเทศตนและประเทศ
ที่พัฒนาแล้วนั้นต่างกัน ประเทศที่เป็นประชาธิปไตย
เช่นอังกฤษ และอเมริกา มีวิวัฒนาการทางการเมือง
ติดต่อกันมาเป็นเวลาร้อย ๆ ปี โดยประสบทั้งความ
สำเร็จและความล้มเหลว มีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่ง
แวดล้อมจนกระทั่งกลายเป็นสถาบันที่ทันสมัย ส่วน
ประเทศด้อยพัฒนานั้นได้รับเอกราชขึ้นมาหรือเริ่มมี
การพัฒนาประเทศเมื่อไม่นานมานี้เอง แต่จะถือเอา
ประเทศตะวันตกระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย
เป็นจุดหมายเป็นมาตรฐาน ทั้งที่สถาบันดั้งเดิมของตน
ไม่อาจปรับตัวให้เข้ากับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้ ใน
เวลาเดียวกัน โลกแคบเข้า ประชาชนในประเทศ
ด้อยพัฒนาได้รู้ได้เห็นความเจริญทางวัตถุของประเทศ
ที่เจริญแล้ว เป็นเหตุให้เกิดความอยากเอาอย่างตาม
ผู้อื่น (Demonstration Effects) ทำให้ประชาชน
เหล่านั้นต้องการมีของกินของใช้เหมือนกับพลเมืองใน
ประเทศที่เจริญแล้ว ก่อให้เกิดความต้องการมากมาย
หลายอย่างที่เรียกว่า การปฏิวัติของการอยากมีอยากได้

อย่างคนอื่น (The Revolution of Rising Expectations) แต่สถาบันทางการเมืองไม่สามารถจะตอบสนองความต้องการเหล่านั้นได้ สภาพการณ์จึงกลับกลายเป็นการปฏิวัติของผู้ที่มีความไม่พอใจมากขึ้น (The Revolution of Rising Frustrations) ไป

ในด้านพรรคการเมืองก็เหมือนกัน ประเทศที่กำลังพัฒนาต้องการรับเอาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้ มีการเลือกตั้ง มีสภาผู้แทนราษฎร มีพรรคการเมือง แต่ในทางปฏิบัตินั้นการศึกษาและกฎเกณฑ์ของเกมการเมืองไม่มีแน่ชัด แต่ละคนต่างเล่นเกมของตัวเอง ผู้นำของพรรคต่างไม่ยอมละอำนาจ สมาชิกพรรคขาดอุดมคติและอุดมการณ์ทางการเมือง ประชาชนขาดความรู้ สิ่งเหล่านี้ทำให้พรรคการเมืองไม่อาจเป็นพรรคการเมืองอย่างที่เป็นอย่างที่เป็นอย่างอยู่ในประเทศที่มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ความสามารถในการจัดองค์การนั้น อาจเรียนรู้กันได้ทีละน้อยและการที่จะให้การศึกษาด้านการเมืองแก่ประชาชนก็ย่อมจะทำได้โดยพรรคการเมืองเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะ

ช่วยให้ประชาชนเรียนรู้วิชาการทางการเมือง สิทธิ
และหน้าที่ของเขาได้ดียิ่งขึ้น แต่ปัญหาเรื่องผู้นำหวง
อำนาจไว้แต่ผู้เดียว หรือกลุ่มบุคคลกลุ่มเดียวกุม
อำนาจอยู่ไม่ยอมปล่อยให้พรรคการเมืองมาจับบทบาท
บ้างนั้นเป็นปัญหาที่เก๊ยาก เพราะจะต้องอาศัยนัก
การเมืองที่มีความเสียสละอย่างแท้จริง เห็นแก่
ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ซึ่งบุคคลประเภท
นี้หาได้ยาก มีหลายกรณีที่ผู้นำทางการเมืองได้แสดง
ให้เห็นว่าตนมีความเสียสละอย่างแท้จริงเหมือนกัน
แต่ก็มีพฤติกรรมหลายอย่างสื่อให้เห็นว่ายังหวงอำนาจ
อยู่เช่นนี้ อาจเป็นเพราะความเคยชินที่เคยใช้อำนาจ
ตามอำเภอใจโดยไม่มีผู้ใดทัดทานอยู่เป็นเวลานานจน
พฤติกรรมอันนี้กลายเป็นนิสัยที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก แต่
ก็มีทางที่แก้ไขได้โดยอาศัยสื่อมวลชนและนักการเมือง
ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป พยายามทักท้วงและ
ทัดทานการตัดสินใจของผู้นำซึ่งเคยกระทำไปคนเดียว
นั้นอยู่เสมอๆ จนเป็นเหตุให้ผู้นำนั้นๆ คิดได้ว่าสภาพ
การได้เปลี่ยนแปลงไป การใช้อำนาจก็ควรที่จะเปลี่ยน
แปลงไปด้วย

ปัญหาที่น่าหนักใจที่สุดก็คือ ระบบสังคมและ
ค่านิยมตลอดจนความเชื่อต่างๆ ที่ยึดถือกันอยู่ในสังคม
หนึ่ง ๆ จนเป็นเหตุขัดขวางการสร้างสรรค์สถาบัน
ที่มั่นคงมีประสิทธิภาพดังได้กล่าวไว้แล้วในข้อที่ ๓
ข้างต้น พลังทางสังคมเหล่านี้ย่อมเปลี่ยนไปได้ตามกาล
เวลา โดยเฉพาะหากทัศนคติของประชาชนโดยทั่วไป
เปลี่ยนแปลงไปก่อน เช่น เรื่องการให้ความจงรักภักดี
ต่อบุคคลนั้น มีผู้กล่าวว่า เป็นเพราะหลักความกตัญญู
เป็นเครื่องช่วยให้ลัทธินี้คงอยู่ได้ แต่ผู้เขียนเห็นว่า
ความกตัญญูรู้คุณในวงการเมืองนั้นหายาก นักการ
เมืองแต่ละคนคอยจ้องดูสภาพการที่เป็นจริงว่าเมื่อไร
ใครจะเป็นผู้มีอำนาจแล้วจึงเปลี่ยนแปลงปรับตัวให้เข้า
กับสถานะของอำนาจนั้น ดังที่ปรากฏอยู่ได้ชัดแล้วใน
วงการเมืองของหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยเรา
ด้วย การสร้างสถาบันทางการเมืองเช่น พรรคการเมือง
จึงอาจแก้ปัญหา^๕ได้ เมื่อผู้นำทางการเมืองยอมสละ
อำนาจที่มีอยู่แต่เดิมมาให้แก่พรรคการเมืองอันเป็น
องค์การของทุก ๆ คน เมื่อแหล่งของอำนาจเปลี่ยน-
แปลงไปเช่น^๕ จะมีผลทำให้ความจงรักภักดีของนัก

การเมืองพลอยเปลี่ยนแปลงไปด้วย ทั้งนี้ได้หมายความว่าอิทธิพลของผู้นำจะลดน้อยลงไป อำนาจและอิทธิพลของผู้นำก็ยังคงอยู่ แต่มีน้อยลงเมื่อเทียบกับอำนาจของพรรคการเมืองซึ่งผู้นำเหล่านั้นอยู่ใต้กรอบระเบียบและนโยบายแห่งพรรค

ในค่านประชาชนโดยทั่วไปนั้น เมื่อประชาชนมีความรู้ด้านการเมืองมากขึ้น ไม่ว่าจะได้รับจากรัฐบาล สื่อมวลชนหรือพรรคการเมืองก็ตาม ความสนใจในเรื่องการเมืองของเขาก็จะมากขึ้นตามไปด้วย หนึ่งการที่มีประชากรเพิ่มขึ้น เป็นเหตุให้เกิดเมืองใหญ่ ๆ เพิ่มขึ้นนั้น ทำให้ประชาชนที่อยู่ตามเมืองใหญ่ ๆ นั้นต้องประสบกับปัญหาประจำวัน ที่ต้องการให้รัฐบาลแก้ไขและสนองตอบความต้องการของเขาอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาเศรษฐกิจอาจไม่มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาการเมือง แต่อาจก่อให้เกิดกลุ่มอาชีพใหม่ ๆ ขึ้น กลุ่มผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ นี้อาจรวมตัวเข้าเป็นกลุ่มผลประโยชน์ มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มผลประโยชน์ของประเทศที่พัฒนา แล้วมากเข้าไปทุกที มีการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นโดยเฉพาะต่อนโยบาย-

บายของรัฐบาล ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของกลุ่มทั้งในทางตรงและทางอ้อมเหล่านี้ เมื่อจะตัดสินใจดำเนินนโยบายอย่างไรก็ไม่กระทำโดยทันทีอย่างไม่คำนึงถึงประชาชนโดยทั่วไป จะต้องมีการปรึกษาประชาชน อย่างน้อยก็จับกลุ่มผลประโยชน์เหล่านั้นก่อน ทำให้วงการเมืองและการกำหนดนโยบายมีผู้เข้ามีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของ การปกครองระบอบประชาธิปไตย

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าการที่จะมีระบบการเมืองที่ “ทันสมัย” ได้ นั้น ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน ปัจจัยบางอย่างอาจเป็นสิ่งที่ต้องมีอยู่ หรือต้องเกิดขึ้นก่อน จึงจะมีปัจจัยอย่างอื่นเกิดขึ้นตาม แต่บางอย่างก็ต้องเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันไป

การพัฒนาการเมืองนั้น ไม่ได้หมายถึงความเจริญทางการเมืองโดยทั่ว ๆ ไปแต่อย่างเดียว อาจมีความเสื่อมเกิดขึ้นได้ และความเสื่อมโทรมทางการเมืองนั้น เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการเมืองเท่านั้น

บทความนี้มุ่งที่จะชี้ให้เห็นถึง ความสำคัญของ
สถาบันทางการเมืองในฐานะตัวจักรสำคัญ ที่ช่วยเพิ่ม
พูนสมรรถภาพของรัฐบาล ในอันที่จะต้องสนองความ
ต้องการใหม่ๆ ของประชาชน ซึ่งอาจจะแบ่งออกเป็น
หลายกลุ่ม หลายเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ด้วยกัน หากสถา
บันทางการเมืองมีลักษณะเคร่งครัด มีความคล่องตัว
น้อย ไม่อาจปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่
เกิดขึ้นได้ รัฐบาลก็จะขาดเสถียรภาพ โอกาสที่จะเกิด
การยึดอำนาจหรือการยุบสภาจะมีขึ้นได้ง่าย หาก
สถาบันทางการเมืองมีรากฐานมั่นคง มีนโยบายเป็น
แก่นสาร มีความคล่องตัว ก็จะเป็นพลังสำคัญในอัน
ที่จะดำเนินการพัฒนาการเมืองให้กว้างขวางแผ่ขยายไป
ยังประชาชนทั่วทุกแห่ง สถาบันทางการเมืองที่สำคัญ
มากก็คือพรรค ถ้าพรรคการเมืองที่เป็นบึกแผ่นมี
สาขาของพรรคอยู่ทั่วประเทศ ก็จะเป็นเครื่องมือใน
การให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี
หรือถ้าพรรคการเมืองมีนโยบายแน่นอน มีสมาชิก
พรรคที่อุดมการณ์ทางการเมือง กอปรด้วยความเสียสละ
ก็จะมีส่วนช่วยให้การวางนโยบายของรัฐบาลเป็นไป

อย่างมีหลักเกณฑ์ มีเหตุมีผลมากขึ้น เมื่อใดที่สมาชิกพรรคการเมืองคำนึงถึงประชาชนผู้เลือกตั้งตนขึ้นมาเป็นผู้แทน ฯ มากกว่าหัวหน้าพรรคของตนแล้ว เมื่อนั้นการปกครองระบบสภาจึงได้ชื่อว่าเป็นการปกครองโดยประชาชนที่แท้จริง

ในปัจจุบันระบบการปกครองที่เรียกว่าประชาธิปไตยในประเทศไทยในประเทศที่กำลังพัฒนาหลายประเทศ ไม่ว่าจะเรียกว่าแบบใด มักจะมีลักษณะเทียมแฝง ประชาธิปไตยแบบเชื่อผู้นำของซูการ์โน มีเนื้อแท้เป็นการเผด็จการ ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ก็มีลักษณะไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่มีหลักเกณฑ์หรือเกมการเมือง นักการเมืองแต่ละคนถือหลักการเล่นการเมืองแตกต่างกันมากมาย แม้แต่สมาชิกพรรคเดียวกันก็ยังมีความคิดเห็นในเรื่องนโยบายสำคัญ ๆ เป็นคนละทาง ในพรรคเดียวกันมีการแบ่งเป็นก๊กเป็นเหล่า พรรคการเมืองจึงมีลักษณะเป็น ก๊ก หรือ แก๊ง มากกว่าเป็นองค์การ ปัญหาที่เป็นที่หนักใจที่สุดเวลานี้ เห็นจะได้แก่เรื่องอำนาจของพรรคการเมืองกับอำนาจของผู้นำที่เป็นหัวหน้าพรรคการเมือง ซึ่งยังคงแยกกันไม่

ออก ปัญหาเรื่องผู้นำหวงอำนาจ หรือมีความเคยชิน
ในการใช้อำนาจแต่เพียงคนเดียว หรือมีการปรึกษา
ขอความเห็นเฉพาะวงแคบๆ เป็นเครื่องบั่นทอนความ
มั่นคงของพรรคการเมืองอย่างร้ายที่สุด การที่มีพรรค
การเมืองมากหรือน้อยไม่ได้เป็นปัจจัยที่จะทำให้เสถียร
ภาพของประเทศตกต่ำ หรือดีได้เท่ากับปัญหาเรื่อง
อำนาจของผู้นำ ที่เป็นทั้งหัวหน้ารัฐบาลและหัวหน้า
พรรคการเมือง หากผู้นำยังไม่ยอมลดอำนาจลงมาอยู่
ใต้กรอบนโยบายของพรรค และมติของที่ประชุมพรรค
แล้ว จะตั้งพรรคการเมืองมาเพื่อประโยชน์อะไร

ลักษณะการเมืองของประเทศที่กำลังพัฒนา
อย่างหนึ่งก็คือการกระทำที่ซ่อนเร้นเจตนาเต็มไว้ จะ
เห็นได้ว่าการปฏิบัติของรัฐบาลมักจะไม่ตรงกับนโยบาย
ที่แถลงไว้ หรือมีจุดประสงค์ที่แท้จริงอยู่ แต่ไม่อาจ
นำออกแสดงไว้ในนโยบายได้ เพราะกลุ่มต่าง ๆ ที่มี
ผลประโยชน์ขัดกันรวมอยู่ในพรรคเดียวกันนั้น มี
ความต้องการต่าง ๆ กัน นโยบายที่วางไว้จึงมีลักษณะ
บิดพลิ้วง่าย และคลุมเครือไม่แน่ชัด ส่วนในทาง
ปฏิบัติ^๕นั้นก็ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของตัวผู้นำของกลุ่มแต่ละ

กลุ่มเป็นเกณฑ์ การตัดสินใจวินิจฉัยสั่งการของผู้นำ
ที่ตกอยู่ในสภาพการเช่นนี้ จึงมีลักษณะเป็นการทด
แทน (Compensatory Decision-making) มากกว่า
การตัดสินใจโดยถือหลักเหตุผล การตัดสินใจแบบทด
แทนมักจะเป็นการประนีประนอมระหว่างการแข่งขัน
ของกลุ่มต่าง ๆ เป็นเหตุให้เกิดความยุ่งยากนานัปการ
เนื่องจากอำนาจของผู้นำที่มีอยู่ไม่เด็ดขาดมากพอที่จะ
ขัดกับผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่มได้

ในประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศ รั
ฐบาลแบบผสม (Coalition government) คือมีรัฐบาล
ประกอบด้วยหัวหน้าของพรรคหลายพรรคด้วยกัน แต่
ในประเทศด้อยพัฒนาบางประเทศ (เช่น ประเทศไทย
เรา) ก็มีรัฐบาลแบบผสมเช่นกัน แต่เป็น Coalitions
within the government party คือเป็นแบบผสม
เพราะกลุ่มต่างๆ ในพรรคเกิดผลประโยชน์ขัดกัน มี
ความเห็นไม่ตรงกัน ลักษณะพรรคการเมืองเช่นนี้
ขาดความมั่นคง หากดำเนินการอยู่ในระบบการเมือง
ที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงแล้ว ก็จะแตกสลาย
ไปได้ง่ายที่สุด แต่ถ้าอยู่ในประเทศที่มีการปกครอง

ระบบประชาธิปไตยเทียมแฝง พรรคการเมืองเช่นนี้
อาจจะคงทนอยู่ได้ สิ่งที่จะแตกสลายย่อยยับไปในที่
สุดเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ ก็คือ ขวัญของประชาชน และ
ชาติบ้านเมืองต่างหาก

การสร้างสถาบันทางการเมือง ถ้าจะทำกัน
อย่างจริงจังโดยนึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
แล้วก็จะทำได้ไม่ยาก แต่จะต้องมีผู้นำที่กล้าเสียสละ
ยอมลดอำนาจของตนเองลงมา ซึ่งเป็นสิ่งที่แก้ได้ไม่
ง่ายนัก รัฐที่คิดตามความคิดของเปเลโตนั้น ได้แก่รัฐ
ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นนักปราชญ์ในกรณีของประเทศ
ด้อยพัฒนาที่ไม่มีพระมหากษัตริย์ นักการเมืองก็ควร
ที่จะเป็นนักปราชญ์ ซึ่งมีความหมายว่าเป็นผู้รู้ว่าจะไร
คือความดี คือประโยชน์ของชนส่วนใหญ่ ประเทศ
ด้อยพัฒนาอย่างไทยเราโชคดีที่มีพระมหากษัตริย์ที่ทรง
เป็นนักปราชญ์ มีพระบารมีคุ้มชาวไทยทั้งมวลไว้
แต่เรามีนักการเมืองก็คนกันที่เป็น “นักปราชญ์” เรา
มีผู้นำก็คนที่คำนึงถึงชาติบ้านเมืองจริง ๆ เรามีลูกเมีย
และญาติมิตรของนักการเมืองผู้ยิ่งใหญ่ก็คน ที่คอย
เสริมสร้างให้นักการเมืองเหล่านั้นปกครองบ้านเมือง

โดยเป็นธรรมชาติ การสร้างสถาบันทางการเมืองจึงขึ้นอยู่กับ
อยู่กับการสร้างผู้นำทางการเมืองที่มีทัศนคติผิดแปลก
ไปจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ก่อน ผู้นำทางการเมือง
ที่มีลักษณะเสริมสร้างเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ
ทัศนคติของประชาชนโดยทั่วไปไม่เฉพาะแต่ในเขต
เมืองหลวงที่มีต่อผู้ปกครองจะต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย
เมื่อใดที่ประชาชนโดยทั่วไปสนใจการเมืองมากขึ้นโดย
เห็นว่าการเมืองมีส่วนกระทบต่อตัวเขาโดยตรง เมื่อ
นั้นผู้นำทางการเมืองจะไม่สามารถใช้อำนาจได้อย่างไม่
เป็นธรรมชาติ พรรคการเมืองเป็นเครื่องมือที่จะให้การ
ศึกษาทางการเมืองเหล่านี้แก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี
ปัญหาของเราเวลานี้จึงมีลักษณะเป็นวงจรคาบเกี่ยวกัน
กล่าวคือ การสร้างสถาบันทางการเมืองในประเทศด้อย
พัฒนาในระยะแรกเริ่มนั้น ต้องพึ่งผู้นำทางการเมือง
ที่ต้องการสร้างสรรค์สถาบันทางการเมืองอย่างจริงจัง
เสียก่อน ต่อมาสถาบันทางการเมืองนั้นจึงจะสร้างผู้
นำทางการเมืองรุ่นหลัง ๆ ให้เข้ามาปฏิบัติงานขององค์
การการเมืองต่อไป

**ความขัดแย้ง
ทำให้สังคมเจริญหรือไม่ ?**

เมื่อพูดถึงความขัดแย้ง หลายคนคงหลับตามองเห็น
ภาพการทะเลาะเบาะแว้งถึงขั้นใช้กำลังหรือความสับสน
ระส่ำระสายไม่เป็นระเบียบ บางคนอาจนึกถึงสงคราม
ที่ผู้คนต้องรบพุ่งชิงชัยกัน

สังคมมนุษย์เต็มไปด้วยสรรพสิ่งที่แตกต่างกัน
ในค่านิยม เชื้อชาติ ภาษา วิถีทางดำเนินชีวิต และ
แนวความคิด ชีวิตเต็มไปด้วยการต่อสู้ระหว่างความ
คิด และแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายที่
แตกต่างกัน

แน่นอน ทุกคนต้องการชีวิตที่สงบ รียบ
ร้อยเป็นค่อยไป ไม่มีอะไรที่เปลี่ยนแปลงไปมาก
เพราะมนุษย์เคยชินกับสภาพที่ปรับตัวให้เข้ากับมันได้
แล้ว หากมีการเปลี่ยนแปลง มีสภาพการณ์ใหม่ วิธี
ใหม่เกิดขึ้น เราก็จะต้องประสบความลำบากในการ
ปรับตัวใหม่อีก โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ชอบความ

สบาย ชีวิตที่ไปเรื่อย ๆ เป็นสิ่งที่คนส่วนมากพึงปรารถนา ชีวิตที่เหมือนนักกระแสน้ำที่ไหลรินไปช้าๆ

ถ้าจะเปรียบกระแสน้ำชีวิตเหมือนกระแสน้ำและชีวิตคือการต่อสู้แล้ว มนุษย์ก็จะเป็นปลาที่ว่ายทวนน้ำ อยู่เสมอ จริงอยู่คงมีปลาหลายตัวที่ลอยตามน้ำไป แต่ปลาที่ลอยตามน้ำนั้นมักจะเป็นปลาที่ตายแล้ว

ความขัดแย้งทำให้สังคมเจริญหรือไม่? ทักษะหนึ่งเห็นว่าการขัดแย้งซึ่งเกิดจากภาวะตั้งเครียดนั้นเป็นของไม่ดี เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ดังนั้นจะต้องหาเส้นทางที่จะป้องกันหรือระดับความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นจากการขัดแย้งนั้น เพราะการขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรเลยแก่สังคม

แต่การขัดแย้งมีอยู่สองทางด้วยกัน คือที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลเองกับที่เกิดขึ้นในสังคม คนเราประสบความสำเร็จไม่เพียงพอใจต่อบางสิ่งบางอย่าง เกิดภาวะตั้งเครียดภายในจิตใจ ก็เรียกว่ามีความขัดแย้งในตัวเองได้ การขัดแย้งนี้เกิดขึ้นจากประสบการณ์ในชีวิตและสภาพแวดล้อมของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง คนปรับตัวไม่ทัน ไม่อาจเลือกหรือตัดสินใจให้แน่

นอนลงไปได้ว่า ระหว่างคุณค่าของสิ่งสองสิ่ง อย่าง
ไหนจะดีกว่ากัน

อีกทัศนะหนึ่งมองว่า ความขัดแย้งนั้นไม่ใช่
ของเหลวเสมอไป ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นมาโดยไม่มีเหตุผล
ความขัดแย้งกันในสังคมเป็นธรรมดาโลก เป็นธรรม
ชาติ และอาจเป็นพลังผลักดันให้สังคมที่คงที่ ซึ่งมี
กลุ่มชนที่คอยระมัดระวังรักษาแต่สภาพเดิมต้องเปลี่ยน
แปลงในทางที่ก้าวหน้าไปกว่าที่เป็นอยู่ก็ได้

ความขัดแย้งในทางความคิด เป็นสิ่งสำคัญ
สำหรับความเจริญทั้งทางปัญญาและชีวิตของมนุษยชาติ
ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการตั้งคำถามต่อสภาพการตั้ง
เดิม ดังเช่นพระพุทธเจ้าได้กระทำในการประกาศ
ศาสนาพุทธ โดยแหวกวงล้อมมาจากประเพณี และ
ความเชื่อดั้งเดิมของสังคมอินเดียโบราณ ได้ช่วยให้
หลักธรรมซึ่งเคยเป็นความเชื่อของคนกลุ่มน้อย กลาย
เป็นดวงประทีปที่ส่องแสงอย่างโชติช่วงชัชวาลไปทุก
แห่งหน

การขัดแย้งนั้นเกิดขึ้นจากการขัดกันระหว่างค่านิยมที่แตกต่างกันอย่างตรงกันข้าม การเลือกรับเอาค่า

นิยมอย่างหนึ่ง หมายถึง การสละละทิ้งหรือไม่นำพา
ต่อค่านิยมอีกอย่างหนึ่ง กระทำชายนายหนึ่งชอบผู้หญิง
ที่สวยและรวย บางทีเป็นการยากที่เขาจะพบหญิงที่
สวยและรวยด้วย ดังนั้นถ้าเขาพึงใจผู้หญิงที่สวยแต่
ยากจน เขาก็จะเกิดความขัดแย้งในใจทันที ในทำนอง
เดียวกัน ถ้าเขาประสบหญิงที่รวยมหาศาลแต่ชั่ว เขา
ก็คงจะมีความบั่นบ่วนทวนใจไม่น้อยทีเดียว

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การที่เราต้องถูกบังคับให้
เลือกเอาค่านิยมอย่างหนึ่งอย่างใดนั้น เป็นเพราะใน
บางครั้งเราไม่อาจใช้ค่านิยม ๒ อย่างที่ขัดกันอย่างมาก
ไปใช้ในเวลาเดียวกัน ควบคู่กันไปพร้อมๆกันได้ เมื่อ
เป็นเช่นนั้นความขัดแย้งก็จะเกิดขึ้น

เมื่อความขัดแย้งก่อตัวขึ้นในสังคมแล้วมีทาง
เลือกปฏิบัติอย่างไร การเผชิญกับความขัดแย้งนั้น
เป็นการตัดสินใจเลือกกระหว่าง การกระทำอย่างค่อย
เป็นค่อยไป กับ การปฏิวัติ การประนีประนอม กับ
การต่อสู้รุกราน หรือการออกกฎหมายห้ามปรามกับ
การแก้ทางอ้อมด้วยการให้การศึกษา

ความขัดแย้ง ไม่ได้เกิดขึ้นจากแนวความคิด

หรืออุตสาหกรรม หรือค่านิยมที่แตกต่างกันเท่านั้น แต่
มักจะเกิดขึ้นจากการที่ผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายไม่ลง
รอยกัน เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วก็อาจเกิดสภาพการได้ ๓
แบบด้วยกันคือ

๑. ฝ่ายหนึ่งตัดตัวเองจากระบบสังคม (ที่ฝ่าย
ซึ่งมีอำนาจอิทธิพลควบคุมอยู่) หรือไม่ก็ถูกขับออก
จากแวดวงของอำนาจหรือระบบ โดยฝ่ายตรงข้ามที่ได้
เปรียบกว่า

๒. ฝ่ายหนึ่งมีมาตรการที่ไม่ว่าจะเป็นการตรง
หรือทางอ้อมที่สามารถบีบบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งตกอยู่
ในภาวะของอำนาจ และปฏิบัติตามความประสงค์ของ
พวกตน

๓. สองฝ่ายประนีประนอมกัน โดยแต่ละฝ่าย
ต่างยอมรับค่านิยมบางอย่างของกันและกัน เพื่อเป็น
การแลกเปลี่ยน และขจัดความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นได้
ถ้าไม่มี 'การประสานประโยชน์'

๔. ฝ่ายหนึ่งอาจดูถูกอีกฝ่ายหนึ่งไปที่ละ
น้อยๆ จนในที่สุดมีการยอมรับค่านิยมของฝ่ายตนโดย
มากหรือโดยสิ้นเชิง

สังคมไทยชอบประนีประนอม ชอบประสาน
ประโยชน์ แต่การประนีประนอมรับค่านิยมบาง
อย่างและไม่รับบางอย่างนั้น เมื่อเวลาผ่านไปนาน
วันเข้าความรุนแรงอาจปะทุได้ง่าย เพราะค่านิยมที่
ตรงกันข้ามย่อมกลับมาขัดกันใหม่ได้ แม้ไว้ในชั้นแรก
จะมีการยอมประสานประโยชน์ก็ตามที่ ปัญหาจึงอยู่ที่
ว่า ความยึดมั่นในค่านิยมนั้นมีมากน้อยเพียงใด ถ้า
เป็นอนุกรรมการ ๆ นั้นมีความยึดหยุ่นเพียงใด

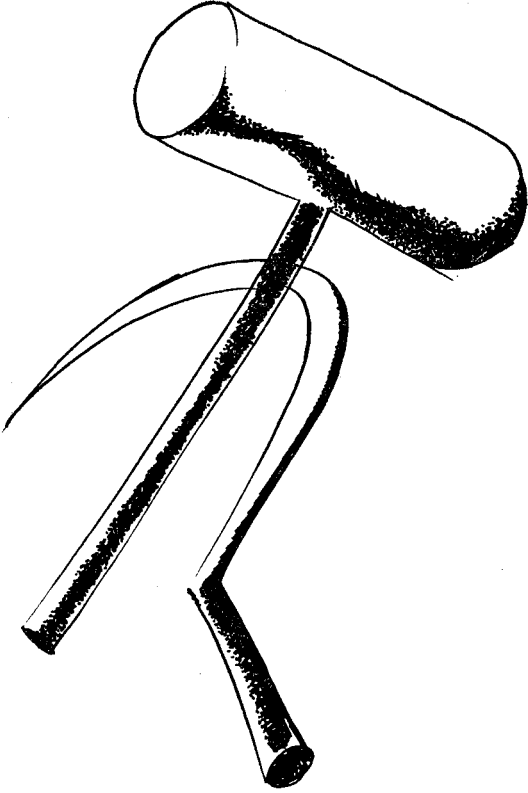
มีข้อแตกต่างระหว่างผู้ที่เป็นอนุรักษ์นิยมและ
ผู้ที่นิยมการปฏิวัติว่าฝ่ายแรกนั้นต้องการรักษาระบบ
และวิธีปฏิบัติที่เป็นมาแต่ดั้งเดิมไว้ ไม่ต้องการความ
ขัดแย้งหรือการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วเด็ดขาด เพราะ
ถือว่าสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้น เป็นมรดกทางสังคมที่
ชนรุ่นก่อนได้ประสบ และเรียนรู้ปรับปรุงมาจนดีอยู่
แล้ว ส่วนฝ่ายหลังนั้นถือว่าความขัดแย้งในสังคมเป็น
สิ่งจำเป็นสำหรับความก้าวหน้า และถ้าคุณค่านิยมของ
สังคมเก่าเป็นเครื่องกีดขวางความจำเป็นแล้ว ก็มีความ
จำเป็นที่จะต้องทำลายล้างโครงสร้างของระบบเก่าเสีย
ใหม่ ไม่ว่าจะต้องใช้กำลังหรือไม่ก็ตาม

ผู้ที่เห็นว่า ความขัดแย้งมีส่วนช่วยให้สังคม
เจริญ เห็นว่าความขัดแย้งไม่เฉพาะแต่เป็นตัวการ
ผลักดันทำให้เกิดค่านิยมใหม่ ๆ สถาบันใหม่ๆ เท่านั้น
หากยังเป็นเครื่องกระตุ้นให้มีการอภิวัฒน์ทางเศรษฐกิจ
และการค้นคิดประดิษฐ์สรรค์อีกด้วย โดยยกตัวอย่าง
ว่า ความขัดแย้งระหว่างสหพันธ์กรรมกรกับนายจ้าง
ในประเทศที่มีการเร่งพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้มีการ
ลงทุนในการค้นหากกรรมวิธีการผลิตใหม่ ๆ ขึ้นโดยไม่
ต้องพึ่งแรงมากนัก และไม่ต้องกังวลอยู่กับการต่อรอง
ในเรื่องขึ้นค่าจ้างกับสหพันธ์กรรมกรบ่อย ๆ

ความขัดแย้งจะทำให้สังคมเจริญขึ้นหรือเสื่อม
ลงก็ตามที แต่เราต้องยอมเผชิญกับความเป็นจริงว่า
สังคมมนุษย์นั้นไม่อาจหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้ ไม่
ว่าจะเป็นภายในตัวบุคคลเอง หรือในความสัมพันธ์
ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ปัญหาขึ้นอยู่กับว่าทำอะไร
จึงจะทำให้ภาวะตึงเครียดที่เกิดขึ้นเป็นไปในทางสร้าง
สรรค์ได้เท่านั้น

ที่ว่าสังคมนิยมนั้นอย่างไร

เมื่อเอ่ยถึงคำว่า “สังคมนิยม” เราต่างก็มีภาพพจน์ต่าง ๆ กัน เพราะคำนี้เป็นคำใหม่และมักจะมีผู้เข้าใจว่าเป็นของอย่างเดียวกับคอมมิวนิสต์เสมอ อย่างไรก็ตามเราจะเห็นได้ว่าสังคมนิยมกับคอมมิวนิสต์นั้นต่างกัน หลักสำคัญของสังคมนั้นน่าจะได้แก่แนวความคิดที่ว่ารัฐควรมีส่วนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ๆ ซึ่งเท่ากับเป็นการเปลี่ยนการที่ยอมให้เอกชนถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และปัจจัยการผลิตทุกอย่างในสังคมตามแบบทุนนิยม มาเป็นการให้ชุมชนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและปัจจัยการผลิตที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตร่วมกัน

พจนานุกรมเวบสเตอร์ได้ให้คำจำกัดความของสังคมนิยมว่า เป็นทฤษฎีทางการเมืองและเศรษฐกิจอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดรูปสังคมเสียใหม่ ซึ่งให้รัฐบาลควบคุมกิจกรรมเศรษฐกิจเพื่อก่อให้เกิดสภาพ

ซึ่งมีการร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน และให้คนที่ทำงานมีโอกาสในชีวิตและได้รับค่าตอบแทนจากการทำงานนั้นโดยเท่าเทียมกัน^๑

อุดมการณ์สังคมนิยม ทำลายอุดมการณ์ประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมในข้อที่ว่า ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้น การปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำโดยเสรีภาพ โดยที่รัฐไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวด้วยนั้นก่อให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบกัน ผู้ที่มีทุน และเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่สำคัญมีอำนาจทางเศรษฐกิจมากกว่าที่อำนาจทางเศรษฐกิจยังตกอยู่ในมือคนเพียงไม่กี่คน การที่จะหวังให้มีความเสมอภาคทางการเมืองหรือให้เกิดความยุติธรรมแก่คนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นคงจะเกิดขึ้นได้ยาก

อย่างไรก็ตาม เมื่อเรากล่าวถึงอุดมการณ์สังคมนิยม เราจะต้องพิจารณาด้วยว่าอุดมการณ์สังคมนิยมแบบไหน ทั้งนี้เพราะอุดมการณ์คอมมิวนิสต์และฟาส-

---

๑ อ้างใน Norman Thomas, *Democratic Socialism: A New Appraisal* (New York 1953)

ซิสต์ก็คือหลักการเข้าแทรกแซงของรัฐในการจัดระบบเศรษฐกิจ และการถือกรรมสิทธิ์ร่วมโดยสมาชิกของชุมชนก็เช่นกัน สำหรับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์และฟาสซิสต์นั้นได้กล่าวไว้แล้ว อุดมการณ์สังคมนิยมที่กำลังพิจารณา^๕คืออุดมการณ์สังคมนิยมแบบประชาธิปไตย (Democratic Socialism) ที่จำเป็นจะต้องบ่งลงไปให้แน่ชัดเช่นนี้ ก็เพราะได้มีผู้หลงผิดไปมากกว่าอุดมการณ์สังคมนิยมกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์นั้นเป็นอย่างมากทีเดียว ดังนั้นเมื่อมีผู้สนับสนุนอุดมการณ์สังคมนิยมจึงมีคนที่ไม่เข้าใจความแตกต่างดังกล่าว ก่อให้เกิดความสับสน และทราบว่าผู้ที่เป็นสังคมนิยมเป็นคอมมิวนิสต์ดังที่เคยปรากฏในเมืองไทย กรณีการเสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมมาแล้ว และประชาธิปไตย^๒ มีส่วนที่คล้ายกันอยู่บ้างในแง่ทฤษฎี เช่นการคำนึงถึงมนุษยธรรม (Humanism) แต่แตกต่างกันในเชิงปฏิบัติ

อุดมการณ์สังคมนิยมอาจกลายเป็นอุดมการณ์คอมมิวนิสต์หรือฟาสซิสต์ไป ถ้าไม่ย่ำค้ำว่าการควบคุมของ

---

๒ สังคมนิยมเกิดขึ้นก่อนมารกซิสต์

รัฐบาลที่มีต่อระบบและการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจ
นั้น จะต้องไปตามมรรคาของอุดมการณ์ประชาธิปไตย
อุดมการณ์สังคมนิยมประชาธิปไตยจะต้องให้มีการแข่งขัน
ขั้นเหลืออยู่บ้างในระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ถึง
แม้ว่าหลักการใหญ่จะสนับสนุนให้มีการร่วมมือกัน (Co-
operation) มากกว่าการแข่งขัน (competition) ก็ตาม
นอกจากนี้ การควบคุมของรัฐบาล (government
control) ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นการที่รัฐเข้าไปเป็น
เจ้าของกิจการทั้งหลายเสียเอง การถือกรรมสิทธิ์ร่วม
ของชุมชนหรือของสังคม (social ownership) นั้น
ไม่ได้หมายความว่าเช่นเดียวกับการที่รัฐเป็นเจ้าของ
กรรมสิทธิ์เสียเอง (government ownership) เสมอ
ไป ชุมชนอาจเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินร่วมกัน
กันโดยรัฐไม่มาเกี่ยวข้องได้ เช่นในระบบสหกรณ์
เป็นต้น (เว้นแต่รัฐจะเข้ามาเป็นผู้จัดสหกรณ์เสียเอง
โดยให้ราษฎรที่ทำงานในสหกรณ์ต่าง ๆ เป็นลูกจ้าง
ของรัฐ อย่างที่หลวงประดิษฐมนูธรรมเสนอไว้ในเค้า
โครงการเศรษฐกิจ)

ในการพัฒนาแนวความคิดทางสังคมนิยมนั้น มักจะมีการถกเถียงและข้อแตกต่างทางความเห็นเรื่องบทบาทของรัฐว่าจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจมากน้อยเพียงใดเสมอ แต่ความเห็นที่ลงรอยกันได้คือการที่รัฐควรเป็นผู้จัดการกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการที่เป็นสาธารณูปการบางอย่าง

ข้อแตกต่างระหว่าง

สังคมนิยมประชาธิปไตยกับคอมมิวนิสต์

๑) คอมมิวนิสต์นั้นต้องการทำลายระบบทุนนิยมโดยการปฏิวัติและสงครามกลางเมือง เมื่อมีอำนาจขึ้นมาแล้วคอมมิวนิสต์จะยึดอำนาจอยู่ตลอดไป สังคมนิยมนี้ยึดมั่นในวิธีการตามรัฐธรรมนูญและขั้นสู่มีอำนาจด้วยการเลือกตั้งมากกว่าทำการยึดอำนาจ เมื่อมีอำนาจแล้วก็ยอมรับว่าไม่ไปอยู่ในตลอดไป แต่จะต้องมีการสับเปลี่ยนอำนาจตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ

๒) ในด้านการถือกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินนั้น คอมมิวนิสต์มองการเปลี่ยนแปลงจากระบบทุนนิยมมา

สู่การถือกรรมสิทธิ์ร่วมโดยมวลชนว่าจะต้องเป็นไป
อย่างสมบูรณ์และกะทันหัน โดยไม่มีการจ่ายเงินค่า
ทดแทนทรัพย์สินที่รัฐยึดมา เพราะคอมมิวนิสต์ถือว่าการ
ถือกรรมสิทธิ์ของระบบนายทุนนั้นไม่แตกต่างกัน
กับการปล้นของ ๆ ประชาชนมา ในทางตรงกันข้าม
นักสังคมนิยมไม่เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงจากทุนนิยมมา
เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมในค้ำบ้จจ่ายการผลิต จะทำการ
อย่างกะทันหันหรือสมบูรณ์ แต่เป็นไปอย่างค่อยเป็น
ค่อยไป นักสังคมนิยมเชื่อว่าควรผนวกเอาบ้จจ่ายการ
ผลิตเข้ามาทีละน้อย เชื่อว่าจะต้องแสดงให้คนทั่วไปเห็น
จริงเห็นจัง ด้วยการปฏิบัติจริง ๆ ให้เห็นประโยชน์ของ
การที่สาธารณชนกับกรรมสิทธิ์ร่วมในอุตสาหกรรม
บางประเภท และถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงการถือกรรม
สิทธิ์ทรัพย์สินจากเอกชนมาเป็นของรัฐก็จะยอมจ่ายค่า
ทดแทนทรัพย์สินให้แก่เอกชนผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สิน
นั้น

คอมมิวนิสต์เปลี่ยนเอาบ้จจ่ายการผลิตทั้งหมด
มาเป็นของรัฐโดยรวมถึงการแจกจ่ายด้วย แต่สังคมนิยม
จะเลือกว่าอุตสาหกรรมหรือการบริการชนิดใดจะ

ถูกเปลี่ยนมือมาเป็นของรัฐอยู่ในการควบคุมของรัฐ ซึ่งอาจเป็นอุตสาหกรรมประเภทที่เป็นการผูกขาด เช่น สาธารณูปโภค (แก๊ส ไฟฟ้า โทรศัพท์) หรือแม้แต่อุตสาหกรรมนั้นมิได้เป็นระบบผูกขาด แต่ถือว่าเป็นความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อระบบเศรษฐกิจของชาติ และมีความจำเป็นทางสังคมที่ไม่ควรปล่อยให้อยู่ในมือเอกชน เช่นอังกฤษนำเอาอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้ามาเป็นของรัฐ เป็นต้น

๓) ข้อแตกต่างระหว่างคอมมิวนิสต์กับสังคมนิยมในทางปรัชญาการเมือง เลนินมีความเชื่อว่า การปฏิวัตินั้นจะต้องทำโดยนักปฏิวัติอาชีพจริง ๆ ผู้สละชีวิต แรงงาน ให้กับงานปฏิวัติเพราะมีความเชื่อเรื่องแรกว่า คนส่วนใหญ่ (คนชั้นกรรมาชีพ) ไม่สามารถจะคิดอะไรเป็นอิสระด้วยตนเองได้ ดังนั้นคนกลุ่มน้อยคือที่ประกอบกันเป็นพวกคอมมิวนิสต์จึงมีหน้าที่ในการนำชนชั้นกรรมาชีพ ในชนกลุ่มน้อยนี้ ยังมีคนกลุ่มเล็กลงไปอีก คือ นักปฏิวัติอาชีพ (professional revolutionaries) จะเป็นผู้วางนโยบายและเป็นผู้นำ

แนวความคิดเรื่องชนชั้นนำ^๕นี้ ฝ่ายสังคมนิยม
ไม่ยอมรับ แต่เชื่อในประชาธิปไตย และการปกครอง
โดยสำคัญ อาศัยเสียงข้างมากเป็นเครื่องตัดสินนโยบาย
และปัญหา มากกว่าที่จะปล่อยให้อยู่ในมือของคนเพียง
ไม่กี่คน

๔) สังคมนิยมเชื่อในการชักจูงใจโดยสันติวิธี
ว่าเป็นวิธีการเดียวที่จะช่วยสนับสนุนโครงการของพวกเขา
คอมมิวนิสต์รู้สึกว่าเป็นการใช้ประโยชน์ที่จะพยายาม
ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยการชักจูง เพราะ
กลไกในการสื่อสาร การศึกษา และการโฆษณาชวน
เชื่อ^๕ นั้นหลายล้วนแต่เป็นของฝ่ายนายทุน และมีอยู่
เพื่อ^๕ คำจุนฐานะของพวกนายทุนทั้ง^๕ นั้น

๕) สังคมนิยมไม่ยอมรับความคิดเห็นของคอม
มิวนิสต์ที่ว่า ทางเลือกในประชาธิปไตยมีอยู่สองข้าง
เท่านั้น คือ ไม่เป็นทุนนิยมเต็มตัวก็จะต้องเป็นการ
รวมกรรมสิทธิ์ไว้เป็นของชุมชนทั้งหมด (full
collectivism) แต่สังคมนิยมถือว่าว่าการเปลี่ยนแปลง
จากระบบทุนนิยมไปเป็นระบบสังคมนิยมนี้มีระยะเวลา
อันเปลี่ยนแปลงที่ยาวนาน และไม่จำเป็นจะต้องเป็น

การที่รัฐยึดเอากรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตทุกอย่างมา
เป็นของชุมชนเสมอไป^๓

สังคมนิยมกับประเทศที่กำลังพัฒนา

ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งที่เคยเป็นและไม่เคย
เป็นอาณานิคมของชาติอื่นมาก่อน มีปัญหาาร่วมกัน
ในการเร่งรัดพัฒนาระบบเศรษฐกิจการเมืองและสังคม
ให้พ้นจากสภาพความยากจนแร้นแค้นในการที่จะทำ
ให้เป้าหมายแห่งการพัฒนานั้นเป็นความจริงขึ้นมา ผู้นำ
ทางการเมืองของประเทศเหล่านี้จะแสวงหาวิธีการที่จะ
นำไปสู่ความเจริญทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วที่สุด วิธีการ
และผลสำเร็จในการเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมของ
รัสเซีย ได้ทำความประทับใจให้กับผู้นำทางการเมือง

๓ ข้อแตกต่างประการสำคัญ ๆ ของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์กับสังคมนิยมนี้ได้จากรายงานของคณะกรรมการวิสามัญซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งขึ้นเพื่อสอบสวนว่า หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ จากการตั้งคำถามของคณะกรรมการ ฯ และคำตอบของหลวงประดิษฐมนูธรรมนี้ เราจะเห็นความแตกต่างระหว่างอุดมการณ์ทั้งสองฝ่ายเป็นอย่างดี ดู สุพจน์ คำนวณระกมล ท่านปรัดกับข้อหาคอมมิวนิสต์ (พระนคร : ประจักษ์การพิมพ์ ๒๕๑๖)

เป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นสภาพชีวิตภายใต้แอก
ของอาณานิคมก่อให้เกิดการแตกกระจายทางสังคม
(social disintegration) อย่างยากที่จะประสานกันได้
การปกครองของอาณานิคมได้ทำลายอำนาจดั้งเดิมของ
สังคมเก่า เช่น การตั้งพนักงานของเจ้าอาณานิคมไป
ปกครองท้องถิ่นต่าง ๆ แทนผู้นำหมู่บ้านที่เคยเป็นศูนย์
กลางอำนาจของชุมชนดั้งเดิม การนำเอาแรงงานจาก
ที่อื่นมาใช้ในการเศรษฐกิจ เช่น อังกฤษนำกรรมกร
อินเดียมาทำงานในพม่าก่อให้เกิดความปั่นป่วนทาง
เศรษฐกิจในหมู่ชาวพม่า การที่เกิดระบบพ่อค้าเงินกู้
ในชนบท ทำให้ชาวนาต้องขายที่ดินและไม่มีที่ทำกิน
ในทางการเมืองอำนาจดั้งเดิมของสถาบันกษัตริย์ถูกทด
แทนโดยการบริหารประเทศของเจ้าอาณานิคม สถาบัน
ทางศาสนา เช่น พระสงฆ์และสถาบันทางการศึกษา
เช่นโรงเรียนพลอยถูกกระทบกระเทือนไปด้วย

สภาพการของประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมเช่น
นี้ ก่อให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการทดแทนสิ่งที่
ถูกทำลายไป เมื่อชาติต่าง ๆ เป็นไทแก่ตัว ความแตก

แยกในทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ทำให้ผู้นำใหม่ต้องประสบกับความยากลำบากในการรวมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการระดมกำลังประชาชนเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการพัฒนาประเทศ

อุดมการณ์ไม่เหมาะแต่สังคมนิยมอย่างเดียวที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองในประเทศเหล่านี้ แต่อุดมการณ์สังคมนิยมได้สร้างความหวังในการพัฒนาประเทศในทางลัด^๔ ผู้นำทางการเมืองทั้งในเอเชียและแอฟริกาหลายคนจึงหันเข้าหาอุดมการณ์สังคมนิยม และพยายามที่จะใช้อุดมการณ์นี้เป็นกุญแจไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและความยุติธรรมของสังคมใหม่

สังคมนิยมที่ถูกนำมาใช้ในประเทศด้อยพัฒนาได้กลายรูปเป็นอุดมการณ์สังคมนิยมแบบต่างๆ ที่ผู้นำทางการเมืองเห็นสอดคล้องต้องกันกับสภาพสังคมและสถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจของชนชาตินั้นๆ ดังนั้นอุดมการณ์สังคมนิยมที่ใช้กันอยู่ในประเทศที่กำลัง

---

^๔ เกี่ยวกับอุดมการณ์ประเทศด้อยพัฒนา ดู David Apter, Ideology and Discontent (New York 1964)

พัฒนา จึงแตกต่างกันไปจากอุดมการณ์ที่รัฐจักกัน
ในยุโรป

ในการประชุมผู้นำแอฟริกาเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๖๒
ผู้นำแอฟริกาพูดถึงถึงอุดมการณ์แบบแอฟริกัน
(African Socialism) ซึ่งสรุปได้ว่าอุดมการณ์นี้จะต้อง
มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง โดยมีพื้นฐานอยู่บนสภาพ
สังคมดั้งเดิมของแอฟริกา มากกว่าที่จะลอกเลียนมาจาก
สังคมนิยมที่ใช้กันอยู่ในยุโรป ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้สภาพ
แวดล้อมต่างกัน อุดมการณ์แบบแอฟริกัน
นี้จะต้องแสวงหาช่องทางที่จะช่วยหล่อหลอมข้อ
แตกต่างระหว่างเอกชนให้กลายเป็นชาตินิยมที่ทรง
พลัง และจะต้องมีการป้องกันไม่ให้เกิดการแบ่งแยก
ชนชั้น นอกจากนี้ อุดมการณ์แบบแอฟริกา
ยังจะต้องนำไปสู่การวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ เพื่อ
ประโยชน์ในการปลุกระดมคนในสังคม เพื่อการเร่ง
รัดพัฒนาประเทศอีกด้วย

อุดมการณ์แบบแอฟริกันยังแตกต่างแยก
สาขาออกเป็นอุดมการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะอย่างออกไป
อีกหลายแบบ ขึ้นอยู่กับแนวความคิดของผู้นำต่าง ๆ

ปรากฏการณ์เช่นเดียวกันนี้เกิดขึ้นในเอเชีย อนุได้นำหลักการในพุทธศาสนาเข้ามาปรับกับสังคมนิยม ชูการ์โน้นำสังคมนิยมแบบตะวันตกมาผสมกับลักษณะพิเศษของชาวอินโดนีเซีย เช่น การช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกัน (gotong rojong) พม่าหลังการยึดอำนาจของเนวินได้ประกาศใช้สังคมนิยมแบบพม่า (The Burmese Way To Socialism) ซึ่งเป็นการผสมผสาน ระหว่างมาร์กซิสม์กับคติทางพุทธศาสนา^๕

สังคมนิยมกับประชาธิปไตย

ได้กล่าวมาแล้วว่าอุดมการสังคมนิยมและอุดมการประชาธิปไตย มีพื้นฐานทางแนวความคิดที่คล้ายกัน แต่ข้อแตกต่างสำคัญอยู่ที่วิธีการที่จะทำให้บรรลุ

---

๕ กู The System of Correlation of Man and His Environment Rangoon : (Rangoon: The Burma Socialist Party, January 1963) รายละเอียดเกี่ยวกับอุดมการสังคมนิยมที่กำลังพัฒนา ดู Anderson, Von der Mehden, and Young, Issues in Political Development และ บัณฑูร อ่อนคำ "ลัทธิสังคมนิยมในประเทศด้อยพัฒนา" ใน รัฐศาสตร์สาร (พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๑๖) หน้า ๑ - ๒๕

ถึงเป้าหมายที่ต้องการ ได้ให้ความเห็นว่าอุดมการ
สังคมนิยมที่เกิดขึ้นเป็นขบวนการซึ่งสามารถมีอิทธิพล
แพร่หลายอยู่ได้^๕ มักจะเกิดขึ้นในประเทศที่มีอุดม
การประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานสำคัญอยู่เป็นเวลานาน
เช่นประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวีย เบลเยียม นอร์เว
เนเธอร์แลนด์ อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และ
อิสราเอล เป็นต้น^๖ อุดมการทั้งสองชนิดต่างต้อง
การที่จะให้มีความเสมอภาคและยุติธรรมในสังคมจัด
ความยากจน และสร้างสังคมที่คนอยู่โดยมีความสุข
สมบูรณ์ ดังนั้นจึงมีผู้กล่าวถึงการผสมผสานอุดม
การสังคมนิยมกับอุดมการประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม
โดยเรียกว่าอุดมการสังคมนิยมเสรี

ดร. จักรทิพย์ นาถสุภา แห่งคณะเศรษฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เสนอความคิดในเรื่องนี้
อย่างชัดเจนในบทความ “พื้นฐานร่วมของสังคมนิยม
เสรี กับ เสรีนิยม”^๗ ดร. จักรทิพย์ ได้ตั้งข้อ

๖ Ebenstein Today's Ism's op.cit., หน้า ๒๔๕ - ๒๔๖

๗ จักรทิพย์ นาถสุภา “พื้นฐานร่วมของสังคมนิยมเสรีกับเสรีนิยม” ใน อุดมการกับสังคมไทย, op. cit. หน้า ๒๐๐ - ๒๑๐

สังเกตว่าความมีพื้นฐานร่วมของอุดมการณ์ทั้งสองนี้ยัง
ไม่ได้รับการเน้นให้เห็นชัดเจน ตรงกันข้ามผู้ปกครอง
และนักการเมืองในประเทศที่กำลังพัฒนา ได้พยายาม
บ่อนความคิดที่ว่าลัทธิสังคมนิยมและเสรีนิยมมีความ
เชื่อในทางตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้เป็นเพราะพลัง
ของอุดมการณ์อนุรักษ์นิยม ได้จงใจวาดภาพให้ระบบ
เสรีนิยมต่อต้านกับสังคมนิยมอย่างเต็มที่ ดร. จักรทิพย์
มีความเห็นว่าสังคมนิยมเสรีกับเสรีนิยม จะต้องหันหน้า
เข้าหากัน โดยฝ่ายแรกคอยสอดส่องมิให้เอกชนใช้เสรี
ภาพของตนจนเกินขอบเขตซึ่งจะเป็นอันตรายแก่สังคม
และฝ่ายหลังคอยสอดส่องมิให้รัฐมีอำนาจมากเกินไป
จนทำลายสิทธิเสรีภาพของเอกชนเสีย การสมานแนว
ความคิดของทั้งสองอุดมการณ์นี้เป็นทางสายกลาง ที่
จะช่วยสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้กับสังคม
โดยเฉพาะสังคมที่กำลังพัฒนาซึ่งมีลักษณะเป็นสังคม
ศักดินาอยู่ และกำลังถูกทำลายโดยตรงจากขบวนการ
คอมมิวนิสต์ ซึ่งไม่สามารถจะมีการประนีประนอมกัน
ได้ และจะต้องลงเอยด้วยการใช้กำลังรุนแรงทำลาย
ล้าง และอาจนำไปสู่การปกครองแบบบังคับของเผด็จ

การไม่ว่าจะเป็นชายจัดหรือชวาจัด ในความเห็นของ ดร. ฉัตรทิพย์ การผั่นกำลังระหว่างอุดมการณ์ทั้งสอง จะต้องเกิดขึ้นโดยเร็ว และได้เรียกร้องให้เกิดอุดมการณ์สังคมนิยมเสรีกับเสรีนิยมขึ้นในประเทศไทย เพื่อท้าทายความคิดอนุรักษนิยมศักดินา ซึ่งครอบงำสังคมไทยตลอดมา

แนวความคิดที่จะนำอุดมการณ์สังคมนิยมมาใช้กับสังคมไทยนี้ ได้เริ่มมีขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยมีหลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นผู้เสนออุดมการณ์ดังกล่าว แต่ในเวลานั้นความเข้าใจในข้อแตกต่างอันเป็นสาระสำคัญ ระหว่างคอมมิวนิสต์กับสังคมนิยมยังมีไม่พอ ประกอบกับพลังหนุนเนื่องของอุดมการณ์อนุรักษนิยมศักดินามีมาก ผู้ประกาศอุดมการณ์สังคมนิยมจึงถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ไป

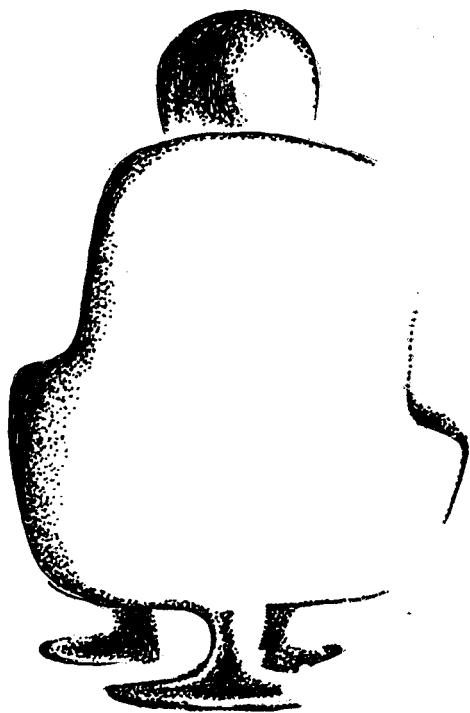
อย่างไรก็ดี อุดมการณ์สังคมนิยมกำลังจะมีบทบาทสำคัญในสังคมไทยทีละน้อย ความสนใจที่จะศึกษาและหาข้อดีจากอุดมการณ์สังคมนิยมเพื่อนำมาใช้แก้ไขปัญหาของสังคมเริ่มมีมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการจัด

การสัมมนาทางวิชาการหน้าพระที่นั่งโดยสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในเดือนพฤศจิกายนของปี พ.ศ. ๒๕๑๕^๘ ซึ่งเป็นการสืบต่อจากการอภิปรายหน้าพระที่นั่งเรื่อง “อุดมการณ์ของชาติ” ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนาโดยเฉพาะ อาจารย์เสน่ห์ จามริก แห่งคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ย้าเรื่องความยุติธรรมทางสังคมว่า เป็นลักษณะสำคัญของอุดมการณ์สังคมนิยม นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงอีกอย่างหนึ่งว่า วิธีการของสังคมนิยมนั้นไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในเรื่องของกรรมสิทธิ์ร่วม หรือให้รัฐบาลเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ทุกอย่าง หากอยู่ที่การควบคุมให้กรรมสิทธิ์อยู่ในฐานะที่ใช้อำนาจในทางเศรษฐกิจเพื่อผลประโยชน์ของสังคม

---

๘ กุ “สังคมนิยมในสังคมไทย” ใน รัฐศาสตร์สาร (พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๑๖) หน้า ๕๙ - ๘๗

**ปัญหาสำคัญของ
เค้าโครงการเศรษฐกิจ
ของนายปรีดี พนมยงค์**

ในบรรดาผู้ก่อการ พ.ศ. ๒๔๗๕ ทั้งหมดชีวิตงานและ
อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ-การเมืองของนายปรีดี พนม-
ยงค์ เป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษามากที่สุด แต่ก็ได้รับความสนใจอย่างเปิดเผยและเป็นธรรมน้อยที่สุด ตั้งแต่
ปี พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นต้นมา ชื่อและเรื่องราวของ “มัน
สมองของคณะราษฎร” ผู้^๕ จะกลายเป็นนิยาย
ปรัมปราที่เล่าต่อกันเป็นทอด ๆ ในหมู่ผู้สนใจศึกษา
ความเป็นมาของการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้ง
สำคัญ เมื่อเกือบ ๔๐ ปีมาแล้ว ความหวาดระแวงต่อ
การถูกกล่าวหาว่าเป็น “คอมมิวนิสต์” จากการ
สนใจศึกษางานชิ้นสำคัญของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่ง
ได้แก่เค้าโครงการเศรษฐกิจของท่านผู้^๕ เป็นข้อจำกัด
ในการวิเคราะห์การปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ และเหตุการณ์
ในเวลาต่อ ๆ มาอย่างยิ่งยวด ผู้ที่ยอมเสี่ยงต่อข้อ

กล่าวหาตั้งกล่าว และได้แหวกวงล้อมของความหวาด
กลัว^๕ออกมาได้ คือ ดร. เตือน บุณนาค ผู้เขียนเรื่อง
“ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส” ซึ่งมีการจัดพิมพ์ขึ้นใน
ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ (เป็นเวลาที่รัฐบาล “ตราไก่” กำลัง
จะสิ้นอำนาจ) บทความของคุณปรีชา อารยะ “เค้า
โครงการเศรษฐกิจ ของนายปรีดี พนมยงค์” (สังคม
ศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๑๓)
จัดได้ว่า เป็นความพยายามก้าวหนึ่งที่จะให้มีผู้ศึกษา
“แผนเศรษฐกิจของไทยฉบับแรก” ^๕นี้กว้างขวางและ
ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ภายหลังจากที่ข้าพเจ้าได้หยิบยกหนังสือ
ของ ดร. เตือน บุณนาค มาวิจารณ์ไว้เมื่อไม่นาน
มานี้^๖

ความพยายามของคุณปรีชา อารยะ ในการศึกษา
เรื่องราวดังกล่าว เป็นสิ่งที่น่าสรรเสริญในวงวิชาการ
ขณะที่คนรุ่นใหม่หันมาสนใจเค้าโครงการเศรษฐกิจ

---

๖ คือ บทความหนังสือ ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ของ ดร. เตือน
บุณนาค ในวารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔
(ตุลาคม ๒๕๑๒) บทความดังกล่าวพิจารณาเค้าโครงการ
เศรษฐกิจ ของนายปรีดี พนมยงค์ ในด้านของการปฏิบัติตาม
แผน (plan in plementation) ซึ่งแตกต่างไปจากบทความ
ของคุณปรีชา อารยะ ในสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับที่อ้างถึง

ของนายปรีดี พนมยงค์ อีกครั้งหนึ่งแต่มีน้อยคนที่ได้อ่านเอกสารฉบับนี้อย่างละเอียดและทำการวิเคราะห์หลักการต่าง ๆ ในเค้าโครงนี้ได้อย่างถึงแก่นแท้ ซึ่งเห็นจะเป็นเพราะว่า “สมุดปกเหลือง-ปกขาว” ตามที่นิยมเรียกเค้าโครงการเศรษฐกิจ ของนายปรีดี พนมยงค์ กับพระบรมราชวินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวหาอ่านได้ยากมากกว่าอย่างอื่น

คุณปรีชา อารยะ ประสบความสำเร็จในการสนับสนุนหลักการของนายปรีดี อย่างไม่ยากเย็นนัก ทั้งนี้เพราะได้กระทำไป “โดยไม่ต้องบิดเบือนข้อเท็จจริงแต่ประการใด” พร้อมกันนี้ คุณปรีชา ได้แสดงความเสียใจไว้ว่า บทบาทและวิธีการของผู้ที่ต้องการรักษาผลประโยชน์ส่วนตนเอาไว้ ที่แสดงออกมาด้วยด้วยการทำลายชื่อเสียงของผู้ที่กระทำอันขัดกับผลประโยชน์ของตนว่าเป็นแดงบ้าง เป็นซ้ายบ้าง เป็นพวกที่ไม่รักชาติบ้าง ฯลฯ ยังติดมาจนถึงปัจจุบันซึ่ง “. . . . ปราชญ์ทั้งหลายจะพูดอะไรกระทบกระทั่ง หรืออาจจะขัดผลประโยชน์ของผู้มีอิทธิพลแม้ว่าความคิดของตนจะบริสุทธิ์ จะเป็นไปในการสร้างสรรค์

ก็มักจะสมยอมกับวิธีการอันไร้เกียรติเช่นนี้ จะเห็นได้
 ว่าใครประณามประชาธิปไตยได้อย่างโก้เก๋เผด็จร่อน
 เท่าไรยิ่งดี และถ้าประณามหลวงประดิษฐ์ ฯ หรือ
 นายปรีดี ด้วยก็ยิ่งดีใหญ่ เพราะจะแสดงว่าเป็นบุคคล
 ที่ไม่เป็นภัยต่อสังคม ไร้ใจได้แน่ . . . ” สภาพการ
 เช่นนี้ น่าจะแสดงให้เห็นว่าในหมู่ “ปราชญ์” ที่คุณ
 ปรีชากล่าวถึงนั้นยังมีได้มีความเป็น “ปราชญ์” ที่แท้
 จริง ในเมื่อการพิจารณาถึงความคิดเห็นของบุคคล
 หนึ่งๆ “ปราชญ์” เหล่านี้ยังมีอคติอยู่มากแม้ในหน้า
 หนังสือพิมพ์ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นหนังสือพิมพ์
 ของ “ปัญญาชน” นั้น อคติที่มีต่อนายปรีดีก็ยิ่งปรากฏ
 อยู่อย่างเด่นชัด ในทำนองเดียวกันก็ไม่อาจจะปฏิเสธ
 ได้ว่า ฉันทาคติของบุคคลอีกหลายคนที่มีต่อนายปรีดี
 ก็ยังมีอยู่จนทำให้เขาเหล่านั้นยอมรับเอาความคิดเห็น
 บางประการของนายปรีดีอย่างไม่คำนึงถึงข้อโต้แย้งของ
 บุคคลอื่นที่มีต่อเค้าโครงการเศรษฐกิจฉบับนั้น เสียเลย
 ที่เดียว คุณปรีชา อารยะ เป็นบุคคลหนึ่งที่ยังไม่
 สามารถขจัดฉันทาคตินี้ออกไปได้ ในเมื่อคุณปรีชาเอง
 ก็ยอมรับว่า ข้อเสนอต่างๆ ของนายปรีดีนั้น มีทั้งที่

คืออย่างปฏิเสธไม่ได้ และทั้งที่อ่อนในทางปฏิบัติ แต่
ขณะเดียวกัน คุณปรีชาก็ได้กล่าวว่า “ส่วนข้อดี หรือ
ข้อโต้แย้งอื่น ๆ นั้นไม่จำเป็นต้องมาเสียเวลาเขียน
เพราะมีนักวิชาการทั้งเก่าและใหม่ได้บรรยายไว้ ดั่งน้ำ
ท่วมทุ่งในที่อื่น ซึ่งคงหาได้ไม่ยากนัก”

ว่าที่จริงเหตุผลต่างๆ ที่คุณปรีชามาสนับสนุน
หลักการของนายปรีดีนั้น เป็นเหตุผลที่น่าเชื่อถือและ
คล้อยตามด้วยอย่างมาก หากข้อความข้างต้นของคุณ
ปรีชาทำให้ผู้เขียนต้องตั้งใจสงสัยว่า คุณปรีชาเองนั้น
อาจมี intellectual arrogance ไม่น้อยไปกว่านาย
ปรีดี พนมยงค์เท่าใดนัก การที่มีผู้วิจารณ์เค้าโครง
การเศรษฐกิจของนายปรีดีในทางที่ตรงกันข้ามกับ ดร.
เดือน บุนนาค หรือศิษยานุศิษย์คนอื่น ๆ ของท่าน
“อาจารย์” นั้น มิได้หมายความว่าผู้วิจารณ์เหล่านั้น
บิดเบือนข้อเท็จจริง หรือจะต้องยอมตัวตกเป็นทาส
ของอิทธิพลของกลุ่มผู้มีผลประโยชน์ใด ๆ ไม่ ตรงกัน
ข้าม เค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดีเมื่อแรกเริ่ม
นั้น นายปรีดีเป็นผู้ร่างคนเดียว และต้องการให้ผู้อื่น
ยอมรับเค้าโครงการของตนทั้งหมดทุกข้อ ฉะนั้น

บรรดาลูกศิษย์ของนายปรีดีที่ได้ยกย่องท่านเป็นปรมา-
จารย์ผู้รอบรู้สารพัดเสียแล้ว เมื่อท่านทำการร่างเค้า
โครงการเศรษฐกิจขึ้นนั้นจึงถือเป็นงานและความคิด
ของคน ๆ เดียว ซึ่งมีความเชื่อมั่นว่าความคิดนี้จะ
ต้องถูกต้องเสมอไป ในยุคก่อนมีคำพังเพยว่า “เจ้า
ว่างาม ก็ว่างามไปตามเจ้า” ต่อมาในสมัยที่นายปรีดี
กำลังเฟื่องฟูนั้น เรื่องก็เข้าทำนองว่า “ท่านอาจารย์
ว่างาม ก็ว่างามไปตามท่าน” เช่นกัน ผู้เขียนไม่เคย
ศิกใจสงสัยในความหวังดีของนายปรีดี ที่มีต่อประ-
ชาชนชาวไทยทั้งมวลก่อนที่จะทำการปฏิวัติและหลัง
ทำการปฏิวัติเลยแม้แต่น้อย กิจกรรมที่นายปรีดีได้
เป็นผู้ริเริ่มและปฏิบัติจนเป็นผลดีแก่ประเทศ เช่นการ
แก้ไขสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่ไทยมีไว้กับนานาชาติ ให้มี
ความเสมอภาคมากขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ การจัดตั้ง
ขบวนการเสรีไทยและการยึดมั่นในหลักการปกครอง
แบบประชาธิปไตย โดยมีรัฐสภาและมีการต่อสู้กัน
ทางการเมือง ภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญ ๆ ล ๆ
ล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องยืนยันความตั้งใจดีของนายปรีดี
พนมยงค์ ที่ผู้มีใจเป็นธรรมไม้อาจจะปฏิเสธได้เลย

สำหรับเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้น ก่อให้เกิดการขัดแย้งกันมาก และทำให้คณะราษฎรต้องแตกแยกกัน ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลส่วนมากที่มาวมกันเพื่อทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น ไม่มีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกันที่ทุก ๆ คนจะยึดถือเป็นหลักปฏิบัติภายหลังการปฏิวัตินั้นได้ อนึ่ง ก่อนที่จะเกิดการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีผู้คิดการอยู่หลายคน และคนเหล่านี้ได้มีการติดต่อเป็นครั้งคราวด้วยความยากลำบาก แม้ในระยะเวลาที่ใกล้วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ผู้ก่อการแต่ละกลุ่มก็ยังไม่รู้ว่าใครบ้างที่จะทำการร่วมกัน ส่วนคณะราษฎรนั้นถือว่าได้เกิดขึ้นภายหลังวันที่ ๒๔ มิถุนายนแล้ว พระประศาสน์พิทยายุทธ ผู้ร่วมก่อการคนหนึ่งได้เล่าว่า “อันที่จริงใครคงไม่ทราบว่าตัวนักปฏิวัติฝ่ายทหารบก ทหารเรือ และฝ่ายพลเรือนนั้นยังหาได้พบกันไม่ เราไม่รู้มาแต่ก่อนทั้ง ๆ ที่จิตใจตรงกันมานานแล้ว เปรียบเสมือนเชื้อเพลิงเป็นชินกับไฟ ซึ่งถ้าได้พบกันเข้าแล้วเมื่อใดก็จะลุกพริบขึ้นในทันที”^๑ แม้ว่าฝ่ายทหารซึ่งมีพระยาพหลฯ

๑ จารัต สุขุมวัฒน์ แผนการปฏิวัติ : เล่าโดย พล.ต. พระประศาสน์พิทยายุทธ (พระนคร : โรงพิมพ์รัฐภักดี ๒๔๙๑) หน้า ๔๖ - ๗

พระยาทรงสุรเดช และพระประศาสน์ ฯ จะได้เริ่ม
 ปลุกปั่นทหารในการฝึกภาคอบรมนักเรียนนายร้อยปี
 ๒๔๗๔ ที่ราชบุรี และได้นายทหารผู้ใหญ่อีกคนหนึ่ง
 คือ พระสิทธิเรืองเดชพล เข้ามาร่วมเป็นร่วมตาย
 ด้วยแล้ว กว่าฝ่ายทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน
 จะได้มาพบกันก็ราว ๆ ปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๔ (ในสมัย
 นั้นปีใหม่เป็นวันที่ ๑ เมษายน เพราะฉะนั้น ปลายปี
 ๒๔๗๔ คือประมาณ เดือนกุมภาพันธ์และมีนาคม การ
 ปฏิวัติเกิดขึ้นเมื่อต้นปี ๒๔๗๕ คือ เดือนมิถุนายน)
 ในการพบครั้งแรกนี้ทั้งสามฝ่ายได้ส่งหัวหน้าเข้ามา
 ประชุมกัน โดยมีนายประยูร ภมรมนตรี (ขณะนั้นรับ
 ราชการที่กรมไปรษณีย์โทรเลข) เป็นผู้ประสานงาน
 และได้มีการตกลงกันเฉพาะในหลักการใหญ่ ๆ เท่านั้น
 คือ “เราจะปกครองแบบประชาธิปไตยแท้ มีสภาผู้
 แทนราษฎรมีอำนาจสูงสุด ผู้แทนที่ราษฎรเลือกเพื่
 กันขึ้นมาจริง ๆ ตกลงกันในวิธีแบ่งอำนาจนิติบัญญัติ
 ไว้แก่สภาผู้แทนราษฎร อำนาจบริหารไว้แก่คณะ
 กรรมการบริหารและอำนาจศาลให้เป็นอำนาจอิสระที่
 แท้จริง” ๒

๒ เล่มเดียวกัน หน้า ๔๘

จุดสำคัญที่มีผลต่อเนื่องมาถึงข้อขัดแย้งเกี่ยวกับเค้าโครงการเศรษฐกิจ ของนายปรีดี ในหมู่คณะราษฎรก็คือ ในระยะก่อนการปฏิวัตินั้น ฝ่ายทหารไม่ได้ให้ความสนใจในด้านหลักการของคณะปฏิวัติมากกว่าการที่จะยึดอำนาจให้สำเร็จลงไป ฝ่ายทหารได้มอบงาน “ทางหนังสือ” ให้แก่นายปรีดีทั้งหมด นับตั้งแต่การร่างรัฐธรรมนูญ การบ่าวประกาศโฆษณา และการตั้งสภาผู้แทนราษฎร^๓

จริงอยู่ความจำเป็นที่ตองจะแบ่งแยกหน้าที่กันจะต้องมี แต่เนื่องจากคณะทหารมีพวกพ้องมากกว่าฝ่ายพลเรือนและจะเป็นพลังสำคัญในการดำเนินการปกครองประเทศภายหลังการปฏิวัติต่อไปด้วย จึงเป็นเรื่องสำคัญที่คณะทหารจะต้องมีความนิยมเลื่อมใสในอุดมการณ์ของฝ่ายพลเรือนอันมีนายปรีดีเป็นหัวหน้าด้วย การยึดมั่นในอุดมการณ์ร่วมกัน นอกเหนือไปจากความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองจากระบบเก่าให้เข้าสู่ระบบใหม่^๕ จะเป็นเชื้อที่ทำให้ “ไฟ” ของการปฏิวัติร่วมกันของฝ่ายทหารและพลเรือนลุก

๓ เล่มเดียวกัน หน้า ๘๐ - ๑

กระพืออยู่ได้โดยไม่มีวันดับ แต่ประสบการณ์ทางการเมืองของไทยที่เป็นมา ได้แสดงให้เห็นชัดว่า โฟนั้นได้ลุกขึ้นจริงแต่ก็ได้มอดไหม้หมดไปชั่วพริบตา เนื่องจากการรวมตัวของผู้ก่อการ ๒๔๗๕ นั้น มิได้มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ยอมรับนับถือกันทั่วไป การที่ฝ่ายทหารได้มอบให้นายปรีดีไปร่างคำประกาศของคณะราษฎรมานั้น ปรากฏว่าทหารหลายคนไม่พอใจที่นายปรีดีได้ใช้ถ้อยคำที่รุนแรงและประณามราชวงศ์จักรีอย่างไม่เป็นธรรมหลายประการ นอกจากนั้นในหมู่ทหารและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่สมัยนั้น ยังมีผู้ที่เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชหฤทัยเป็นประชาธิปไตยอยู่มาก ๑ ความไม่พอใจในตัวนายปรีดีจึงเกิดขึ้นในหมู่ทหารชั้นผู้ใหญ่บางคน เช่น พระยาทรงสุรเดชเป็นต้น ส่วนในกลุ่มทหารชั้นรองๆ ลงมา เช่น หลวงพิบูลสงครามนั้นความสนิทสนมและความเชื่อถือในภูมิปัญญาของนายปรีดียังคงมีอยู่

นายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะหัวหน้าฝ่ายพลเรือนนั้น ต้องประสบความลำบากในการเสนอแนะ

---

๑ เล่มเดียวกัน หน้า ๕๗

แนวทางในการดำเนินการปกครองของประเทศมาก
ในสมัยที่ประชาชนทั่วไปยังไม่มี ความรู้ ความเข้าใจ
และความเคยชินต่อระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย
ประชาชนก็มีสภาพเหมือนผู้อยู่นอกวงการเมือง
ซึ่งกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองเท่านั้นที่จะต่อสู้
กัน โดยการต่อสู้นั้นไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงปัจจัย
ทางก้ำนราษฎร เนื่องจากการสำนึกทางการเมือง และ
ประชามติอันจะพึงมี จากข้อสนับสนุนนโยบายอย่าง
หนึ่งอย่างใดของรัฐบาลหรือฝ่ายค้านรัฐบาลยังมีไม่
แพร่หลายเท่าที่ควร ฉะนั้นความเป็นความตายของ
ระบบใหม่จึงตกอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายทหาร
กับฝ่ายพลเรือน ในขณะปฏิวัติเองความพยายามของ
นายปรีดี ในการที่จะเสนอนโยบายต่าง ๆ ตลอดจน
การต่อสู้ด้วยกติกากการเมืองตามระบบรัฐสภาต้องล้ม
เหลว เนื่องจากฝ่ายทหารเริ่มเข้าใจว่า ตนอาจมีอำนาจ
อยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่ง “กำลังสมอง” ของฝ่ายพลเรือน
อีกต่อไป ในด้านพลเรือนนั้นเมื่อทหารเริ่มเล่นกติกาก
นอกแบบ มีการรัฐประหารกันบ่อย ๆ ก็ไม่อาจหวัง
ให้ประชาชนสนับสนุนฝ่ายตนได้ เนื่องจากประชาชน

ส่วนใหญ่เป็นเพียง “ผู้ดู” ในสังเวียนการเมืองตั้ง
ได้กล่าวมาแล้ว

แม้ว่านายปรีดี พนมยงค์ จะได้รับการยกย่อง
ว่าเป็น “มันสมอง” ของคณะราษฎรก็ตาม แต่ยังมี
มีกลุ่มบุคคลในคณะราษฎรและนอกคณะราษฎรที่ได้
รับเชิญมาเป็นรัฐบาลชุดแรก บางกลุ่มไม่ยอมรับ
อำนาจหรือฐานะของนายปรีดี ให้เกินเลยไปกว่าผู้
ร่วมกิจการ หรือผู้ที่มีความคิดริเริ่มดีคนหนึ่งเท่านั้น
ฉะนั้นผู้ที่มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศขณะนั้น
จึงไม่จำเป็นว่าจะต้องมีอุดมการณ์ทางการเมืองตรงกับ
นายปรีดี ทุกรายไป

ข้อเสนอของนายปรีดี ในเค้าโครงการเศรษฐกิจ
ก็จึงถูกคัดค้าน ไม่เฉพาะจาก “ระบบเก่า” ซึ่ง
เป็นฝ่ายที่อาจจะขาดผลประโยชน์ไปเท่านั้น แต่ยังมี
บุคคลในคณะราษฎรเองซึ่งไม่มีผลประโยชน์กับระบบ
เก่าแต่ก็ไม่เห็นชอบด้วยกับเค้าโครงฯ นั้นอีกหลายคน
คุณปรีชา อารยะ เขียนว่า “เค้าโครงการเศรษฐกิจ
ของนายปรีดีนั้น เสียงของฝ่ายที่จะขาดผลประโยชน์
ได้ทำการคัดค้านอย่างหนักแน่นและรุนแรง โดยไม่

ยอมที่จะพิจารณาถึงความผิดชอบที่เลวของหลักการ โดยแท้จริง” โดยประเด็นสำคัญของฝ่ายที่ค้านมีอยู่ว่า

๑. ข้อเสนอของนายปรีดี มีลักษณะเป็นระบบ บอลเชวิค

๒. ความยากลำบากนานาประการจะอุบัติขึ้น หากนำมาใช้

๓. จะเป็นภัยต่อประเทศชาติ เพราะประเทศมหาอำนาจตะวันตกเขาเกลียดกลัวระบบ บอลเชวิค และอาจตัดสัมพันธ์ไมตรีกับไทยได้

๔. ประชาชนพอใจในสิ่งที่มีอยู่แล้ว ตั้งแต่เดิมมายังไม่ปรากฏว่ามีคนอดตาย “แม้แต่สุนัขตามวัดก็ปรากฏว่ายังไม่อดตาย” จึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะบังคับให้สละอิสรภาพที่เคยมีมา เพื่อเข้าไปอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจดังที่รัฐบงการ

นอกจากนี้ คุณปรีชา อารยะ ยังได้แสดงความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า “นายปรีดี ได้เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจมาก็ด้วยประสงค์ที่จะให้มีการพิจารณากันในหลักวิชา อะไรก็รับเอาไว้ อะไรที่มีเหตุผลควรปฏิเสธก็เลิกไปได้ แล้วจึงค่อยมาคิดถึงรายละเอียด

ว่าจะทำอะไรต่อไป แต่ปรากฏว่าแทนที่จะได้รับการ
ต้อนรับในฐานะเป็นข้อเสนอในหลักการ กลับถูกโต้
แย้งคัดค้านอย่างรุนแรงที่สุดจากเหล่าอภิสิทธิ์ชน ที่เห็น
ว่าฐานะพิเศษของตนจะต้องสูญสลายไปโดย “ปวโรณา
ตนเป็นผู้คัดค้านในนามของผู้รักสิทธิและเสรีภาพของ
ราษฎร ทั้ง ๆ ที่เขาเหล่านั้นก็คือพวกที่กินและเล่น
อยู่บนหัวของราษฎรนั่นเอง ”

ความเห็นของคุณปริชา อารยะ ที่ได้สาธยายไว้
อย่างเผ็ดร้อนชวนฟังนี้ ผิดข้อเท็จจริงที่สำคัญไปหลาย
ประการ ก่อนอื่นผู้เขียนใคร่แสดงความกระจำแก่ผู้ที่ไม่
เคยอ่าน “สมุตกเพลิง - ปกขาว” ว่า ประเด็น
สำคัญ ๔ ประเด็นของ “ฝ่ายค้าน” ที่คุณปริชา
อารยะ ยกมานั้น เป็นพระบรมราชวินิจฉัยของพระ
บาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งข้อความที่ว่า
“แม้แต่สุนัขตามวัดก็ยังไม่อดตาย” นั้น เป็นส่วนหนึ่ง
ของพระบรมราชวินิจฉัยพระราชวิจารณ์ ในข้อนี้ ออก
จะเป็นการเสียคตินายปรีดี อยู่มาก จะเรียกว่าเป็น “การ
ตีฝีปาก” ถกเถียงกันในฐานะบุคคลสองคนที่ไม่เห็น
ตรงกันก็ว่าได้ และยกตัวอย่างในทำนองเสียคตินี้ เพื่อ

เป็นการตอบรับคำเสียดสีของนายปรีดี ในเค้าโครง
การเศรษฐกิจ หลายตอนด้วยกัน ดร.เถื่อน บุนนาค
ได้ให้ความเห็นว่า “เมื่อโทสะจริตเข้าครอบงำ ความ
เผ็ดร้อนก็ถูกนำมาใช้ นำมาเยาะเย้ยกัน หาประโยชน์
อันใดมิได้เลย” และในการยกตัวอย่างขึ้นเปรียบเทียบ
ท่านปรีดีว่า “พลเรือนจะแค้นแค้นลำบาก” สมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านก็รับสั่งว่า “สุนัขตามวัด
ก็ปรากฏว่าไม่อดตาย” ๑

อย่างไรก็ดี คำประชดประชันถากถางกันนี้ หาใช่
ใช้สาระที่คุณปรีชา อารยะ จะหยิบยกมาตั้งเป็น theme
ขอบทความใหม่ พระบรมราชวินิจฉัยอื่น ๆ ที่มีเหตุ
ผลไม่แพ้กับนายปรีดี ก็มีอีกหลายข้อ ส่วนนั้นคุณ
ปรีชา อารยะ ไม่ได้กล่าวถึงไว้ โดยละเอียดและให้
ความเป็นธรรมเท่าที่ควร เช่นเรื่องแรงงานสูญไปและ
พวกหนักโลก มีพระบรมราชวินิจฉัยว่า “แรงงาน
สูญไป ๔๐% จริงอยู่เวลานี้ราษฎรของเราทำงาน ๖
เดือนแล้วหยุดเสีย ๖ เดือน และถ้าสามารถจัดให้
ราษฎรมาทำงานเพิ่มอีก ๖ เดือน ที่ทิ้งว่างเสียได้นั้น

---

๑ ดร.เถื่อน บุนนาค ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส หน้า ๓๔๔ -
๓๕๐

แล้ว ก็เกิดประโยชน์เป็นอันมาก ช้อนไม่มีใคร
เถียง แต่วิธีที่จะทำให้ราษฎรทำงานที่เหลืออีก ๖ เดือน
นั้น เวลาน้อย่าลืมน่าเรามีอะไรชักชวนหรือสอน
ให้เขาทำอะไรเลย ถ้าได้มีการชักชวนหรือแนะนำ
แสดงตัวอย่างแล้ว บางทีราษฎรก็คงจะพยายามทำตาม
เป็นส่วนมาก คงยังไม่จำเป็นแน่ที่รัฐบาลจะเข้าแย่ง
ราษฎรทำงานและเกณฑ์ราษฎรมาเป็นลูกจ้าง เพราะ
การที่จะจัดให้ราษฎรมาทำงานให้แก่ราษฎรตั้งขึ้นได้
โดยรัฐบาลมีอำนาจเต็มที่จะสั่งอะไรก็ได้ในเวลากำหนด
เท่าใดก็ได้ตั้งแผนขึ้นแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะทำได้
ก็คงต้องถึงใช้การบังคับกันอย่างหนัก . . . ฟังนี้ว่าการ
เป็นคนบังคับเขา กับเป็นคนถูกบังคับต่างกัน
ทางความเห็น ทางความคิดของคนทั้งสองประเภท
ต่างกันมากทีเดียว” ๒

เหตุที่ผู้เขียนต้องยกพระบรมราชวินิจฉัยมาอ้างไว้
อย่างยืดยาวนี้ ก็ด้วยความประสงค์จะชี้ให้เห็นว่า ความ
คิดของคุณปรีชา อารยะ กับนายปรีดี พนมยงค์ ที่
เหมือนกันอย่างมากที่สุดอย่างหนึ่งตั้งอยู่บนสมมติฐาน

๒ เล่มเดียวกัน หน้า ๒๒๑ - ๒๒

ว่า ใครก็ตามที่คัดค้านเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้น เป็นเหล่าอภิสิทธิ์ชนที่เห็นว่า “ฐานะพิเศษของตน จะต้องสูญสลายไป พิจารณาตนเป็นผู้คัดค้านในนามของผู้รักสิทธิและเสรีภาพของราษฎร ทั้ง ๆ ที่เขาเหล่านั้นก็คือ พวกที่กินและเล่นอยู่บนหัวของราษฎรนั่นเอง” นั้น เป็นความคิดที่แคบและเป็นการสรุปเร็วจนเกินไป ผู้เขียนมีความเห็นว่าการคัดค้านเค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีตินั้น มิใช่อยู่ที่ว่า ฝ่ายนายปรีตีต้องการให้ราษฎรมีความสุขสมบูรณ์ และฝ่ายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว “ต้องการกินและเล่นบนหัวราษฎร” แต่เป็นข้อขัดแย้งกันในด้านหนทาง (means) ที่จะนำไปสู่จุดหมาย (ends) เดียวกันมากกว่า ความแตกต่างกันในกลวิธีที่จะบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนี้ เกิดจากอคติทางการเมืองที่แตกต่างกัน แม้ว่านายปรีตีจะได้แถลงว่าโครงการที่จะเขียนขึ้น ไม่ใช่หลักคอมมิวนิสต์เพราะมีทั้งทุนนิยม (Capitalism) และสังคมนิยม (Socialism) รวมกัน^๑ และโดยส่วนรวมแล้ว นายปรีตีถือว่า นโย

---

๑ เล่มเดียวกัน หน้า ๑๕๘

บายของตนเดินแบบสังคมนิยมผสมเสรีนิยม (Liberalism) ก็ตามที่ แต่ความเชื่อทางการเมืองของนายปรีดีนั้นเป็นแบบมาร์กซิสม์ (Marxism) แน่نون ผู้เขียนไม่ได้กล่าวหาว่านายปรีดีเป็นคอมมิวนิสต์ แต่อยากจะชี้ให้เห็นว่า ปรัชญาทางการเมืองของนายปรีดีนั้นเป็นมาร์กซิสม์ ซึ่งก็ไม่ใช่ของเสียหายอะไร แต่แนวความคิดนี้จะมีอิทธิพลต่อหลักการและสมมติฐานต่างๆ ในเค้าโครงการเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก

เค้าโครงการเศรษฐกิจ ของหลวงประดิษฐฯ ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดทางการเมืองของผู้ร่างเท่ากับข้อเขียนในสมัยต่อ ๆ มา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง *ความเป็นอนิจจังของสังคม* (พระนคร : สำนักพิมพ์เกวียนทอง พ.ศ. ๒๕๐๐) ซึ่งในหนังสือเล่มนี้ นายปรีดี พนมยงค์ พยายามที่จะเทียบเคียงพุทธปรัชญากับมาร์กซิสม์ โดยกฎแห่งอนิจจังของพุทธศาสนา มาเทียบกับกฎไตรโคธะเลคติก หรือที่นายปรีดีใช้คำว่า "ประติการ" ซึ่งได้แก่การศึกษาพิจารณาถึงข้อขัดแย้งภายในแก่น อันเป็นสาระ โดยเฉพาะของสิ่งทั้ง

หลาย ^๒ นายปรีดีเห็นว่า สังคมทุกประเภทย่อมมี
ประติการ มีสถานะที่ตรงกันข้ามอยู่ทั่วไปที่ปะทะกัน
เช่นสถานะใหม่กับสถานะเก่า พลังใหม่กับพลังเก่า
ความคิดใหม่กับความคิดเก่า เป็นต้น ประติการใน
สังคมก่อให้เกิดพลังงานความเคลื่อนไหวของสังคม ดัง
นี้ประติการกับกฎแห่งอนิจจังจึงเป็นกฎเดียวกัน ^๓

การขัดแย้งกันภายในสังคมนั้น เกิดขึ้นจากตัว
ระบบที่มีความขัดแย้งอยู่ในตัวของมันเองและสังคม
จะมีวิวัฒนาการเป็นขั้น ๆ ไป นายปรีดีกับมาร์กซ
เห็นพ้องต้องกันว่า “ตามปกติของสังคมส่วนมากนั้น
ต่อจากระบบปฐมสหการแล้ว มนุษยสังคมนั้นเข้าสู่ระบบ
ทาส (slave system) ต่อจากระบบทาสก็เข้าสู่ระบบ
ศักดินา (feudal system) ต่อจากระบบศักดินาก็เข้าสู่
ระบบธนาทุนภาพ หรือ ระบบทุน (capitalist system)
และต่อจากระบบธนาทุนภาพก็มีหลายสังคมที่เข้าสู่ระบบ
สังคมนิยมหรือสังคมนิยม (socialism)”^๔ นายปรีดี

---

๒ ทลวงประดิษฐ์มุนธรรม ความเป็นอนิจจังของสังคม (พระ-
นกร : สำนักพิมพ์เกวียนทอง, ๒๕๐๐) หน้า ๑๐๒

๓ เล่มเดียวกัน หน้า ๑๙ และ ๑๐๓

๔ เล่มเดียวกัน หน้า ๕๑

มีความเห็นว่า ระบบศักดินาคำเนนคู่กันไปกับระบบ
ทาส และให้ข้อสังเกตไว้ว่า “ระบบทาสในสังคมไทย
นั้น ได้อยู่คู่เคียงกับระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มา
เป็นเวลานาน”^๒ นายปรีดีลิมที่จะนึกถึงความจริง
ที่ว่า ระบบเก่านี้ อาจมีความเปลี่ยนแปลงในตัวของ
มันเองในทางที่ดีได้ ฉะนั้น แม้ว่าระบบทาสจะอยู่
เคียงคู่กับระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มานานก็จริงอยู่
แต่ระบบทาสก็ได้เลิกหมดไปในสมัยสมบูรณาญาสิทธิ
ราชย์ เช่นกัน

ความคิดของนายปรีดี ที่เป็นรากเง้าในเค้า
โครงการเศรษฐกิจ มีอยู่ ๓ ประการด้วยกันคือ

๑. ระบบเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ทางการ
ผลิต เป็นเครื่องกำหนดระบบการเมือง และ
ความสัมพันธ์ทางการเมือง ฉะนั้นการเปลี่ยน
แปลงทางการเมืองจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่มีการ
เปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจ และความ
สัมพันธ์ทางการผลิตเสียก่อน อย่างไรก็ตามไม่
มีการปฏิวัติ (revolution) ใดที่จะเปลี่ยน

---

๒ เล่มเดียวกัน หน้า ๔๒

ความสัมพันธ์การผลิตได้ในทันใดทุกอย่าง

๒. ถ้าสถาบันและระบบการเมือง (กายาพยพ) ได้ดำเนินให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ทางชีวิตของสมาชิกแห่งสังคมนั้น (ชีวะปัจจัย) โดยไม่ล่าช้าจนเกินไปนักแล้ว สังคมก็เปลี่ยนไปตามวิถีวิวัฒน์ (evolution) ที่มีใช้การปฏิวัติอย่างรุนแรง (revolution) นายปรีดีเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เกิดขึ้นเพราะกายาพยพของสังคมเปลี่ยนแปลงล่าช้าเกินสมควรกว่าการเปลี่ยนแปลงทางชีวะปัจจัยของสังคม^๓
๓. อำนาจของรัฐเป็นเครื่องมือของวรรณะ (ชนชั้น) ที่ปกครองในสังคมที่สมาชิกแบ่งออกเป็นวรรณะต่าง ๆ ฉะนั้นวรรณะที่ปกครองสังคมจึงใช้อำนาจรัฐเพื่อประโยชน์แก่วรรณะส่วนรวมของสังคม การแบ่งอำนาจเป็นสามส่วนตามแบบฉบับของระบบรัฐธรรมนูญ เป็นการ

---

๓ เล่มเดียวกัน หน้า ๙๖

แบ่งในแบบพีธเท่านั้น แท้จริงแล้วอำนาจอยู่ที่บุคคลผู้มีอำนาจใช้กลไกในการปกครองและที่เป็นตัวกลไกนั้น

เมื่อพิจารณาแนวความคิดของนายปรีดีจากข้อเขียนข้างต้นแล้ว จึงพอที่จะเห็นได้ว่า ในส่วนลึกนั้น นายปรีดีคิดแตกต่างกับผู้ก่อการ ๒๔๗๕ คนอื่น ๆ มาก นายปรีดีเชื่อแน่ว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ นั้น จะสมบูรณ์ได้ ก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ซึ่งย่อมหมายถึงการทำลายล้างอำนาจทางเศรษฐกิจของผู้เป็นชนชั้นเจ้าสมบัติในระบบเก่าเสียก่อน แต่นายปรีดีก็ฉลาดพอที่จะไม่เขียนไว้ในเค้าโครงการเศรษฐกิจว่าจะริบที่ดินมาเป็นของรัฐหมด แต่สัญญาว่ารัฐบาลจะซื้อที่ดินจากราษฎรและจะจ่ายพันธบัตรให้แทน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในค้ำนปัจจุบัน และความสัมพันธ์ทางการผลิตนั้นเปลี่ยนมือจากบุคคลกลุ่มน้อยที่เป็น “เจ้าสมบัติ” ก็จริง แต่ไม่ใช่เปลี่ยนไปให้ประชาชนส่วนใหญ่ หากมอบให้กับรัฐซึ่งแท้ที่จริงแล้วก็จะมาเป็น “เจ้าสมบัติ” แทน “เจ้าสมบัติ” ในระบบเก่านั้นเอง

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การศึกษาเค้าโครงการเศรษฐกิจ ของนายปรีดี พนมยงค์ หรือพระบรมราชวินิจฉัย ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่พิจารณาถึงแนวความคิดชั้นพื้นฐานของทั้งสองฝ่ายจากเอกสารฉบับอื่น ๆ อาจทำให้เราเห็นภาพแต่เพียงด้านเดียว และยังหยิบยกเอาคำประชดประชันมาถือเป็นสาระสำคัญด้วยแล้ว เท่ากับว่าเราไม่ได้รู้อะไรเพิ่มเติมเลย ผู้เขียนเห็นว่า เรื่องความเป็นอนิจจังของสังคม ของนายปรีดีทำให้เรามีความเข้าใจในแนวความคิดทางการเมืองของนายปรีดีชัดเจนขึ้น และเอกสารรัชกาลที่ ๗ เรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะ พระราชบัญญัติองคมนตรี พ.ศ. ๒๔๗๐ บันทึกการประชุมสภากรรมการองคมนตรี และการประชุมเสนาบดีสภา ตลอดจนการประชุมอภิรัฐมนตรีในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๖๙ - ๒๔๗๕ จะช่วยให้เราเข้าใจในแนวความคิดทางการเมือง ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดีขึ้นกว่าที่จะอ่านจากพระบรมราชวินิจฉัยแต่เพียงอย่างเดียว การจัดตั้งสภากรรมการองคมนตรีของพระบาทสมเด็จพระ-

ปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๐ เป็นก้าวแรกของการเตรียมการที่จะให้มีสภาผู้แทนราษฎร เป็นความพยายามที่จะปรับสถาบันทางการเมือง (ซึ่งนายปรีดีเรียกรวมอยู่ใน กายาพยพ ของสังคม) ให้เข้ากับความต้องการของประชาชน (นายปรีดีเรียกว่า ชีว-บัจจย) อย่างไรก็ตาม นายปรีดียังคิดว่าการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงยังไม่รวดเร็วพอ จึงได้เกิดการปฏิวัติเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ ภายหลังจากได้มีการร่างรัฐธรรมนูญการปกครองสยามชั่วคราว ๒๔๗๕ เสร็จเรียบร้อยแล้ว และนายปรีดีได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ เพื่อขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ประกาศใช้ได้นั้น นายปรีดีได้กราบทูลว่า ธรรมนูญฯ นี้ได้ดำเนินการตามรอยพระบาทเป็นแบบคล้าย ๆ กับพระบัญญัติ-องคมன்றี^๑

ที่ผู้เขียน^๒ในเรื่องความแตกต่างกันระหว่างวิธ-การที่จะนำมาซึ่งความสุขสมบูรณ์ให้กับประชาชนนั้น

---

๑ รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีในบทความของผู้เขียนเรื่อง การเตรียมการพระราชทานรัฐธรรมนูญของ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งกำลังจะมีการพิมพ์เผยแพร่ในเร็ว ๆ นี้

ก็เพื่อที่จะชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงอีกข้อหนึ่งว่า การที่คุณ
ปรีชา อารยะ กล่าวว่่าเค้าโครงการเศรษฐกิจ ของนาย
ปรีดี ไม่ได้รับการต้อนรับในฐานะเป็นข้อเสนอใน
หลักการนั้นอาจจะเป็นการ “บิดเบือนข้อเท็จจริง”
ของคุณปรีชา อารยะ เองก็เป็นไปได้ และประเด็น
คัดค้าน ๔ ประการที่คุณปรีชา อารยะ ได้หยิบยก
มาจากพระบรมราชวินิจฉัยนั้น เสมือนหนึ่งว่าคุณ
ปรีชา อารยะ จะบิดข้อเท็จจริงว่า การคัดค้าน
เค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นมี พระบาทสมเด็จพระ-
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กับกลุ่ม “ระบบเก่า” (ซึ่งเป็น
ผู้ใดบ้าง คุณปรีชา อารยะ ไม่ได้พูดไว้แต่กล่าวแบบ
“เหวียงแห่” ไปทั้งหมด) แต่เพียงพวกเดียวกันก็ได้
ที่ถูกต้องต่อความเป็นจริงแล้วกลุ่มที่อยู่ใน “ระบบ-
ใหม่” คือ คณะราษฎรด้วยกันเองนั้นแหละ ก็ได้
คัดค้านเค้าโครงการเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ถ้าฟัง
พระบรมราชวินิจฉัยฉบับเดีวนั้น ไม่อาจจะมีผล
ทำให้นายปรีดีต้องออกไปต่างประเทศชั่วคราว (แต่
ไม่ได้ตกระกำลำบากเท่าไร เพราะรัฐบาลให้ค่าตอบแทน
บิลละพันปอนด์) และทำให้เกิดการแตกแยกกัน

ในขณะราชฎ์ได้ หลักฐานนี้มีเขียนอยู่และมีรวม
อยู่ในหนังสือของ ดร. เคือน บุนนาค ที่คุณปรีชา
อารยะ ได้แนะนำให้ “ผู้ต้องการศึกษาประวัติของ
เมืองไทยในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุด”
อ่านเสียด้วย เป็นที่น่าเสียใจว่าคุณปรีชา อารยะ ได้
ละเว้น (โดยจงใจหรือเพราะไม่ได้อ่าน ผู้เขียนไม่อาจ
ล่วงรู้ได้) ไม่กล่าวถึง

ในบันทึกการประชุมกรรมการการพิจารณา
เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ณ วังปารุสกวัน เมื่อ
วันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น ผู้เข้าประชุม
ซึ่งส่วนมากเป็นผู้ก่อการ ๒๔๗๕ ได้มีความเห็นแตก-
แยกออกเป็นสามฝ่ายคือฝ่ายที่สนับสนุน เค้าโครงการ
เศรษฐกิจ ฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายที่คัดค้านฝ่ายหนึ่ง และผู้
ที่ยังไม่มีความคิดเห็นเด็ดขาดว่าเป็นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
การคัดค้านเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้น เกิดจากความ
คิดเห็นที่แตกต่างกันในหลักการปฏิบัติ นายปรีดีต้อง
การให้ประกาศใช้โครงการเลยทีเดียว แต่ผู้เข้าร่วม
ประชุมบางท่านเห็นว่า ควรจะประกาศเป็นขั้น ๆ ไป
ต้องสอนราษฎรเป็นขั้น ๆ ไป พระยาราชวังสนซึ่ง

เป็นขุนนางใน “ระบบเก่า” เห็นชอบด้วยในหลักการ
แต่ขอให้รัฐบาลค่อย ๆ ประกาศ เพื่อไม่ให้ราษฎร
ตกใจ และต้องให้ราษฎรมีความเข้าใจในเจตนารมณ์
ของรัฐบาลเสียก่อน ส่วนนายปรีดีนั้น อยากให้ผล
ของกัลปพฤกษ์^๕ ตกถึงมือประชาชนโดยเร็ว จึงเห็น
ว่าราษฎรของไทยนั้นเปรียบเสมือนเด็ก จะต้องมีการ
บังคับกัน ทั้งในทางตรงและทางอ้อม ม.จ. สกล
วรรณากร (เชื้อพระวงศ์ ซึ่งตามธรรมเนียมเป็นผู้มี
ผลประโยชน์เกี่ยวกับที่ดินมาก) สนับสนุนเค้าโครง
การเศรษฐกิจของนายปรีดีอย่างเต็มที่ แต่พระยา
มโนปกรณ์นิติธาดา (ขุนนางในระบบเก่า) ^๕ชี้ให้เห็น
ว่าในทางปฏิบัติจะต้องมีปัญหามาก แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธ
ความรับผิดชอบในอันที่จะนำมาซึ่งความเจริญแก่ประ
เทศชาติ ด้วยเหตุผลว่ายากลำบากเท่านั้นเอง ดังคำ
ปรารภของพระยามโนปกรณ์ ฯ ตอนหนึ่งว่า

“มีหลายครั้งที่เราเห็นว่างาน^๕ถูก แต่แล้วอาจ
กลับเป็นผิดไปได้ ความเห็นของข้าพเจ้าในเวลานี้ถือ
ว่าเราทำไม่ได้ทั้งหมด (ไม่ได้ปฏิเสธว่าทำไม่ได้เสียเลย
ทำได้แต่เพียงบางส่วนเท่านั้น - หมายเหตุของผู้เขียน)

ชาติผู้ชำนาญ ชาติประกัน และชาติความนิยมของ
คนทั่วไป เพราะข้องใจว่าราษฎรคงไม่มีความนิยมใน
โครงการนี้ ถ้าเราประกาศโครงการออกไป ในเมื่อ
เขาไม่มีความยินยอมแล้ว มันก็เป็นผลร้าย และต้อง
ดูว่าประชาชนเขามีความรู้สึกเพียงใด เช่นเรื่องเล่าสื่อ
ต่าง ๆ เพียงเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ ประชาชน
ยังสงสัย . . . แต่ถ้าเราประกาศแต่เพียงขยายสหกรณ์
ประเภทเครดิตแบบช่วยชาวนา หรือขยายร้านสหกรณ์
อย่างนี้พอทำได้”^๑

ถ้าใครก็ตามที่ได้ฟังความเห็นข้างต้น ของ
พระยามโนปกรณ ๖ แล้วเหมาเอาว่า พระยามโน-
ปกรณ ๖ ก็เป็นตัวแทนของระบบเก่าอีกผู้หนึ่งที่ต้อง
การคัดค้านแก่โครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี โดย
ไม่คำนึงถึงความสุขสมบูรณ์ของประชาชนแล้ว ก็อยาก
จะแนะนำให้ไปหาหนังสือพิมพ์และเอกสารเก่า ๆ ที่
เกี่ยวกับการประชุมกรรมการองคมนตรีในสมัยราชา
ธิปไตย (พ.ศ. ๒๔๗๐-๗๕) ว่าบทบาทและความคิด
เห็นของพระยามโนปกรณนิติธาดา นั้นมีอย่างไรก่อน

---

๑ คร. เดือน บนนาค ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส หน้า ๑๘๖-๗

เปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ นั้น บุคคลที่เป็น
กรรมการองคมนตรีทำหน้าที่เป็นเสมือนผู้แทนราช-
ฎร คอยเป็นปากเสียงแทนราชฎรในสมัยเมื่อยังไม่มี
สภาผู้แทนราชฎรตามระบอบการปกครองแบบประชา-
ธิปไตยที่แท้จริงนั้น นอกจากพระยาเทพหัสดิน พระยา
โกมารกุลมนตรี ม.จ. สิทธีพร กฤดากร และผู้อื่นอีก
หลายท่านแล้ว ยังมีพระยามโนปกรณ ๗ รวมอยู่ด้วย
จะนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว คณะ
ราชฎรจึงได้เชิญกรรมการองคมนตรี ผู้มีความใฝ่ใจ
ในการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่เห็นแก่ความสุข
ของราชฎรที่แท้จริง มาเป็นกรรมการราชฎรด้วย
หลายท่าน และให้พระยามโนปกรณ ๗ เป็นประธาน
กรรมการราชฎรด้วย

โดยสรุปแล้ว ความเห็นของกรรมการพิจารณา
เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติซึ่งได้ประชุมกันก่อน
ที่จะนำเค้าโครงการ ๗ นั้นขึ้นทูลเกล้าถวายพระบาท
สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว แบ่งแยกออกเป็นสอง
ฝ่าย ซึ่งผิดความคาดหวังของนายปรีดี ซึ่งคาดว่า

ที่ประชุมจะตกลงกันอย่างแน่นอนเด็ดขาดไปเลยว่า จะ
รับหลักการในเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นทั้งหมด ความ
เห็นของผู้เข้าร่วมประชุม ๑๔ คน ไม่ได้เป็นเอกฉันท์ว่า
จะรับเค้าโครงการ ฯ นั้นทั้งหมดทีเดียว ซึ่งทำให้นาย
ปรีดีร้อนใจมาก ดังที่ได้กล่าวว่า “จะเอาอย่างไหน
ฝ่ายหนึ่งไม่เอาเลยคือลิวเบอร์ล และทำแล้วแต่โอกาส
จะเพิ่มเติมบ้าง แต่อีกฝ่ายหนึ่งทำทั้งหมด ความเห็น
ของพระยามโนปกรณ ๖ รับส่วนย่อยของโครงการ แต่
ไม่มีนโยบาย เช่น ตั้งโรงสี จะตั้งอย่างลิวเบอร์ลก็ได้
โซเซียลลิสต์ก็ได้” พระยาทรงสุรเดชจึงได้ชี้แจงให้
นายปรีดีเข้าใจว่า การประชุมครั้งนี้ไม่ได้มาตกลงกัน
เพียงแต่มาแสดงความคิดเห็นชั้นหนึ่งก่อน แล้วส่งความ
เห็นนั้นไปยังผู้ก่อการ แล้วเสนอกณะรัฐมนตรีต่อไป

ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า นายปรีดีต้องการให้ประกาศ
ใช้เค้าโครงการเศรษฐกิจ ตามร่างเดิมโดยไม่เปลี่ยนแปลง
หลักการใดๆ เลย แต่กรรมการพิจารณาเค้าโครง
การฯ บางคนเห็นว่าไม่ควรจะประกาศใช้ทั้งหมด และ
ควรจะประกาศแต่เพียงบางส่วน เช่น เรื่องการสหกรณ์
เป็นต้น เมื่อนายปรีดีไม่ยอมจะประนีประนอมที่

ประชุมจึงตกลงว่า หากรัฐบาลไม่เห็นด้วยกับเค้าโครงการเศรษฐกิจ ถ้านายปรีดียังไม่ยอมเปลี่ยนแปลงหลักการบางอย่าง และงตเว้นไม่ปฏิบัติการบางอย่างแล้ว ก็ให้ประกาศในนามของตนเอง จะได้ไม่มีผู้เข้าใจผิดว่ารัฐบาล (หมายถึงคณะราษฎร) จะทำอย่างนั้น เพราะจะได้รู้กันว่า นายปรีดีไม่ใช่เป็นผู้ชักขาดในคณะรัฐมนตรี^๑

ภายหลังการประชุมครั้งนั้นแล้ว นายปรีดีได้จัดพิมพ์เค้าโครงการเศรษฐกิจตามร่างเดิม จึงได้เกิดมีพระบรมราชวินิจฉัยขึ้น และคณะรัฐบาลจำต้องส่งนายปรีดี ออกไปอยู่ในยุโรป เสียเป็นการชั่วคราว ฉะนั้นในการพิจารณาศึกษาเค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี เพื่อดูว่าใครเป็นฝ่ายค้าน ด้วยเหตุประการใดบ้างนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องดูลำดับเหตุการณ์และข้อเท็จจริงอื่น ๆ ดังได้กล่าวมาโดยละเอียดแล้ว ประกอบด้วย หาใช้ศึกษาจากการอ่านเค้าโครงการเศรษฐกิจ และ พระบรมราชวินิจฉัย แล้วนำเอามาเปรียบเทียบกันเท่านั้น การกระทำเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิด

---

๑ ดร. เกื้อน บุนนาค ท่านปรีดีรัฐบุรุษอาวุโส หน้า ๑๔๔

“การบิดเบือนข้อเท็จจริง” โดยผู้ต้องการศึกษาไม่
รู้ตัวได้เหมือนกัน

ผู้เขียนอยากจะขอเสนอความเห็นเกี่ยวกับเค้า-
โครงการเศรษฐกิจ ซึ่งคุณปรีชา อารยะ ไม่ได้พิจารณา
ไว้โดยจะยกอรรถาธิบายของ ดร. เตือน บุณนาท ที่มี
ต่อความจำเป็นในการวางโครงการเศรษฐกิจ ก่อนที่
จะพิจารณาหลักการบางประการของเค้าโครงการ-
เศรษฐกิจ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็น “จุดอ่อน” ของ
แผนที่จะนำมาใช้ปฏิบัติต่อไป ดร. เตือนให้ความเห็น
ว่าการวางแผนเศรษฐกิจไม่ใช่เรื่องของลัทธิใดลัทธิหนึ่ง
โดยเฉพาะ การวางแผนเศรษฐกิจภายหลังสงครามโลก
ครั้งที่สองนั้นมีผู้มีความเห็นแตกแยกออกเป็นหลาย-
แนวด้วยกัน ที่สำคัญ ๆ ก็มีระหว่างผู้นิยมวางโครงการ
ในทางเศรษฐกิจกับผู้นิยมให้การเศรษฐกิจเป็น ไปของ
มันเอง (พวกเสรีนิยม) โดยฝ่ายแรกนั้นเห็นว่า รัฐ
เป็นตัวคุมการผลิตกับการวิภาคให้สมดุลงบมีสัดส่วน
ต่อกัน สำหรับฝ่ายหลังนั้นเห็นว่าตลาดเป็นตัวคุมได้
อย่างไรก็ตาม การควบคุมของรัฐนั้น มิใช่ที่จะเข้า
มาทำการเศรษฐกิจแทนเอกชนทั้งหมด และพวกที่

นิยมให้รัฐเข้าควบคุมเป็นตัวกระทำในการเศรษฐกิจเสียเองมิใช่จะเลิกล้างตัวกลไกตลาดเสียเลยทีเดียว รวมทั้งได้ยอมรับว่า การเศรษฐกิจโดยมีองค์การเป็นศูนย์กลางการวางแผนนั้นจะต้องมีตัวกลไกมีตัวบุคคลที่จะวางแผนให้ได้ และจะต้องมีตัวบุคคลผู้ปฏิบัติตามแผนโครงการที่วางไว้นั้นอย่างดี ข้อความตอนนี้นั้น นับว่าสำคัญยิ่ง ในการที่เราจะนำไปพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจ ของนายปรีดีอีกทีหนึ่ง เนื่องจากตามเค้าโครงการนี้ รัฐจะมีบทบาทในการเศรษฐกิจอย่างมาก จะมีการประกันสังคมให้ราษฎรเป็นข้าราชการเป็นลูกจ้างของรัฐ และที่สำคัญที่สุดซึ่งผู้เขียนไม่ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้เลย ก็คือการเสนอระบบการรวบรวมในบทที่ ๒ หัวข้อ “แรงงานเสียไปเพราะจัดการเศรษฐกิจไม่เหมาะสม” ในบทนี้ นายปรีดีเสนอว่าแรงงานที่ใช้ในการประกอบเศรษฐกิจของไทยยังเปลืองไปโดยใช่เหตุ ชาวนาแยกกันทำนา เลี้ยงควาย ไถ หว่าน เกี่ยวข้าว และต้องหาอาหารเอง จึงให้ความเห็นว่า “ถ้าชาวนา รวมกันทำก็อาจประหยัดแรงงานลงได้ . . . การบ้าน

---

๑ เล่มเดียวกัน หน้า ๔๒๑

เช่นอาหารก็จะรวมกันทำได้เหมือนกัน เช่นสโมสร
หรือร้านจำหน่ายอาหารที่วันหนึ่ง ๆ มีคนมารับอาหาร
หลายสิบคน และอาจใช้คนปรุงอาหารเพียงคนเดียว
หรือสองคนก็ได้” และ “ตั้งนั้นแรงงานในการทำ
อาหารในการเลี้ยงกระบือ ฯลฯ นั้น เมื่อชาวนารวม
กันทำแล้ว ก็จะประหยัดได้อีกมาก และแรงงานที่
ยังเหลืออยู่ ก็จะนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการประกอบ
การเศรษฐกิจที่เรายังขาดอยู่ ถ้าปล่อยให้เอกชนต่าง
คนต่างทำอยู่เช่นนี้ตลอดไปแล้ว การประหยัดแรงงาน
ก็ย่อมจะมีไม่ได้” นอกจากนี้ นายปรีดียังแนะนำให้
ใช้เครื่องจักรกลในการเกษตร เพื่อประหยัดแรงงาน
อีกด้วย (บทที่ ๓ แรงงานที่เสียไปโดยไม่ใช้เครื่อง
จักรกล)

เมื่อพิจารณาเหตุ เค้าโครงการเศรษฐกิจนี้โดย
ละเอียดแล้ว จะเห็นว่าผู้ร่างมิได้คำนึงถึงปัญหาในการ
ที่จะนำเอาโครงการไปปฏิบัติเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
มิได้เล็งเห็นว่า การบริหาร (administration) และ
ตัวผู้บริหาร (personnel) นั้นเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่ง
ของการวางแผนและนำเอาแผนไปใช้ปฏิบัติ (plan

implementation) ประสบการณ์ของประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายที่มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจได้แสดงให้เห็นแล้วว่า การขาดผู้มีความรู้ความชำนาญในสาขาต่างๆ โดยเฉพาะการเกษตร และนักบริหารที่เป็นนักพัฒนานั้นเป็นเครื่องจำกัด ทำให้แผนของประเทศเหล่านั้นต้องประสบความล้มเหลวไปอย่างน่าเสียดาย รายงานขององค์การอิกาพีและของประเทศที่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น อินเดีย ปากีสถาน ไทย ฯลฯ ต่างให้ความเห็นเป็นเสียงเดียวกันว่า การปฏิบัติตามแผนนั้นเป็นของยากมาก ทั้งนี้เพราะขาดนักบริหารที่สามารถ ทร. เตือนเองก็ได้กล่าวไว้ในตอนหนึ่งว่าในสมัย ๒๔๗๕ นั้น มีคุณทวี บุญยเกตุ ที่สำเร็จเกษตรมาจากอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นคนแรก คนไทยที่สำเร็จเกษตรมาจากฟิลิปปินส์ก็มีบ้างแต่น้อย ส่วนที่สำเร็จจากสหรัฐฯ นั้นเข้าใจว่ายังมี^๑ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วย่อมทำให้ผู้อ่านสงสัยว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจนี้จะนำไปปฏิบัติได้อย่างไร ในเมื่อเขาขาดกำลังคนเช่นนี้ สิ่งที่เป็นโครงการที่ย้า

---

๑ เล่มเดียวกัน หน้า ๓๔๕

ความสำคัญของรัฐให้เข้าควบคุมเศรษฐกิจ แม้แต่
การเกษตรด้วยแล้วยังจะประสบปัญหามากขึ้น มีผู้
คาดคะเนว่าในสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ๆ
นั้น เรามีข้าราชการประมาณ ๘ หมื่นคน ส่วนผู้
เชี่ยวชาญต่างประเทศที่เราเคยใช้ในสมัยรัชกาลที่ ๕
และ ๖ นั้น ล้วนแล้วแต่ทำหน้าที่ทางการให้คำแนะนำ
ก้านกฎหมาย และการปฏิบัติราชการโดยทั่วๆ ไป
ทั้งสิ้น โดยเป็นอธิบดีกรมต่างๆ เสีย ๑๓ คน ผู้ช่วย
อธิบดีหรือเทียบเท่า ๒๓ คน เป็นผู้ตรวจการถึง ๖๙ คน
ส่วนสถาปนิกวิศวกรสาขาต่างๆ (รวมวิศวกรรถไฟ)
มี ๔๖ คน ผู้เชี่ยวชาญทั่วไป การต่างประเทศ การ
คลัง และการเกษตรมีเพียง ๖ คน^๑ จะเห็นได้ว่า
ประเทศไทยในสมัยตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ - ๖ - ๗ นั้น
ระบบการบริหารราชการไทย ยังมีลักษณะเป็นการ
รักษากฎหมายและความสงบเรียบร้อยโดยทั่วๆ ไป
(Law and order) มากกว่าอย่างอื่น แต่ตามเค้า
โครงการเศรษฐกิจนั้น เราจะต้องกระโดดข้ามขั้นเลย
ทีเดียว เพราะข้าราชการไทยที่จะอยู่ภายใต้ระบบ

^๑ Siffin, The Thai Bureaucracy., หน้า ๙๗

เศรษฐกิจแบบสังคมนิยมและมีการประกันสังคมเช่นนี้ จะต้องมีบทบาทเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก รัฐจะมีรายได้พอเพียงหรือไม่ การเกษตรแบบนารวมจะเป็นผลดีต่อผลิตผลและประสิทธิภาพในการผลิตของชาวนาไทยหรือไม่ อนึ่ง การเกษตรนั้นไม่เหมือนกับการอุตสาหกรรมในข้อที่ว่า ในการเกษตรมีข้อแตกต่างทั้งในด้านการผลิตและกรรมวิธีการผลิตมากกว่ากรรมวิธีการผลิตในการอุตสาหกรรม ดินฟ้าอากาศแต่ละแห่งต่างกันมาก เงินที่เราจะนำไปซื้อเครื่องจักรจากต่างประเทศจะหามาจากไหน เมื่อรายได้สำคัญของประเทศส่วนใหญ่มาจากสาขาเกษตร การที่จะใช้นโยบายให้รัฐเข้าควบคุมการเกษตร มีระบบนารวมจ่ายเงินเดือนให้ราษฎรนั้น จะทำให้ชาวนามี incentive ในการผลิตมากขึ้นเพียงใด ประสบการณ์ของรัสเซียและพม่าชี้ให้เห็นว่าผลิตผลทางการเกษตรต่ำลงอย่างมาก ทำให้รัฐบาลโซเวียตต้องยอมให้ชาวนาของตนมีที่ดินแปลงเล็กๆ ปลุกพืชพันธุ์ธัญญาหารไปขายหารายได้พิเศษ ซึ่งปรากฏว่าชาวนาส่วนใหญ่ก็ละเลยงานของนารวม (Kolkhoz) และนาของรัฐ (Sovn-

akhoz) หันมาให้ความสนใจแก่ที่ดินแปลงเล็ก ๆ
ของตนมากกว่า ส่วนพม่านั้นประกาศใช้นโยบายสังคมนิยมแบบพม่า The Burmese way to Socialism แต่
ปัจจุบันนี้คนพม่าอดอยากลงกว่าแต่ก่อน และที่เคย
ส่งข้าวออกนอกประเทศได้ปีละหลาย ๆ ล้านตันนั้น
ปัจจุบันผลิตผลได้ต่ำลงอย่างมาก

นายปรีดี พนมยงค์ กล่าวว่าในส่วนที่เกี่ยวกับการประกอบกิจการเศรษฐกิจนั้นย่อมต้องอาศัยที่ดินแรงงานและทุน แต่มิได้รวมผู้ประกอบการไว้ด้วย ทั้งนี้
อาจเป็นเพราะว่าในความคิดของ นายปรีดี นั้น รัฐจะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเสียเอง โดยมีราษฎรเป็น
ลูกจ้าง หากได้คิดไม่ว่าการประกอบกิจการเศรษฐกิจบางอย่างนั้น การหากำไรเป็นมูลเหตุจูงใจที่สำคัญยิ่งใน
การที่จะทำให้บุคคลแต่ละคนพยายามประกอบการ
เศรษฐกิจให้ดีที่สุด จริงอยู่กิจการบางอย่างที่เกี่ยวกับ
ความเป็นอยู่ของราษฎรโดยตรง ซึ่งรัฐจะต้องเข้ามา
ควบคุม ก็ทำเป็นรัฐวิสาหกิจ เช่นการไฟฟ้าการรถไฟ
ฯลฯ ได้ แต่รัฐจะเข้าควบคุมการเศรษฐกิจเสียหมด
โดยมีราษฎรเป็นลูกจ้างนั้น ทำให้เกิดการประกอบกิจการ

แบบระบบราชการ ซึ่งน่าจะเป็นผลเสียมากกว่าผลดี
ข้อเสนอในส่วนที่เกี่ยวกับแรงงานที่เสียไปเพราะ
จัดการเศรษฐกิจไม่เหมาะสมนั้น ผู้ร่างเค้าโครงการฯ
ต้องเปลี่ยนไม่เฉพาะแต่ระบบเศรษฐกิจ แต่จะมีผล
กระทบไปทำลายล้างระบบครอบครัวและสังคมดั้งเดิม
ของชาวชนบทไทย ซึ่งประกอบเป็นพลเมืองส่วนใหญ่
ของประเทศด้วย การทำนาของชาวนาไทยเรานั้นเป็น
ภาพสะท้อนการใช้ชีวิตของคนไทยตามท้องถิ่นชนบท
ที่รักความเป็นอิสระ แต่ นายปรีดีมีความเห็นว่า
ชาวนาต่างคนต่างทำไม่ประหยัด จะให้รวมกันแบบ
ระบบคอมมูนนั้น จะเป็นผลให้การผลิตตกต่ำลงมาก
กว่าที่เคยเป็นเสียมากกว่า ชีวิตชนบทและการประกอบ
การเกษตร เช่นการทำนานั้นไม่เหมือนชีวิตในสังคม
อุตสาหกรรมที่ให้คนงานมีโรงครัวรวม มีการจัด
ระเบียบการทำงานต่าง ๆ ให้เข้าที่และใช้ได้ทุกวัน
(Standardized work) การตัดสินใจในวงการอุตสาหกรรม
ชั้นอยู่กับบุคคลเพียงไม่กี่คน แต่การตัดสินใจ
จะทำอะไรเกี่ยวกับการเกษตรนั้นขึ้นอยู่กับบุคคลเป็น
จำนวนล้านๆคน นายปรีดีคงเล็งเห็นความยากลำบาก

ในการที่จะชักชวนให้ชาวนาเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อกรรมวิธีการผลิต ตลอดจนการใช้ปุ๋ยและเครื่องจักรกลต่างๆจึงต้องการให้มีการรวมที่นาหลายๆแห่ง เพื่อความสะดวกในการสั่งการของรัฐนั่นเอง แต่มิได้คำนึงถึงผลกระทบทางสังคมที่จะเกิดขึ้น เช่นการให้ชาวนาหลายๆครัวเรือนมาทำอาหารรวมกัน มีเวลาอาหารเหมือน ๆ กันนั้น เป็นการจัดระเบียบให้ชาวนามีชีวิตเหมือนคนงานในโรงงาน แต่ชาวนาไทยนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันในทางส่วนตัวและความผูกพันในครอบครัวมาก การที่กำหนดให้คนมารับประทานอาหารร่วมกันนั้นทำให้ขจัดความสัมพันธ์ทางครอบครัวไปด้วยในตัว อันจะมีผลกระทบต่อการทำงานของบุคคลเหล่านั้นด้วย

ฉะนั้น การที่เค้าโครงการเศรษฐกิจไม่ได้ถูกนำมาใช้ในสมัยแรก ๆ นั้น ไม่เป็นที่น่าเสียดายแต่ประการใด ทั้งนี้เพราะความสามารถ (capacity) ของรัฐบาลในสมัยปี ๒๔๗๖ นั้นมีไม่พอเพียงกับงานที่เค้าโครงการเศรษฐกิจนี้จะมอบให้กับรัฐเป็นผู้จัดทำ เมื่อความสามารถในการตอบสนองของรัฐบาลมีจำกัด

แต่ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลเองจะประกาศนโยบาย ที่จัด
ความอยากมีอยากได้ให้แก่ประชาชนไป มีการประกัน
สังคมซึ่งประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีรายได้มากพอ มีพล-
เมืองไม่มากเกินไปนัก เช่นประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวีย
และนิวซีแลนด์เท่านั้น ก็พอที่จะกระทำได้ (แม้กระ-
นั้นในปี ค.ศ. ๑๙๓๓ ซึ่งเป็นปีที่นายปรีดีร่างเค้าโครง
เสนอนั้น ประเทศเหล่านี้ก็ยังมี การประกันสังคมไม่
เท่าที่นายปรีดีให้สัญญาแก่ประชาชน) การสร้าง
มโนภาพให้คนเห็นว่าจะได้รับความสมบูรณ์พูนสุข แต่
รัฐบาลไม่อาจตอบสนองความต้องการได้นั้น เป็นการ
ก่อให้เกิด frustration ในหมู่ประชาชน และจะนำไป
สู่ความยุ่งยากภายหลังรัฐสวัสดิการ (welfare state)
ตามความต้องการของผู้ร่างเค้าโครง ฯ นั้น เมื่อพิจารณา
ในแง่ของการพัฒนาการเมืองแล้ว จัดได้ว่าจะต้อง
อยู่ในขั้นสูง คือประเทศ ๆ หนึ่งจะต้องผ่านการพัฒนา
การเมืองเศรษฐกิจและสังคมในขั้นต่ำกว่านั้นมาแล้ว
ประเทศไทยในปี ๒๔๗๖ นั้นเพียงจะเป็นประชาธิปไตย
กัน ประชาชนตามชนบทบางแห่งเข้าใจว่า รัฐธรรม
นูญคือลูกพระยาพหล ฯ ดัง^{นี้}ขณะนี้ผู้ก่อการก็ยังไม่เป็น

บีกแผ่น พรรคการเมืองไม่มี รายได้ประชาชาติต่ำ คน
รู้หนังสือน้อย การคมนาคม การชลประทานและการ
ไฟฟ้ายังไม่เจริญ เมื่อ infrastructure ของประเทศใน
ขั้นปฐมนี้ยังไม่ดีพอเพียง แต่รัฐบาลจะต้องมาจัดให้
ทุกคนมีงานทำ มีการประกันสังคม ซึ่งเป็นเรื่องของ
ประเทศที่เขาพัฒนาแล้วอีก จะไม่ยุ่งกันใหญ่หรือ ใน
สมัยนี้ประเทศหนึ่ง ๆ ต้องการเป็นสังคมนิยมได้ ไม่
ใช่สักแต่ว่านิยมชมชอบในลัทธินั้น ด้วยเห็นว่าจะเป็น
หนทางลัดนำประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง แล้ว
ประกาศใช้โครงการต่าง ๆ ตามแบบสังคมนิยม โดยไม่
ได้คิดว่าระบบสังคมนิยมนั้นเรียกร้องอะไรจากรัฐบาล
รัฐจะต้องมีบทบาทมาก และกว้างขวางครอบคลุมวง
กิจการเศรษฐกิจหมด เพราะรัฐจะเข้าทำทุกอย่างเสีย
เอง ตั้งแต่การขายปลีก ตลอดจนการทำนาโดยการให้
ชาวนาเป็นข้าราชการ ดังนั้น รัฐมีความสามารถในการ
จัดการและมีกำลังคนในองค์การพอเพียงที่จะทำงาน
อันใหญ่หลวงนี้หรือ

การที่จะเป็นสังคมนิยมนี้ จะต้องสามารถ
เป็นได้ด้วย (can afford to be socialist) การ

ดำเนินนโยบายสังคมนิยมแบบเนวิน มีผลอย่างไรนั้นก็เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว การที่นายปรีดี อ้างว่า ได้นำลัทธิหลายอย่างมาผสมผสานและสร้างโครงการมาตามความเหมาะสมกับประเทศไทยนี้ ไม่ใช่ของใหม่หรือแปลกเลย บรรดาผู้นำของประเทศด้อยพัฒนาที่ใช้ระบบสังคมนิยมทุกประเทศต่างก็กล่าวกันว่า ลัทธิสังคมนิยมของตนนั้น เป็นลัทธิที่ได้ประยุกต์แล้วเหมาะสมสภาพแวดล้อมของประเทศ นิสัยใจคอของประชาชน ๆ ต ๆ ดังที่โซการ์โนสร้าง Guide Democracy ขึ้น และสถาปนาปฏิวัติพม่าก็มี The Burmese Way to Socialism เป็นต้น นายปรีดีหวังว่า ลัทธิสังคมนิยมจะเป็นหนทางที่จะนำประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าได้และคิดว่าเป็นหนทางเดียวเท่านั้น ฉะนั้นผู้ที่ต้องการใช้นโยบายแบบเสรีนิยม จึงกลายเป็นผู้ขัดขวางประโยชน์ของประชาชน กลายเป็นคนเห็นแก่ตัวไป ความคิดที่ว่าลัทธิเศรษฐกิจใดจะเป็นทางนำประเทศไปสู่ความเจริญ ได้นั้นเป็นข้อคิดที่ถูกต้องด้วยหนทางที่จะพัฒนาประเทศนั้น ไม่ได้มีอยู่หนทางเดียว แต่มีทางเลือกหลายอย่าง แต่ละประเทศย่อมเลือกทาง

ไม่เหมือนกัน แม้แต่เงินคอมมิวนิสต์เองก็ยังมี การ
ปรับปรุงแก้ไขทฤษฎีของมาร์กซและเลนินเสียใหม่
นายปรีดีต้องการช่วยเหลือราษฎรไม่ให้ราษฎรอดอยาก
โดยเชื่อว่าแนวความคิดตามเค้าโครง ฯ ของตนจะนำ
ประชาชนไปสู่ยุคพระศรีอารีย์ และบุคคลอื่นก็ต้อง
ทำการเช่นนั้นเหมือนกันแต่อาจมีวิธีที่ต่างกับนาย
ปรีดี ฉะนั้น การที่จะสรุปว่า ไม่มีความปรารถนาดี
ต่อประชาชนเสียเลยนั้น น่าจะเป็นการแสดงว่า หาก
ว่าเค้าโครง ฯ นี้เป็นนโยบายจริง ๆ แล้ว ใครก็ตามที่มี
ความเห็นขัดแย้งกับโครงการนี้ เห็นที่จะถูกตำหนิว่า
เป็นคนขายชาติ หรือเป็นปฏิปักษ์ต่อพรรครัฐบาล
คิงที่คอมมิวนิสต์รัสเซียเรียกว่าเป็นพวก anti-party
และคงจะถูกกำจัดไปในที่สุด เค้าโครงและพรรครัฐ
บาลที่บริหารโครงการนี้คงจะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ใคร
จะละเลยมิได้ เป็นการเพาะคนให้บูชาอุดมการทาง
การเมืองแบบสังคมนิยม ด้วยมีข้อโฆษณาว่าทำเพื่อ
ประโยชน์ของคนทุกคน

มีผู้กล่าวกันอยู่เสมอว่า นายปรีดีนั้น คิดก้าว
หน้าไปไกลเกินไป ข้อนี้เป็นความจริงที่ไม่มีใครจะได้

แย้งได้ แต่นักศึกษาเค้าโครงการเศรษฐกิจ แสดงให้เห็นว่านายปรีดีเป็นนักวางแผนที่สายตาไม่ไกลนัก เพราะไม่ได้คำนึงถึงความสามารถที่รัฐบาลในสมัยนั้นจะนำโครงการไปปฏิบัติได้ ความคิดดี ๆ นั้นอาจเกิดขึ้นได้บ่อย ๆ แต่ความคิดในตัวของมันเองนั้นเป็นสินค้าที่ขายแก่ใคร ๆ ได้โดยไม่มีต้นทุน ส่วนการนำเอาความคิดนั้นไปปฏิบัติในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงนั้นต้องเสียทุนมาก ความคิดของนายปรีดีนั้น ใช่ว่าจะไม่ดีเสียหมด แต่ผู้เขียนเห็นว่าสาระสำคัญของเค้าโครงการอยู่ในหมวดที่ ๔ ว่าด้วยแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ ในเค้าร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยระเบียบการประกอบการเศรษฐกิจ และมีกระจัดกระจายอยู่ในที่ต่าง ๆ ของเค้าโครงการเศรษฐกิจ โดยเฉพาะบทที่ ๒ ซึ่งมีอยู่ในที่ต่าง ๆ ของเค้าโครงการเศรษฐกิจ ซึ่งมีความยาวเพียงหน้าเดียว แต่มี implications มากดั่งที่ได้สาธยายไว้แล้ว ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือแนวความคิดของนายปรีดีเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินนี้ เป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่เป็นสังคมเกษตร ปัญหาเรื่องการถือครองที่ดิน

(land tenure) การที่มีเจ้าของที่ดินที่ไม่ได้ประกอบ
การเกษตรโดยตรง (absentee landlordism) และ
ปัญหาเกี่ยวกับที่ดินอื่น ๆ นั้น เป็นสาเหตุให้ชาวนา
ขาด incentive ในการเพิ่มผลผลิต โดยการนำเอา
กรรมวิธีใหม่ ๆ และการซื้อปุ๋ยมาช่วยในการผลิต จะ
ต้อง มีการแก้ไขปัญหามีอยู่ว่า เมื่อมีการปฏิรูปแล้ว
ชาวนาจะได้เป็นเจ้าของที่ดินโดยแท้จริงหรือไม่นั้น การ
ที่รัฐบาลเป็นเจ้าของที่ดิน ย่อมจะทำให้ราษฎรผู้มึ
ความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของที่ดินเองเช่นกัน เหมือนบริษัท
ที่มีผู้ถือหุ้นมาก ๆ และเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ ฉะนั้น
ราษฎรก็น่าจะตั้งใจบำรุงที่ดินเหมือนหนึ่งว่าตนเป็นเจ้าของ
โดยแท้เหมือนกัน ข้อนี้ยังเป็นข้อสงสัยอยู่ว่า การที่
รัฐจะเข้าไปเป็นเจ้าของที่ดินแทนนายทุนเจ้าของที่ดิน
เดิมนั้น ชาวนาที่เป็น “ลูกจ้างรัฐบาล” หรือ “ข้า
ราชการ” จะมีกำลังใจในการทำงานสักแค่ไหน หรือ
จะเป็นแผน “เช้าซาม - เย็นซาม” ดังในกาลปัจจุบัน
ความล้มเหลวของประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสัง-
คมนิยมนั้น อาจจะไม่ได้อยู่กับระบบในตัวของมันเอง
แต่เป็นเพราะการดำเนินการตามแผนเศรษฐกิจแบบ

สังคมนิยม ซึ่งรัฐเป็นตัวประกอบการที่สำคัญนั้น เป็นไปได้ไม่สะดวกและล้มเหลวด้วยขาดผู้ชำนาญ ขาดนักบริหารที่จะมาทำให้เป้าหมายที่วางไว้ในแผนต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขาดผู้บริหารประเทศที่มีความตั้งใจดี มีสัมฤทธิ์ธรรมในการที่จะบำรุงความสุขสมบูรณ์อย่างจริงจัง หากจะมีผู้แย้งว่าไทยเราไม่เคยลองปฏิบัติตามเค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดีเลย แล้วเราจะรู้ได้อย่างไรว่าจะเกิดผลอย่างนั้น ขอให้ดูประสบการณ์ของสหภาพพม่าในปัจจุบันเป็นตัวอย่างเถิด จริงอยู่ประเทศไทยกับสหภาพพม่าในปัจจุบันแตกต่างกันหลายประการ แต่นโยบายสังคมนิยมนั้น ไม่ว่าผู้ใช้จะเป็นรัฐบาลของประเทศไหน มีสภาพแวดล้อมอย่างไร ย่อมมีสิ่งที่เหมือนกันอยู่ประการหนึ่งก็คือระบบสังคมนิยมที่นิยมกันอยู่ในประเทศที่ด้อยพัฒนานั้นมีลักษณะเคร่งครัด ยิ่งเป็นแบบที่กระเด็นไปในทางนิยมลัทธิมาร์กซมากเท่าใดยิ่งมีความยืดหยุ่นน้อยลงไปเท่านั้น การพัฒนาได้แก่การหาทางเลือก (alternatives) หลาย ๆ อย่าง การจำกัดทางเลือก ย่อมไม่ได้ผลดีต่อการพัฒนาแต่อย่างใด

ผู้เขียนไม่มีข้อขัดแย้งกับคุณปรีชา อารยะ
เกี่ยวกับความปรารถนาดีของ นายปรีดี พนมยงค์
หรือหลักการบางประการของเค้าโครงการเศรษฐกิจ
ซึ่งคุณปรีชา อารยะ ได้เสนอข้อคิดเห็นสนับสนุนไว้
อย่างดี ความเห็นของนายปรีดีที่คุณปรีชา อารยะ
นำมากล่าวไว้ก็คือ เรื่องการเปลี่ยนแปลงระบบ
เศรษฐกิจเป็นรากฐานของการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการ
ของระบบการเมือง-สังคม นั้น ผู้เขียนก็เห็น
ด้วยเป็นอย่างมาก ต่อปัญหาในปัจจุบันที่ว่า “ทราบ
ใดที่ปัจจัยแห่งการผลิตส่วนใหญ่ยังอยู่ในครอบครอง
ของบุคคลส่วนน้อยจะให้สิทธิแก่ประชาชนทั่วไป
อย่างไร” นั่นก็เป็นปัญหาที่ต่อเนื่องกัน ปัญหาที่ว่า
ทำอย่างไร จึงจะอำนวยความสะดวกให้แก่ประ-
ชาชนอย่างทั่วหน้า ทำอย่างไร และ ทำอย่างไร ผู้เขียน
ขอสนับสนุนข้อสรุปของคุณปรีชา อารยะ อย่างจริงใจ
ว่าการที่จะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของนาย
ปรีดีนั้น ไม่สำคัญเท่ากับความเชื่อมั่นในความบริสุทธิ์
ใจของเราที่จะคิดหาความเหมาะสมในการแก้ไขปัญหา
ที่บ้านเมืองของเราต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน แต่ผู้เขียน

อยากขอกล่าวเพิ่มเติมสักเล็กน้อยว่าการวางแผนที่ดี หรือโครงการเศรษฐกิจที่จะใช้ประโยชน์ได้จริง ๆ นั้น มิได้มีคุณลักษณะแต่เพียงความปรารถนาดี และตัวของ แผน ซึ่งได้วาดไว้อย่างสวยงามน่านิยมน่าชื่นนั้นหากอยู่ที่การนำหลักการของแผนนั้นไปปฏิบัติจะเป็นไปได้หรือไม่ ด้วยผู้เขียนเห็นว่าหากโครงการเศรษฐกิจของ นายปรีดีจะถูกนำไปใช้ปฏิบัติจริง ๆ แล้ว ความจำเป็น ที่จะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดขึ้นอย่าง แน่นนอนด้วยเหตุผลหลายประการ ดังได้กล่าวมาโดย ละเอียดแล้ว คุณปรีชา อารยะ กล่าวว่ “นายปรีดี เสนอเค้าโครงการ ฯ นี้ ก็ด้วยประสงค์ที่จะให้มีการ พิจารณาในหลักวิชาอะไรก็ได้ที่รับไว้ อะไรมีเหตุผลควร ปฏิเสธก็เลิกไปได้ แล้วจึงค่อยมาคิดถึงรายละเอียดว่า จะทำกันอย่างไรต่อไป” ข้อนี้มีหลักฐานแน่นอนยืนยัน (โปรดอ่าน บันทึกการประชุมกรรมการพิจารณา เค้าโครงการเศรษฐกิจ) ว่านายปรีดี ต้องการให้คนอื่น เห็นดีเห็นงามไปตามความคิดของตนหมดทุกส่วน เหตุผลต่าง ๆ ที่กรรมการผู้อื่นหยิบยกมาเสนอ เพื่อ ขอให้นายปรีดี modify เค้าโครงการเศรษฐกิจบ้าง

นายปรีดีก็ไม่ยอมรับเลย กลับยืนยันว่าความเห็นของ
ตนถูกต้อง และเมื่อนายปรีดีได้จัดพิมพ์เค้าโครงการ
เศรษฐกิจของตนขึ้นมาเองแล้ว ยังได้เขียนคำอธิบาย
ไว้ในบทแรกด้วยว่า ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับหลักการของตน
เป็นผู้ที่ต้องการรักษาประโยชน์ส่วนตัวไว้ ซึ่งผิดกับ
ข้อเท็จจริงมาก การที่นายปรีดีมี intellectual arrog-
ance มากนี้ ทำให้เขาเป็นคนที่ dogmatic จนเกินไป
และข้อขัดแย้งสำคัญระหว่างนายปรีดีกับบุคคลอื่น ๆ ก็
อยู่ที่การที่นายปรีดีคิดว่าความคิดของตนประเสริฐกว่า
ผู้อื่น และไม่ยอมรับฟังเหตุผลของผู้ใดเลยนั่นเอง

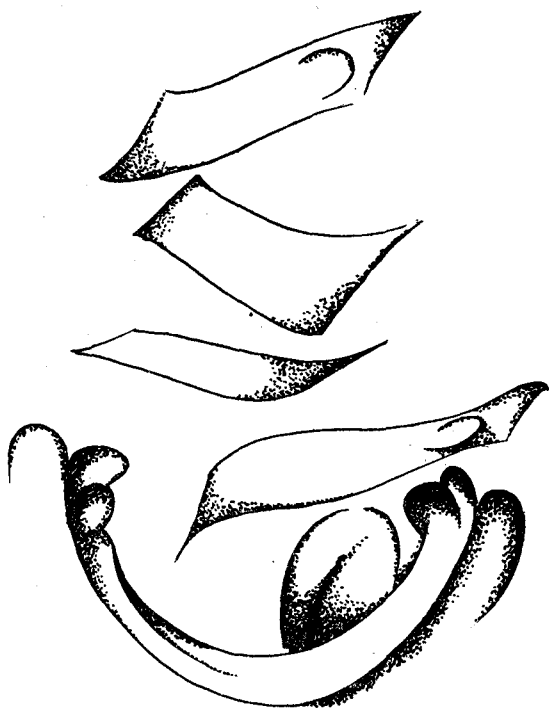
อนึ่ง ลัทธิมาร์กซิสม์และการวางแผนเศรษฐกิจ
ของโซเวียตรัสเซีย ทำความประทับใจให้นายปรีดีมาก
เท่าใด ความเป็นจริงในระบบสังคมนิยมของโซเวียต-
รัสเซียมีย่อมมีผลกระทบกระเทือน ต่อความนึกคิดของ
บุคคลที่ยังไม่มีความเลื่อมใสในปรัชญาของระบบนั้นได้
เช่นกัน ถ้าหากทุกคนรู้แน่แก่ใจว่า นายปรีดีเป็น
พระศรีอารีย์ลงมาโปรดสัตว์ หรือสามารถที่จะนำเอา
เค้าโครงการเศรษฐกิจมาใส่ไว้ในลูกแก้ววิเศษ แล้ว
ดูความเจริญรุ่งเรืองซึ่งจะเกิดขึ้นควบคู่ไปกับเสรีภาพ

ของประชาชนโดยทั่วไปด้วยได้อย่างชัดเจน ความ
ไม่แน่ใจในผลที่จะตามมากับการปฏิบัติตามโครงการ
นั้น ก็ย่อมจะมีน้อยลงเป็นธรรมดา เราจะต้องไม่ลืมว่า
มนุษย์ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม และ
ความรู้สึกไม่แน่นอนจากการเปลี่ยนแปลงอย่างเด็ดขาด
ฉะนั้นเรามากจะเปรียบเทียบกับสังคมอื่น ที่เคยมีการ
เปลี่ยนแปลงตามแนวทางที่มีผู้เสนอให้สังคมที่เราอยู่
กระทำตามเสียก่อน ไม่เช่นนั้นเราจะมิอะไรมาเป็นสิ่ง
เปรียบเทียบ การกระทำเช่นนั้นมิใช่จะเป็นการปฏิเสธ
ความรับผิดชอบในการนำความเจริญมาให้แก่ประเทศ-
ชาติเสียเลย ด้วยเหตุผลที่ว่ายากลำบากเท่านั้น แต่
ด้วยมีการพิจารณาเห็นว่า หนทางที่จะนำไปสู่ความ
เจริญนั้น หาใช่มีอยู่แต่ทางเดียวไม่ การพัฒนาหมายถึง
ถึงการที่สังคมหนึ่ง ๆ มีทางเลือกมากขึ้น ความเชื่อถือ
และค่านิยม ของแต่ละคน ในมรรค วิธีที่จะไปสู่ความ
เจริญนั้น มีอยู่มากมายจนเกิดลัทธิหลายสาขา แต่
มิใช่หมายความว่าแนวทางของลัทธิหนึ่ง จะดีกว่าอีก
ลัทธิหนึ่งเสมอไป เว้นแต่ความคิดของพวกมาร์กซิสม์
เท่านั้นที่ว่าหนทางของพวกตนจะต้องประเสริฐกว่าของ

ผู้อื่น เพราะพวกมาร์กซิสม์นั้น ตั้งสมมติฐานไว้เสียแต่แรกเริ่มแล้วว่า ผู้ที่มีความเห็นไม่ตรงกับตนนั้น เป็นผู้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าอย่างอื่น ลัทธิมาร์กซิสม์เคร่งครัดอยู่ในกรอบและกฎเกณฑ์มากเกินไปกว่าที่จะยอมพิจารณาถึงข้อดีของระบบอื่น ท้ายที่สุดผู้ที่นิยมลัทธินี้จึงต้องตกเป็นทาสของลัทธิการเมืองที่ตนยึดมั่นให้สูตรต่าง ๆ กำหนดแนวความคิดของเขา มากกว่าที่จะใช้ความคิดอันเป็นอิสระเสรีได้อย่างกว้างขวางเท่าที่ควร

ปัญหาในการบริหารการพัฒนา

และ ADMINISTRATIVE DUALISM

การบริหารและระบบบริหารนั้น เป็นเพียงมรรควิธี (means) ที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางประสงค์ (end) ที่ต้องการ รัฐบาลใช้กลไกในการบริหารในการที่จะปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ เมื่อเป็นเช่นนี้ บทบาท และหน้าที่ของการบริหารงานขององค์การหนึ่ง ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับเป้าหมายขององค์การนั้นเป็นสำคัญ เมื่อเป้าหมายนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปหน้าที่ของนักบริหารก็จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ถ้าองค์การนั้นปรารถนาที่จะบรรลุถึงจุดหมายใหม่แล้ว ผู้ปฏิบัติงานในองค์การก็ต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทและทัศนคติต่าง ๆ ให้เกื้อกูลต่อความต้องการใหม่ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่คาดหวังไว้

ดังนั้น พัฒนบริหารศาสตร์ (Development Administration) จึงแตกต่างไปจากการบริหารแบบดั้งเดิม ทั้งนี้เพราะการบริหารแบบดั้งเดิมนั้นมีขอบ

เขตที่จำกัดและมีเป้าหมายคนละอย่างกับเป้าหมายการบริหารงานในสมัยใหม่ การบริหารงานแบบเก่านั้น มุ่งที่จะทำหน้าที่ใหญ่ ๆ ๓ ประการคือ

๑. รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง
๒. เก็บภาษีอากรและรายได้ต่าง ๆ ของรัฐ
๓. บริหารกิจกรรมที่เป็นภารกิจประจำวัน

(routine work) ให้มีประสิทธิภาพ

การบริหารงานเช่นนี้อาจมีประสิทธิภาพ แต่มีลักษณะคงที่และรักษาสถานภาพเดิม (maintenance of status quo)หน้าที่ทั้งสามประการดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นจุดมุ่งหมายหรือเป็นผลิตผล (output) ของระบบบริหาร แต่ในสมัยปัจจุบันผลิตผลทั้งสามของระบบบริหารได้กลายเป็นเพียงเชื้อเพลิงที่จะเติมให้กับการพัฒนาต่อไป หรืออาจเรียกได้ว่าเป็น Inputs ที่จะบ่อนหรือปูพื้นฐานให้การบริหารงานพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดำเนินไปได้ หากใช้จุดหมายในตัวของมันเองดังที่เคยเป็นอยู่ไม่

ถ้าจะกล่าวว่า พัฒนบริหาร กับการบริหาร โดยทั่ว ๆ ไปเหมือนกันตรงที่ทั้งสองต่างมุ่งหวังที่จะ

ก่อให้เกิดประสิทธิภาพก็ได้ แต่พัฒนาบริหารนั้นมีความจำเป็น ในเมื่อขอบเขตของการบริหารงานของรัฐได้ขยายออกไปกว้างขวางกว่าเดิมและมีความยุ่งยาก สลับซับซ้อนกว่าที่เคยเป็นอยู่ และที่สำคัญที่สุดก็คือ เป้าหมายของการบริหารได้เปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง การบริหารเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย เพื่อจัดเก็บภาษี ในสมัยก่อน ได้กลายเป็นการบริหารเพื่อการพัฒนา เพื่อการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมีการค้นคิดประดิษฐ์สรรค์ มีการนำความคิดใหม่ๆ มาใช้ มีการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมของระบบบริหารนั้น มีการยอมเสี่ยงทดลองกับสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อน แทนที่จะบริหารงานไปเพียงวันหนึ่งๆ ด้วยการหลีกเลี่ยงต่อการเสี่ยง

เป็นที่น่าเสียดายว่า ในกรณีที่ประเทศหนึ่งๆ ต้องการวางแผนพัฒนานั้น เป้าหมายของรัฐเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็วกว่าที่ระบบบริหารจะได้รับการปรับปรุง ดังนั้นจึงเกิดช่องว่างในการบริหาร (administrative gap) ซึ่งหมายความว่าเป้าหมายใหม่นั้น ต้องการกลไกทางการบริหารทั้งที่เป็นหน่วยงานและตัวบุคคล

ที่มีความสามารถในกันต่างๆ แต่หน่วยงาน ทั่วประเทศ และวิธีปฏิบัติงานยังจมอยู่กับการบริหารแบบดั้งเดิม ผลจึงปรากฏว่าแผนพัฒนาต่างๆ มักจะล้มเหลว เพราะความสามารถในการนำแผนไปปฏิบัติยังมีอยู่ในซีกจำกัด

การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจในหลายประเทศ มิได้นำปัจจัยทางด้านการบริหารมาพิจารณาอย่างเพียงพอ การวางแผนกำลังคนล่วงหน้าเพื่อเตรียมรับการวางแผนและการปฏิบัติตามแผนในช่วงเวลาต่อไป จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนา นอกจากการวางแผนกำลังคนแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงระบบบริหารที่เป็นอยู่ด้วยว่า มีโครงสร้าง มีแบบวิธีในการปฏิบัติงาน การจัดองค์การอย่างไร และระบบบริหารที่มีอยู่จะช่วยหรือจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ถ้าจะเป็นอุปสรรคแล้ว จะต้องแก้ไขในจุดใดก่อนหรือจะต้องเปลี่ยนระบบบริหารใหม่ทั้งหมด

ในแง่พัฒนาบริหารจึงน่าจะหมายความถึงการพัฒนาการบริหารในขั้นแรกเพื่อปูพื้นฐานในการบริหารการพัฒนาต่อไปในอนาคต ประเทศที่กำลังพัฒนา

ไม่อาจถือว่าการบริหารเป็นปัจจัยที่มีอยู่แล้ว และไม่
ต้องแตะต้องได้ ประเทศที่พัฒนาในระดับสูงนั้น นอก
จากจะมีภาคเอกชน (private sector) ที่ช่วยในการ
ดำเนินงานทางเศรษฐกิจอยู่มากแล้ว ก็ยังมีระบบบริ-
หารที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพสูงอยู่ด้วย ประสิทธิภาพ
ของระบบธุรกิจเอกชนก็เป็นตัวจักรสำคัญในการ
พัฒนา สำหรับประเทศด้อยพัฒนานั้น ภาคเอกชน
ยังไม่ขยายตัวเต็มที่ และรัฐยังต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ
กิจกรรมหลาย ๆ อย่าง ซึ่งโดยปกติภาคเอกชนอาจ
ทำได้ ดังนั้นความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการ
พัฒนา จึงขึ้นอยู่กับการปฏิบัติงานของกลไกของรัฐ
เป็นสำคัญ

ในขั้นนี้เราจึงพอสรุปได้ว่าการที่จะหวังให้แผน
พัฒนาเป็นตัวเร่งก่อให้เกิดการปรับปรุงในการบริหาร
งานของหน่วยงานต่าง ๆ นั้น เห็นจะเป็นความจริง
ขึ้นมาได้ยาก ทั้งนี้เนื่องจากระบบบริหารของหลาย
ประเทศยังอยู่ในสภาพที่ต้องการ การพัฒนาก่อนอื่น
ถ้าจะถือว่าวิธี "ผิดเป็นครู" อาจนำมาใช้พัฒนาได้แล้ว
ก็อาจทำให้ทิศทางของการพัฒนาและการบริหารโครง-

การต่าง ๆ เป็นไปในลักษณะที่ระส่ำระสายและไม่สามารถที่จะก่อให้เกิดผลตามที่ปรารถนาได้

กลยุทธ์ในการบริหารการพัฒนา

การบริหารงานพัฒนามุ่งที่จะก่อให้เกิดประสิทธิผล (effectiveness) แทนที่จะได้ประสิทธิภาพแต่เพียงอย่างเดียว ประสิทธิภาพหมายถึง ความสำเร็จลุล่วงถึงเป้าหมายที่วางไว้ การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือใช้ทุนน้อยได้ผลิตผลมากในระยะเวลานั้นที่สั้นที่สุดนั้น ในบางกรณีมิได้นำไปสู่ประสิทธิผลเพราะมีปัจจัยอื่น ๆ เข้าแทรกแซง ดังที่จะกล่าวได้โดยละเอียดต่อไป ในขณะที่เราจำเป็นต้องแยกแยะระหว่างปัจจัยที่เป็นเครื่องบ่อนเข้าสู่ระบบบริหารหรือ input และผลได้หรือ output และผลที่ทั้ง input และ output ก่อให้เกิดขึ้นในสังคมหรือที่เรียกว่า outcome เสียก่อน

ผู้เขียนมีความเห็นว่า output นั้นเป็นผลที่เกิดจากประสิทธิภาพ และ outcome เป็นผลที่เกิดจากบรรลุล่วงถึงประสิทธิผล (effectiveness)

การที่จะแสวงหาประสิทธิผลนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ

กับการมีผลได้ (output) จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งเราจะเรียกว่า complementary output ดังดูได้จากตัวแบบข้างล่างนี้

I	II	III	IV	V	VI
Re-input preparation	Operations input	Administration efficiency	Program output	Program Linkages	Outcome
- ระบบงบประมาณ - ระบบบุคลากร ฯลฯ	- อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ - การบริการงานวิจัย ฯลฯ	- การดำเนินการของหน่วยงาน (การขอการบรรจุ)	- วัสดุที่ใช้ในห้องปฏิบัติการ - บุคลากรที่ปฏิบัติงานวิจัย - ทุนสนับสนุนการดำเนินงานวิจัย - วัสดุและสิ่งอำนวยความสะดวก	- ความสัมพันธ์กับองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องในขณะปฏิบัติงาน	- บัณฑิต - ผลงาน

ในการวางแผนพัฒนานั้น จะต้องมีการวางเป้าหมายรวมของชาติเสียก่อน และพิจารณาถึงช่องทางที่จะก่อให้เกิดผลตามจุดหมายที่วางไว้ เพื่อพิจารณาตัวแบบข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าในขั้นแรกจะต้องมีการเตรียมการล่วงหน้าก่อน ซึ่งเรียกว่า pre-input preparation ระบบงบประมาณ ระบบบุคลากร เหล่านี้เป็นเครื่องกำหนดการใช้ทรัพยากรที่จะนำเข้าบ่อนสู่ระบบบริหารการพัฒนาต่อไปในกล่องที่สองนี้ คือ บัณฑิตต่าง ๆ ที่จะบ่อนเข้าสู่ระบบบริหารซึ่งได้แก่

วัสดุอุปกรณ์ กำลังคน หรือที่เรารู้จักกันในนามของ 3 M's คือคน (man) เงิน (money) และวัสดุอุปกรณ์ (material) ปัจจัยจาก I และ II นี้จะร่วมกันเข้าไปสู่กระบวนการแปรรูป (Conversion Process) สิ่งที่จะเป็นผู้ทำการเปลี่ยนแปลงปัจจัยที่นำเข้าไป (input) ให้ออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ (output) ได้ นั่นคือตัวระบบราชการซึ่งประกอบด้วย โครงสร้าง ระเบียบแบบแผน ในการปฏิบัติงาน ซึ่งเราเรียกรวมๆ กันว่าเป็นสมรรถนะ (capability) ของระบบราชการนั่นเอง ในช่วงที่ ๔ นั้น เราจะได้ผลผลิตจากการปฏิบัติงานของระบบ

ถ้าเราหยุดที่ช่วงที่ ๔ เราจะได้มีประสิทธิภาพ (efficiency) เมื่อเราถือว่าระบบบริหารได้ผลิตผลได้ด้วยทุนที่น้อยพอควรในเวลาอันสมควร แต่ถ้าเราต้องการประสิทธิผลแล้วเราจะต้องดูด้วยว่า ผลผลิตที่ได้ นั้น ได้ก่อให้เกิดผลตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่

อาจมีผู้แย้งว่า เมื่อมีประสิทธิภาพแล้วก็น่าจะมีประสิทธิผลด้วย ซึ่งอาจยอมรับได้ในกรณีที่ระบบการผลิตเป็นจุดหมายในตัวของมันเอง เช่น รัฐบาลต้องการให้ชาวนาผลิตข้าวให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ และทำโครงการช่วยเหลือต่างๆ แล้วผลปรากฏว่าการผลิต

ของชาวนาดีขึ้น ได้ข้าวมากขึ้น แต่ถ้าวรัฐบาลต้องการ
พัฒนาการเกษตรเพื่อเป้าหมายที่กว้างไปกว่านั้นคือ
ให้ชาวนามีรายได้ดีขึ้น มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ความ
สำเร็จของโครงการช่วยเหลือชาวนาก็จะขึ้นอยู่กับความ
จริงที่ว่า ชาวนาผลิตข้าวได้มากขึ้น และจะต้องมีรายได้
ได้เพิ่มขึ้นด้วย แต่ปัญหาที่เราประสบอยู่ในการพัฒนา
ประเทศเวลานี้ก็คือ การที่ชาวนาสามารถผลิตข้าวได้
มากขึ้นแต่รายได้กลับคงที่ หรือตกต่ำลงกว่าเดิมเมื่อ
เปรียบเทียบกับอำนาจในการซื้อของเขา คำถามของ
เราก็คือชาวนาผลิตข้าวได้มากขึ้นแต่รายได้ซึ่งน่าจะเพิ่ม
ขึ้นถูกเปลี่ยนมือไปอยู่กับใคร

เนื่องจากการพัฒนามักจะเป็นกระบวนการที่
สลับซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายๆด้าน หน่วย
งานของรัฐบาลที่มีส่วนร่วมในการพัฒนามีหลายแห่ง
และจะต้องร่วมมือกันอย่างดี จึงจะเกิดผลตามเป้า
หมายที่ต้องการได้ เราจึงจะพิจารณาว่าการที่ program
output จะนำไปสู่ outcome ที่ต้องการนั้น จำต้อง
อาศัยความร่วมมือจากผลิตผลของหน่วยอื่นที่จะต้อง
ผลิต complementary output อีกด้วย ถ้าเราจะหวน
กลับมาใช้ตัวอย่างของการพัฒนาการเกษตรซึ่งรัฐบาล

มีเป้าหมาย (outcome ที่ต้องการให้เกิดขึ้น) ในการเพิ่มรายได้ของชาวนาแล้ว เราจะเห็นได้ว่าการเพิ่มผลผลิตของชาวนานั้นจะต้องได้รับการสนับสนุนจากผลผลิตจากระบบการผลิตอื่น ๆ ด้วย ชาวนาผลิตมากขึ้น เรียกว่ามีการเปลี่ยนแปลงในระบบการผลิตข้าว แต่รายได้ของชาวนาที่จะเกิดจากการเพิ่มผลผลิตนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับระบบราคา (price system) ระบบภาษี (เช่น การเรียกเก็บค่าพรีเมียมข้าว) ระบบสหกรณ์ (เพื่อความมุ่งหมายในการจัดฟ้อคักคนกลาง) ระบบการขนส่ง (เพื่อความสะดวกในการขนถ่ายสินค้ามาขาย) ฯลฯ

ดังนั้นในช่วงที่ ๕ เราจึงเรียกว่า program linkages โครงการช่วยชาวนามีหลาย ๆ ด้านประกอบการ ถ้าการปฏิบัติงานของหน่วยงานใดบกพร่อง อาจมีผลทำให้โครงการรวมทั้งหมดไม่อาจสร้างผลตามเป้าหมายใหญ่ที่ต้องการได้ เราจึงสรุปได้ว่าในกรณีที่โครงการพัฒนาครอบคลุมถึงสาขางานหลาย ๆ สาขานั้น ผลงานที่มีประสิทธิภาพของแต่ละสาขาจะต้องประสานกัน จะต้องเกื้อกูลกัน ประสิทธิภาพจึงจะเป็นประสิทธิผลได้

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารการพัฒนา ก็คือ การย้ายกระบวนการ (process) มากเกินไป จนจะเลยจุดหมาย (goal) การย้ายกระบวนการปฏิบัติงานและให้ความสนใจกับการบริหารงานเพื่อประสิทธิภาพนี้ อาจเป็นเหตุให้แต่ละหน่วยงานพอใจอยู่เฉพาะแต่การทำงาน โดยคำนึงถึงหน่วยงานของตนแต่เพียงหน่วยเดียว โดยละเลยความสนใจที่ควรจะมีต่อหน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องในงานชนิดเดียวกัน ทั้งนี้หมายความว่าแต่ละกรมมักจะป้องกันเฉพาะอาณาเขตแห่งความรับผิดชอบของตน ซึ่งที่จริงก็เป็นการดี แต่ยังไม่พอเพียงที่จะนำไปสู่การบริหารการพัฒนาที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม ปัญหาหนึ่งมิใช่สิ่งที่จะแก้ไขได้ในเวลาอันสั้น ความล้มเหลวของการบริหารการพัฒนา อาจขึ้นอยู่กับสิ่งอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากการขาดความร่วมมือและประสานงานกันก็ได้

นักเศรษฐศาสตร์มักจะกล่าวถึงระบบเศรษฐกิจที่ประกอบด้วยระบบสองชนิดซ้อนกันอยู่ และปฏิบัติงานเคียงข้างกันคือ ในระบบเดียวกันนั้นมีทั้งส่วนที่ทันสมัย หรือพัฒนาแล้ว คือ ระบบการผลิตทาง

อุตสาหกรรม และระบบที่ยังล่าหลังอยู่ ซึ่งได้แก่
ระบบการผลิตทางเกษตรกรรม

การพัฒนาและความล่าหลังนี้ มิได้หมายถึง
เฉพาะกรรมวิธีและเทคนิคที่ใช้ในการผลิตเท่านั้น แต่
ยังรวมถึงทัศนคติ ความเชื่อที่ล่าหลังที่ไม่เอื้อกู่ต่อการ
การพัฒนา เช่น การไม่ยอมเสี่ยง การมองโลกว่าแก้ไข
เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ฯลฯ อีกด้วย

การที่ระบบเศรษฐกิจมีลักษณะของบ้านพัฒนา
และล่าหลังผสมผสานกันอยู่นี้ นักเศรษฐศาสตร์เรียก
ว่า Economic Dualism ผู้เขียนขอเสนอว่า ในระบบ
การบริหารก็เช่นกัน ระบบบริหารประกอบไปด้วย
ส่วนที่ทันสมัยและส่วนที่ล่าหลัง และก็ไม่ได้หมายถึง
การที่ระบบบริหารที่ทันสมัยมีนักบริหารที่รู้จักเทคนิค
การบริหารใหม่ๆ และจำเป็นต่อการพัฒนาเท่านั้น แต่
ยังหมายถึงความล่าหลังในค่านิยมพฤติกรรมทางการบริหาร
อีกด้วย ผู้เขียนขอเรียกสภาพการณ์ว่า "Administrative
Dualism"

ปัญหาของ Administrative Dualism นี้ทวี
ความรุนแรงมากขึ้นในกรณีที่นักบริหารรู้เทคนิคการ

บริหารใหม่ ๆ ได้รับการฝึกอบรมในวิชาการเฉพาะ
อย่างอันจำเป็นต่อการพัฒนา แต่มีทัศนคติที่ฝังแน่น
อยู่ในค่านิยมแบบดั้งเดิม นักบริหารที่ทันสมัยในรูป
แบบแต่ล้าหลังในจิตใจ ในพฤติกรรม ยังมีอยู่มาก
จึงทำให้สภาพการบริหารระส่ำระสายยิ่งขึ้น นักบริหาร
ที่สามารถบรรยายเทคนิคด้านการวางแผนได้แต่ล้าหลัง
ในค่านัทัศนคติที่มีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่ยอมให้ผู้
ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือที่เรียกว่า *parti-*
cipative management ก็ยังมีอีกมากเช่นกัน ถ้าจะ
พิจารณาในด้านความคืบหน้าของส่วนต่าง ๆ ของ
ระบบบริหารในลักษณะของการขาดความรู้และเทคนิค
ทางการจัดการแล้ว เราน่าจะนำกรณีปรับปรุงงบประมาณ
มาพิจารณาได้

การปรับปรุงระบบงบประมาณจากแบบรายการ
(*line-item budget*) มาสู่งบประมาณแบบแผนงาน
(*performance หรือ program budget*) นั้นมีความ
จำเป็นต่อการพัฒนาในแง่ที่ว่างงบประมาณแบบแผน
งานนั้น จะสอดคล้องต่อการวางแผนโครงการต่าง ๆ
ที่มีอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ เมื่อสำนักบ

ประมาณเสนอแนะแนวความคิดใหม่^๕ และพยายามนำไปปฏิบัติก็พบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย สำนักงบประมาณนั้นเรียกได้ว่าเป็นหน่วยงานในระบบราชการไทยที่ทันสมัยกว่าหน่วยงานอื่น ๆ ในด้านของบุคลากรและเทคนิคในการงบประมาณ แต่หน่วยงานอื่น ๆ ที่สำนักงบประมาณต้องการให้ทำงบประมาณแบบใหม่นั้นยังขาดผู้ที่มีความรู้ในการวางแผนและการงบประมาณแผนใหม่อยู่มาก งบประมาณที่เสนอมายังไม่เข้าหลักเกณฑ์และก่อให้เกิดความยุ่งยากในการวิเคราะห์หลายประการ

ถ้าเราพิจารณาถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ เราก็จะเห็นถึงความจำเป็นในการปรับปรุงหน่วยงานที่กล่าวถึงก่อน และจะต้องดำเนินการศึกษาสภาพการบริหารทั้งระบบ แทนที่จะเริ่มการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมักจะมาจากส่วนที่พัฒนาแล้ว และหวังจะให้ส่วนที่ยังล้าหลังปรับตัวให้ทัน เราจะต้องมีแผนการบริหารในระยะยาว เพื่อตรวจดูโครงสร้างและระบบการทำงานตลอดจนบุคลากรของส่วนต่าง ๆ ของระบบราชการด้วย

การเปลี่ยนแปลงในด้านการจัดการทางเทคนิค
นี้ จะต้องควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติและ
ค่านิยมของผู้ปฏิบัติงานด้วย เนื่องจากกระบวนการ
พัฒนานั้นรวมถึงประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ ของประ
เทศด้วย หน่วยงานบางหน่วยงานอาจมีความจำเป็น
ในการปรับปรุงทัศนคติทางการบริหารน้อยเช่นหน่วย
งานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตไฟฟ้า ความจำเป็นในการ
พัฒนาทางเทคนิคทางการบริหารเพื่อให้การผลิตไฟฟ้า
เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อาจเป็นจุดหมายในตัวของ
มันเอง เพราะการแจกจ่ายกระแสไฟฟ้าไม่มีความยุ่ง
ยากทางการติดต่อพบปะกับประชาชนเหมือนกับโครง
การอื่น ๆ แต่โครงการพัฒนาชุมชน ปฏิรูปที่ดิน หรือ
ส่งเสริมการเกษตรต้องการทั้งเทคนิคการผลิต และ
เทคนิคในการจูงใจประชาชน การพัฒนาการบริหาร
ในหน่วยราชการที่มีมิติทั้งสองทางเช่นนี้ จึงมักเป็น
การยากกว่าการพัฒนาการบริหารที่มีมิติทางกรรมวิธี
การผลิตแต่เพียงด้านเดียว

การที่ระบบบริหารมีลักษณะของ dualism ดัง
กล่าวนี ก่อให้เกิดปัญหาทางการบริหารการพัฒนาเป็น

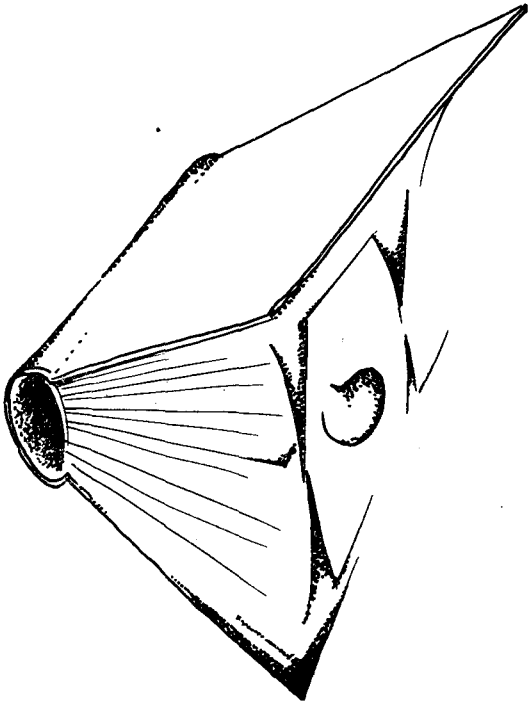
เอนกประการ เพราะการพัฒนานั้นเป็นกระบวนการ
ที่สลับซับซ้อนครอบคลุมหน่วยงานหลายแห่ง และ
ในหลายกรณีหน่วยงานที่อยู่ในกระทรวงต่างกันยังนำ
ปัญหาดำเนินการประสานงานทั้งในระดับต่ำระดับสูงมา
อีกด้วย กระบวนการพัฒนานั้นมีลักษณะเป็นระบบ
(system) ระบบประกอบด้วยส่วนประกอบ (compo-
nents) ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างมาก การเปลี่ยนแปลง
ในส่วนประกอบชิ้นหนึ่ง จะมีผลต่อการปฏิบัติงาน
งานของระบบนั้นเป็นการทั่วไปอีกด้วย ถ้าส่วน
ประกอบชิ้นหนึ่งหยุดทำงานหรือทำงานล่าช้า ส่วน
ประกอบชิ้นอื่นๆ ก็พลอยได้รับผลกระทบกระเทือนไป
ด้วย และระบบใหญ่ก็ไม่สามารถปฏิบัติงานได้เต็มที่
ดังนั้นเมื่อเราจะวางแผนพัฒนา เราย่อมจะ
ต้องคำนึงถึงการบริหาร แต่มิใช่การบริหารของหน่วย
ใดหน่วยหนึ่งโดยเฉพาะ แต่การบริหารในฐานะที่เป็น
กิจกรรมของระบบบริหารส่วนร่วม เพื่อประโยชน์ใน
การวางกลยุทธ์ในการเพื่อก่อให้เกิดผลตามจุดหมายที่
ต้องการ อันเป็นเป้าหมายของชาติต่อไป

จาก รัฐศาสตร์สาร

ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๕ (กรกฎาคม-สิงหาคม) ๒๕๑๐

วรรณกรรมการเมืองของไทย

ยุวชนสยามที่เริ่มแตกเนื้อหนุ่มหลังการฉลอง ๒๕
พุทธศตวรรษ เป็นชนรุ่นใหม่ที่นำเสนอ เขาถูก
ปฏิเสธสิทธิที่จะปกครองตนเองเป็นเวลาถึงสิบปี เขา
ไม่รู้จักคำว่า “เสรีภาพ” เขาได้ยินได้ฟังแต่ความ
มั่นคงของรัฐบาลและการพัฒนาเศรษฐกิจ เขาได้อ่าน
หนังสือประโลมโลกย์ที่มีพระเอกเป็นกษัตริย์ นาง
เอกเป็นคนที่ต่ำต้อยคอยแต่จะนั่งสงสารตัวเอง การเถลิง
อำนาจของจอมพลสฤษดิ์ และการกวาดล้างนักเขียน
นักคิดที่สำคัญเป็นระลอก ๆ โดยเริ่มจากการจับกุมผู้
ต้องหาในคดี กบฏสันติภาพ เกือบจะทำให้กลุ่มนัก
เขียนหัวก้าวหน้าสูญสิ้นไปจากวงวรรณกรรมของไทย
นิยายสารที่เสนอนวนิยายรักหวานชื่นสุดชื่นราวกับดอก
เห็ด ความรักและกามารมณ์กลายเป็นเครื่องหมายการ
ค้าของนักเขียนรุ่นหลัง พ.ศ. ๒๕๐๐

ความตกต่ำและเสื่อมโทรมในวงวรรณกรรม

ไทยได้เป็นสาเหตุให้เกิดปฏิกิริยาจากกลุ่มผู้อ่านในระดับมหาวิทยาลัยกลุ่มเล็ก ๆ หลังปี พ.ศ. ๒๕๑๐ นักศึกษาตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ วังหาหนังสือนิตยศาสตร์ฉบับย้อนรับ ๒๕ พุทธศตวรรษมาอ่านใหม่ กลางปี ๒๕๑๕ นักศึกษากลุ่มหนึ่งร่วมกันลงทุนจัดพิมพ์ *วรรณกรรมเพื่อชีวิต* บรรจุเรื่องของนักเขียนเช่น แม็กชิม กอร์กี้ ทุกุหลาบ สายประดิษฐ์ เคยแปลไว้ ในระยะเวลาไล่เลี่ยกันนั้น นักศึกษาในมหาวิทยาลัยกลุ่มหนึ่งก็ได้จัดพิมพ์ *ศิลปะเพื่อชีวิตศิลปะเพื่อประชาชน* ของที่ปรกเป็นครั้งที่สอง ภายหลังจากที่หนังสือเล่มนั้นขาดตลาดมาเป็นเวลาถึงสิบห้าปี

ในขณะที่วงวรรณกรรมปัจจุบันขาดบทกวีของอุชเชนี ทวีปวร นายผี ศรีนาครและนายสาธ เราได้อ่านกวีนิพนธ์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ วิทยากร เชียงกุล สุชาติ สวัสดิ์ศรี ฯลฯ *วรรณกรรมเพื่อชีวิต* กลายเป็นเรื่องที่มีผู้สนใจและเรียกร้องมากยิ่งขึ้น

ไม่ว่าเราจะเรียกข้อเขียนที่ปรากฏในรูปของบทกวี เรื่องสั้น หรือนวนิยายว่า *วรรณกรรมการเมือง* *วรรณกรรมเพื่อชีวิต* หรือ *วรรณกรรมก้าวหน้า*

ประการใดก็ตาม ลักษณะของงานเขียนดังกล่าวก็มีความแตกต่างไปจากบทกวีและนวนิยายที่กำลังเฟื่องฟูอยู่ตามท้องตลาดอย่างเห็นได้ชัด วรรณกรรมเพื่อชีวิตเป็นเรื่องราวของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัว จะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองหรือสังคมก็ได้ แต่จุดสำคัญที่นักเขียนต้องการจะถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านได้แก่ความคิดที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสภาพอันเลวร้ายในสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิม วรรณกรรมเพื่อชีวิต มีการมองโลกที่แตกต่างไปจากวรรณกรรมโดยทั่วไป ในแง่ที่ว่า วรรณกรรมเพื่อชีวิต นั้นมุ่งที่จะชี้ให้เห็นถึงส่วนที่ไม่สวยงาม ที่อัปมงคลของสังคมว่าเป็นสภาพการที่มนุษย์อาจแก้ไขได้ วรรณกรรมโดยทั่วไปนั้นมองชีวิตว่าเป็นเรื่องของกรรม ของโชคชะตา ที่มนุษย์ต้องตกอยู่ใต้อิทธิพลของมันตลอดไป

วรรณกรรมทั่ว ๆ ไปพูดถึงความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างบุคคลเพียงไม่กี่คน วรรณกรรมทางการเมือง กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับรัฐ กับสภาพสังคมโดยส่วนรวม วรรณกรรมทั่ว ๆ ไปแต่ละเรื่องกับค่านิยมทางสังคม เช่นความกตัญญูรู้คุณ ความ

รัก ความมีน้ำใจงาม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความ
อิถาริชยา ความเห็นแก่ตัว วรรณกรรมการเมือง
จับเอาค่านิยมทางสังคมที่ขัดกันมาประจัญหน้ากัน เช่น
ความกตัญญูกับความยุติธรรม ความรักตัว รักครอบครัว
กับความรักชาติ รักมนุษยร่วมโลก ความเห็น
แก่ตัวของคนกับความเอารัดเอาเปรียบของกลุ่มคน
เช่น ผู้ปกครองประเทศ หรือนายทุน 'วรรณกรรม
เพื่อชีวิต' พยายามทำลายล้างค่านิยมและระบบความ
เชื่อที่ชนชั้นปกครองกล่าวอ้างเพื่อผลประโยชน์ของ
เขา จะเห็นได้ว่างานเขียนของกฤษดา สายประดิษฐ์
อิสรา อมันตกุล เสนีย์ เสาวพงศ์ อุษเชณี ศรีนาคร
นายผี เปลื้อง สุวรรณศรี ทวีปวร ล้วนแต่กล่าว
ถึงความแตกต่างระหว่างชนชั้น ความแค้นแค้นของ
มวลชน การกดขี่เอารัดเอาเปรียบกัน ความเสมอ
ภาค เสรีภาพ อิสรภาพ และความยุติธรรม ทั้งสิ้น
งานเขียนเหล่านี้มีผู้วิจารณ์ว่า ไม่เป็นศิลปะเพราะขาด
ความงดงาม ถ้าเป็นนวนิยายก็ไม่น่าอ่าน เพราะพล็อต
ไม่น่าตื่นเต้น และมีลักษณะเหมือนบทความยาว ๆ
เช่น จนกว่าเราจะพบกันอีก แลไปข้างหน้า ของศรี-

บุรพา หรือ บัศจ ของเสนีย์ เสาวพงศ์เป็นต้น

วรรณกรรมเพื่อชีวิตไม่คำนึงถึงความงามทาง
ศิลปะตามที่ผู้นิยมศิลปะบริสุทธิ์ตั้งหลักเกณฑ์ของวรรณ-
กรรมที่ดีไว้ ที่ปรกรกล่าวไว้ว่า ศิลปินที่ยืนหยัดเพื่อ
ศิลปะบริสุทธิ์อันเป็นอิสระไม่รับใช้ใครเลย เป็นศิลปะ
ที่มีแต่ความงดงาม (ทางรูปแบบสำนวนภาษา) ช่วย
ให้คนมีแต่ความสบายใจเมื่อได้ดู ได้ฟัง ได้อ่าน นั้น
เป็นความคิดที่ไม่ถูกต้องนัก ชีวิตมนุษย์ที่แท้จริงไม่
ใช้มีแต่ความดีงาม ความหวานชื่น แต่เพียงอย่าง
เดียว หากยังมีความเลวร้ายอีกมาก ดังนั้นหน้าที่ของ
ศิลปินคือ การพยายามสะท้อนความเลวร้าย ความ
เลวทรามทั้งหลายออกมาให้มหาชนได้เห็น และหา
ทางขจัดมันเพื่อช่วยกันสร้างสรรค์ความดีงามขึ้น
แทน ° ที่ปรกรเสนอว่าศิลปะเพื่อชีวิตนั้นควรเปิดเผย
ให้ทุกคนมองเห็น๒

๑. ลักษณะอันอับลักษณะของชีวิตที่เป็นอยู่
จริง

---

๑. ที่ปรกร ศิลปะเพื่อชีวิต - ศิลปะเพื่อประชาชน หน้า ๗๘ - ๗๙

๒. เรื่องเดียวกัน หน้า ๘๘

๒. ที่มาของความอัปลักษณ์แห่งชีวิต

๓. วิธีแก้ไขเปลี่ยนแปลงความอัปลักษณ์แห่งชีวิตให้กลายเป็นความดีงาม

๔. ตัวอย่างอันเบ็ดเสร็จของความดีงามใหม่แห่งชีวิตที่จะมาถึง

เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า นักเขียนในกลุ่ม 'วรรณกรรมเพื่อชีวิต' เช่น ทวีปกร ศรีบูรพา และเสนีย์ เสาวพงศ์ นั้น ได้รับอิทธิพลมาร์กซิสต์มากที่สุดที่เดียว ทวีปกรเห็นว่าอารมณ์รู้สึกหรือแนวคิดของมนุษย์นั้นมิใช่ของอิสระเอกเทศ แต่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชีวิต และอยู่ภายใต้การบังคับของอิทธิพลแห่งชีวิต มนุษย์อยู่ตลอดเวลา^๓ ใน บัศจ ของเสนีย์ เสาวพงศ์ สาย สีมา กล่าวว่า "ความคิดของเรานั้นมันขึ้นอยู่กับสภาพแห่งการดำรงชีวิตของคนเรานั้นเอง ชาวนาถก็คิดถึงเรื่องนาและข้าว เพราะมันคือสภาพแห่งการดำรงชีวิตของเขา... อะไรกำหนดความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการของคนเรา... จิตใจและจินตนาการของคนเรามีได้เป็นอิสระและเกิดขึ้นได้เอง แต่

---

๓. เรื่องเดียวกัน หน้า ๗๐

เป็นผลสะท้อนมาจากสภาพภายนอกที่คนเราถูกห้อมล้อมอยู่ ดังนั้นสิ่งที่กำหนดความรู้สึนึกคิดของคนเราก็มีจริง และสิ่งนั้นคือฐานะความเป็นอยู่และสภาพแห่งการดำรงชีวิตของคนเรานั้นเอง” (Karl Marx เขียนไว้ว่า “It is not man's consciousness that determines his being, but his being that determines consciousness”)

นักเขียนในกลุ่ม ‘วรรณกรรมเพื่อชีวิต’ นี้ได้พยายามสอดแทรกความคิดที่ว่า ชะตาชีวิตของมนุษย์หาได้ถูกกำหนดกฎเกณฑ์โดยกรรมเก่าหรือจากอำนาจอันเร้นลับไม่ ความยากจนเป็นผลจากระบบการเมืองและเศรษฐกิจ โดยมีค่านิยมชนบทรรมนิยมประเพณีเป็นเครื่องมือที่ชนชั้นปกครองใช้หลอกลวงประชาชน นักเขียนกลุ่มนี้เชื่อว่าทุก ๆ อย่างในโลกเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่งเป็นกฎแห่งการเปลี่ยนแปลงของสังคม และมนุษย์เราสามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนเองได้ ฐานะทางสังคมที่มีเจ้ามีไพร่ มีผู้ดี มีคนชั้นต่ำ ซึ่งกลายมาเป็นเครื่องวัดค่าของคนควรจะถูกขจัดให้หมดสิ้นไป การทำงานด้วยความสุจริตแม้จะเป็น

งานที่สังคมถือว่าต่ำต้อย เช่น กรรมกรแบกหามก็มี
คุณค่าทัดเทียมกับงานของขุนนางเช่นกัน ในเรื่องสั้น
หยาดเหงื่อและความทรนง ของอิสรา อมันตกุล กติ
ข้อนี้ได้ปรากฏอยู่อย่างเด่นชัดในทำนองเดียวกัน ศรี-
บูรพาได้เขียนไว้ใน แลไปข้างหน้า ว่า

“การทำงานเลี้ยงชีพอย่างตรากตรำ และด้วย
การใช้เรี่ยวแรงของตนเองนั้นเป็นสิ่งที่ได้รับการเหยียด
หยามว่าเป็นการต่ำช้า บุคคลที่รับจ้างทำงานออกแรงและ
ทำการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ด้วยความดิ้นรนชวนชวายเป็น
เพื่อได้เลี้ยงชีวิตไปวันต่อวัน ถูกจัดว่าเป็นคนชั้นต่ำ...
มีการทำงานรับจ้างอยู่ประเภทเดียวที่ได้รับการยกย่องเทิด
ทูนคือการรับราชการ...” และกลอนชื่อ งานทำให้
คนมีค่าว่าเป็นคน ของศรีนาคกร ก็เขียนว่า

“งานคือสิ่งสร้างมนุษย์ให้ก้าวมา
งานสร้างโลกสร้างคุณค่าอันคงทน
ผมตัวต่ำทำงานเบิกบานใจ
งานคือเกียรติอันยิ่งใหญ่เลอหาพูน
งานทำให้คนมีค่าว่าเป็นคน
งานสิ่งเดียวทำให้คนควรเอ่ยนาม”

นอกจากความพยายามที่จะผดุงศักดิ์ศรีของผู้
ใช้แรงงานแล้ว กลุ่มวรรณกรรมเพื่อชีวิตได้เรียกร้อง
เสรีภาพความเท่าเทียมกัน และสิทธิของราษฎรที่จะ
ได้รับความยุติธรรมจากสังคมจากรัฐบาลด้วย อิศรา
อมันตกุลเขียนในเรื่องสั้น เขาตะโกนหานายกรัฐมนตรี
ว่า

“อาณาประชานคนจนยากนั้นคือหญ้าแพรก...
แต่เป็นหญ้าแพรกที่มีจิตมีใจ ถ้าโลกทั้งโลกบีบเข้ามา
หญ้าแพรกนั้นก็ย่อมจะยืนต้นสูงกว่าพื้นโลกเสมอ”

และ

“ท่านข้าหลวงไม่มีสิทธิอะไรเลยที่จะมาห้ามไม่
ให้ผมเผยแพร่ความรู้แก่ราษฎรพวกนี้ มันช่วยไม่ได้
จริง ๆ ถ้าเขาอยากจะรู้ ผมต้องทำหน้าที่พลเมืองดีสอน
แก่เขาให้เกิดความรู้ ความรู้เป็นเหมือนโรคติดต่อ นะครับ
ถ้าผมสอนให้ราษฎรรู้ว่า เขาไม่ควรจะยอมให้ใครมาใช้
อำนาจบาทใหญ่ในสมัยประชาธิปไตยนี้ เขาก็ย่อมกระ-
หายที่จะแพร่โรคเสรีภาพนี้ไปยังเพื่อนคนอื่น ๆ ต่อ ๆ กัน
ท่านข้าหลวงครับ ท่านคงลืมไปกระมังว่า ในวาระที่ท่าน
ได้รับใบแต่งตั้งจากรัฐบาลให้เป็นข้าหลวง... เมื่อนั้น

ท่านเป็นคนรับใช้ราษฎรในจังหวัด และมีใช้เทวดา ข้า
หลวงหรือชาวนาย่อมมีเสรีภาพเท่ากัน”

ในตำนานกวีนิพนธ์นั้น ช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ.
๒๔๙๐ - ๒๕๐๐ ได้เห็นแรงปะทุของกวีกลุ่มหนึ่งที่
เขียนกลอนการเมือง แทนที่บทกวีของกลุ่มนี้จะพรรณ
นาถึงความรัก ดอกไม้ หรือ ความงดงามของธรรม
ชาติ กลับกล่าวถึงสิ่งน่าชังในสังคมมนุษย์เช่น สภาพ
อันแร้นแค้นในชีวิตอันมีสาเหตุเนื่องมาจากความแตก
ต่างระหว่างชนชั้น พร้อมทั้งสร้างความหวังในชีวิตที่
ดีกว่า ความรักและร่วมมือของปวงชนเป็นความหวังที่
จะช่วยแก้ไขสภาพการอันเลวร้ายให้หมดไปได้ นาย
ผีพรรณนาถึงความแร้นแค้นของชาวอีสานที่รัฐบาลไม่
เหลียวแลว่า

ในฟ้าปมีน้ำ

ในดินซำมีแต่ทราย

น้ำตาที่ตกทราย

คือเลือดหลังลงโลมดิน

สองมือเขามีแซง

เสียงเราแย่งมีคนยิน

สงสารอีสานสิ้น

ต้องทรุดสู่ค่ายสองแขน

อุซเซนี เขียนถึงความแตกต่างระหว่างชนชั้น ว่า

ดวงใจ	หยุดให้เสียที่เถิดหนา
คัจฉนทร์รูปเคี้ยวเกี่ยวฟ้า	โลมหล้าด้วยแสงเงินเย็น
เรามีแต่โค้งสะพาน	ต่างบ้านคุ้มหัวไม่เห็น
แต่เข้าถึงกำล่ำเค็ญ	หลบเร้นผันร้าวหนากาย

(ใต้โค้งสะพาน)

และอุซเซนีในการสนับสนุนพลังของมวลชน ว่า

“เวลาเอ๋ยแม่หัตถ์เจ้าเขย่าหล้า
มีฤทธาทำลายสิ้นถิ่นสถล
อย่านึกเลยจะทับแสงรักแรงล้น
ของปวงชนคือภราครภาพเอ๋ย”

ลักษณะของกวี เช่น นายผี และนายสาธิต เป็นไปในทางรุนแรงห้าวหาญ ส่วนของอุซเซนีนั้น อาจเรียกได้ว่ามีทั้งความมั่งคั่งตามแบบของกวีดั้งเดิม ทั้งการสัมผัสและการเลือกใช้คำ เมื่อบวกกับความรู้สึกและข้อคิดเห็นที่มุ่งให้เกิดภาพพจน์ทางการเมืองแล้ว ทำให้กวีนิพนธ์ของอุซเซนีมีพลังมากขึ้นเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตามกวีนิพนธ์ของนักเขียนกลุ่มอุซเซนี นายผี ทวีปวร ศรีนาคร นั้นมีลักษณะเด่นอยู่ตรงที่

เต็มไปด้วยความศรัทธา และความหวังในชีวิตใหม่ที่ดีกว่า
ผิดกับกวีนิพนธ์ของนักเขียนยุคปัจจุบันที่ซึมเศร้าหมด
อาลัยตายอยากในชีวิต และสถาปนาสภาพการทาง
สังคมโดยไม่ได้ฝากความหวังไว้ให้กับชีวิตใหม่เท่าที่
ควร (สังเกตกวีนิพนธ์ของเสฐียรพงษ์ อังคาร กัล-
ยาณพงศ์ วิทยากร เชียงกูล มักเป็นไปในรูปนี้)

นักเขียนกลุ่มก้าวหน้าในปัจจุบันได้รับอิทธิพล
ทางความคิดจากนักเขียนกลุ่มก้าวหน้า ๒๔๙๐-๒๕๐๐
เป็นอย่างมาก กวีนิพนธ์บางเรื่องของวิทยากร เชียงกูล
(เช่น สวรรค์กับการลงทุน) น่าจะได้แรงบันดาลใจ
จากบทกวีในหนังสือ นิติศาสตร์ ฉบับต้อนรับ ๒๕
พุทธศตวรรษ แต่สิ่งที่กลุ่ม 'วรรณกรรมเพื่อชีวิต'
ในปัจจุบันยังขาดอยู่เห็นจะเป็นศรัทธาและความหวังที่มี
ต่ออนาคต ซึ่งทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่นักเขียนรุ่น
ใหม่นี้ กำลังแสวงหาสิ่งต่าง ๆ ในสังคมยุคปัจจุบันที่
เต็มไปด้วยความสับสนก็เป็นได้ ข้อแตกต่างที่สำคัญอีก
อย่างหนึ่งระหว่างกลุ่มวรรณกรรมเพื่อชีวิตยุค ๒๔๙๐-
๒๕๐๐ และกลุ่มวรรณกรรมเพื่อชีวิตขณะนี้ เห็นจะ

เป็นเรื่องของการยึดมั่นในอุดมการณ์ กลุ่มแรกนั้นได้รับอิทธิพลจากลัทธิมาร์กซิสต์มาก การมองโลกของนักเขียนและกวีในกลุ่มนี้ มีพื้นฐานอยู่บนปรัชญาของมาร์กซ์อย่างเห็นได้ชัด ส่วนกลุ่มหลังนั้นยังไม่ได้ยึดอุดมการณ์ใดที่แน่นอนลงไป (ซึ่งมีส่วนคิดที่ว่า ทำให้กวีนิพนธ์ไม่ผูกพันกับลัทธิความเชื่อทางการเมืองมากจนเกินไป)

วรรณกรรมเพื่อชีวิตแบบเข้มข้นยึดถือพื้นฐานของปรัชญามาร์กซิสต์ได้สะดุดหยุดลงตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ นักเขียนรุ่นศรีนาคกร กุหลาบ สายประดิษฐ์ เสนีย์ เสาวพงศ์ ไม่ได้ผลิตงานใหม่ออกมาเลยด้วยเหตุผลที่ต่างกัน คนหนึ่งเข้าป่าไป เพราะเห็นว่าไม่สามารถแก้ไขสภาพการทางสังคมโดยยึดมั่นในกติกาเดิมได้ คนหนึ่งลี้ภัยทางการเมืองไปอยู่ต่างประเทศ อีกคนหนึ่งอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ราชการสูง จนผลิตงานเขียนชนิดเดิมออกมาไม่ได้^๔ อย่างไรก็ตามก็ดี อิทธิพล

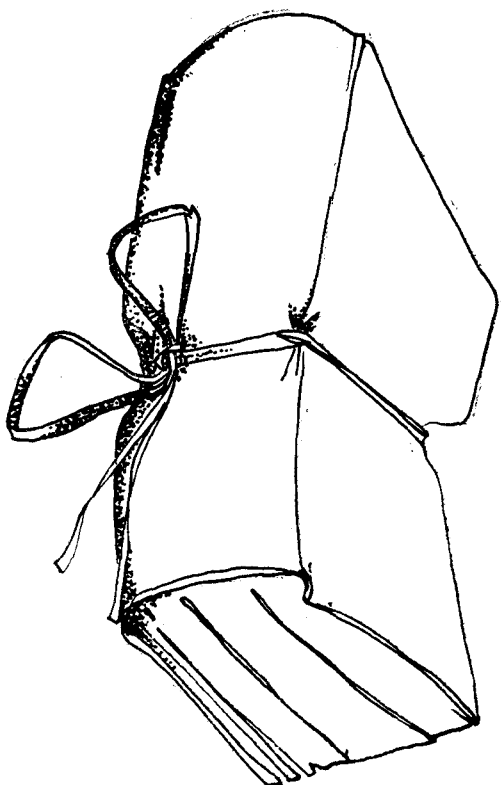
๔. สุชาติ สวัสดิ์ศรี “แนวความคิดของนักเขียนไทย พ.ศ. ๒๕๔๘ - ปัจจุบัน” วรรณกรรมเพื่อชีวิต พฤษภาคม ๒๕๑๖

ของนักเขียนกลุ่มนี้ยังมีต่อนักเขียนรุ่นใหม่และนิสิตนัก
ศึกษาเป็นอย่างมาก และได้กลายเป็นวรรณกรรมที่
เป็นอมตะ เป็นคัมภีร์ของนักศึกษาคหาวงศ์
หลายที่กำลัง “แสวงหา” อยู่ในปัจจุบัน

จาก สังคมศาสตร์ปริทัศน์ (กรกฎาคม ๒๕๑๖)

ผู้เขียนขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัชติยา กรรณสูต ที่กรุณาให้
ข้อมูลเกี่ยวกับกวีนิพนธ์ ในระยะ ๒๕๕๐ - ๒๕๐๐ และให้ขอยืม
หนังสือและข้อเขียนต่างๆ ของอิศรา ยมนันทกุล

ตลาดวิชาแบบผูกขาด

เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ศกนี้ อธิการบดีมหาวิทยาลัย
รามคำแหงได้ออกคำสั่ง เลขที่ ๒๗/๒/๒๕๑๖ ลบชื่อ
นักศึกษา ๙ คน ออกจากทะเบียนนักศึกษาเนื่องจาก
นักศึกษากลุ่มนี้ตั้งชมรมคนรุ่นใหม่ขึ้นโดยไม่ได้รับ
อนุญาตจากมหาวิทยาลัยและออกหนังสือชื่อ “พลัง”
ซึ่งมีข้อความให้ร้ายต่อมหาวิทยาลัยและกล่าวพาดพิง
ไปถึงบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัยในทางไม่ดี และ
เนื่องในวันปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ในปีนี้ นักศึกษา
กลุ่มเดียวกันได้ออกหนังสืออีกฉบับหนึ่งชื่อ “มหา-
วิทยาลัยที่ยังไม่มีคำตอบ” โดยมีข้อความเสียดสีผู้อื่น
โดยไม่สุภาพ และกล่าวถึงมหาวิทยาลัยรามคำแหงใน
ลักษณะที่จะทำให้ผู้อื่นเกิดความดูหมิ่นดูแคลนได้
นอกจากนี้ยังมีข้อความบางตอนเป็นการยุยงส่งเสริม
นักศึกษาส่วนใหญ่กระทำการอันอาจเป็นผลร้ายต่อ

มหาวิทยาลัย ต่อสังคมและประเทศชาติได้

หนังสือเล่มที่เป็นสาเหตุให้นักศึกษาทั้ง ๕ คน ถูกลบชื่อ^๕นี้มีบทความที่วิจารณ์มหาวิทยาลัยรามคำแหงจริง แต่เป็นการวิจารณ์อย่างบริสุทธิ์ใจของนักศึกษา ซึ่งถือว่าตัวเองมีส่วนได้ส่วนเสียกับระบบการศึกษาอย่างใกล้ชิด ในเรื่อง “จากผู้มาก่อนถึงผู้มาใหม่” วิสา คัญทัพ เขียนว่า “ถ้ามหาวิทยาลัยไม่ใช่แหล่งที่คนจะเข้ามาเรียนรู้ศึกษาดำรับตำราวิชาการ ถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์หักล้างกันในเหตุผลเพื่อหาข้อสรุปที่ดีกว่าในอันที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติแล้ว มหาวิทยาลัยก็คงไม่จำเป็นเท่าไรนักสำหรับการก้าวเข้ามา เป้าหมายของการเข้ามาเรียนมหาวิทยาลัยไม่ได้อยู่ที่แผ่นกระดาษประกาศศักราชเพียงแผ่นเดียว ค่าของความเป็นคนของคุณสูงมากกว่านั้น” ข้อความ^๕นี้เองที่อาจารย์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็พูดถึงอยู่เสมอ ในการสัมมนาเรื่องบทบาทของมหาวิทยาลัย และไม่ได้แสดงว่าจะลบหลู่^๖หมิ่นมหาวิทยาลัยแต่อย่างใด ผู้เขียนต้องการเรียกร้องให้ผู้เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยได้มีคุณค่าในทางที่ถูกเท่านั้นเอง

ส่วนเรื่องที่พาดพิงไปถึงผู้บริหารมหาวิทยาลัย
นั้น มีอยู่ในบทความของสมจิต มั่นมิตร เรื่อง 'นัก
ศึกษากับสถาบัน' ว่า "มหาวิทยาลัยเป็นของรัฐและรัฐ
เป็นของประชาชนผู้เสียภาษี" และ "หากเกิดมีใครสัก
คนในสถาบันตนแสดงความเห็นถึงข้อผิดพลาดของ
สถาบัน เขาผู้นั้นจะกลายเป็นบุคคลที่คิดร้ายต่อสถาบัน
ไป และในที่สุดอาจกลายเป็นบุคคลไม่พึงปรารถนา
ของสถาบันแห่งนั้นไป . . . . . หากมหาวิทยาลัยยังผลิต
บุคคลที่หลงมงายอยู่เช่นนี้แล้วคงไม่มีประโยชน์อะไร
เพราะเราจะได้แต่คนที่มีความสามารถแต่ก็ไม่อาจทำ
ประโยชน์ให้กับสังคมส่วนใหญ่ได้ เนื่องจากได้รับการ
ปลูกฝังให้รักแต่ห่มุคณะ ไม่มีการปลูกฝังให้ถูกต้อง
ว่านักศึกษาเรียนได้เพราะใคร ตัวจักรสำคัญในเรื่อง
นี้ เห็นจะได้แก่ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา ฝ่าย
ผู้บริหารและอาจารย์ก็เตือนให้นักศึกษาระลึกอยู่เสมอ
ถึงฐานะและหน้าที่อันแท้จริง ฝ่ายนักศึกษาก็เข้าใจ
ความเป็นจริงต่าง ๆ ว่าตนเรียนจากภาษีชาวบ้านไม่
คิดว่าตนวิเศษเหนือชาวบ้าน . . ."

บทความของนักศึกษาอีกบทหนึ่งได้แก่เรื่อง

“สุนทรพจน์วันปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่” ของอภิวัฒน์
ชาลิวราน ซึ่งสมมติว่าตัวเองกำลังกล่าวต้อนรับเพื่อน
ที่จะเข้ามาใหม่ มีข้อความบางตอนว่า “รัฐได้ทุ่มเงิน
มหาศาลของมวลชนทั้งประเทศมาใช้จ่าย เพื่อที่จะให้
พวกเราได้มีการศึกษาสูงขึ้น... พวกเราก็น่าจะมีความ
สำนึกว่า มวลชนคือผู้อุปถัมภ์ให้เราได้อยู่ ณ
สถาบันแห่งนี้ หาใช่ใครกลุ่มไหนไม่... ท่านควรใช้
เวลาสืบ^{นี้}ไปในการแสวงหาความรู้อย่างจริงจัง ใช้
ระยะเวลาที่อยู่ในสถาบัน^{นี้}ไปในทางก่อประโยชน์ให้
แก่มวลชนมากที่สุดเท่าที่จะมากได้” และ “การ
ศึกษาที่แท้จริงนั้นควรสร้างอิสระทางความคิด การ
แลกเปลี่ยนและโต้เถียงกันด้วยข้อความจริงมีเหตุมีผล
สนับสนุน หรือจะเป็นเพียงโรงงานอัดฉีด ท่องจำ
ความรู้ เหมือนเครื่องบันทึกเสียงที่อัดไว้แต่เพียงเสียง
ของอาจารย์ผู้บรรยาย^{นี้}กับพวกเรา จะยอมรับ
อย่างไร เพราะหนทางแห่งความรู้^{นี้}มิใช่จะผูกขาด
ได้ว่าต้องมาจากฝีปากของอาจารย์เพียงแหล่งเดียว เรา
ยังสามารถหาความรู้ได้จากแหล่งอื่นๆ ด้วยวิธีการ
ต่างๆ มากมาย อาทิ จากหนังสือ จากการสนทนา

แลกเปลี่ยนความรู้กับผู้ทรงคุณวุฒิ จากการฟังปาฐกถา
อภิปราย สัมมนา ฯลฯ”

ที่ยกมากล่าวนี้คือบทความที่ผู้บริหารมหา
วิทยาลัยมีความเห็นว่ามีลักษณะที่จะทำให้ผู้อื่นเกิด
ความดูหมิ่นดูแคลนมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้ ผู้
เขียนไม่ต้องการวิจารณ์มาก นอกจากจะขอยกถ้อยคำ
ของท่านอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งมี
ตำแหน่งเป็นข้าราชการชั้นพิเศษ เป็นศาสตราจารย์
และเป็นผู้มีวิทยุฒิ มาเทียบกับข้อความของนักศึกษา
ในหนังสือ “มหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีคำตอบ” บางที่เรา
จะเข้าใจได้กระมังว่า เหตุใดความคิดเห็นของนัก
ศึกษากลุ่มนี้จึงเป็นที่กล้วเกรงของเหล่าผู้บริหารมหา
วิทยาลัยรามคำแหงนัก ตามรายงานข่าวของ น.ส.พ.
ไทยรัฐ ฉบับวันอังคารที่ ๑๙ มิถุนายน ศกนี้ ท่าน
ศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ ผาสุขนิรันต์ กล่าวในการ
ประชุมนิเทศนักศึกษาตอนหนึ่งว่า “เราอดได้ว่าขณะนี้
เรามีเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใหญ่ที่สุดในบรรดามหา
วิทยาลัยอื่นที่เขามีกัน ทำงานได้สูงกว่าจุฬาฯ เรามี
น้ำพุที่สูงที่สุดในประเทศไทย ประตุมหาวิทยาลัยของ

เราก็สวยที่สุดไม่มีที่ไหนเหมือน ” และอธิการบดี
รามคำแหงพูดถึงการเรียนโดยไม่ฟังเลกเชอร์ว่าเป็น
เรื่องที่ไม่แปลกอะไร เพราะ ดร. ศักดิ์เองเคยเรียน
วิชาครูมาโดยไม่เคยเข้าห้องบรรยายและจบได้ประกาศ-
นียบัตรมา พอไปเรียนธรรมศาสตร์ก็ไม่เคยฟังเลก-
เชอร์เลยก็สอบได้

ผู้เขียนมีความเป็นห่วงบรรดานักศึกษาราม
คำแหงมาก เป็นห่วงที่นักศึกษาอาจลุ่มหลงกับน้ำพุ
มากกว่าวิชาความรู้ หลงกับประตูที่สวยงามจนลืม
เข้าห้องเรียน (เพราะอาจเชื่อ ท่านอธิการบดีว่าไม่
เข้าฟังการบรรยาย ก็ยังสามารถจบปริญญาได้) มหา-
วิทยาลัยรามคำแหงนั้นเป็นตลาดวิชา แต่ตลาดวิชา
มิได้มีความหมายแต่เพียงว่าเป็นสถาบันการศึกษาที่
เปิดรับคนเข้าเรียนจำนวนมาก ๆ แต่ย่อมหมายถึงการ
เปิดให้นักศึกษาได้มีอิสระเสรีในการแสดงความคิด
เห็นด้วย จะมีประโยชน์อันใดถ้ามหาวิทยาลัยแห่งนี้
คิดจะเปิดคณะรัฐศาสตร์ถ้าผู้บริหารไม่ต้องการให้นัก
ศึกษาสนใจการเมือง ตลาดวิชาที่แท้จริงนั้นเปรียบ
เสมือนตลาดที่มีสินค้าหลายชนิดที่ผู้ซื้ออาจจะเลือกซื้อ

ได้ การที่จะเสียเงินซื้อผู้ซื้อจะต้องเปรียบเทียบคุณภาพสินค้าชนิดต่าง ๆ ถ้าตลาดวิชากำหนดกฎเกณฑ์ให้ผู้ซื้อซื้อสิ่งของอย่างเดียวกันแล้วตลาดวิชานั้นก็จะมีลักษณะเป็นตลาดวิชาแบบผูกขาด เหมือนกับการผูกขาดสินค้าในตลาดที่เรียกกันว่าโมโนโพลี สิ่งนี้อาจารย์มหาวิทยาลัยน่าจะวิตกมากที่สุดก็คือ การที่นักศึกษาไม่รู้จักคิด เมื่อนักศึกษารู้จักคิดและเริ่มจะคิดทั้ง ๆ ออกมา และความคิดเห็นของเขาไม่ตรงกับของผู้บริหารมหาวิทยาลัยหรืออาจารย์ ความคิดเห็นที่แตกต่างไปนั้นก็ควรที่จะได้รับฟัง และอาจารย์ควรมีขันติธรรมเพื่อจะได้ไม่ถูกกล่าวหาว่าเป็น “เผด็จการทางปัญญา”

การกดขี่หรือลงโทษผู้มีความเห็นแตกต่างกันออกไปนั้นเคยมีมาในโบราณเมื่อมนุษย์เรายังไม่เจริญ โคเปอร์นิคัส ผู้เสนอความเห็นใหม่เกี่ยวกับระบบจักรวาลถูกลงโทษโดยการเผาไฟ เวลานั้นเป็น พ.ศ. ๒๕๑๖ การลงโทษผู้มีความเห็นไม่ตรงกับผู้มีอำนาจนั้นไม่ได้ทำกันแล้ว แม้แต่รัฐบาลใหญ่ซึ่งก็ได้อดทนกับบรรดาผู้มีความเห็นในทางตรงกันข้ามกับรัฐบาลตลอดมา

ผู้เขียนมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่มีกรณีเช่น
นี้เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัย ซึ่งน่าจะเป็นสถานที่ที่ให้
เสรีภาพทางความคิดเห็นที่ดีที่สุด คณะรัฐบาลซึ่ง
ประกอบด้วยนักการเมืองยังอดทนต่อคำวิจารณ์การ
บริหารประเทศได้ แต่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยซึ่งมี
อาชีพเป็นอาจารย์ไม่สามารถจะอดทนต่อความคิดเห็น
ของนักศึกษาซึ่งเป็นเด็กมีจำนวนเพียง ๔๐ - ๕๐ คน
ได้ นี่จะเป็นลางบ่งถึงความเสื่อมโทรมทางสังคมไทย
หรืออย่างไร? ผู้เขียนซึ่งเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยคน
หนึ่งขอแสดงความเสียใจต่อนักศึกษาทั้งเก้าคน และ
ต่อนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงทั้งหมดด้วย ที่
ท่านมีแต่น้ำฟูและประตูที่สวยงาม หากท่านขาด
วิญญานอันบริสุทธิ์ของมหาวิทยาลัยที่แท้จริงไปเสีย
แล้ว

จาก สยามรัฐ

ฉบับวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๑๖

บทเรียนจากกรณีเซซาไว์

ข่าวใหญ่ในรอบปี ๒๕๑๖ เห็นจะเป็นเรื่องเฮลิคอปเตอร์ที่บรรทุกนายทหารและตำรวจไปล่าสัตว์ในเขตป่าสงวนตกเมื่อเดือนเมษายน ในขณะที่เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้กับคณะนักศึกษาจากชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติ และนักหนังสือพิมพ์เปิดเผยข้อเท็จจริงพร้อมทั้งหลักฐานทั้งภาพถ่ายและซากสัตว์ในบริเวณทุ่งใหญ่ต่อสาธารณชน นายกรัฐมนตรีก็ได้ให้สัมภาษณ์ว่า คณะนายทหารและตำรวจชุดนี้ไปสืบราชการลับในบริเวณที่เกิดเหตุ นอกจากนรอนเลขาธิการ กตป. ยังได้ให้ความเห็นอีกว่า การที่ กตป. เคยเรียกพวกป่าไม้มาสอบสวนบ่อยๆ เป็นสาเหตุให้เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ ผูกใจจับพวกทหารและหาทางกลั่นแกล้งด้วยการให้หลักฐานแก่หนังสือพิมพ์ว่า คณะนายทหารตำรวจไปล่าสัตว์ในป่าสงวน

ในขณะที่หนังสือพิมพ์กำลังชุดค้นกรณีนี้อย่างกรึกโครมนั้น เจ้าหน้าที่แผนกเอกสารของสันติบาลก็

ได้มีจดหมายไปยังหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ “ขอความร่วมมือ” ให้คงข่าวดังกล่าว เหตุการณ์นี้ทำให้สื่อมวลชนและประชาชนทวีความไม่พอใจรัฐบาลยิ่งขึ้น จนรองอธิบดีกรมตำรวจต้องแสดงความเสียใจในพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้นั้น

ข้ออ้างของนายกรัฐมนตรีก็คือ คณะนายทหารและตำรวจไปสืบราชการลับ ไม่อาจลบล้างข้อเท็จจริงและหลักฐานที่หนังสือพิมพ์นำมาเสนอต่อสาธารณชนได้ นอกจากคณะนายทหารและตำรวจจะมีผู้ติดตามเป็นเด็กและผู้หญิงไปด้วยแล้ว ในซาคเฮลคอปเตอร์ตกยังมีซากกระตังและอุปกรณ์ล่าสัตว์อื่น ๆ อีกมากมาย

กรณีเฮลคอปเตอร์ตกนี้เรียกความสนใจและความไม่พอใจในหมู่ประชาชนด้วยเหตุผลหลายประการ นอกจากความเสียหายที่ทางราชการได้รับการสูญเสียเฮลคอปเตอร์ลำละ ๖ ล้านบาทแล้ว วิธีการล่าสัตว์ของคณะนิมโพรบรรดาศักดิ์นี้ยังทำความขมขื่นให้กับประชาชนโดยทั่วไปอย่างมาก การล่าสัตว์ในป่าสงวนย่อมเป็นการผิดต่อกฎหมายอยู่แล้ว ยังมี การฉลองวันเกิดด้วยอาหาร และเครื่องดื่มอันฟุ่มเฟือย

ในคงคิบ และการล่าสัตว์แบบทั้ง ๆ ขว้าง ๆ ตามที่เรา
ได้เห็นจากภาพถ่าย ย่อมทำให้ประชาชนมีความรู้สึก
ว่าคณะล่าสัตว์ชุดนี้เป็นอภิสิทธิ์ชนเหนือกฎหมายที่ไม่
เกรงกลัวความผิด ช้ำยังได้รับการปกป้องจากรัฐบาล
อีกด้วย

ผู้ที่ทำการวิจารณ์การกระทำครั้งนี้อย่างเผ็ด
ร้อนเห็นจะเป็น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และ ประยูร
จรรยาวัณษ์ นักเขียนการ์ตูนซึ่งวางมือจากการเขียน
การ์ตูนการเมืองไปนาน บทความในหน้า ๕ ของ
สยามรัฐ โดยคึกฤทธิ์ ภาพกระทิงและเก้งนอนตาย
เลือดโทรมมีธงชาติคลุม โดยประยูรในหนังสือพิมพ์
ประชาธิปไตย ทำให้มีมติมหาชนทวีความรุนแรงขึ้น
ทุกขณะ

กรณีเซซาโว (เซซาโว เป็นชื่อลำธารในเขต
ทุ่งใหญ่ เป็นภาษากระเหรี่ยงแปลว่าเสียงสวรรค์) ซึ่งให้
เห็นข้อบกพร่องในสังคมไทยและระบบราชการไทย
หลายประการ ในประการแรก กรณีนี้ได้ย้าความรู้สึก
ของประชาชนที่มีอยู่มานานแล้วว่ากฎหมายในบ้านเมือง
เราขาดความศักดิ์สิทธิ์ กฎหมายมีไว้เพื่อลงโทษบุคคล

ที่ฝ่าฝืนกฎของบ้านเมืองโดยไม่ละเว้น แต่การใช้กฎหมายบังคับยังมีการคำนึงถึงฐานะของบุคคลบางประเภท โดยเฉพาะข้าราชการระดับสูงอยู่ ถ้ารัฐบาลต้องการเรียกร้องให้ประชาชนเคารพกฎหมาย รัฐบาลจะต้องใช้กฎหมายลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะบุคคลผู้นั้นจะเป็นใคร

นอกจากประชาชนจะมีความรู้สึกว่รัฐบาลพยายามคุ้มกันข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ทำความผิดแล้ว การที่นายทหารและนายตำรวจบางคนมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับผู้นำในคณะรัฐบาล ยิ่งก่อให้เกิดความรู้สึกว่าผู้นำรัฐบาลเห็นแก่บุคคลในวงใกล้ชิดของตนมากกว่าผลประโยชน์ของชาติอีกด้วย และในสมัยแห่งการเรียกร้องให้ประชาชนในชาติมีความสามัคคีและมีอุดมการณ์ร่วมกันนี้ กรณีเซซาไวได้ทำลายความคิดที่จะสร้างสรรค์ความรู้สึกดังกล่าวโดยสิ้นเชิง

การที่รองเลขาธิการ กตป. ให้ความเห็นว่าพนักงานของกรมป่าไม้ต้องการแก้แค้นทหารนั้น ย่อมทำให้ศรัทธาของประชาชนที่กำลังมีต่อผลงานและบทบาทของ กตป. ต้องถูกกระทบกระเทือนอย่างมาก

กตป. มีหน้าที่ปราบปรามข้าราชการที่ใช้อภิสิทธิ์ หรือ
ทำผิดกฎหมาย ดังนั้น กตป. จึงควรรอการสอบสวน
ข้อเท็จจริงโดยละเอียด ก่อนที่เจ้าหน้าที่ระดับสูงของ
กตป. จะวิพากษ์วิจารณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น
ฝ่ายใด ดังนั้นการให้สัมภาษณ์ของรองเลขาธิการ กตป.
จึงอาจก่อให้เกิดความสงสัยได้ว่า หน่วยงานนี้จะทำ
หน้าที่ปราบปรามข้าราชการที่ทำความผิดทุกคนโดยไม่
ไว้หน้า หรือจะปราบเฉพาะข้าราชการที่ทำผิดและไม่
ได้เป็นคนสนิทชิดชอบของผู้มีอำนาจแต่เพียงเท่านั้น

บทบาทของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ก็ควรจะถูกนำมา
พิจารณาค่วมกัน คึกฤทธิ์ได้ทำหน้าที่เป็นที่มาของ
มติมหาชนมาหลายสมัย นับตั้งแต่กรณีเลือกตั้งสภปรก
เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ จนถึงกรณีคอร์รัปชันในกรมชล
ประทาน จนมีผู้กล่าวว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ได้กลายเป็น
สถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งในสังคมไทย แต่ ม.ร.ว.
คึกฤทธิ์ เป็นเพียงบุคคลธรรมดาที่ไม่อาจอยู่กับสังคม
ไทยตลอดไปได้ แม้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ จะเป็นสถาบัน
แต่ก็เป็นสถาบันที่มั่งเจื่อนเวลาจำกัด กรณีเซซาโวซ์ให้
เราเห็นว่า บ้านเมืองของเราจะต้องมีสถาบันที่ถาวร

ซึ่งจะทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองตลอดไป โดยปกติ
กลไกทางการบริหารของรัฐ เช่น หน่วยราชการ หรือ
กลไกทางการยุติธรรมคือศาล จะเป็นผู้คุ้มครองความยุติ
ธรรมของสังคมโดยมีกฎหมายเป็นรากฐาน สถาบัน
อื่น ๆ ที่สำคัญได้แก่ พรรคการเมือง รัฐสภา และ
สื่อมวลชน ซึ่งจะเป็นพลังคอยกระตุ้นให้กลไกของ
รัฐบาลดำเนินการ ไปอย่างถูกต้องตามครรลองแห่งกฎ
หมาย กรณีเซซาไวย์จึงชี้ให้เราเห็นว่าสังคมไทยยังต้อง
การสถาบันที่ถูกล้มเลิกไป คือ รัฐสภา ถ้ารัฐสภายังคง
มีอยู่ รัฐบาลจะต้องถูกพลังกดดันบังคับให้แถลงข้อ
เท็จจริงให้ประชาชนทราบตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญ
ทราบใดที่ยังไม่มีรัฐธรรมนูญย่อมไม่มีหลักประกัน
อันใดว่า รัฐบาลจะรู้สึกถึงความจำเป็นที่จะต้องรับผิดชอบ
ต่อประชาชน

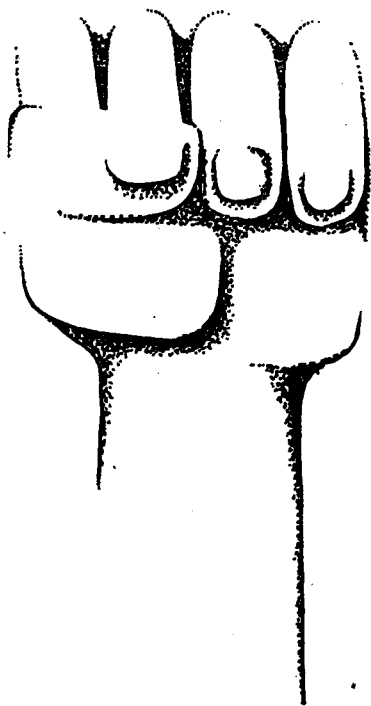
เรากำลังคอยดูบทบาทของสถานีวิทยุแห่งชาติแห่ง
ชาติอยู่ว่าจะมีปฏิกริยาอย่างไรต่อกรณีเซซาไวย์นี้ จริง
อยู่สถานีประกอบด้วยบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งจากรัฐบาล
ทั้งสิ้น แต่สถานีก็ยังมึนนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ
หลายท่านที่มีความสนใจ และได้ทำการต่อสู้เพื่อรักษา

สิ่งแวดลอม เราจึงรอกอยว่าจะมีสมาชิกสภานิติบัญญัติ
ท่านใดหรือไม่ว่ที่จะตั้งกระทู้ถามรัฐบาลด้วยเรื่องนี

ท้ายที่สุด กรณีเซซาไวซ์ให้เห็นถึงแก่นแท้
ของค่านิยมในสังคมไทยซึ่งจำเป็นจะต้องมีการแก้ไข
สังคมไทยเป็นสังคมที่สมาชิกในครอบครัวเครือญาติ
และเพื่อนฝูงมีความผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง ผลประ
โยชน์ของครอบครัว เครือญาติ มักจะยิ่งใหญ่กว่าประ
โยชน์ส่วนรวม แต่สังคมไทยจะคงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อผู้นำ
ของสังคมได้ยอมสละผลประโยชน์ส่วนตัว เพื่อความ
ยุติธรรม และการอยู่รอดของชีวิต แม้ว่ค่านิยมของ
คนไทยส่วนใหญ่จะเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัว แต่
ผู้นำอยู่ในฐานะและมีหน้าที่ ๆ จะนำประชาชนและทำ
ตัวอย่างอันดีต่อผู้ที่ตนปกครองอยู่

**ความคิดคำนึงถึงภายหลัง
วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖**

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาสองอาทิตย์ที่
แล้วมานี้ ได้ชี้ให้เราเห็นปัญหาสำคัญของเมืองไทยที่
เรอวังมาแล้วหลายสมัย หลังจากที่นักศึกษาและประ
ชาชนนับแสน ๆ คน ต้องเอาชีวิตเข้าแลกเพื่อขับไล่
บุคคลเพียง ๓ คน ให้ออกจากอำนาจและประเทศไทย
แล้ว บรรยาการในปัจจุบันก็เต็มไปด้วยความโกรธ
แค้นซึ่งชั่งต่อกรกระทำของบุคคลเหล่านั้น หนังสือ
พิมพ์ได้แจเโพยการโกงชาติอย่างละเอียด ข้าราชการ
ชั้นผู้ใหญ่และผู้น้อยเริ่มช่วยกันชุกคู้ยพฤติกรรมอันเลว
ร้ายของผู้นำเดิมของเขา ต่างคนต่างพยายามประกาศ
ตัวว่าไม่เคยเห็นด้วยกับการกระทำของผู้นำรัฐบาลชุก
คิมเลย หลายคนกล่าวว่า ที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่ง
ก็เพราะขัดไม้ได้ ผู้ร่างคำแถลงการณ์ที่บิดเบือนความ
จริงก็แก้ตัวต่าง ๆ นานา โดยสรุปแล้วภายใน ๒ อาทิตย์
ที่ผ่านมามีเมืองไทยได้เห็นและได้ยินเสียงแห่งมโนธรรม

ศีลธรรม ยุติธรรมอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนนั้นหมายความว่าอย่างไร ก็ในเมื่อไม่นานมานี้เอง พ.อ. ธรรมศักดิ์ ติขจร ยังเป็นอัครวิมลมาลาของชนจำนวนมาก เขาเป็นผู้ที่ได้รับเชิญไปแสดงปาฐกถาในการประชุมของสมาคม ฯ ต่าง ๆ บ่อยที่สุด แม้ว่าโดยอาชีพเขาจะเป็นทหาร แต่เขาได้ไปพูดเรื่องการเมือง การเศรษฐกิจ การสังคมสงเคราะห์ ฯ ล ฯ สำหรับผู้นำคนอื่น ๆ ที่หมดอำนาจไปแล้วก็เช่นกัน เมื่อ ๓ อาทิตย์ที่แล้วบ้านและที่ทำงานของเขาเต็มไปด้วยผู้แหวัดล้อมมากมายหลายคน เดียวกันคนเหล่านี้กำลังช่วยกันสถาปนาพรรคพวกปฏิกรรมเหล่านี้ทำให้เราเห็นว่า บ้านเมืองเรายังจะต้องเผชิญกับปัญหาอันเป็นพื้นฐานสำคัญต่อไป

ทั้งนี้เพราะบุคคล ๓ คน ที่เรากำลังสถาปนาพรรคพวกอยู่ก็เป็นผลผลิตของระบบการเมืองและสังคมไทย เราควรจะหยุดคิดบ้างว่า ก็ใครเล่าที่ทำให้เขาสามารถใช้อำนาจเป็นธรรมอยู่ตลอดเวลาโดยไม่โต้แย้ง ไม่เพียงแต่เท่านั้น ผู้แหวัดล้อมทั้งข้าราชการและพ่อค้ายังมีส่วนช่วยผลักดันร่วมมือกับเขาทำให้เกิดการใช้อำนาจ

จนลูกกลมเป็นเหตุใหญ่โตมีผู้เสียชีวิตมากมายเป็นประวัติการณ์อีกด้วย

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงเวลา ๒ อาทิตย์นี้มีเพียงอย่างเดียวคือการสิ้นอำนาจของตัวบุคคล ๓ คน แต่ระบบเดิมที่ทำให้คน ๓ คนสามารถครองอำนาจอยู่ได้เป็นเวลานานยังไม่หมดไป จุดสำคัญของระบบเดิมก็คือการบูชาอำนาจ การที่ต่างคนต่างวิ่งเข้าหาผู้มีอำนาจโดยไม่คำนึงว่าผู้นั้นเป็นคนดี มีศีลธรรมและถือความสัตย์จริงหรือไม่ ในยามที่ผู้มีอำนาจลูแก่อำนาจและทำการกดขี่ประชาชน เรามีแต่คนเอาตัวรอด คนที่ไม่อยากเอา “ไม้ซีกไปงัดไม้ซุง” ผู้ใดที่ทำการคัดค้านต่อต้านการกระทำของรัฐบาลชุดก่อนก็ต้องถูกตราหน้าว่าเป็นคนหัวรุนแรง แม้กระทั่งเป็นคอมมิวนิสต์ หรืออ่อนลงมาน้อยก็เป็นคนโง่ที่ไม่รู้จักทิศทางลม

นักศึกษาและประชาชนที่ลุกขึ้นต่อสู้ และสละชีวิตเพื่อต่อสู้กับทรราชย์เหล่านั้น แท้จริงแล้วเป็นวงนอกที่ไม่ได้รู้เห็นความชั่วช้าของบุคคลทั้งสามโดยละเอียด อย่างมากที่สุดเขาเพียงเห็นว่าบุคคลเหล่านั้น ร่ำรวยมากจนผิดสังเกต แต่เขาไม่รู้เลยว่าคนเหล่านั้น

ร่ำรวยมาได้ด้วยวิธีการอย่างไร การเปิดเผยพฤติกรรม
โกงชาติของทรราชย์ทั้งสามคนนี้ทำให้ประชาชนทั่วไป
ไปซ้อค เพราะการโกงชาตินั้นได้ครอบคลุมไปทุก
สาขาของการค้าและระบบราชการ

สิ่งที่เราต้องการชี้ให้เห็นก็คือข้อเท็จจริงที่
ว่า ไม่เฉพาะบุคคลทั้งสามเท่านั้นที่ควรถูกสาปแช่ง
แต่ใครก็ตามที่อยู่ใกล้ชิดและรู้ถึงการกระทำของ
บุคคลทั้งสามนี้ แต่เฉยเสียไม่ห้ามปรามหรือแสดง
การคัดค้านย่อมได้รับการติเตียนด้วยทั้งสิ้น เราจะ
ต้องเปลี่ยนค่านิยมของการบูชายกย่องผู้มีอำนาจให้มา
เป็นการยึดมั่นในคุณธรรม ความดี การไม่ยอมสยบ
ให้กับอำนาจ แต่จะต้องถามตัวเราเองเสมอว่า มโน
ธรรมของเราเป็นอย่างไร การที่จะมาอ้างกันว่าถูก
บังคับหรือต้องทำตามหน้าที่นั้นไม่มีเหตุผล หน้าที่จะ
ต้องผูกพันกับความรู้สึกผิดชอบ การใดๆ ที่ผู้มีอำนาจ
สั่ง แต่ผู้ที่ต้องทำตามเห็นชัดว่าขัดต่อศีลธรรมแล้ว
มโนธรรมของตนเองจะต้องผลักดันให้ปฏิเสธคำสั่งนั้น
ทันที แทนที่จะยอมเชื่อตาม ทำตามเหมือนดังคนตา
บอด ความจงรักภักดีอย่างคนตาบอดเป็นความจงรัก

ภักดีต่อบุคคลไม่ใช่ต่อประเทศชาติ ข้าพเจ้าได้เคย
กล่าวไว้ในที่ต่าง ๆ อย่างชัดเจนแล้วว่า ความมั่นคง
ของรัฐบาลกับความมั่นคงของชาตินั้นไม่เหมือนกัน มี
คนหลายคนพยายามอ้างว่าความมั่นคงของชาติขึ้นอยู่กับ
สิ่งใด แต่โดยแท้แล้วเขาหมายถึงความมั่นคงทาง
อำนาจของพวกเขาเองต่างหาก ข้าราชการก็เช่นกัน
ข้าราชการหลายคนไม่รู้จักแยกความมั่นคงของรัฐบาล
ออกจากความมั่นคงของชาติ ความผิดพลาดเช่นนี้เป็น
ปัจจัยสำคัญที่ทำให้หลายคนจับอาวุธเข้าประหัตประหาร
นักศึกษามือเปล่า เมื่อกำลังทำการต่อสู้เพื่อความม
คงของชาติ แทนที่จะช่วยกันขับไล่บุคคลที่มีอำนาจ
ในคณะรัฐบาลชุดเดิม ซึ่งเขาเองได้ทำลายความม
คงของชาติมาเป็นเวลาช้านานแล้ว

ในระยะแรก ๆ ที่กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญถูก
จับนั้น มีบุคคลที่คนที่อยู่ในฐานะที่จะช่วยคัดค้านได้
เต็มใจกระโดดลงมาช่วยในมหาวิทยาลัย อาจารย์หลาย
คนที่มีตำแหน่งระดับสูง ได้ทำการขู่อาจารย์ที่จะออก
หน้าเข้าช่วยด้วยการขู่ว่าจะลงโทษทางวินัยบ้างว่าจะ
ถูกตำรวจจับบ้าง หลังจากชัยชนะมีแล้วคนเหล่านี้

กลับร่วมมือกันดีด้วย และเสนอตัวเข้าช่วยอย่างขมิ้มมัน
ข้าพเจ้าเห็นว่าสังคมไทยเต็มไปด้วยคนประเภท “ต่อ
หน้ามะพลับลับหลังตะโก” เต็มไปด้วยคนที่ไม่มีความ
ซื่อสัตย์ต่อตนเอง กลับกลอก และคอยแต่จะหาผล
ประโยชน์ใส่ตัวเองโดยไม่ต้องการเสียงหรือลงแรง

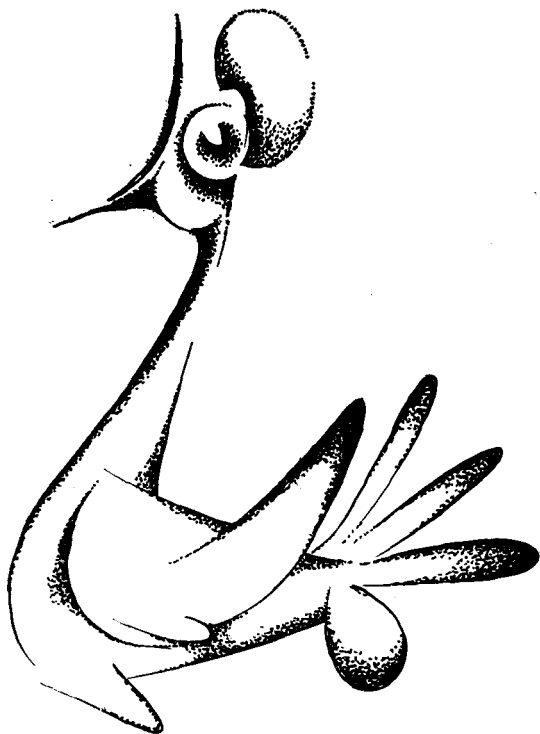
ถ้าเราต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้
จริง เราจะต้องช่วยกันเปลี่ยนค่านิยมเสียใหม่ แม้ว่า
บุคคล ๓ คนจะออกจากประเทศไทยไปแล้ว ระบบ
เก่าค่านิยมเก่ายังอยู่และจะทวีความแข็งแกร่งยิ่งขึ้นทุก
วัน เราจะนอนใจได้อย่างไรว่าในเวลา ๓ - ๔ ปีข้าง
หน้าเหตุการณ์จะไม่ซ้ำรอยอีก และเมื่อถึงเวลานั้น
เราก็คงจะต้องมาเล่นละครกันอีกหรือ ?

จาก ประชาธิปไตย

ฉบับวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

จิตวิทยาการคลัง

: ถอนชนहांนอย่างไรहांนจึงไม่เจ็บ ?

ในรายการ “พบประชาชน” เมื่อคืนวันพุธที่ ๒๘ พฤศจิกายนนี้ นายบุญมา วงศ์สุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับนโยบายการคลัง โดยเฉพาะในด้านการจัดหารายได้ของรัฐอย่างน่าสนใจยิ่ง กล่าวคือ นายบุญมา มีความเห็นว่าการขึ้นภาษีนี้นั้นเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจในระยะยาวมากที่สุด คือดีกว่าการพิมพ์ธนบัตรเพิ่มขึ้นเพื่อนำมาใช้จ่ายเพราะจะทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ และดีกว่าวิธีการกู้เงินไม่ว่าจะเป็นจากภายในหรือภายนอกประเทศ

นายบุญมาได้ตั้งข้อสังเกตใหญ่ ๆ ๒ ประการด้วยกันคือ ปัญหาภาวะครองชีพของผู้ที่มีรายได้ประจำ และคงที่ซึ่งได้แก่บรรดาข้าราชการและลูกจ้างของรัฐบาลทั้งหลาย ซึ่งจะต้องหาทางแก้ไขด้วยการพยายามปรับอัตราเงินเดือนของข้าราชการ เพื่อเป็นการบ่อน

กันอันตรายในระยะยาวที่ประเทศเราจะประสบวิกฤตการณ์ของการสูญเสียข้าราชการที่ดีมีความสามารถไปให้กับวงการธุรกิจ และจะมีเพียงข้าราชการประเภททำงานเช้าสามเย็นสามที่มุ่งหาช่องทางที่จะโกงกิน และแม้จะมีข้าราชการที่ยังคงกินอุกมคคิอยู่ แต่ก็มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

ประการที่สอง นโยบายการคลังที่ผ่านมาเป็นนโยบายระยะสั้นแบบเอาตัวรอดไปวัน ๆ ไม่มองการณ์ไกล ผลที่เกิดขึ้นต่อมาก็คือทำให้ผู้รับผิดชอบในด้านการคลังในสมัยต่อมาต้องประสบความยากลำบากในการที่จะตัดสินใจขึ้นภาษี เพราะที่ผ่านมารัฐบาลเอาใจประชาชนด้วยการเก็บภาษีในอัตราที่ต่ำมาก และไม่มี การปรับปรุงอัตราภาษีมาเลยเป็นเวลานาน

ข้อสังเกตของนายบุญมาในประการแรกนั้น ควรมีข้อคำนึงว่า ถ้ารัฐบาลต้องการให้ประชาชนเสียสละด้วยการจ่ายภาษีเพิ่มขึ้น เพื่อให้ทางราชการสามารถมีรายได้มาเพิ่มเงินเดือนให้ข้าราชการแล้ว รัฐบาลก็ต้องเริ่มแก้ไขปรับปรุงปัญหาและข้อบกพร่องในการบริหารงานของหน่วยงานต่างๆ อย่างรวดเร็ว

และแข็งขัน ทั้งนี้ก็เพราะเท่าที่ผ่านมาประชาชนมี
ทัศนคติและประสบการณ์ต่อข้าราชการว่า ระบบ
ราชการของไทยเรานั้นมีข้าราชการจำนวนมากที่มีได้
ทำงานอย่างเต็มที่สมกับเงินเดือนที่ได้รับ ระบบราช
การมีข้าราชการถึง ๗ แสนคน การเพิ่มภาษีเพื่อ
เพิ่มเงินเดือนให้ข้าราชการโดยทั่วกันทั้ง ๗ แสนคน
นี้จะคุ้มหรือไม่ ในขณะที่มีข้าราชการจำนวนแสนเช่น
กันที่ปฏิบัติราชการอย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร
และไม่ทำตัวเป็นผู้รับใช้ราษฎร ในฐานะที่จะตอบ
สนองความต้องการ หรือเต็มใจจะหมักหมมในการให้
ความสะดวกแก่ราษฎร

ดังนั้น ปัญหาที่เผชิญหน้ารัฐบาลในกรณีที่จะ
มีการเพิ่มภาษีเพื่อหารายได้มาบำรุงขวัญข้าราชการนี้
ก็คือ รัฐบาลจะต้องบำรุงขวัญประชาชนด้วย กล่าว
คือ จะต้องหาทางขจัดข้าราชการที่เปล่าประโยชน์ จะ
ต้องดำเนินการปราบคอร์รัปชันอย่างเด็ดขาด และ
ปรับปรุงระบบข้าราชการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึง
จะเป็นการยุติธรรมต่อทั้งสองฝ่าย คือทั้งทางด้าน
ข้าราชการและประชาชนอย่างแท้จริง

สำหรับข้อสังเกตประการที่สอง คือเรื่องนโยบายการคลังนั้น นายบุญมาได้มองสภาพการณ์ทางการเศรษฐกิจด้วยสายตาไกล และด้วยสปีริตของนักการคลังที่ดีและพร้อมที่จะรับผิดชอบอย่างเต็มที่

เป็นความจริงที่ว่า นโยบายการคลังของเรา ในระยะเวลาที่ผ่านมาไม่มีเป้าหมาย เป็นนโยบายระยะสั้นแบบเคาต์วอร์ด กล่าวคือ รัฐบาลชุกจอมพล สฤษดิ์ ซึ่งเป็นรัฐบาลที่มีได้มีความชอบธรรม ไม่มีรากฐานสนับสนุนจากประชาชนอย่างแท้จริงนั้น ได้ระมัดระวังตัวมากที่จะทำให้ประชาชนไม่พอใจ วิธีง่าย ๆ ที่ใช้ก็คือ การไม่ขึ้นหรือเก็บภาษีใหม่ ๆ แต่กลับกู้เงินทั้งภายในและภายนอกมาเป็นแหล่งรายได้แทน วิธีการใช้การงบประมาณแบบขาดดุลย์โดยไม่ขึ้นภาษีนี้ทำให้ประชาชนพอใจ และเคยชินต่อการเสียภาษีในอัตราที่ต่ำมาก จนอาจกล่าวได้ว่าประชาชนชาวไทยสบายที่สุดในโลกในเรื่องการช่วยรัฐในการเสียภาษีก็ว่าได้

การใช้นโยบายการคลังดังที่มานี้ ทำให้เกิดวิกฤตในการคลังของประเทศ เพราะรัฐบาลได้ใช้วิธี

ยืมเงินอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่ภาวะทางเศรษฐกิจไหว
ตัวและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รัฐบาลไม่มีแหล่ง
รายได้ที่แน่นอน การที่ไม่ปรับอัตราภาษีแบบค่อย
เป็นค่อยไปเป็นระยะ ๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนไม่รู้สึกรว่า
ถูกรัฐบาลเก็บภาษีหนัก ทำให้กระทรวงการคลังต้อง
ประสบกับความยากลำบาก แม้ว่านายบุญมา ซึ่งขณะ
นั้นเป็นปลัดกระทรวงการคลังและผู้เชี่ยวชาญด้านการ
คลังทำนองอื่น ๆ จะเสนอให้มีการปรับปรุงอัตราภาษี
ก็ตาม แต่ข้อเสนอนั้นก็ไร้ผลตราบจนกระทั่งเกิดวิกฤต
ทางด้านดุลย์การค้า และการขาดดุลย์ในงบประมาณ
ประจำปีทวีความรุนแรงขึ้น รัฐบาลชุดจอมพลถนอม
จึงได้ตัดสินใจขึ้นภาษีพร้อม ๆ กัน ๒๒๕ รายการ
เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๑๓ (ซึ่งมีผลใช้บังคับ
ตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคมในปีเดียวกัน)

ผลเสียของการขึ้นภาษีพร้อมกันถึง ๒๒๕ รายการ
ในครั้งนั้นมีมาก ผู้ที่ต้องแบกรับภาระอย่างหนัก
ได้แก่ประชาชนผู้มีรายได้น้อยซึ่งเป็นผู้บริโภคนั่นเอง
ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ภาษีส่วนใหญ่ที่เพิ่มขึ้นนั้นเป็น
ภาษีทางอ้อม ซึ่งผู้ทำการค้าสามารถผลักภาระ

ภาษีไปให้กับผู้บริโภคได้ ด้วยการบวกอัตราภาษีที่เพิ่มขึ้นนั้นไปกับราคาของสินค้า ซึ่งทำให้ประชาชนต้องซื้อสินค้าในราคาสูงขึ้น ในประการต่อมาการเพิ่มภาษีที่เดียวหลาย ๆ ประเภท มีผลทำให้ราคาสินค้าอื่นที่ไม่ได้มีการเพิ่มภาษีพลอยไหวตัวตามและมีราคาสูงขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้ไม่ทันที่รัฐบาลจะประกาศขึ้นภาษี แต่ผู้มีอำนาจทางการเมืองที่มีผลประโยชน์ทางการค้า พ่อค้าที่มีอิทธิพล และรัฐข้าราชการในได้ฉวยโอกาสกักตุนสินค้า (เช่นรถยนต์) ไว้ก่อนไม่ยอมขายในขณะนั้น แม้แต่ในกรณีที่รัฐบาลประกาศลดตัวเงินหรือลดค่าเงินก็ตาม ก็มีบุคคลบางพวกรู้ความลับก่อนสามารถเก็งกำไรได้อย่างสะดวกโดยไม่ต้องลงทุนลงแรงอะไรมากมาย

การจัดเก็บภาษีใหม่ ๆ หรือการเพิ่มอัตราภาษีเป็นของจำเป็น และเป็นวิธีการสำคัญในการจัดหารายได้ของรัฐที่ได้ผลดีกว่าวิธีการอื่น ๆ แต่รัฐบาลควรพิจารณาด้วยว่า การหารายได้เพิ่มขึ้นนี้อาจจะกระทำได้ด้วยการปรับปรุงวิธีการเก็บภาษีให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นโดยพยายามป้องกันการรั่วไหล ก่อนที่รัฐ-

บาลจะขึ้นภาษี รัฐบาลควรคิดหาทางทำให้การบริหาร
งานการจัดเก็บเป็นไปอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยยิ่งขึ้น มี
ผู้คาดคะเนว่าหากการจัดเก็บมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น
โดยเก็บได้มากขึ้นเพียง ๒๕ % เท่านั้น เราก็สามารถ
จะมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยสามารถทยอยเก็บภาษีเพิ่มขึ้น
เป็นระลอก ๆ ไปได้ แทนที่จะมีการเพิ่มภาษีแบบ
ร่อยๆรายการอีก ดังที่เคยเป็นมาก่อน

ข้อควรคิดประการสุดท้ายก็คือ การเก็บภาษี
นั้นควรถือหลักความเป็นธรรมด้วย เรายังไม่มีภาษี
แบบ Capital Go in Tax คือภาษีที่รัฐเก็บจากการที่
มูลค่าของทรัพย์สินของเอกชน เช่นที่ดินมีราคาสูงขึ้น
เพราะรัฐลงทุนตัดถนนผ่าน ภาษีประเภทนี้สามารถ
เก็บได้ เพราะเอกชนไม่ได้ลงทุนในการทำให้ที่ดิน
นั้นมีราคาขึ้นเลย เมื่อรัฐมีส่วนช่วยทำให้ที่ดินของ
เอกชนมีราคาสูงขึ้น ในกรณีที่มีการซื้อขายรัฐก็ควร
ได้รับส่วนแบ่งในการนั้นด้วย

ประเทศไทยเรา เป็นประเทศที่กำลังพัฒนา
และมีลักษณะพิเศษของการบริโภคแบบตามอย่างและ
ฟุ่มเฟือยแพร่หลายในหมู่ประชาชน การจัดเก็บภาษี

ควรพยายามลดและจำกัดการบริโภคของประชาชนกลุ่ม
น้อยที่ใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือยไปในตัวด้วย สถานะเรื้องรมย์
นานาชนิดควรถูกเก็บภาษีมาก ๆ เพราะเท่ากับเป็นการ
ลดการบริโภคแบบฟุ่มเฟือย ซึ่งมีลักษณะเป็นการที่
ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมอีกด้วย

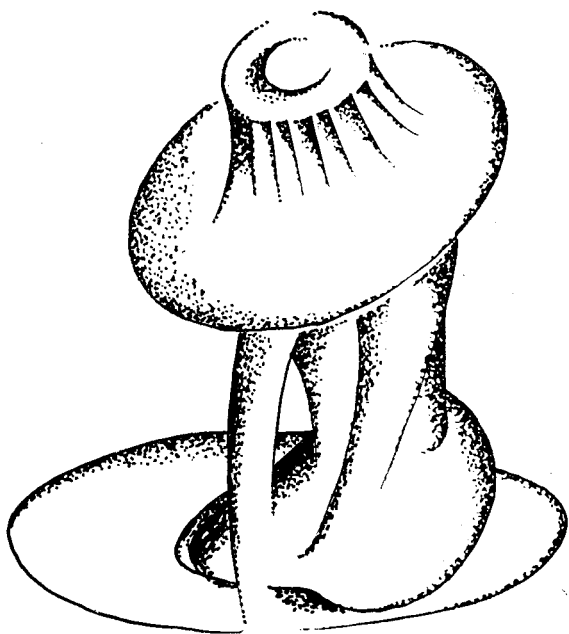
ท้ายที่สุดนี้ ขอยกคำกล่าวที่ว่า การถอนขน
ห่านนั้น ถ้าถอนกันทีเดียวหมดตัวห่านเลย ห่านอาจ
ตายหรือร้องลั่นได้ เท่าที่ผ่านมาระไปขอยืมขนห่าน
ของเพื่อนที่เขามีห่านมากกว่าเรามา และปล่อยให้ห่าน
ของเราเดินไปเดินมาอย่างสบาย พอเราจะถอนขน
ห่านของเราเพียงขนเดียวห่านของเราก็สะดุ้งและจะ
ตายเอา เพราะเคยสบายไม่เคยเจ็บมาเลย นี่เป็นจิต
วิทยาทางการคลังที่เราควรระลึกถึงอย่างหนึ่ง

จาก ประชาธิปไตย

วันเสาร์ที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๑๖

ชาวไทยอย่าเพิ่งสิ้นหวัง

เหตุการณ์ของบ้านเมืองเราเวลานี้กำลังอยู่ในสภาพที่ยิ่ง
เหยิงและระส่ำระสาย เรื่องราวต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้น
ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นเรื่องการสไตรค์ ซึ่งกำลังแพร่
ขยายออกไปทุกที่ การที่ขบวนการกู้ชาติหมิ่นพระบรม
เดชานุภาพ ค่าครองชีพที่กำลังถีบตัวขึ้นสูง ตลอดจน
จนถึงการเคลื่อนไหวของนิสิต นักศึกษา และนักเรียน
ทั้งในกรุงและชนบท ล้วนแล้วแต่มีผลต่อพวกเราทั้ง
มวลเหมือนกันอย่างหนึ่ง คือ การเริ่มจะสิ้นหวัง ขาด
ศรัทธา ขาดความอดทน

ก่อนที่เราจะพากันสิ้นหวัง ขอให้เราหวน
ระลึกถึงภาพเหตุการณ์ในวันมหาวิปโยคและตั้งใจมั่นว่า
เราทุกคนที่โชคดีมีชีวิตรอดอยู่ในขณะที่เด็กนักเรียนและ
ประชาชนได้เสียชีวิตเพื่อแลกกับอนาคตที่ดีกว่านั้น เรา
มีภารกิจร่วมกันที่จะช่วยสร้างชาติของเรา เราจะต้อง
ไม่ลืมคำมั่นสัญญาที่เราต่างให้ไว้กับวีรชนและตัวเรา

เองทุกคนว่าเราจะเริ่มชีวิตใหม่กันแล้ว

ขณะนี้เรากำลังอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ เรา กำลังร่วมเดินทางที่เต็มไปด้วยขวากหนามและอุปสรรค นานาประการ เราคงทราบกันดีอยู่แล้วว่า เส้นทาง สาย^๕ขรุขระมานาน เต็มไปด้วยสิ่งกีดขวางที่ขาดผู้ บุกเบิกขาดผู้นำทางอย่างแท้จริงมาเป็นเวลานาน ถึง ันงานที่รอเราอยู่จึงเป็นงานที่ยากลำบากอย่างมหันต์ เราเพิ่งเริ่มต้น เราได้พบกับสิ่งกีดขวางหลายชนิด เราจะถอยหนีหรือ เราจะมาทะเลาะเบาะแว้งกันเอง หรือ แน่นอนในเวลาที่เราต้องการให้ทุก ๆ คนได้มี ส่วนมีเสียงในการกำหนดชะตาชีวิตของพวกเขาเองใน ฐานะผู้ร่วมทางด้วยกัน แต่ในการเอาชนะอุปสรรคนี้ เราต้องมานะฝ่าฟัน เราต้องอดทนต้อง มีความหวัง และทำให้มันเป็นจริงขึ้นมาได้ เราต้องการที่สุดคือ ความสามัคคี ความเข้าใจอันดีต่อกัน หันหน้าเข้า หากัน ร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยถือประโยชน์ของ ชาติเป็นใหญ่ และที่สำคัญที่สุด เราต้องมีศรัทธา

เราจะต้องไม่ลืมว่า ปัญหาทั้งหลายที่กำลังเกิด ันในเวลา^๕นั้น เป็นผลที่เกิดจากการสั่งสมมาเป็น

เวลานับสิบ ๆ ปี เป็นปัญหาเรื้อรังที่ไม่เคยได้รับ
โอกาสให้มีการแก้ไขอย่างจริงจัง ๆ โดยผู้ที่เสีย
สละต่อประเทศชาติโดยแท้ ปัญหาที่ตกทอดมาถึงผู้
รับผิดชอบในการปกครองประเทศปัจจุบัน เป็นสิ่งที่
หลายคนล้มไปว่าจะต้องใช้เวลาขจัดออกไป แต่การที่
ทุก ๆ อย่างประดังคาน้ำเข้ามาในเวลาเดียวกัน ด้วย
ความรุนแรงไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ทำให้รัฐบาล
เกือบจะเป็นเหมือนเฮอริคิวลิสผู้ทรงพลัง หรือเหมือน
คนที่จะต้องมีมือสัก ๒๐ มือ แน่นอนรัฐบาลปัจจุบัน
ยอมรับภาระอันยิ่งใหญ่อย่างไม่ถอยหนี แต่เราเล่า
จะขาดความหวัง ขาดศรัทธาเสียแต่เนิ่น ๆ หรือ เรา
จะต้องช่วยกัน เวลานี้ไม่มีฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายนักศึกษา
ฝ่ายกรรมกร แม่ค้า แท็กซี่ หรือฝ่ายทหาร ตำรวจ
แล้ว แต่มีฝ่ายเดียวคือฝ่ายพวกเราประชาชน ที่จะ
ต้องหันหน้าเข้าหากัน จับมือกัน พยายามทำความ
เข้าใจกัน เพื่ออะไรเล่า ก็เพื่อช่วยกันสร้างชีวิตใหม่
ที่ดีกว่า ให้เป็นไทสมไท อย่าให้วิญญูณของลูก
หลาน เพื่อนของเราต้องร้องไห้ เขาตายไปเพราะ
เขามีความหวัง มีศรัทธาในประชาธิปไตย และต้อง

การเป็นไทยอย่างสมบูรณ์ แต่ประชาธิปไตยในความ
หมายของเขาคงไม่ใช่การทำอะไรตามใจชอบความระส่ำ
ระสาย การสไตรค์ขอขึ้นค่าแรงงานโดยทอดทิ้งคนใช้
การชักชวนให้เพื่อนร่วมอาชีพไปร่วมสไตรค์ โดยใช้
กำลังเข้าบังคับ ฯลฯ

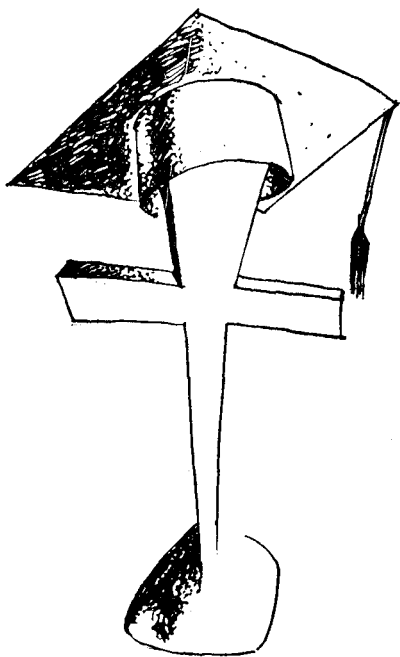
อย่าลืมว่าในยามนี้เราต้องการที่สุดคือความ
สามัคคี ความเข้าใจอันดีต่อกัน ความอดทน และ
ศรัทธา

อย่าลืมว่า “ทางไปสู่เกียรติศักดิ์ไชรั้ จักประดับ
ด้วยดอกไม้ หอมหวานวนจิตไชรั้ ไปมี”

จาก ไทยรัฐ

วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๑๖

ปริญญาบัตรบนหลุมศพ

ในระหว่างที่คนงานกำลังสไตรค์ นักศึกษากำลังออก
สู่ชนบทเพื่อเผยแพร่ประชาธิปไตย และสื่อมวลชน
กับนักวิชาการกำลังหวังโยวาระัฐสภาในอนาคตจะระส่ำ
ระส่ายเหมือนแต่ก่อนหรือไม่ ก็ได้มีอาจารย์มหาวิทยาลัย
ยาลักษณ์หนึ่งยินดีปราศอยู่กับข้อเสนอใหม่เยี่ยม ที่
ประหลาดแหวกแนวจนเป็นข่าวพาดหัวหนังสือพิมพ์
ไทยรัฐฉบับวันจันทร์ที่ ๓ เดือนนี้ ซึ่งได้แก่การเสนอ
แนะให้ปริญญาเกิตติมศักดิ์แก่วีรชนทั้งหลาย

ท่านอาจารย์เหล่านั้นช่างเป็นห่วงเป็นใยวีรชนที่
เสียชีวิตไปแล้วเสียจริง ท่านอยากให้วีรชนมีเกียรติ
และการมีเกียรติในความรู้สึกของท่านนั้น อยู่ที่กับการ
มีปริญญานั้นเอง

เราไม่อาจห้ามมิให้อาจารย์คิดถึงเกียรติในรูป
ของปริญญาบัตรได้ เพราะมันคือสัญลักษณ์และค่านิยม
ที่ได้รับการยอมรับเชิดชูอยู่ในสังคมไทยมาเป็น

เวลาช้านาน แต่ขอให้เราลองคิดไตร่ตรองดูให้ถี่ถี่
ครั้งหนึ่งถึงเรื่องที่ว่า ทศนคติเช่นนี้เป็นไปโดยสอดคล้อง
คล้องกับความเป็นจริงในปัจจุบันหรือไม่

ความตายของวีรชนเพื่อเรียกร้องความเป็นไท
และเสรีภาพโดยสมบูรณ์ เพื่อความหวังในการที่บ้าน
เมืองจะถูกปกครองอย่างมีชื่อมีแปและเพื่อชีวิตที่ดีกว่า
นั้น มีความหมายไกลกว่าเกียรติยศบนแผ่นกระดาษ
แผ่นเดียวมากมายนัก

จุดหมายของนักศึกษา รุ่นใหม่กว้างไกลกว่าการ
เรียนเพื่อมุ่งแต่จะเอาปริญญาบัตร

เขาถามตัวเองว่า การศึกษาในมหาวิทยาลัยมี
ความหมายต่อชีวิตของเขาอย่างไรบ้าง ?

การสอนในห้องเรียนทำให้เขาได้รู้ถึงสภาพ
ชีวิตที่แท้จริงพอแล้วหรือ ?

ระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ผลิตคนเพื่อไปรับใช้
ใคร ระบบราชการแต่เพียงอย่างเดียว เพื่อเป็นบันได
ไต่เต้าไปสู่ความเป็นอภิสิทธิ์ชน

หรือเพื่อเตรียมให้เขาไปรับใช้มวลชน เพื่อ
ต่อสู้และไต่หาความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

ระบบการศึกษาซึ่งผลิตปริญญาชนที่ไร้ความ
สำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นสภาพการณ์
ที่ชนรุ่นใหม่ซึ่งซ้ง

แรงปะทะของกลุ่มก้าวหน้าต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็
นกลุ่มฟื้นฟูโซซัตส์ สภาน้ำโดมหรือชมรมวิชาการต่าง ๆ
แสดงให้เห็นถึงความไม่พึงพอใจในวิธีการ และแบบ
แผนของการศึกษาในชั้นอุตมของเราทั้งชั้น

เมื่อเป็นเช่นนี้อาจารย์ในมหาวิทยาลัยควรตั้ง
คำถาม ๆ ตัวเองเสียก่อนว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิด
ขึ้นมาแล้วและกำลังดำเนินอยู่ทุกวันนี้ เรียกร้องให้
อาจารย์และผู้บริหารงานมหาวิทยาลัยเปลี่ยนแนวความ
คิดในการสอนถ่ายทอดวิชาความรู้อย่างไรบ้าง

แน่นอน เสรีภาพทางวิชาการซึ่งหมายถึงทั้ง
เสรีภาพในการสอนและการแสวงหาความรู้ เป็นหัวใจ
ของการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย

นอกจากนี้การสอนและการเล่าเรียนยังจะต้อง
เป็นไปอย่างสอดคล้องกับสภาพชีวิตของมวลชนอีกด้วย

ทำไมเล่านักศึกษาจึงพึงใจที่จะจับกลุ่มกันถก
เถียงปัญหารอบ ๆ ตัวเขา เหตุไฉนนักศึกษาจึงสนุกกับ

การร่วมกันทำงานในค่ายอาสาพัฒนาต่าง ๆ กับประชาชน แต่การสัมมนาในห้องแครบ ๆ ที่อาจารย์บรรยายกับสภาพการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ด้วยการอ้างทฤษฎีและวาทกรรมภาพบนกระดานดำกลับเป็นสิ่งที่น่าเบื่อสำหรับนักศึกษาที่ต้องการแสวงหาทั้งหลาย

นี่คืออุดมคติของชนรุ่นใหม่นี้คือความหวังของวีรชน ความหวังที่จะให้มีการปฏิรูประบบการศึกษาไม่เฉพาะแต่ในมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่การศึกษาทุกระดับทั้งด้านทั่วไปและด้านอาชีพ

ปริญญาเกิตติมศักดิ์สำหรับวีรชน ! มันคงเป็นเรื่องชวนหัวและเรียกเสียงหัวเราะอย่างเย้ยหยันจากวีรชนเหล่านั้นถ้าเขามีญาณวิถีที่จะล่วงรู้ได้

ปริญญาเกิตติมศักดิ์จากระบบการศึกษาที่พวกเขาชิงชังและปรารถนาจะให้มีการเปลี่ยนแปลง !

เพื่อนอาจารย์ที่รัก ! ท่านมีโอกาที่จะตอบแทนการเสียสละของศิษย์ของท่านได้ และท่านสามารถทำได้มากยิ่งขึ้นกว่าการให้เกียรติเขาด้วยการมอบปริญญาบนหลุมฝังศพ

วีรชนคงจะตายอย่างเป็นสุขถ้าท่านมุ่งหน้าช่วย
กันแก้ไขข้อบกพร่องของระบบการศึกษาของเรา เมื่อ
นั้นชีวิตในมหาวิทยาลัยจะมีความหมายต่ออนุชนไม่ว่า
รุ่นนี้หรือรุ่นต่อ ๆ ไป

เพื่อนอาจารย์ที่รัก ! การที่ศิษย์ของท่านยอมจบ
เข้าไปหนึ่งเทอม ได้ปริญญาเข้าไปโดยไม่แยแสกับการ
วิ่งแข่งกันเข้าหางานทำ หากมุ่งหน้าพากันไปสู่ชนบท
เพื่อเผยแพร่ประชาธิปไตย เพื่อทำความรู้จักและสัมผัส
กับชีวิตที่แท้จริงนั้น ยังไม่ช่วยให้ท่านเข้าใจบ้าง
เลยหรือว่าชนรุ่นนี้ต้องการอะไร ?

เราจงมาช่วยกันพยายามปฏิรูปการศึกษาใน
มหาวิทยาลัยเสียที ทั้งนี้ย่อมหมายความว่ารวมไปถึงการ
เปลี่ยนแปลงค่านิยมของสังคมเราอีกด้วย

สังคมใหม่จะบูชาคุณธรรมความดี รักเสรีภาพ
ส่งเสริมความเห็นอันเป็นอิสระ และผดุงไว้ซึ่งความ
บริสุทธิ์ยุติธรรม มากกว่าจะเป็นสังคมที่บูชาเงิน อำนาจ
และเกียรติยศ อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

นี่คือสิ่งที่เราควรคิด ควรทำ เหล่านี้เป็นยอด
แห่งความปรารถนาของวีรชนที่ได้สละชีวิตเข้าแลก

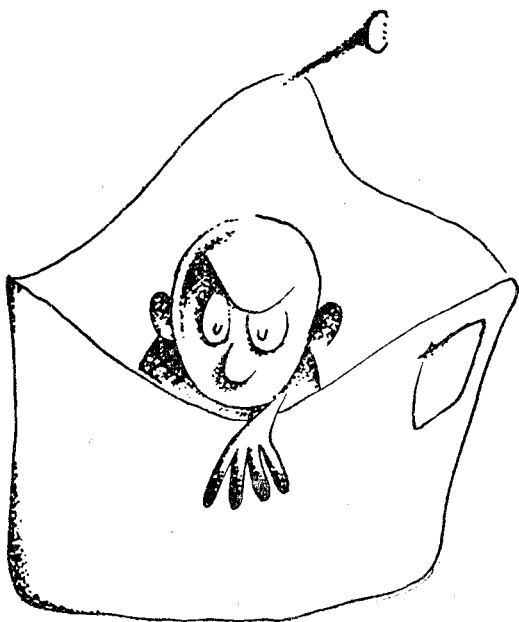
เพื่ออนาคตที่ดีกว่า แม้ว่าเขาจะไม่มีโอกาสได้ร่วมเสพ
รสและผลแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้น แต่ชีวิตเขาจะไม่
สูญเปล่า และเมื่อเวลานั้นมาถึงแผ่นกระดาษตรามหา
วิทยาลัยที่ประกาศศักดิ์และสิทธิแห่งปริญญาบัตร คงมี
ความหมายแต่เพียงการเตือนความทรงจำว่าครั้งหนึ่ง
เขาได้เคยอยู่ในสถานที่แห่งนั้น

แต่ที่ฝังแน่นในจิตใจของเขา จะเป็นเวลาช่วง
หนึ่งที่มีความหมายต่อชีวิตที่เต็มไปด้วยการแสวงหา
อย่างแท้จริง

จาก ไทยรัฐ

วันที่ ๖.๗ ธันวาคม ๒๕๑๖

จดหมายถึงนายหมอดี

เรียน นายหมอดี ทันทิถ

วัน^{นี้}ผมอ่านเรื่อง “รัฐธรรมนูญฉบับใหม่
ยิ่งร่างซักจะยิ่งชอบกล” แล้วก็เลยอยากจะเล่าข้อเท็จ
จริงให้ฟังหน่อย เพราะได้มีการกล่าวถึงผมไว้ด้วยว่า
ผมได้คัดค้านไม่เห็นด้วยว่า ควรให้ ส.ส. สังกัดพรรค
โดยเฉพาะอย่างยิ่งบอกว่าผมคัดค้านด้วยเหตุผลข้าง ๆ
ๆ เสียด้วย แต่นายหมอดีก็ไม่ได้อธิบายต่อไปว่า
ที่ว่า “ข้าง ๆ คุ ๆ” นั้นเป็นอย่างไร ก่อนอื่นผมใคร่
เรียนว่า ผมและอาจารย์ปราโมทย์นั้น ได้ลงคะแนน
ให้กับฝ่ายที่เสนอว่า ส.ส. ควรสังกัดพรรค ซึ่งการลง
คะแนน^{นี้}คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ได้จัดบันทึก
รายงานการประชุมไว้เป็นหลักฐานด้วย ฉะนั้นข้อมูล
ประการแรกที่ว่า ผมลงมติก้านข้อเสนอที่จะให้ ส.ส.
สังกัดพรรค^{นี้} จึงผิดพลาดไปจากความเป็นจริง

เมื่อข้อมูลเบื้องต้นผิดไปเช่นนั้น ข้อสรุปเชิง
วิจารณ์ของนายหมอดีจึงพลอยผิดจุดสำคัญไปด้วย ผม
ติดตามอ่านและนับถือศรัทธาในการเขียนของนายหมอดี
เสมอ จึงอยากเรียนให้ทราบว่า ผมได้ตั้งข้อสังเกต
หลังจากการลงมติสนับสนุนให้ ส.ส. สังกัดพรรคไป
แล้วว่า ในขณะที่พรรคการเมืองของไทยเรายังไม่มั่นคง
พรรคการเมืองส่วนใหญ่มีนโยบายไม่แตกต่างกันไป
จากกันมากนัก ดังนั้นในระยะแรกๆ นี้ถ้าเราจะบังคับ
ให้ทุกคนที่สมัครรับเลือกตั้งสังกัดพรรคแล้ว ผู้ที่มี
ความคิดเห็นอิสระและแหวกแนวไปจากนโยบายของ
พรรคการเมืองก็จะไม่สามารถสมัครได้ อีกประการ
หนึ่งเวลานั้นนายทุนกำลังหว่านเงินตั้งพรรคแล้วถ้าใน
ขณะที่ฝ่ายข้างน้อยที่ไม่ค่อยจะมีทุนจะสมัครอิสระก็จะ
ไม่มีหนทาง

ผมเห็นด้วยว่าเราควรขจัด ส.ส. ที่ขายตัว และ
ต้องการให้รัฐสภาของเรามีระเบียบ และคิดว่าเป็นนอก
จากจะบังคับทางกฎหมายให้ ส.ส. ต้องสังกัดพรรคแล้ว
เราควรมีมาตรการอื่น ๆ ในทางอ้อมด้วยที่จะป้องกัน
ไม่ให้เกิด ส.ส. อิสระที่คอยมุ่งแต่จะขายเสียง การบัง-

คับด้วยกฎหมายนั้นเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุด แต่ไม่อาจ
ประกันว่าได้ผลที่สุด ถ้าจะให้ดีก็ควรมีวิธีการอื่น ๆ
ควบคู่ไปด้วย

เป็นอันว่าผมได้ลงมติว่า ส.ส. ควรสังกัดพรรค
และได้ตั้งคำถามต่อไปว่า ๖ เดือนจากนี้ไปเป็นเวลา
สั้นมากที่พรรคการเมืองจะรวมตัวกัน ถ้าในระยะแรก
เราจะยอมให้ ส.ส. สมัครอิสระได้บ้างแต่ว่างมาตรการ
อื่น ๆ ป้องกันการขายตัว ฯลฯ ทางอ้อมไว้ เช่นการ
กำหนดว่าจำนวนกรรมการฝ่ายต่าง ๆ นั้นจะแบ่ง
สรรงไปตามอัตราส่วนของที่นั่งในสภาของพรรคเป็นต้น
แล้ว ผู้ที่ไม่ได้สังกัดพรรคก็จะเสียประโยชน์ นอกจาก
นั้นเราอาจกำหนดว่าพรรคการเมืองที่จะจดทะเบียนได้
จะต้องสามารถส่งผู้สมัครอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของจำนวน
ที่นั่งในสภาทั้งหมด พรรคเล็กพรรคน้อยก็จะไม่เกิด
ขึ้น

บทเฉพาะกาลที่ยอมให้สมัครอิสระได้ในระยะ
แรก (สมัยแรกของสภา) นี้ไม่ใช่บทเฉพาะกาลที่มีขึ้น
เพื่อประโยชน์ของฝ่ายใด จะไม่มีฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายค้าน
เสียเปรียบ เพราะมิใช่การกำหนดบทเฉพาะกาลแบบ

ที่แล้ว ๆ มา ที่เป็นมานั้นมีบทเฉพาะกาลให้แต่งตั้ง
วุฒิสมาชิกสภา ซึ่งเป็นหลักการที่ฝ่ายบริหารต้องการ
ครองอำนาจตลอดกาล บทเฉพาะกาลเกี่ยวกับ ส.ส.
นี้เกี่ยวกับคุณสมบัติของ ส.ส. ซึ่งมีกำหนดที่แน่นอน
ไม่ใช่เขียนไว้ลอย ๆ อย่างนายหมอดี้ว่า คือ “ขอให้
เป็นไปแบบไม่สังกัดพรรคก่อน และในเมื่อประชาชน
คุ้นกับการมีพรรคการเมืองแล้วจึงค่อยใช้ระบบ ส.ส.
ผู้สมัครต้องสังกัดพรรค” ซึ่งฟังแล้วเหมือนกับว่า
จะเมื่อไรก็ไม่รู้ที่ประชาชนจะคุ้นกับพรรคการเมือง
ซึ่งอาจเป็น ๑๐ ปี ๒๐ ปี ก็ได้

ผมจึงขอความกรุณาว่า จะกระเทาะเปลือกผม
สักทีเต็มทีเลยครับ เพราะถูกกระเทาะทั้งที่ถูกนายหมอดี้
ตีกระเทาะผมภูมิใจ แต่อยากให้นายหมอดี้กระเทาะให้
ถูกจุดสักหน่อย อยากให้ช่วยวิจารณ์ด้วยครับ เพื่อผม
จะนำไปคิดและเสนอคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญว่า
การที่ผมลงมติให้ ส.ส. สังกัดพรรค แต่ขอให้มีเงื่อนไข
เวลาที่แน่นอน ซึ่งในขณะที่มีบทเฉพาะกาลนี้ก็ยังมี
มาตรการอื่น ๆ ที่จะบังคับโดยทางอ้อมให้ ส.ส. ที่เคย
สมัครอิสระต้องคิดมาก ๆ และจะมาสังกัดพรรคด้วย

ไม่ใช่มีบทเฉพาะกาลไว้เฉยๆ แล้วไม่มีการดำเนินการ
พ้องกันไปในเวลาเดียวกันนี้ มีข้อดี - ข้อเสียอย่างไร
บ้างขอได้โปรดให้ความคิดเห็นและวิจารณ์ด้วยครับ

อีกประการหนึ่ง นายหมอดิฉันก็มีลูกเล่น
ตบท้ายบทความเสมอ ผมก็โดนลูกเล่นที่หนักหน่อย
คือเกรงว่าผมจะไปรบกวนการอะไรของใครมา จึงค้น
รนวนชวนชายขอบจะให้มีส่วนช่วยแทนสภาพที่มีระ-
เบียบ ผมได้เรียนแล้วว่าผมสนับสนุนให้ ส.ส. สังกัด
พรรค แต่ทว่าถึงเรื่องเงื่อนเวลาเท่านั้นแหละครับ
ถ้านายหมอดิฉันสังเกตการพูดและการเขียนบทความของ
ผมจะเห็นว่าผมได้เสนอแนวความคิดให้ปรับปรุงสภาพ
อยู่เสมอ เช่นเรื่องการพัฒนารัฐสภาไทยของผมใน
พาราสาวด์ก็ ผมนั้นไม่เคยรบกวนอะไรจากใคร
หรอกครับ เพราะผมคิดว่าผมเป็นคนชอบคิดเป็น
อิสระ และไม่เป็นฝ่ายใดนอกจากฝ่ายที่มีความ
บริสุทธิ์ยุติธรรม

ที่เขียนมายืดยาวคราวนี้ ไม่ใช่อะไรหรอกครับ
เพราะถูกนายหมอดิฉันสะกิดสักที ควรโต้ตอบกันหน่อย

และอยากให้ทราบความจริงที่ยืนยันได้จากมติที่จดไว้
ในการประชุมด้วยครับว่าใครออกเสียงอย่างไร สรุป
ง่ายๆ ว่า ผมอยากให้นายหมอดีเกาหรือกระเทาะ
เปลือกให้ถูกที่น้อยเท่านั้นแหละครับ

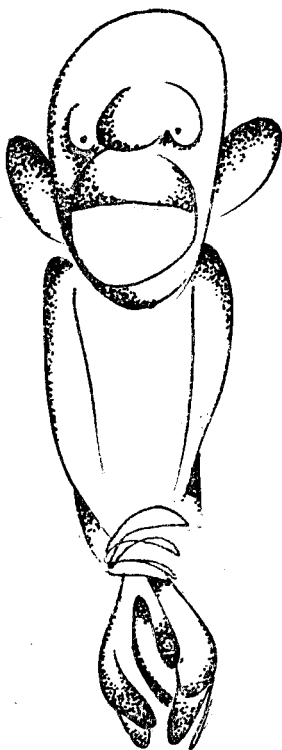
ชัยอนันต์ สมุทวณิช

๒๕ พ.ย. ๑๖

จาก สยามรัฐ

ฉบับวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๑๖

ควรบังคับให้ ส.ส.
ต้องสังกัดพรรคหรือไม่

เรื่องบทบาท ส.ส. ไทยนี้ เถียงกันเป็นปกติเห็นจะไม่
จบ เพราะการพยายามที่จะควบคุมพฤติกรรมของ
ส.ส. บางคนคงจะเป็นความหวังที่ไร้ผล เมื่อเราได้
อ่านหนังสือที่แจ้โปกกลวิธีการหาเสียงเลือกตั้ง นับ
แต่การแจกปลาตุ๋นเค็มไปจนถึงการพนันขั้นต่อ หรือ
ช่องทางเบอร์ผู้สมัครแล้ว เราจะประหลาดใจมากกว่า
การหาเสียงเลือกตั้งของเรายุ่งยากและสลับซับซ้อน
เกินกว่าที่เราคาดคิดมากนัก

ก่อนการเลือกตั้งนั้น ผู้สมัครก็มีวิธีการร้อยแปด
พันประการที่ทำความปวดหัวให้ผู้ที่คอยตามจับอยู่แล้ว
หลังการเลือกตั้งเมื่อผู้สมัครเข้ามานั่งในสภา ฯ แล้ว
ความวุ่นวายก็ยังคงมีอีกต่อไปสำหรับ ส.ส. บางคน

ส.ส. ชายตัว ขายอุดมการ ย้ายพรรค ถูก
ประณามว่าเป็น ส.ส. โสเภณี บางคนกล่าวว่า ส.ส.
ที่ว่าเป็นอิสระนั้น ที่จริงเป็นอิสระเพื่อทิ้งราคาตัว

มากกว่า ส.ส. ที่เป็นอิสระจริงๆ แก้วว่า ส.ส. อิสระ
ที่แท้จริงนั้นไม่เคยขายตัว ที่เรียกว่าอิสระนั้น ส่วน
ใหญ่เป็นผู้สมัครที่เป็นพรรคพวกของผู้มีอำนาจใน
ในพรรคการเมืองซึ่งไปสมัครเป็นเอกเทศ แต่เพราะ
เป็นพวกกันอยู่แล้ว เมื่อเข้ามาอยู่ในสภาฯ จึงหันไป
เข้าพรรคดังที่มีตัวอย่างในพรรคสหประชาไทยมาแล้ว

มีผู้กล่าวว่า การที่มี ส.ส. ไม่สังกัดพรรคใน
สภาฯ นั้น ก่อให้เกิดความยุ่งยากระส่ำระสายในสภาฯ
พรรคการเมืองไม่สามารถจะเป็นกลไกสำคัญในรัฐสภา
ได้ ทางแก้ที่ดีที่สุดคือการบังคับให้ ส.ส. ทุกคนต้อง
สังกัดพรรค ถ้าได้รับเลือกเข้ามาในสภาฯ แล้ว ไป
ย้ายพรรคก็ต้องถือว่าขาดจากสมาชิกภาพ เพราะเมื่อ
ประมาณเลือกเขาเข้ามานั้นก็เพราะเขาได้แถลงนโยบาย
ตามที่พรรคได้ประกาศไว้ เมื่อเปลี่ยนพรรคจึงถือว่าเป็น
เป็นการกระทำที่ผิดเจตนารมณ์ของผู้เลือกตั้ง

การบังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรค
การเมืองนี้ มีความหวังอยู่ว่าจะทำให้การปฏิบัติหน้า
ที่ของ ส.ส. เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ เพราะอยู่ใน

ระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบมากขึ้น และรักษา
อุดมคติไว้ได้ดีกว่า

ผู้ที่คัดค้านการบังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้อง
สังกัดพรรคการเมืองให้ความเห็นว่า ถึงแม้ว่าจะเห็น
ด้วยกับหลักการและมีความปรารถนาที่จะสร้างสรรค์
ระบบพรรคการเมืองเพื่อให้สภาฯ มีความเป็นระเบียบ
เรียบร้อยมากขึ้นก็ตาม แต่ยังไม่เห็นด้วยกับการนำวิธี
การออกกฎหมายบังคับมาเป็นมาตรการหลักในการ
พัฒนาทางการเมือง พรรคการเมืองจะเข้มแข็งเพียง
ใดสามารถเรียกร่องศรัทธาจากประชาชนหรือลูกพรรค
ได้เพียงไรนั้น ย่อมเป็นไปตามสภาพการและวิวัฒนาการ
ทางการเมือง อาจารย์ปราโมทย์ นาครทรรพ
ได้อุปมาอุปไมยไว้อย่างน่าฟังว่า การออก ก.ม. บังคับ
ให้พระอาทิตย์หยุดเดินหรือให้วัวเป็นควายนั้นย่อมทำ
ได้ แต่พระอาทิตย์ก็จะไม่หยุดเดินและวัวก็คงเป็นวัว
อยู่ตามเดิม

ผู้ที่คัดค้านการบังคับให้ ส.ส. ต้องสังกัดพรรค
มีความเห็นต่อไปว่านอกจากประชาชนยังมีความเข้าใจ

ในระบบพรรคการเมืองน้อยมากแล้ว พรรคการเมือง
ที่เคยมีอยู่ก็ไม่ได้มีอุดมการณ์ที่แตกต่างกันมากนัก และ
ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ด้วยการสนับสนุนของนายทุน เมื่อ
บังคับให้ผู้สมัครต้องสังกัดพรรคแล้วจะเป็นการตัด
โอกาสที่จะให้ผู้ที่มีความคิดเป็นอิสระต้องการปฏิรูประบบ
สังคมเศรษฐกิจ และการเมือง แต่ไม่เห็นด้วยกับนโยบาย
ของพรรคที่มีอยู่ ไม่สามารถเสนอตัวเข้ารับใช้ชาติได้

อนึ่ง การบังคับเช่นนี้เป็นการศึกษาในระบบพรรคการเมืองแต่เพียงส่วนเดียว แต่ไม่ได้คำนึงถึง
หลักการที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่ง คือความสัมพันธ์
ระหว่างประชาชนกับพรรคการเมือง การบังคับให้
ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองย่อมเป็น
ช่องทางที่จะทำให้เกิดระบบเผด็จการโดยพรรคการเมือง
ในที่สุด

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีความเห็นอีกทางหนึ่งว่า
ถ้าจะบังคับให้ผู้สมัครต้องสังกัดพรรคการเมืองแล้ว
ควรคิดสภาพการในระยะสั้น กล่าวคือในช่วง ๖ - ๘

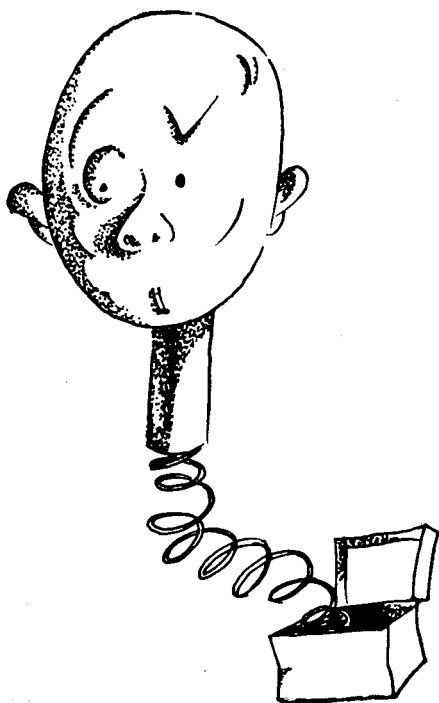

เดือนที่จะมีการเลือกตั้งครั้งหนึ่งในปี ๒๕๑๗ ก็ว่า
มาตรการดังกล่าวจะเป็นอุปสรรคมากน้อยเพียงใด
พรรคการเมืองจะรวมตัวกันทันทีหรือไม่ ดังนั้นควร
คำนึงว่าจะต้องมีเงื่อนไขหรือไม่ว่า ในการเลือกตั้ง
ครั้งแรกในปี ๒๕๑๗ นี้ อาจยอมให้มีผู้สมัครอิสระ
ได้ก่อน ต่อเมื่อถึงการเลือกตั้งครั้งต่อไปในปี ๒๕๒๑
จึงควรนำการบังคับโดยเด็ดขาดมาใช้ เพราะเวลา ๔
ปีนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้สมัครได้รู้จักกา และให้เวลา
บุคคลต่าง ๆ รวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองได้ต่อไป

จาก ประชาธิปไตย

ฉบับวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๑๖

๗
ต้องที่ ทกลายเป็น บ้อง
สำหรับประชาชน

การประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ได้ผ่าน
พ้นมาด้วยดีโดยปราศจากความขัดแย้งทางด้านความคิด
และหลักการโดยทั่ว ๆ ไป จนมาถึงหมวด ๖ ซึ่ง
ว่าด้วยอำนาจนิติบัญญัติความเห็นเกี่ยวกับวิธีการที่จะ
ปรับปรุงรัฐสภาได้แตกแยกออกเป็นหลายแขนงด้วย
กัน จนทำให้หนังสือพิมพ์และประชาชนเข้าใจว่า
กรรมการทะเลาะกันเองเสียแล้ว

การขัดแย้งกันในด้านความคิดเห็นเป็นของ
ธรรมดาของการประชุมหารือกันเพื่อหาเส้นทางที่ดีที่สุด
ปัญหาที่ไม่อาจตกลงกันได้ขาดไปในชั้นแรกได้นั้น
ไม่ได้อยู่ที่จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ หากอยู่ที่วิธี
การที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น

คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ มีความเห็น
พ้องต้องกันว่า สถาบันนิติบัญญัติในอดีตเป็นสัญลักษณ์
ของความวุ่นวายสับสน พรรคการเมืองไร้

สมรรถภาพ ผู้แทนไม่มีอุดมการณ์ ขาดระเบียบวินัย
ซึ่งทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาในฝ่ายนิติบัญญัติ

แต่รัฐสภา และพรรคการเมืองเป็นกลไกอัน
สำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อระบบการเมือง คณะ
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญเห็นว่าจะต้องหา路子ทางที่จะ
ทำให้รัฐสภาในอนาคต ซึ่งรวมตลอดตั้งแต่กระบวนการ
การเลือกตั้งไปจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติ
บัญญัติกับฝ่ายบริหารดีกว่า เข้มแข็งกว่า สามารถทำ
หน้าที่ของตัวแทนปวงชนอย่างแท้จริง

ในชั้นนี้ วิธีการเลือกตั้งกลายเป็นจุดสำคัญ
และการสร้างสรรค์พรรคการเมืองให้เข้มแข็งมีระเบียบ
วินัยเป็นเป้าหมายร่วม ซึ่งทั้งสองประการนี้เกี่ยวข้อง
ซึ่งกันและกันอย่างแยกกันไม่ได้

คณะกรรมการ ฯ ได้พยายามฟังความเห็นเกี่ยวกับ
กับแนวทางที่อาจช่วยให้ระบบเลือกตั้งและระบบพรรค
การเมืองดีขึ้น และในระหว่างนี้เองก็ได้มีข้อเสนอที่
น่าสนใจอันหนึ่งผ่านเข้ามา นั่นคือการเสนอให้ใช้
ระบบการเลือกตั้งแบบที่เยอรมันใช้กันอยู่ ตามที่
ประชาชนโดยทั่ว ๆ ไปกล่าวขวัญกันว่าเป็นแบบดองท์

(d'Hondt) วิธีการเลือกตั้งแบบนับการสมัครรับเลือกตั้ง ๒ ส่วน คือผู้สมัครรับเลือกตั้งที่สังกัดพรรคการเมืองแต่ละสมัครเป็นเอกเทศส่วนหนึ่ง กับการเลือกพรรคการเมือง โดยพรรคการเมืองจะประกาศรายชื่อบุคคลสำคัญ ๆ ของพรรคตลอดจนนโยบายให้ทราบในการนี้ประชาชนจะต้องลงบัตรเลือกตั้ง ๒ ชนิด คือที่เลือกบุคคลอย่างหนึ่ง และเลือกพรรคอีกอย่างหนึ่ง

วิธีการเลือกตั้งแบบเยอรมันนี้ได้ถูกนำมาพิจารณาถกเถียงกันในการประชุมอย่างละเอียด ข้อดีของวิธีนี้ก็คือ การแบ่งผู้สมัครออกเป็นสองส่วน โดยให้ประชาชนเลือกพรรคส่วนหนึ่งนั้น จะช่วยสร้างเสริมให้เกิดพรรคการเมือง นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้คนที่มีความรู้ความสามารถเข้าไปเป็นผู้แทนได้ โดยผ่านทางพรรคอีกด้วย

ข้อเสียของระบบ d'Hondt นี้ก็คือ ระบบการเลือกตั้งเช่นนี้อาจมีผลให้เกิดพรรคการเมืองหลายพรรค วิธีการลงคะแนนเป็นที่ยุ่งยาก และใหม่สำหรับประชาชน นอกจากนี้ยังมีผู้แสดงความห่วงวิตกมากกว่าการเลือกพรรคและให้พรรคที่ได้คะแนนเสียงเสนอ

บุคคลเข้ามาเป็นผู้แทนได้ตามสัดส่วนนั้น อาจเปิด
ช่องทางให้เกิดการเผด็จการของพรรคได้ คือพรรค
จะไม่เลือกผู้ที่ทรงคุณวุฒิหรือดีจริง ๆ แต่จะเลือก
พรรคพวกของตน ซึ่งอาจเป็นบุคคลที่ประชาชน
เกลียดชังได้

อย่างไรก็ตาม ระบบการเลือกตั้งที่หนังสือ
พิมพ์และประชาชนเรียกว่า ค็องท์ นั้น แท้ที่จริง
ระบบนี้เป็นเพียงการคิดจำนวนที่นั่งในสภาแบบระบบ
การเลือกตั้งตามสัดส่วนคะแนน หรือ proportional
representation system อย่างหนึ่งเท่านั้น (ที่เรียกว่า
ค็องท์ ก็เพราะการคำนวณสัดส่วนแบบนี้ นักคณิต
ศาสตร์ชาวเบลเยียมชื่อ ค็องท์ d'Hondt เป็นผู้คิดขึ้น)

ระบบการเลือกตั้งที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ
พิจารณาได้แก่การปรับปรุงและดัดแปลงระบบที่
เยอรมันใช้อยู่ ทั้งนี้เนื่องจากรูปของรัฐไม่เหมือนกัน
สภาพทางการเมืองและสังคมต่างกัน เยอรมันเป็น
สหพันธ์รัฐ แต่ไทยเป็นรัฐเดี่ยว เยอรมันมีแคว้น
ต่าง ๆ ที่มีกลุ่มชนต่างภาษาอาศัยอยู่ ดังนั้นระบบการ
เลือกตั้งของเขาจึงมีความมุ่งหมายที่จะให้รัฐต่าง ๆ ที่มี

อยู่ ๑๐ รัฐ นั้นได้มีผู้แทนอยู่ในสภาอย่างเป็นทางการเป็นส่วน
กัน แต่สำหรับไทยเรานั้น การแบ่งที่นั่งในสภาฯ ให้
เป็นส่วนกันทำได้เฉพาะแต่พรรคการเมืองเท่านั้น
ไม่อาจก้าวไกลไปถึงการแบ่งผู้แทนเป็นส่วนตามภาค
หรือท้องถิ่น เพราะไทยเป็นรัฐเดี่ยวและต้องการความ
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระหว่างชนในชาติ การนำ
ระบบเยอรมันมาใช้ทั้งหมด จะเกิดผลเสียต่อเอกภาพ
ของชาติ เพราะจะก่อให้เกิดพรรคตามภาคและท้องถิ่น
มากมาย

ระบบการเลือกตั้งแบบเยอรมันนี้ ให้ความสำคัญแก่พรรคการเมืองมาก ดังนั้นพรรคการเมือง
จึงจะต้องมีวิวัฒนาการมานาน และเป็นปีกแผ่นแน่น
หนาพอสมควร นอกจากนั้นพรรคการเมืองยังต้องมี
นโยบายที่แน่ชัด เพื่อให้ประชาชนสามารถเลือก
ระหว่างพรรคต่าง ๆ ได้อีกด้วย

ระบบเยอรมันแปลงตามทีคณะกรรมการร่าง
รัฐธรรมนูญ ได้นำเสนอต่อประชาชนเพื่อหยั่งประชา
มตินั้น แบ่งผู้สมัครออกเป็นสองประเภท ประเภท

แรกให้ประชาชนเลือกตัวบุคคล มีจำนวน ๒๐๐ คน
ประเภทที่ ๒ เลือกพรรค มีที่นั่ง ๑๐๐ ที่นั่ง เพื่อ
จัดพรรคเล็กพรรคน้อย จึงได้กำหนดว่าพรรค
การเมืองที่จะเข้าแข่งขันจะต้องส่งผู้สมัครในประเภท
แรกอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของจำนวนที่นั่งทั้งหมดในสภา
นอกจากนี้ในการเลือกพรรคแบบที่สองนั้น พรรคที่
ได้คะแนนต่ำกว่า ๕ % จะต้องถูกตัดสิทธิออกไป
เพราะไม่สามารถได้คะแนนนิยมจากมหาชนอย่างแท้
จริง

วิธีการเลือกตั้งจะเป็นการแบ่งเขต และสำหรับ
การเลือกพรรคนั้นการรวมคะแนนจะรวมจากทุกเขต
เลือกตั้ง เมื่อได้ผลรวมทั้งหมดแล้ว ก็จะคิดคำนวณ
ว่าพรรคใดได้คะแนนเสียงเป็นอัตราส่วนเท่าใดจาก
คะแนนเสียงทั้งหมด และจัดการแบ่งที่นั่ง ๑๐๐ ที่ใน
สภาฯตามสัดส่วนของคะแนนเสียงที่พรรคแต่ละพรรค
ได้รับ การคิดคะแนนเช่นนี้ไม่เกี่ยวข้องกับประชาชน
องค์การอิสระจะเป็นผู้ทำหน้าที่ ประชาชนผู้เลือกตั้ง
เพียงแต่ไปลงคะแนนเลือกพรรคการเมืองเท่านั้น

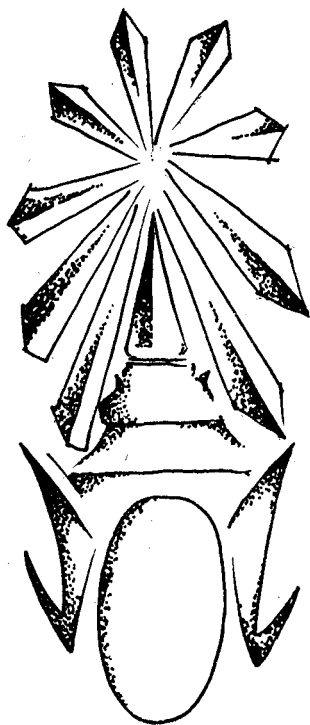
เนื่องจากระบบเยอรมันแปลง เป็นของใหม่
สำหรับคนไทย คณะกรรมการฯ จึงได้มอบให้คณะ
อนุกรรมการรับฟังความคิดเห็นและเผยแพร่มติและ
หลักการรัฐธรรมนูญ นำเรื่องนี้ออกสู่สาธารณชน
เพื่อทราบความเห็น และปฏิกิริยาจากแหล่งต่างๆ ทั้ง
ทางด้านหนังสือพิมพ์และการอภิปรายในที่ต่าง ๆ กัน
จากการประมวลความคิดเห็นดังกล่าวปรากฏว่าทั้งสื่อ
มวลชน และประชาชนเห็นว่าระบบนี้ยุ่งยากเกินไป
อาจเป็นผลเสียมากกว่าผลดี กล่าวคืออาจทำให้ผู้เลือก
ทั้งสับสนได้ และลงคะแนนเสียงไม่ถูก

ดังนั้นคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ จึงได้
พิจารณาตัดสินเด็ดขาดว่าไม่ควรนำระบบต้องท์ หรือ
เยอรมันแปลงมาใช้ ให้มีการเลือกตั้งแบบรวมเขต
ตามวิธีเดิมที่เคยเป็นมา แต่ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้อง
สมัครในนามพรรคการเมือง

อาจกล่าวได้ว่า ระบบต้องท์นั้นเป็นจุดที่สื่อ
มวลชนและประชาชนวิพากษ์วิจารณ์คณะกรรมการ
ร่างรัฐธรรมนูญมากที่สุด แต่คณะกรรมการฯ เข้าใจ

ในบทบาทเสมอว่า กำลังทำการ ร่าง รัฐธรรมนูญ
และในการ ร่าง รัฐธรรมนูญนี้ เมื่อถึงส่วนที่มีความ
สำคัญ เช่นหมวดนิติบัญญัติจึงได้พยายามฟังเสียงจาก
มติมหาชนมากที่สุด และการขัดแย้งทางความคิดเห็น
ในหมู่กรรมการกิติ การวิจารณ์คณะกรรมการ ฯ กิติ
ล้วนแต่เป็นนิมิตหมายอันดีของการเริ่มการปกครอง
แบบประชาธิปไตยทางสน.^{๕๕}

ราชประชาสมาสัย

การที่ระบบการเมืองไทยขาดรัฐบาลที่มีความชอบธรรมมานานเป็นสาเหตุให้มีผู้พยายามเสนอวิธีการใหม่ๆ หลายอย่างที่จะสร้างเสริมฐานะของรัฐบาลให้รับผิดชอบต่อบังชนโดยสมบูรณ์ เช่น การเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรงเป็นต้น ความระส่ำระสายในวงการเมือง ความไม่มั่นคงของพรรคการเมือง ความไม่รับผิดชอบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การแผ่อำนาจเกินขอบเขตของผู้บริหารและระบบราชการ ล้วนแต่มีส่วนทำให้ประชาชนขาดศรัทธาในการเมืองเป็นส่วนรวม อาจกล่าวได้ว่า สถาบันทางการเมืองในปัจจุบันไม่อาจทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนของประชาชนที่จะเชื่อมโยงและสะท้อนถึงผลประโยชน์ของประชาชนได้

การเมืองนั้นเกี่ยวข้องกับโดยตรงต่อชีวิตของประชาชนในชาติ แต่วงการเมืองไทยเท่าที่ผ่านมาได้ถูก

จำกัดให้เป็นเวทีที่บุคคลและกลุ่มบุคคลเพียงจำนวน
น้อยผลัดเปลี่ยนกันแย่งชิงอำนาจ และจบผลประโยชน์
ของประชาชนตลอดมา ประชาชนส่วนใหญ่ถูกกักกัน
๔๐ กว่าปีที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมา ประชา
ชนมีสิทธิเลือกตั้งไม่กี่ครั้ง แต่ละครั้งจบลงด้วยการ
ยึดอำนาจของทหารตามอำเภอใจ ผู้แทนราษฎรที่ประ
ชาชนฝากชีวิตไว้ทำความผิดหวังให้ผู้เลือก พรรคการเมือง
เป็นแต่เพียงการรวมกลุ่มกันตามแบบพิธีการของ
บุคคลผู้มีอำนาจเพียงไม่กี่คน

ผลที่ตามมาจากสภาพการเหล่านี้ได้แก่ ความ
ท้อแท้ สิ้นหวัง สิ้นศรัทธาในระบบการปกครองที่
เรียกว่าประชาธิปไตย ประชาชนเริ่มถามตัวเองว่าเรา
ได้เปลี่ยนสภาพมาเป็นผู้มีส่วน มีสิทธิ์ และเสรีภาพ
โดยสมบูรณ์จริงหรือไม่ ในขณะที่สถาบันการเมือง
แบบใหม่เสื่อมลงเป็นลำดับ สถาบันดั้งเดิมที่ถูกล้ม
ล้างอำนาจอันเด็ดขาดไปได้พยายามปรับปรุงบทบาท
ให้เหมาะสมกับสภาพการที่เปลี่ยนไปที่ละน้อย ๆ ใน
ขณะที่ศรัทธาของประชาชนในรัฐสภา พรรคการเมือง
รัฐบาลและระบบราชการลดน้อยถอยลง พลังของ

ประชาชน ความหวังใหม่ได้มุ่งไปสู่สถาบันเก่าแก่ที่มี
อยู่ในสังคมใหม่มาเป็นเวลาช้านาน

สถาบันกษัตริย์กลายเป็นทางเลือกของบุคคล
จำนวนมาก ประชาชนทุกระดับเริ่มเรียกร้องให้พระ
มหากษัตริย์มีบทบาททางการเมืองยิ่งขึ้น ในเวลาที่
รัฐบาลห่างเหินประชาชน พระมหากษัตริย์กับราษฎร
มีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้นทุกขณะ แม้ว่าเสียงเรียกร้อง
จะมีมากมายที่จะให้พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจ
เพิ่มขึ้นก็ตาม การเข้ารับเป็นฉนวนปกป้องราษฎร
จากการขยายอำนาจเกินขอบเขตของรัฐบาล ทำให้
สถาบันพระมหากษัตริย์สามารถเป็นพลังการเมืองที่มี
อิทธิพลอย่างแท้จริงมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๑๐ ปีที่
ผ่านมา

ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นจุดสุดยอดของการสังสม
บารมีดังกล่าว และการเข้ารับภารกิจในการนำประเทศ
โดยตรง ด้วยการทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีด้วยพระ
องค์เองเป็นครั้งแรก จึงเป็นที่แซ่ซ้องสรรเสริญจาก
ประชาชนโดยทั่วไป

โดยเหตุที่ประชาชนชาติศรัทธาในสถาบันทาง
การเมืองอื่น ๆ ความหวังของประชาชนจึงมุ่งตรงมา
ที่สถาบันพระมหากษัตริย์แต่เพียงแห่งเดียวด้วยความ
ปรารถนาที่จะมอบพระราชอำนาจที่มีต่อระบบการ
เมืองมากขึ้น หลายคนมีความเห็นว่า สถาบันพระมหา
กษัตริย์จะช่วยให้การเมืองไทยในอนาคตดีกว่าที่เป็นอยู่

ประชาชนจำนวนมากแสดงความเห็นมายังคณะ
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญว่า รัฐธรรมนูญควรให้พระ
มหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดตามพระ
ราชอภัยคัย เพราะไม่ไว้วางใจรัฐบาล และพรรค
การเมือง ถ้าจะให้สภาสูงเป็นกลางทางการเมือง เป็น
สภาแห่งเหตุผลและช่วยประคับประคองสภาผู้แทน
ราษฎรอย่างมีประสิทธิภาพแล้วควรให้พระมหากษัตริย์
ทรงมีพระราชอำนาจเด็ดขาดในการเลือกและแต่งตั้ง
สมาชิกแห่งสภานั้น ในทำนองเดียวกันก็มีผู้แสดงความ
ห่วงใยด้วยความจงรักภักดีอย่างแท้จริงว่า ความคิด
ดังกล่าวหากนำมาปฏิบัติแล้วอาจเป็นการนำพระมหา
กษัตริย์ลงมาเกี่ยวข้องกับการเมือง ซึ่งเป็นการไม่

บังคับอย่างยิ่ง เนื่องจากพระองค์ท่านทรงอยู่เหนือ
การเมือง

ความคิดเห็นทั้งสองประการนี้ก่อให้เกิดแนว
ทางใหม่ซึ่งเป็นทางสายกลาง เราอาจเรียกวิธีการหรือ
ระบบใหม่นี้ว่า ราชประชาสมาสัย กล่าวคือ พระมหา
กษัตริย์และประชาชนร่วมกันปกครองประเทศโดยมี
รากฐานแห่งความชอบธรรมจากปวงชนผ่านทางสภาผู้
แทนราษฎร ซึ่งได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชา
ชน

ระบบใหม่นี้ใช้เฉพาะวุฒิสภา โดยคณะองคมนตรี
ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมือง และเป็นผู้ที่พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงไว้วางพระราชหฤทัย จะ
เป็นผู้เลือกสรรบุคคลจากอาชีพต่าง ๆ ที่มีคุณธรรม
ความสามารถจำนวนหนึ่ง และเสนอรายชื่อบุคคล
เหล่านั้นให้สภาผู้แทนราษฎรเลือกอีกชั้นหนึ่ง จำนวน
บุคคลที่องคมนตรีเสนอไปนี้จะมีมากกว่าที่จะต้องได้รับ
เลือกอาจเป็น ๓ เท่า (วุฒิสภามีจำนวน ๑๐๐ คน
คณะองคมนตรีจะเสนอชื่อไป ๓๐๐ ชื่อ) เมื่อสภาผู้

แทน ๆ เลือกแล้วประธานสภาจะเป็นผู้ลงนามสนอง
พระบรมราชโองการในการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาต่อไป

วิธีการเช่นนี้มีผลดีหลายประการ และจะทำให้
ให้วุฒิสภามีคุณสมบัติตามที่ประชาชนต้องการคือ

๑. วุฒิสภาจะประกอบด้วยบุคคลจากอาชีพ
ต่าง ๆ ที่มีคุณธรรม ความสามารถ และไม่ฝักใฝ่กับ
พรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใดโดยเฉพาะ

๒. เปิดโอกาสให้บุคคลจากกลุ่มอาชีพที่เสีย
เปรียบในสังคมแต่เป็นชนกลุ่มใหญ่ที่มีความสำคัญ
เช่น ชาวนา ได้มีโอกาสเข้าไปอยู่ในรัฐสภา

๓. การที่คณะองคมนตรี เสนอรายชื่อให้สภา
ผู้แทนราษฎรเลือกเท่ากับทำให้วุฒิสมาชิกสภาได้รับ
อำนาจจากปวงชนโดยทางอ้อม และก่อให้เกิดความ
ชอบธรรมในการปฏิบัติงาน

๔. การที่คณะองคมนตรี ซึ่งเป็นผู้แทนของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นผู้เลือกวุฒิสมาชิกจะ
ทำให้ผู้ที่ได้รับเลือกกระดิกอยู่เสมอว่า จะต้องปฏิบัติ

แถมมุ่งให้เกิดความบริสุทธิ์
ยุติธรรมต่อประชาชนอย่างแท้จริง

ราชประชาสมาสัยเป็นทางสายกลาง เป็นแนว
ทางใหม่สำหรับระบบการเมืองไทยซึ่งเหมาะสมสอดคล้อง
ต่อสภาพการทางสังคมและการเมืองไทย

จาก สยามรัฐ

ฉบับวันที่ ๑๓ ธ.ค. ๒๕๑๖